

శ్రీ ర జ్ఞ.

ద శ కు మ్మ ర చ రి త మ్

ఆచార్య మహాశవి దంఢివిరచితమ్.

చె న్న పు రి :

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్ వారిచే.

బ్ర క టి త ము.

1951

All Rights Reserved.

[Re. 1—8—0]

సంస్కృత గ్రంథములు

	ప్రతి 1-3	పు. ల.
జాతుసంహారము, ఆంధ్రతాత్పర్యసహితము	...	1 0
కాదంబరి	...	4 0
కుమారసంభవము, సవ్యాఖ్యానము	...	1 12
డిటా సంస్కృతాంధ్రటీకాతాత్పర్యసహితము	...	3 0
కవిరాక్షసీయము, ద్వ్యర్థికావ్యము, సంస్కృతాంధ్ర టీకాతాత్పర్యసహితము.		1 0
గీతగోవిందము, (ఆప్టవది), ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యవివరణసహితము		2 3
దశకుమారచరిత్రము	...	1 12
పుష్పబాణవిలాసము, సంస్కృతాంధ్రవ్యాఖ్యానసహితము		0 8
బిల్వణచరిత్ర. సటీక, చక్కనికూర్పు	...	0 12
భర్తృహరినుభాషితము, సవ్యాఖ్యానాంధ్రటీకాతాత్పర్యసహితము, విహగ లక్షణకవి, ఎలకూచి బాలసరస్వతి, పుష్పగిరితెచ్చన-ఈశ్వర్య సాంధ్ర పద్యములుకూడ యిందు చేర్చబడినవి	...	5 0
భోజచరిత్ర, ఆంధ్రటీకాతాత్పర్యసహితము	...	2 3
మాఘము, సవ్యాఖ్యానము, 6 సర్గలు, చక్కనికూర్పు	...	1 4
మేఘసందేశము, సవ్యాఖ్యానము	...	0 12
డిటా సంస్కృతాంధ్రవ్యాఖ్యానసహితము, చిన్ననైజు		1 12
రఘువంశము, 10 సర్గలు	...	2 0
సంస్కృతఆంధ్రనిఘంటువు	...	3 8
త్రికాండశేషము, సటీక	...	1 12
విశ్వకోశము, (విశ్వనిఘంటువు) సటీక	...	2 8
మేదినికోశము	...	4 0
హరిరావళి, ఏకాక్షరీకోశము	...	0 12
అనురము 3 కాండలు, మూలము	...	1 0
అనురము, సటీక, మేలుకాగితములు	...	3 0
భనంజయనిఘంటువు	...	1 4
నానార్థరత్నమాల	...	2 8

శ్రీః

దశకుమారచరిత్రమ్

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలుఅండ్ సన్స్

ఇత్యేతైః

వావిళ్లముద్రణాలయే

ముద్రితం, ప్రకటితంచ.

చెన్నపురీ :

1950

Printed By
V. VENKATESWARA SASTRULU
of V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS,
AT THE VAVILLA PRESS,
Tondiarpet. MADRAS—1950

శ్రీ రస్తు.

ద శ కు మార చ రి త మ్

పూ ర్వ పీ ఠ కా.

కుమారోత్పత్తి రామ ప్రథమోచ్ఛ్వాసః.

బ్రహ్మాణ్డచ్ఛత్రోదణ్డః శతధృతిభవనా మ్నోరుహోనాలదణ్డః
క్షోణీనాకూపదణ్డః తురదమరసరిత్పట్టికాకేతుదణ్డః,
జ్యోతిశ్చక్రాక్షదణ్డః స్త్రిభువనవిజయ స్తమ్భదణ్డోఽజ్ఞప్రిదణ్డః
శ్రేయస్తైవిక్రమస్తేవితరతు విబుధద్వేషిణాం కాలదణ్డః.

అస్తి సమస్తనగరీ నికషాయమాణా, శశ్వదగణ్యపణ్య
విస్తారితమణిగణాదివస్తుజాతవ్యాఖ్యాతరత్నాకరమాహాత్మ్యా,
మగధదేశశేఖరీభూతా, పుష్పపురీనామ నగరీ. తత్రవీరభట
పటలనలిలోత్తుజ్జతురజ్జతరజ్జ కుశ్లా రమకర భీషణ సకలరిపుగణ
కటకజలనిధి మధన మన్దరాయమానసముద్దణ్డభుజదణ్డ మ్మణః,
పురన్దరపురాజ్గణవన విహరణ సరాయణ తరుణగణికాజన గీ
యమానయాఽతిమానయా శరదిద్ధు కున్ద ఘనసారసీహార
హారమృణాళ మరాళ సురగజ నీర క్షీర గిరిశాట్లహాస కైలాస
కాశ నీకాశమూర్త్యా రచితదిగన్తరాలపూర్త్యాఽభిత స్సర
భితః, న్వర్లోకశిఖరోరురుచిరరత్న రత్నాకరవేలామేఖలా వల
యిత ధరణీరమణీసౌభాగ్యభోగభాగ్యవాన్, అనవరత యాగ

దక్షిణా రక్షిత శిష్ట విశిష్టవిద్యాసంభారభాసుర భాసుర నికరః, విరచితారాతిసంతాపేన ప్రతాపేన సతత తులిత వియన్మధ్యహంసః, రాజహంసో నామ, ఘనదర్శకస్త్వస్స సౌందర్య సోదర్య హృద్య నిరవద్య రూపో భూపో బభూవ.

తస్య వసుమతీనామ సుమతి ర్లీలావతీగులశేఖరమణీరమణీ బభూవ. రోషయాక్షేణ నిటలాక్షేణ భస్మీకృతచేతనే మకరకేతనే తదా భయే నానవద్యా వినితేతి మత్వా తస్య రోలమ్భావళీ కేశజాలం, ప్రేమాకరో రజనీకరో విజితారవిన్దం వదనం, జయధ్వజాయమానో మీనో జాయాముతోఽక్షియుగళం, సకలనైనికాగ్రవీరో మలయసమీరో నిశ్వాసః, పథికహృద్దలసః కరచాలః ప్రవాల్చ్యధరభిమ్భుః, విజయశ్లేష్ఠో లావణ్యధురాబద్ధురా కన్ధరా, పూర్ణకుమ్భా చక్రనాకానుకారా పయోధరా, జ్యాయమానే మార్దవాసమానే బిసలతే బాహూ, ఈషదాత్పుల్ల లీలావతంస కల్లారకోరకో గజ్జావర్త సనాభి ర్నాభిః, దూరీకృతయోగిమనోరథ శ్చైత్రరథోఽతిఘనం జఘపః, జయస్తమ్భభూతే సౌందర్యభూతే విఘ్నేతయతిజ నారమ్భేరమ్భేచోనుయుగళ, మాతవత్రసః స్రవత్త్రింశద ద్వయ, మస్త్రభృతాని ప్రసూనాని తా సీతరాణ్యజ్గాని, సమభూవన్నివ. విజితామరపురే పుష్పపురే నివసతా సౌనంద్యభోగలాలితా వసుమతీ వసుమతీవ మగధరాజేన యథాసుఖ మన్వభావి.

తస్య రాజ్ఞః పరమవిధేయా ధర్మపాల పద్మోద్భవ సితవర్మ నామధేయా ధీరధిషణావధీరిత విబుధాచార్యకార్యసాహిత్యాః కులామాత్యా స్త్రయోఽభూవత్. తేషాం సిత

వర్మణః సుమతి సత్యవర్తాణా ధర్మపాలస్య సుమంత్ర సుమిత్ర
కామపాలాః పద్మోద్భవస్య సుశ్రుతి రత్నోద్భవావితీ తనయా
స్సమభూవత్.

తేషు ధర్మశీల సత్త్యవర్మా సంసారాసారతాం బుద్ధ్యా
తీర్థయాత్రాభిలాషీ దేశాంతర మగమత్. విటనటవారసారీ
పరాయణో దుర్విసీతః కామపాలో జనకాగ్రజస్మనో శ్వాసన
మతిక్రమ్య భువం బభ్రామ. రత్నోద్భవోఽపి వాణిజ్యనిపుణ
తయా పారావారతరణ మనరోత్. ఇతరే మన్త్రిసూనవః పుర
న్తరపురాతిధిషు పితృషు యథాపూర్వ మన్వతిష్ఠత్.

తతః కదాచిన్నానావిధ మహాయుజనై పుణ్యచితాగణ్య
జన్యరాజన్యమౌలిపాలినిహితనిశితసాయణో మగధనాయకః
మాలవేశ్వరం ప్రత్యగ్రసంగ్రామఘన్మరం సముత్కట మాన
సారం మానసారం ప్రతినహేలం న్యక్కుతజలనిధి ఘోషాహం
కారేణ భేరీభాంకారేణ హతికాకర్ణనాక్రాంత భయచణ్డిమానం
దిగ్దంతా వలవలయం విఘూర్ణయత్ నిజభరనమన్మే దిసిభరణా
యస్త భుజగరాజమస్త్యబలేన చతుర్జ్వలలేన సంయుతః సంగ్రా
మాభిలాషేణ రోషేణ మహతావిష్టో నిర్యయా. మాలవనా
థోఽప్యనేకానేకపయూధసనాథో విగ్రహ స్సవిగ్రహ ఇవ
సాగ్రహోఽభిముఖీభూయ భూయో నిర్జగమ. తయో రథ
రథ తురగఖురక్షుణ్ణక్షోణీసముద్భూతే కరిషుటాకట స్రవన్మద
ధారాధౌతమూలే నవవల్లభ వరణాగతదన్యకన్యాజన జవనికా
పటశుణ్ణుల ఇవ వియత్తలవ్యాకులే ధూలీపటలే దివిషదధ్వని
ధిక్కుతాన్యధ్వనిపటహధ్వానబధిరితా శేషదిగంతరాలంశస్త్రా
శస్త్రహస్తాహస్తీపరస్పరాభిహతనైన్యంజన్యమజనిమగధరాజః

ప్రక్షీణసకలనైస్యమణ్ణలం మాలవరాజం జీవగ్రాహమభిగృహ్య
దయాభుతయా పునరపి స్వరాజ్యే ప్రతిష్ఠాపయామానః. తతః
స రత్నాకరమేఖలా మనస్యశాసనాం శాసన్మనపత్యతయా
నారాయణం సకలలోకకారణం నిరస్తం మర్చయామానః.

అథ కదాచిత్తదగ్రమహిషీ దేవీ దేవేన కల్పవల్లిఫల
మాధేహీతి ప్రభాతసమయే సుస్వప్న మబలాఽఽలోకిత
వతీ. సా తతో దయితమనోరథపుష్పభూతగర్భమధత్త. రాజా
సంపత్ప్రకృతాఖణ్డలః సుహృన్నృపమణ్ణలం సమాహూయ
నిజసంపన్ననోరథానురూపం దేవ్యః సీమన్తోత్సవం వ్యధత్త.

ఏకదా హితై స్సుహృన్నన్త్రి పురోహితైః సభాయాం
సింహాసనాసీనో గుణై రహీనో లలాటస్యస్తాజ్జలినా ద్వార
పాలేన వ్యజ్ఞాపిః 'దేవ! దేవసందర్శనలాలసమానసః, కోఽపి
దేవేన విశిష్యాఽర్చనార్హో యతి ద్వారదేశ మధ్యాస్త' ఇతి.
తదనుజ్ఞతేన తేన స సంయమీ నృపసమీపమనాయ భూపతి
రాయాస్తం తం విలోక్య సమ్యగ్జ్ఞాతతదీయగూఢచార
భావో నిఖిల మనుచరనికరం విసృజ్య మన్త్రిజన సమేతః ప్రణ
తమేనం సమన్దహాస మభాషత. 'నను తావన! దేశంసాప
దేశం భ్రమః భవాం స్తత్రతత్ర భవదభిజ్ఞాతం కథయ' త్వితి.
తేనాభాషి భూభ్రమణబలినా స్తాజ్జలినా. "దేవ! శిరసి దేవ
స్యాజ్ఞా మాదా యైనం నిర్దోషం వేషం స్వీకృత్య మాలవేస్త్ర
సగరం ప్రవిశ్య తత్రగూఢతరం వర్తమానస్తస్యరాజ్ఞః సమస్త
ముదస్తజాతం విదిత్వాప్రత్యాగమమ్. మానీ మానసారఃస్వసై
నికాయుష్మత్త్వాస్త్రాయే సంపరాయే భవతః పరాభవ మను
భూయ వైలక్ష్మ్యలక్ష్మ్యహృదయో వీతదయో మహాకాలనివా

సినం కాలీవిలాసిన మనశ్వరం మహేశ్వరం సమారాధ్యతపః
ప్రభావసంతుష్టా దస్మాదేకవీరారాతిష్ఠీం భయదాం గదాం
లభ్యాఽత్మాన మప్రతిభటం మన్యమానోభవస్తమభియోధు
ముద్యుక్తః. తతః పరం దేవః ప్రమాణ"మితి.

త దాలోచ్య నిశ్చితకృత్యై రమాత్యై రాజా విజ్ఞా
పితోఽభూత్. 'దేవ! నిరుపాయేన దైవసహాయేన యోధు
మరాతి రాయాతి. తస్మా దస్మాకం యుద్ధం సాంప్రత మసాం
ప్రతమ్. సహసా దుర్గసంశ్రయః శ్రీయతా' మితి తైర్బహుధా
విజ్ఞాపితోఽప్యఖర్వేణ గర్వేణ విరాజమానో రాజా తద్వాక్య
మకృత్య మి త్యనాదృత్య ప్రతియోధుమనా బభూవ. శీతికణ్ఠా
దత్తశక్తిసారో మానసారో యోధుమనసా మగ్రీ భూయ సామ
గ్రీ సమేతోఽక్లేశం మగధదేశం ప్రవివేశ. తదా త దాకర్ణ్య
మన్త్రిణో భూమహేష్ఠ్రిం మగధేష్ఠ్రిం కథంచి దనుసియ రిపు
భిరసాధ్యే విధ్యుటవీమధ్యేఽవరోధా న్ములబలరక్షితాన్ని
వేశయామాసుః.

రాజహంస స్తు ప్రశస్తవీతదైన్యనైన్యసమేత స్తీవ్రగ
త్యా నిర్గత్యాధికరుషం ద్విషం రురోధ. పరస్పరబద్ధవై రయో
రేతయో శ్చూరియోస్తదాలోకన కుతూహలాగతి గగనచ
రాశ్చర్యకారణే రణే వర్ధమానే జయాకాక్షీ మాలవదే
శరక్షీ వివిధాయుధసైర్యచర్యాశ్చిత సమరతులితామరేశ్వ
రస్య మగధేశ్వరస్య తస్యోఽరి త్రిపురారాతిదత్తాం గదాం
సాహిణోత్. నిశితశరనికరికలీకృతాఽపి సా పశుపతిశాసన
స్యావస్థ్యతయా సూతం నిహత్య రథస్థం రాజానం
మూర్ఛిత మకార్షీత్. తతోవీతప్రగ్రహా అక్షతవిగ్రహా వాహా

రథ మాదాయ దైవగత్యాఽన్తఃపురశరణ్యం మహారణ్యం
ప్రావిశత్. మాలవనాథో జయలక్ష్మీసనాథో మగధరాజ్యం
ప్రాజ్యం సమాక్రమ్య పుష్పపుర మధ్యతిష్ఠత్.

తత్ర హేతితతిహతిశ్రాంతా అమాత్యా దైవగత్యాఽన్తః
నుత్కృన్తజీవితా నిశాన్తవాతలబ్ధసంజ్ఞాః కథంచి దాశ్వస్య
రాజానం సమంతా దన్వీక్ష్యన్వవలోకితవన్తో దైవ్యవన్తోదేవీ మ
వాపుః, వసుమతీ తు తేభ్యో నిఖిలనైవ్యక్షుతిం రాజ్ఞోఽదృశ్య
త్వం చాకర్ణ్యోద్విగ్నా శోకసాగరమగ్నా రమణానుగమనే
మతిం న్యధత్తః 'కల్యాణి! భూరమణమరణ మనిశ్చితమ్. కించ
దైవజ్ఞకథితో మథితోద్ధతారాతి స్సార్వభౌమోఽభిరామో
భవితా సుకుమారః కుమార స్త్వదుదరే వసతి. తస్మాద్దద్య
తవ మరణ మనుచిత' మితి భూషితభాషితై రమాత్యపురో
హితై రనునీయమానయా తయాక్షణం క్షణహీనయా తూష్ణీ
మస్థాయీ, అథార్ధరాత్రే నిద్రానిలీధనేత్రే పరిజనే విజనే శోక
పారావార మపార ముత్తర్జ మశక్నువతీ సేనానివేశదేశం
నిశ్చల్లలేశం శనై రతిక్రమ్యయస్మిన్రథస్య సంసక్తతయాతదా
నయనపలాయనశ్రాంతా గన్తు మక్షమాః క్షమాపతిరథ్యాః ప
థ్యాకులాః పూర్వమతిష్ఠత్ తస్య నికటవటతరో శ్శాఖాయాం
మృతిరేఖాయా మివ క్వచిదుత్తరీ. మార్గేన బద్ధసం మృతిసా
ధనం విరచ్య మర్తుకామా వాజ్కృధురీవిరిసీకృతకలకణ్ఠా సాశ్రు
కణా వ్యలపత్ : 'లావణ్యోపమితిపుష్పసాయక! భూనాయక!
భవా సేవ మమ భావి న్యపి జన్మని వల్లభోభవ త్సి' తి.

త దాకర్ణ్య నీహంకరకరణనికరసంపర్కలబ్ధావబోధో
మాగధోఽగధదుధిరచిరక్షరణనవ్వుచేష్టో దేవీవాక్యమివ

నిశ్చిన్వాన స్తన్వానః ప్రియవచనాని శనైస్తా మాహ్వాయత్ .
 సా ససంభ్రమ మాగత్యామద్దహ్మదయానన్ద సంపుల్లవదనార
 విందా త ముపోషితాభ్యామి వానిమిషితాభ్యాం లోచనాభ్యాం
 సంప్రాశ్య వికస్వరేణ స్వరేణ పురోహితామాత్యజన ముచ్చైచ్చ
 రాహూయ తేభ్యస్త మదర్శయత్ . రాజా నిటలతటచుష్పిత
 నిజచరణామ్బుజైః ప్రశంసితదై నమాహతైర్మృరమాత్రై
 రభాణిః 'దేవ! రథ్యచయ స్సారథ్యపగమే రథం రభసా దర
 ణ్య మనయ' దితి. 'తత్ర నిహతనై నికగ్రామే సంగ్రామే మా
 లవపతినాఽరాధితపురారాతినా ప్రహితయా గదయా దయా
 హీనేన తాడితో మూర్ఛా మాగత్యాత్ర నిశాన్తపవనేన
 బోధితోఽభవ' మితి మహీపతి రకథయత్ . తతో విచిత
 మహేన మన్త్రినివహేన విరచితదై వానుకూల్యేన కాలేనశిబిర
 మానీయాపసీతాశేషశల్యో వికసితనిజాననారవిన్దో రాజా సహ
 సా విరోపితవ్రణోఽకారి.

విరోధిదై వధిక్కుత పురుషకారో దైస్యవ్యాప్తకారో
 మగధాధిపతి రధికాధి రమాత్యసంపత్త్యా మృదుభాషితయా
 తయా వసుమత్యాసుత్యా చ కలితయా సమబాధిః "దేవ! సక
 లస్య భూపాలకులస్య మధ్యేతేజస్వీ వరిష్ఠో గరిష్ఠో భవా నద్య
 వనమధ్యం నివసతీతి, జలబుద్బుదసమానావిరాజమానా సంపత్
 తటిల్లతేవ సహనై వోదయతి నశ్యతిచ. తన్నిభల దై వాయ
 త్తమేవావధార్యం కార్యమితి చ పురా హరిచ్చన్ద్రరామచన్ద్ర
 ముఖ్యా మహీన్ద్రా ఐశ్వర్యోపమితమహేనా" ఇతి చన్ద్ర
 దుఃఖయన్ద్రం సమ్యగనుభూయ పశ్చాదనేక కాలం నిజరాజ్య

మకుర్వ. తద్వదేవ భవా భవిష్యతి. కంచన కాలం విరచితదైవ సమాధి ర్గలితాధి స్తిష్ఠతు తావ"దితి.

తతస్సకలనై న్యసమన్వితో రాజహంస స్తపోవిభ్రాజమానం వామదేవనామానం తపోధనం నిజాభిలాషావాప్తిసాధనం జగామ. తం ప్రణమ్య తేన కృతాతిథ్య స్తస్మై కథితకథ్య స్తదాశ్రమే దూరీకృతశ్రమే కంచనకాల ముషిత్యా నిజరాజ్యాభిలాషీ మితభాషీ సోమకులావతంసో రాజహంసో మునిమథాపతః "భగవ! మానసారః ప్రబలేన దైవబలేన మాం నిర్జిత్య మద్భోజ్యం రాజ్య మనుభవతి. త దహ మ ప్యుగ్రం తవ స్తప్తా త మరాతి మున్ములయిష్యామి లోకశిరశ్యేన భవత్కరుణ్యేనేతి నియమవస్తం భవస్తం ప్రాప్నువ"మితి. తతస్త్రికాలజ్ఞ స్తపోధనో రాజాన మవోచత్: "సఖే! శరీరకార్యకారిణాతపసాఽలమ్. వసుమతీ గర్భస్థస్సకలరిపుకులమర్దనో రాజనస్దనో నూనం సంభవిష్యతి. కంచన కాలం తూష్ణీమా"స్వేతి. గగనచారిణ్యాఽసి వాణ్యా సత్యమేత దితి త దైవావోచి. స రాజాఽసి మునివాక్య మగ్గీకృత్యాతిష్ఠత్.

తత స్సంపూర్ణగర్భదివసా వసుమతీ సుముఖాశ్చై సకలలక్షణలక్ష్మితం సుత మనూత. బ్రహ్మవర్చసేన తులితవేధనం పురోధనం పురస్కృత్య కృత్యవి స్మహిపతిః కుమారం సుకుమారం జాతసంస్కారేణ బాలాలంకారేణచ విరాజమానం రాజవాహననామానం వ్యధత్. తస్మిన్నేవ కాలే సుమతి సుమన్త్ర సుమిత్ర సుశ్రుతానాం మన్త్రిణాం ప్రమతి మిత్రగుప్తమన్త్రగుప్త విశ్రుతాభ్యామహాభిభ్యా సూనవో నవోద్య

దిష్టురుచయ శ్చిరామః సమజాయంత. రాజవాహనో మన్త్రి
పుత్రై రాత్మ మిత్రై సహ బాలకేశీ రనుభవ న్నవర్ధత.

అథ కదాచిదేకేన తాపనేన రనేన రాజలక్షణవిరాజితం
కంచి న్నయనానన్తకరం సుకుమారం కుమారం రాజ్ఞే సమ
ర్ప్యావోచి : “యేవల్లభ ! కుశసమిదానయనాయ వనం
గతేన మయా కాచిదశరణ్యా వ్యక్తకార్పణ్యాశ్చ ముఖ్య
స్త్రీ యువతీ విలోకితా. నిర్జనే వనే కిం నిమిత్తం రుద్యతే త్వ
యేతి పృష్టా సా కరణ హై రశ్రుణి ప్రమృజ్య సగద్గదం మా
మవోచత్. —

“మునే! లావణ్యజితపుష్పసాయకే మిథిలానాయకే
కీర్తివ్యాప్తసుధర్మణి నిజసుహృదో మగధరాజస్య సీమన్తినీ
సీమన్తమహోత్సవాయ పుత్రైదారసమన్వితేపుష్పపురముపే
త్య కంచన కాలమధిఃసతి, సమారాధితగిరీశో మాలవాధీశో
మగధరాజం యోధుమభ్యగాత్. తత్రప్రఖ్యాతయో రేతయో
రసంఖ్యే సంఖ్యే వర్ధమానే సుహృత్సహాయ్యకం కుర్వాణో
నిజబలేనతి విదేహే విదేహేశ్వరో ప్రహరవర్మా జయవతా
రిపుణాభిగృహ్య కాదుణ్యేన పుణ్యేనవిస్మయో హతావశేషేణ
శూన్యేన నై న్యేన సహ స్వపురగమన మకరోత్. తతో వన
మార్గేణదుర్గేణ గచ్ఛన్న ధికబలేన శబరబలేన రథసా దభిహ
న్యమానో మూలబలాభిరక్షితావరోధః పలాయిష్ట. తదీయా
ర్భకయో ర్యమలయో ధాత్రీభావేన పరికల్పితాహం మద్దు
హితాహి తీవ్రగతిం భూవతి మనుగన్తు మక్షమే అభూవ తత్ర
వివృతవదనః కోహిరూపీ కోప ఇవ వ్యాఘ్రో మామాఘ్రా
తు మాగతవాః. భీతాహ మదగ్రవాణిః ఘ్నన్తీ పర్యప

తమ్. మదీయపాణిభ్రష్టో బాలకః కన్యచిత్ కపిలాశవన్యక్రోడ
 మభ్యలీయత. తచ్చవాకర్షిణోఽమర్షిణో వ్యాఘ్రస్య ప్రాణాన్
 బాణో బాణానయన్త్రముక్తోఽపాహరత్. విలోలాలకోబా
 లకోఽసి శబ్దరైరాదాయ కుత్రచి దపాసీయత. కుమార మప
 ర ముద్వహన్తీ మద్దుహితా కుత్ర గతా న జానే. సాహం
 మోహం గతా కేనాపి దయాభునా గోపాలేన స్వకటీర మా
 వేశ్య విరోపిత ప్రణాభవమ్. తత స్వస్థీభూయ భూయః
 ధృత్యర్థ రన్తిక ముపతిష్ఠాసుర సహాయతయా దుహితురనభిజ్ఞా
 తతయాద వ్యాకులీభవామి” — ఇత్యభిదధానా ‘ఏకాకి
 న్యపి న్యామినం గమిష్యా’ మీతి సా తదైవ నిరగాత్.

అహమపి భవన్మిత్రస్య విదేహనాథస్య విపన్నిమిత్రం
 విషాద మనుభవన్ తదన్వయాఙ్కురం కుమార మన్విష్యం
 స్తదైకం చణ్డికామన్దిరంసున్దరంప్రాగామ్. తత్ర సంతతమే
 వంవిధ విజయసిద్ధయే కుమారం దేవతోపహారం కరిష్యంతః
 కిరాతాః ‘మహీరుహశౌఖావలమ్బిత మేన మసితయావా,
 సైకతతలే ఖనననిక్షిప్తచరణం లక్ష్మీకృత్య శితశరనికరేణవా,
 అనేకచరణైః పలాయమానం కుక్కురబాలకైర్వాదంశయి
 త్వాహనిష్యామ, ఇతిభాషమః’ణా మయా సమభ్యభాష్యంతః
 ‘సనుకిరాతా స్తమోఘోర ప్రచారే కాంతారే స్థలితపథః సవిర
 భూసురోఽహం, మమ పుత్రీకం క్వచి చ్ఛాయాయాం నీక్షి
 వ్య మార్గాన్వేషణాయ కించి దన్తర మగచ్ఛమ్. స కుత్రగ
 తః? కేన వాగృహీతః? పరీక్ష్యాసి న వీక్ష్యతే తన్ముఖావలో
 కనేన వినాఽనేకాన్యహాన్యతీతాని, కింకరోమి? క్వయామి?
 భవద్భిర్న కిమదర్శి?తి. ‘ద్విజోత్తమ! కశ్చి దత్ర తిష్ఠతి, కి

మేష తవ నందనః సత్య మేవ ! తదేనం గృహణే' త్యుక్త్వా
దైవానుకూల్యేన మహ్యం తం వ్యతర్క, తేభ్యోదత్తాశీ రహం
బాలక మగ్నేకృత్య శిశిరోదకాది నోపచారే చాశ్వాస్య నిశ్చ
జ్కం భవదజ్క మాసీతవానస్మి. ఏన మాయుష్మంతం పితృ
రూపో భవానభిరక్షతా దితి. — రాజా సుహృదాపన్నిమిత్తం
శోకం తన్నన్దనవిలోకనసుఖేన కించి దధరీకృత్య, త ముపహా
రవర్మనామ్నాఽహూయ, రాజవాహన మివ పుషోష.

జనపతి రేకస్మిన్ దివసే తీర్థస్నానాయ పక్కణ నికట
మార్గేణ గచ్ఛ స్సబలయా కయాచి దుపలాలిత మనుపమశరీ
రం కుమారం కంచిదవలోక్యకుతూహలాకులస్తా మప్పచ్చత్ :
'భామిని! దుచిరనూ ర్తిస్సరాజగుణసంపూర్తిరసా వర్భకో భవ
దన్వయసంభవో న భవతి, కన్యనయనానన్దో? నిమిత్తేన కే
న భవదధీనో జాతః? కథ్యతాం యాథాతథ్యేన త్వ'యేతి.
ప్రణతయా శబర్యా సలీల మలాపి: 'రాజ, న్నాత్మ పల్లీసమీపే
పదవ్యాం వర్తనూనస్య మిథిలేశ్వరస్య సర్యస్య మపహరతి
శబరనైశ్చ, మద్దయితే నాపహృత్య కుమార ఏష మహ్యమ
ర్చితో వ్యవర్ధత.' తదవధార్యకార్యజ్ఞో రాజా ముని
కథితం తం ద్వితీయరాజకుమార మేవ నిశ్చిత్వ, సామదానా
భ్యాం తా మనునీయావహరవర్మే త్యాభ్యాయ దేవై
వర్ధయేతి సమస్థితవాః.

కదాచి ద్వామదేవశిష్య స్సోమశర్మనామా కంచి
దేకం బాలకం రాజ్ఞః పురో నిక్షిప్త్యాభావత— "దేవ! రామ
తీర్థేస్నాత్వాప్రత్యాగచ్ఛతా మయా కాననావనౌ వనితయా
కయాఽపి ధార్యమాణ మేన ముజ్జ్వలాకారం కుమారం

విలోక్య సాదర మభాణి: 'స్థవిరే, కా త్వ? మేతస్మి న్నటవీమ ధ్యే బాలక ముద్వహన్తీ కిమర్థ మాయాసేన భ్రమసి?' ఇతి, వృద్ధయాఽవ్యభాషి.—

“మునివర! కాలయవననాన్ని ద్వీపే కాలగుప్తో నామ ధనాధ్యో వైశ్యవరః కశ్చి దస్తి. తన్నద్దినీం నయనానస్తకారిణీం సువృత్తాం నామైతస్మా దాగతో మగధనాథమన్త్రినం భవో రత్నోద్భవోనామ రమణీయగుణాలయో భ్రాన్తభూవలయో మనోహరీ వ్యవహార్యపయమ్య, సువస్తుసంపదాశ్వశురేణ సమ్మానితోఽభూత్. కాంక్రమేణ సతాన్లే గర్భిణీ జాతా. తత స్సోదరవిలోకనకుతూహలేన రత్నోద్భవః కథంచిచ్ఛ్వశుర మనునీయ, చపలలోచనయా సహ ప్రవహణమారుహ్య, పుష్పపుర మభిప్రత్యే. కల్లోలమాలికాభిహతః పోతః సాముద్రామ్భ స్యమజ్జత్. గర్భభరాలసాం తాం లలనాం ధాత్రీభావేనకల్పితాఽహం కరాభ్యా ముద్వహన్తీ, ఫలక మేక మధిరుహ్య దైవగత్యా తీరభూమి మగమమ్. సుహృజ్జనపరివృతో రత్నోద్భవస్తత్ర నిమగ్నోవా కేనోపాయేన తీర మగ మద్వా న జానామి. క్లేశస్య పరాం కాష్ఠా మధిగతా సువృత్తాఽస్మి న్నటవీమధ్యే సుత మనూత. ప్రనవవేదనయా విచేతనా సా ప్రచ్ఛాయ శీతలే తరుతలే నివసతి. విజనే వనేస్థా తు మశక్యతయా జనపదగామినం మార్గ మన్వేష్టు ముద్యుక్తయా మయా వివశాయా స్తస్యా ససమీపే బాలకం నిక్షిప్య గన్తు మనుచిత మితి కుమారోఽప్యనాయాతి

ఏతస్మిన్నేవ ఊణే వనోఽవారణః కశ్చిదదృశ్యత. తం విలోక్య భీతా సా బాలకం నిసాత్య ప్రార్దవత్. అహం

నమీపలతాగుల్నే ప్రవిశ్య పరీక్షమాణోఽతిష్ఠమ్. నిపతితం
బాలకం పల్లవకబళ మివాదదతి గజవతో కణ్ఠీరవో మహాగ్ర
హేణ న్యపతత్. భయాకులేన దంతావళేన ఝటితి వియతి
పాత్యమానో బాలణో నిపతన్, చిరాయుష్మ త్తయాఽఽసన్నో
న్నతతరుశాఖాసమాసీనేన వానరేణ కేనచి త్వక్వఫలమనీష
యా పరిగృహ్య ఫలేతరతయా వితతస్కన్ధమూలే నిక్షిప్తోఽ
భూత్. సోఽపి మర్కటః క్వచి దగాత్. బాలకేన స త్వస్యం
పన్నతయా నకలక్లేశసహేనాఽభావి. కేసరిణా కరిణం నిహ
త్య కుత్రచి దగామి. లతాగృహం నిర్గతోఽహ మపి తేజఃపు
ష్టం బాలకం శనై రవనిరుహా దవతార్య, వనాంతరే వనితా
మన్విష్యావిలోక్త్యనమాసీయ గురవే నివేద్య తన్ని దే
శేనభవన్నికట మాసీతవా నస్మీతి. - సర్వేషాం సుహృదా
మేక దైవానుకూలదై వాభావేన మహా దాశ్చర్యం బిభ్రాణో
రాజా 'రతోద్భవః కథ మభవ' దితి చింతయన్, పుష్పోద్భవ
నామధేయం విధాయ, తదుదంతం వ్యాఖ్యాయ సుశ్రుతాయ
విషాదసంతోషావనుభవన్ తదనుజతనయం సమర్పితవాన్.

అన్యేద్యుః కంచన బాలక మురసి దధతీ వసుమతీ
వల్లభ మభిగతా తేన కుత్రతోఽసావితీ పృష్టా సమభాషత.
“రాజ, న్నతీతాయాం రాత్రౌ కాచన దివ్యవనితా మత్పుర
తః కుమారక మేనం సంస్థాప్య నిద్రాముద్రితాం మాం విబో
ధ్య విసీతాఽబ్రవీత్. 'దేవి! త్వన్మన్త్రిణోఽధర్మపాలనస్తనస్య
కామపాలస్య వల్లభా యక్షకాంతాఽహం తారావలీ నామ
నద్దినీ మణిభద్రస్య. యక్షేశ్వరానుమత్యా మదాత్మజ మేనం
భవత్రనుజ స్వామ్యానిధివలయవేష్టితక్షోణీమణ్డలేశ్వరస్య

భావినో విశుద్ధయశోనిధేః రాజవాహనస్య పరిచర్యాకారణా
యాఽనీతవత్స్వస్మి. త్వ మేనం మనోజసన్నిభ మభివర్ధయేతి.
విస్మయవికసితనయనయా మయా నవినయం సత్కృతాస్వక్షీ
యక్షీ సాఽథాదృశ్యతామయాసీ” దితి. — కామపాలస్య
యక్షకన్యాసజ్జమే విస్మయమానమానసో రాజహంసో రజ్జితమి
త్త్రం సుమిత్ర) మాహూయ, తదీయభ్రాతృపుత్ర) మర్థపా
లం విధాయ, తస్మై సర్వం వార్తాదికం వ్యాఖ్యా యాఽదాత్.

తతః పరస్మిన్ దివసే వామ దేవాన్తే వాసీ తదా శ్రమ
వాసీ సమాసాదిత దేవకీర్తిం నిర్భర్తితమారమూర్తిం కుసుమ
సుకుమారం కుమారమేకమవగమయ్య నరపతి మవాదీత్ :
“దేవ తీర్థయాత్రాప్రసక్తేన కావేరీతీరమాగతోఽహం విలో
లాలకం బాలకం నిజోత్సజ్గతలే నిధాయ దుదితీం స్థవిరా మే
కాం విలోక్యాఽవోచమ్. — ‘స్థవిరే! కా త్వ? మయమర్చకః
కస్య నయనానందకరః? కాంతారం కిమర్థ మాగతా? శోకకార
ణం కి’ మితి. సా కరయుగేన బాష్పజల ముస్మృజ్య నిజశోక
శఙ్ఖుఃత్పాటనక్షమ మివ మా మవలోక్య శోకహేతు మహో
చత్.

“ద్విజాత్మజ! రాజహంసమక్రిణ స్థితవర్మణః కసీయా
నాత్మజ స్సత్యవర్తా తీర్థయాత్రభిలాషేణ దేశ మేన మగ
చ్ఛత్. స కస్మింశ్చి దగ్రహారే కాళీం నామైకస్య భూసురస్య
నద్దినీం వివాహ్య, తస్యా అనవత్యతయా శారీం నామ తద్భ
గినీం కాశ్చాన కాంతాం పరిణీయ, తస్యా మేనం తనయ మల
భత. కాళీ సాసూయ మేకదా ధాన్త్యా మయా సహ బాల
మేన మేకేన మిషేణానీయ తటిన్యా మేతస్యా మక్షిపత్.

కరేణై కేన బాలక ముద్ధృ త్యాఽపరేణ ప్లవమానా నదీవే
గాగతస్య కస్యచిత్తరో శ్శృభా మనలమృత్య తత్ర శుశిం నిధా
య నదీవేగే నోహ్యమానా కేనచిత్తరులగ్నేన కాలభోగినాఽ
హ మదంశి. మదవలమిభూభూతో భూరుహోఽయ మస్మిన్
దేశే తీరమగమత్. గరళ స్యోద్ధీపనతయా మయి మృతాయా
మరణ్యే కశ్చన శరణ్యో నాస్తీతి మయా శోచ్యత" ఇతి.

తతో విషమవిషబ్యాలావలీధావయవా సా ధరణీతలే
స్యపతత్. దయావిప్రోఽహం మన్త్రబలేన విషవృథా
మపనేతు మక్షుః, సమీపకుఞ్చో ప్లోషధివిశేష మన్విష్య
ప్రత్యాగతో, పృథ్వాస్తజీవితాం తా మలోకయమ్.
తదను తస్యాః పావకసంస్కారం రచయిత్వా, శోకాకుల
చేతాః బాల మేన మగతి మాదాయ, సత్యవర్మవృత్తాస్తశ్ర
వణ వేలాయాం తన్ని వా సాగ్రహారనామధేయ స్యాశ్రుత
తయా తదన్వేషణ మశక్య మిత్యాలోచ్య, భవ డమాత్యత
నయస్య భవా నేవ రక్షి తేతి భవస్త మేన మనయ మితి.—
తన్ని శమ్య సత్యవర్మస్థితే స్సమ్యగనిశ్చితతయాఞ్న మానసో
నరపతిః సుమతయే మన్త్రిణే సోమదత్తం నామ తదనుజతనయ
మర్చితవాః. సోఽపి సోదర మాగతమివ మన్యమానో విశే
షేణ పుపోష.

ఏవం మిలితేన కుమారమణ్డలేన బాల కేళీ రనుభవ
న్నధిరూఢానేకవాహనో రాజవాహనోఽనుక్రమేణ చౌలోపన
యనాదినంస్కారజాత మలభత. తత స్సకలలిపిజ్ఞానం, నిఖల
దేశభాషాపాణ్డిత్యం, షడంగసహిత వేదసముదాయ షోవిదత్వం,
కావ్య నాట కాఖ్యాన కాఖ్యాయితేతిహాస చిత్రకథా సహిత

పురాణగణ నైపుణ్యం, ధర్మ శబ్దజ్యోతి స్తర్క మిమాంసా
ది సమస్తశాస్త్రచాతుర్యం, కామస్తకీయాది నీతిపటల
కాశలం, వీణాద్యశేషవాద్యదాక్ష్యం, సంగీతసాహిత్యహరి
త్వం, మణి మస్త్రావధాదిమాయా ప్రవణ్ణచాటవం, మాతజ్ఞ
తుర జ్ఞాది వాహ నారోహణపాటవం, వివిధాయుధప్రయోగ
చణత్వం, చౌర్య దురోదరాది కపటకలా ప్రోఢత్వం, చ
తత్రదాచార్యేభ్యస్సమ్యగ్లభ్యా యావనేన విలసంతం శృత్యే
ష్వనలనం తం కుమారనికరం నిరీక్ష్య మహీనల్లభ 'స్సోఽ
హం శత్రుజనదుర్జయ' ఇతి పరమానంద మవిదత్.

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదండినా విరచితే దశకుమారచరిత్రే

పూర్వపీఠికాయాం కుమారోత్పత్తి ర్నామ

ప్రథమాచ్ఛాసః.

ద్విజోపకృతిర్నామ ద్వి తీ యో చ్ఛాన్దసః.

—ॐ—

అ ధైకదా వామ దేవ స్సకలకలాకుశలేన కుసుమసా
యక సమ్మితసాష్టర్యేణ కల్పితసాదర్యేణ సాహసాపహసితకు
మారేణ సుకుమారేణ జయధ్వ జాతపవారణ కల శాశ్విత
కరేణ కుమారనికరేణ పరివేష్టితంరాజాన మానతశిరసం సమ
భిగమ్య తేన కృతాం పరిచర్యా మగ్నీకృత్య నిజచరణ కమలయు
గలమిల న్మధుక రాయమాన కాకపక్షం విదలివ్య మానవిపక్షం
కుమారచయం గాఢ మాలిజ్య మిత సత్య వాక్యేన విహితాశీ
రభ్యభాషత. 'భూవల్లభ, భవదీయం మనోరథఫల మివ సమృ
ద్ధలావణ్యం తారుణ్యం నుతమిత్రోభవత్సుత్రోఽనుభవతి. సహ
చరసమేతస్య నూన మేతస్య దిగ్విజయారమ్భ సమయ ఏషః. తద
స్య సకలక్షేత్రసహస్య రాజనాహనస్య దిగ్విజయ ప్రయాణంక్రియ
తామి' తి. కుమారా మారాభిరామా రామాద్యపౌరుషా
దుషా భస్మీకృతారయో రయోపహసితసమీరణారణాభియా
నేనయానేన తేనాభ్యుదయాశంసం రాజాన మకాక్షుః. తత్సా
చివ్య మితరేషాం విధాయ సముచితాం బుద్ధి ముపదిశ్య శుభే
ముహూర్తే సపరివారం కుమారం విజయాయ విసనర్జ మహీ
పతిః.

రాజవాహనో మజ్జిశమాచకం శుభశకునం విలోకయన్
దేశంకంచి దతిక్రమ్య విధ్యాటవీమధ్య మవిశత్. తత్ర హేః

హతికిణాజ్ఞంకాలాయసకర్కశకాయం యజ్ఞోపవీతేనానుమే
యవిప్రభావం వ్యక్తకిరాతప్రభావం లోచనపరుషం కమపి
పురుషం దదర్శ. తేన విహితపూజనో రాజవాహనోఽభ్యభా
వత 'నను మానవజనసజ్గరహితే మృగహితే ఘోరప్ర
చారే కాంతారే విధ్యాటవీమధ్యే భవానేకాకీ కిమితి నివసతి;
భవదంసోపనీతం యజ్ఞోపవీతం భూసురభావం ద్యోతయతి;
హేతిహతిభిః కిరాతరీతి రనుమీయతే; కథయ కి మేత ది'తి.
తేజోమయోఽయం నమానుషమాత్రపాదుషో నూనం భవ
తీతి మత్వా స పురుషస్తద్వయస్యముఖా న్నామజననే విజ్ఞా
య తస్మై నిజవృత్తాంత మకథయత్.—

రాజనందన, కేచిదస్యా మటవ్యాం వేదాదివిద్యాభ్యాస
మపహాయ నిజకులాచారం దూరీకృత్య సత్యశౌచాదిగర్హ
వ్రతం పరిశ్యజ్య కిల్బిషమన్విష్యంతః పులిందపురోగమాస్తదన్య
ముపభుజ్ఞానా బహవో బ్రాహ్మణబ్రువా నివసన్తి. తేషు కన్యచి
త్పుత్రో నిన్దాపాత్రచాత్రితో మాతజ్ఞగమాఽహమ్. స చ
కిరాతజాతేన జనపదం ప్రవిశ్య గ్రామేషు ధనినః స్త్రీజానన
హితా నానీయ బంధనే నిధాయ తేషాం సకలధన సుపహర
న్నధృత్య వీతదయో వ్యచరమ్. కదాచి దేకస్మి న్కాంతారే
మదీయసహచరగణేన నిఘాంస్యమానం భూసుగ మేకమన
లోక్య దమాయ త్తచిత్తోఽవోచమ్. 'నను పాపాః, సహస్ర
వ్యోబ్రాహ్మణ' ఇతి. తే రోపాగుణనయనా మాం బహుధా
నిరభర్త్యయన్. తేషాం భాషణపారుష్య మనహిష్ణురసామవనీ
సురరక్షణాయ చిగం ప్రయుధ్య తై రభిహతో గతజీవితోఽ
భవమ్.

తతః ప్రేతపురీ ముపేత్య తత్ర దేహధారిభిః పురుషైః
పరివేష్టితం సభామధ్యే రత్నఖచితసింహాసనాసీనం శమనం
విలోక్య తస్మై దణ్డప్రణామ మకరవమ్, సోఽపి మా మవేక్ష్య
చిత్తగుప్తం నామ నిజామాత్యమాహూయ త మవోచత్.
“సచివ, నై షోముష్య మృత్యుసమయో, నిద్రితచరితోఽప్య
యం మహీసురనిమిత్తం గతజీవితోఽభూత్. ఇతః ప్రభృతి
విగభితకల్మషస్యాఽస్య పుణ్యకర్మ కరిణే దుచి ద దేష్యతి. వాపి
మై రనుభూయమాన మత్ర యాతనావిశేషం విలోక్య పున
రపి పూర్వశరీర మనేన గమ్యతా” మితి. చిత్తగుప్తోఽపి తత్ర
తత్ర సంతప్తేష్యయ స్తమ్భేషు బధ్యమానానత్కృష్టికృతే విత
తశరావతైలే క్షిప్యమానాః లగుడై ర్జర్జరీకృతావయవాః
నిశితటజ్జైః పరితత్కృమాణానపి దర్శయిత్వా పుణ్యబుద్ధి
ముపదిశ్య మా మముఞ్చత్.

త దేవ పూర్వశరీర మహం ప్రాప్తో మహాటవీమధ్యే
శీతలోపచారం రచయిత్వా మహీసురేణ పరీక్ష్యమాణ శ్శిలా
యాం శయితః క్షణ మతిష్ఠమ్. తదను విదితోదంతో మదీయబ
ద్ధగణ స్సహసా సమాగత్య మన్దిరమానీయ మా మపక్రాంత
ప్రణ మకరోత్. ద్విజస్తా కృతజ్ఞో మహ్య మక్షరశితౌం విధా
య, వివిధాగమతన్త్ర) మాఖ్యాయ, కల్మషక్షయకారణం
సదాచార ముపదిశ్య, జ్ఞానేక్షణగమ్యమానస్య శశిఖిణ్ణ శేఖ
రస్య పూజావిధాన మభిధాయ, పూజాం మత్కృతా మక్లే
కృత్య, నిరగాత్. తదార భ్యాహం కిరాతకృతసంసర్గం బన్ధు
కుల ముత్సృజ్య, సకలలోకై కగురు మిన్దుకులావతంసం చేతసి

స్తర, న్నస్తిన్కాననే దూరీకృతకలజ్జో వసామి. దేవ, భవతే
విజ్ఞాపనీయం రహస్యం కించి ద స్త్యాగమ్యతామ్.—

ఇతి స చ వయస్యగణా దపనీయ రహసి పున రేన మ
భావతః “రాజ, న్నతీతే నిశాన్తే గారీపతి స్వప్నసన్నిహి
తోనిద్రాముద్రితలోచనం విభోధ్య ప్రసన్నవదనకాన్తిః ప్రశ
యానతం మామవోచత్. ‘మాతల్ల, ద్దాకారణ్యాన్తరాలగా
మిన్యా స్తటిన్యా స్తీరభూమా సిద్ధసాధ్యారాధ్యమానస్య స్ప
టికలిజ్జస్య పశ్యా ద్ద్రిపతికన్యాసదపక్షీచిహ్ని త స్యాశ్శ్రువ
స్సన్నిభో విధే రానన మివ బిలం విద్యతే. తత్ర నిక్షిప్తం
తామ్ర” సనం విధాతు రివ శాసనం సమాదాయ విధిం తదు
పరిష్ఠం దిప్తవిజయ మివ విధాయ పాతాళలోకాధీశ్వరేణ భ
వతా భవితవ్యమ్. భవత్సహాయ్యకరో రాజకుమారోఽద్య
శ్వోవా సమాగమిష్యతీతి. తదాదేశానుగుణమేవ భవదాగ
మన మభూత్. సాధనాభిలాషిణో మమ శోషిణో రచయ
సాహాయ్య” మితి.—త థే త్యుక్త్వా రాజవాహనో సాకం
మాతక్లేన నమితోత్తమాక్లేన విహాయార్ధరాత్రే నిద్రాపరత
న్త్రం షిత్త్రగణం వనాన్తర మవాప.

తదను తదనుచరా స్సాకలేన రాజకుమార మనవలో
కయన్తో విషణ్ణహృదయా స్తేషు వనేషు సమ్యగన్విష్టాన
వేక్షమాణా ఏతదన్వేషణమనీషయా దేశాన్తరం చరిష్ణవో
నిశ్చితపునస్సజ్జమనం కేతస్థానాః పరస్పరం వియుజ్య యయుః.

లోకై కవీరేణ రక్షమాణస్సంతుష్టాన్తరజ్జోమాతజ్జోఽ
పి బిలం శశిశేఖరకథితాభిజ్ఞాపరిజ్ఞాతం నిశ్శబ్దం ప్రవిశ్య,
గృహీత తామ్రశాసనో, రసాతలం పథా తేనైవోపేత్య,

తత్ర కన్యచి త్వట్టణస్య నిక శేకేళీకాననకాసారస్య వితతసార
సస్య సమీపే నానావిధేన శాసనవిధానోపపాదితేన హవిషా
హోమం విధాయ, ప్రత్యాహపరిహారిణి సవిస్మయం విలోక
కయతి రాజవాహనే, సమిదాజ్యసముజ్జ్వలితే జ్వలనే పుణ్య
గేహం దేహం మస్త్రీపూర్వక మాహుతీకృత్య, తడితస్సమాన
కాంతిం దివ్యాం తను మలభత.

తదను మణిమయమణ్డనమణలమణ్డతా సకలలోకలలా
కులలలామభూతా కన్యకా కాచన వినీతానేకసఖిజనానుమ్య
మానా కలహంస గత్యా శనై రాగ త్యావనిసురోత్తమా
య మణి మేక ముజ్జ్వలాకారముపాయనీకృత్య, తేన 'కాత్వ'
మితి పృష్టా సోత్కణ్ఠా కలకణ్ఠస్వనేన ముద్దమస్త ముదజ్జలి రభా
వత. "భూసురోత్తమ, అహ మసురోత్తమనద్దినీ కాళిందీనామ;
మమ పితాఽస్య లోకన్య శాసితా మహానుభవో నిజవరాక్ర
మాసహిష్టునావిష్టునా దూరీకృతామరే సమరే యమనగరాతి
థిరకారి. తద్వియోగశోకసాగరమగ్నం మామవేక్ష్యకోఽపి
కారుణిక స్సిద్ధిణానసోఽభావత. 'బాలే, కల్పి ద్వివ్యదేహ
ధారీ మానవో నవో వల్లభ స్తవ భూత్వా సకలరసాతలం
పాలయిష్యతీతి. తదాదేశం నిశమ్య ఘనోన్ముఖ చాతకీవర్షా
గమన మివ తవలోకనకాంక్షిణీ చిర మతిష్ఠమ్. మన్మనో
రథఫలాయమానం భవదాగమన వివగమ్య, మద్రాజ్యావల
మ్బనభూతామాత్యానుమాత్యా మదనకృతసారభ్యేన మన
సాభవస్త మాగచ్ఛమ్, లోకస్యాస్య రాజ్యలక్ష్మీ మణీకృత్య
మాం తత్సపత్నీం కరోతు భవా" నితి. మాతగ్గోఽపి రాజవా

హనానుమత్యా తాం తరుణీం పరిణీయ దివ్యాజ్ఞనాలాభేన
హృష్టతరో రసాతలరాజ్యమురరీకృత్యపరమానంద మాసనాద.

వచ్చుయిత్వా వయస్యగణం సమాగతో రాజవాహనః
తదవలోకనకౌతూహలేన భువం గమిష్టుః, కాళిన్దీదత్తం త్సు
త్పిపాసాద్లక్ష్మేశనాశనం మణిం సాహాయ్యకరణసంతుష్టా న్నాత
జ్ఞాల్లభ్యా, కంచ నాధావన మనువర్తమానం తం విస్మజ్య,
బిలపథేన నిర్యయా. తత్ర మిత్రగణమనవలోక్యభువం
బభ్రామ. భ్రమం శ్చ విశాలోపశత్యే కమప్యక్రీడమాసా
ద్య విశ్రమిషు, రాన్దోళికాచూఢం రమణీనహిత మాప్తజన
పరివృత ముద్యానే సమాగత మేకం పురుష మపశ్యత్. సోఽ
పి పరమానందేన పల్లవితచేతా వికసితవదనారవిన్దో 'మమ
స్వామీ సోమకులావతంసో విశుద్ధయశోనిధీ రాజవాహన
ఏష; మహాభాగ్యతయాఽకాణ్డ ఏవాస్య పాదమూలంగతవా
నస్మి; సంప్రతి మహాన్నయనోత్సవో జాతః. ఇతి ససంభ్రమ
మాన్దోళికాయా అవతీర్య, సరభస పదవిన్యాస విలాస హర్షో
త్కర్ష భరితః త్రి చతుఃపదా న్యుద్ధత్య, తస్య ఛరణకమల
యుగళం గళదుల్లసన్మల్లికావలయేన మాళినా పస్పర్శ.
ప్రమోదాశ్రుపూర్ణో రాజా పులకితాఙ్గం తం గాఢమాలిఙ్గ్య
'అయే! సౌమ్య సోమదత్త!' ఇతి వ్యాజహర.

తతః కన్యాపి పున్నాగభూరుహస్య ప్రచ్ఛాయశీతలే తలే
సంవిష్టేన మనుజనాభేన సప్రణయ మభాణి, 'సఖే, కాల
మేతావంతం, జీశే కస్మిన్, ప్రకారేణ కేన, అస్థాయీ భవతా
సంప్రతి కుత్ర గమ్యతే! తదణి కేయమ్? ఏష పరిజన స్సంపా

ద్విజోపకృతిర్నామ ద్వితీయోచ్ఛ్వాసః.

25

దితః కథం? కథ యేతి. సోఽపి మిత్త్రసందర్శనవ్యతికరాప
గతచింతాఙ్గరాతిశయో ముకుళితకరకమల స్సవినయమాత్మీ
యప్రచారప్రకార మవోచత్.

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదణ్డనః కృతౌ దశకుమారచరితే

పూర్వపీఠికాయాం ద్విజోపకృతి ర్నామ

ద్వితీయ ఉచ్ఛ్వాసః.

సోమదత్తచరితం నామ

తృతీయోచ్ఛ్వాసః.

దేవ ! భవ చ్చరణకమల సేవాభిలాషీభూతోఽహం
భ్రమో ఏకస్యాం వనావనౌ పిపాసాకులో లతాపరివృతశీతల
నదసలిలం పిబక్, ఉజ్జ్వలాకారం రత్నం తత్రైకమద్రాక్షమ్.
తదాదాయ గత్వాఽచ, కంచ నాధ్వాన మతిక్రమ్య, అన్బర
మణే రత్నవృతయా గత్తు మక్షమో, వనేఽస్మిన్నేప కి మపి
దేవాయతనం ప్రవిష్టో, దీనాననం బహుతనయసమేతం స్థవిరం
మహీసుర మేక మవలోక్య, కుశల ముదితదయోఽహ మశ్ను
చ్ఛమ్. కార్పణ్యవివర్ణవదనో మహాశాపూర్ణమానసోఽవో
చ దగ్రజన్మా. 'మహాభాగ, సుతా నేతా న్నాత్మహీనా ననే
కై రుపాయైరక్షక్, ఇదానీ మస్మిన్ కుదేశే భైక్షం సంపాద్య
దదదేశేభ్యో, వసామి శివాలయేఽస్మి'న్నితి. 'భూదేవ, ఏ
తత్కటకాధిపతీ రాజా కస్య దేశస్య? కిన్నమధేయః? కి మత్రా
గమనకారణ మస్య?' ఇతి పృష్టోఽభాషత మహీసురః.

సౌమ్య, మత్తకాలో నామ లాటేశ్వరో దేశ స్వాస్య
పాలయితు ర్విరకేతో స్తవయాం వామలోచనాం నామ తరు
ణీరత్న హసమానలావణ్యాం శ్రావంశ్రావ మవధూతదుహితృ
ప్రార్థనస్య తస్య పాటలీం నామ్నా నగరీ మరౌత్సీన్. వీర కేతు
రపి భీతో మహోపాయన ఘ్నవ తనయాం మత్తకాలాయా
దాత్. తరుణీలాభహృష్టచేతా లాటవతిః 'పరిణేయానిజపుర

ఏవేతి నిశ్చిత్వ, గచ్ఛన్నిజదేశం ప్రతి, మృగయాదరేణాత్ర
వనే నైన్యవాస మకారయత్. కన్యాసారణే నియుక్తో మాన
పాలో నామ వీరకేతుమస్త్రీ మానధన శ్చతురజ్జబలసమన్వి
తోఽన్యత్రరచితశిబిర స్తన్నిజనాథావమానఖన్నమానసోఽ
స్తర్పిభేదేతి.

‘విప్రోఽసౌ బహుతనయో విద్వాన్నిర్ధనః స్థవిరశ్చ
దానయోగ్య’ ఇతి తస్మై కరుణాపూర్ణమనాః రత్నమదామ్.
పరమాష్టాదవికసితాననోఽభిహితానేకాశీః కుత్ర చిదగ్రజన్తా
జగామ అధ్వశ్రమఖన్నేన మయాతత్ర నిరవేశే నిద్రాసుఖమ్.
తదను పశ్యాన్నిగభితబాహుయుగళ స్సభూసురః కళాఘాత
చిహ్నితగాత్రోఽనేకనైస్త్రింశికై రనుమూతోఽభ్యేత్యమా
‘మసౌ దస్మ రి’ త్యదర్శయత్. పరిత్యక్తభూసురా రాజభటా
రత్నవాప్తిప్రకారం మదుక్తమనాకర్ణ్య భయరహితంమాం
గాఢం నియమ్య రజ్జుభి, రాసీయ కారాగార, ‘మేతే తవ న
ఖాయ’ ఇతి నిగడితాః కాంశ్చిన్నిర్దిష్టవన్తో, మామపి నిగ
డితచరణయుగళ మకార్షుః.

కింకర్తవ్యతామూఢేన నిరాశ్లక్లేశానుభావేనావోచి
మయా. ‘నను పురుషా, వీర్యపరుషా, నిమిత్తేన కేన నిర్విశళ
కారావానదుగ్ధం దుస్తరమ్? యూయం వయస్యా ఇతి నిర్దిష్ట
మేతైః; కిమిదమ్?’ ఇతి. తథావిధా మామవేక్ష్య భూసురా
స్మయా శ్రుతం లాటపతివృత్తాస్తం వ్యాఖ్యానుచోరవీరాః
పున రవోచత్. ‘మహాభాగ, వీరకేతుమస్త్రిణో మానపాల
స్య కింజరావయం, తదాజ్ఞయా లాటేశ్వరమారణాయ రాత్రౌ
సురజ్ఞాద్వారేణ తదగారం ప్రవిశ్య, తత్ర రాజాభావేన విష

ణా, బహుధన మపహృత్య మహాటవీం ప్రావిశామ. అపరేద్యు
శ్చాప్తేషిణో రాజానుచరా బహవోఽభ్యేత్య, హృతధనాన్వి
తా నస్మాక్ పరితః పరివృత్య, దృఢతరిం బద్ధ్వా, కటక మా
సీయ, సమస్తవసుశోధనవేలాయా మేకస్యానర్ఘ్యరత్నస్యా
భావే నాస్మద్వధాయ మాణిక్యాదానా యాస్మా స్మిలాశ్చృజ్ఞ
లయన్. ఇతి. శ్రుత రత్నరత్నాలోకనస్థానోఽహ 'మిదంతదే
వభూదేవదానం మాణిక్య' మితి నిశ్చిత్య, తా దుగ్ధస్థా నా
త్మనో జన్మనామధేయం యుష్మదన్వేషణపర్యటనప్రకారం చా
భాష్య, సమయోచితై స్సంలాపై ర్మైత్రీ మకార్షమ్. తతోఽ
ర్ధరాత్రే తేషాం మమ చ శృంఖలాబద్ధనం నిర్భిద్య, తై రనుగమ్య
మానో, నిద్రితస్య ద్వార్థగణస్యాయుధజాల మాదాయ,
పురరతౌ న్పురతోఽభిముఖాగతా పటుపరాక్రమలీలయా,
ఽభిద్రావ్య, మానపాలశిబిరం ప్రావిశమ్. మానపాలో నిజ
కింకరేభ్యో మమ కులాభిమానవృత్తాంతం తాత్కాలిక విక్ర
మం చ నిశమ్య మామార్చయత్.

పరేద్యు ర్మృతకాలేన ప్రేషితాః కేచన పురుషా మాన
పాల ముపేత్య, 'మన్త్రిన్, మదీయరాజమన్దిరే సురజయీ
బహుధన మపహృత్య చోరవీరా భవదీయకటకం ప్రావిశన్.
తా నర్పయ; నోచే న్మహాననర్థ స్సంభవిష్యతి.' ఇతి క్రూరతరం
వాక్య మబ్రువన్. త దాకర్ణ్య రోషారుణితనేత్రోమన్త్రిలా
టపతిః కః? తేన మైత్రీ కా? పున రస్య వరాకస్య నేవయాకిం
లభ్యమ్? ఇతి తాన్నిరభర్త్యయత్. తే చ మానపాలోక్తం
విప్రలాపం మత్తకాలాయ తథై వాకథయన్. కుపితోఽపి లా
టపతి ద్దోర్విర్యగర్వేణాల్పనై నికనమేతో యోధుమభ్యగాత్

పూర్వమేవ కృతరణనిశ్చయో మానపాల, సన్నద్ధయోధీ యో
 ధుకామో భూత్వా. నిశ్శృంఖం నిరగాత్. అహ మపి సబహు
 మానం మన్త్రిదత్తాని బహుళతురజ్జమోపేతం చతురసా
 రథిం రథం చ, దృఢతరం కవచం, మదనురూపం చాపం చ,
 వివిధబాణపూర్ణం తూణీరద్వయం, సముచితా న్యాయుధాని,
 గృహీత్వా, యుద్ధసన్నద్ధో, మదీయబలవిశ్వాసేన రిపూర్థర
 ణోద్భుక్తం మన్త్రిణ మన్వగామ్. పరస్పరమత్సరేణ శుము
 లసజ్గరకర ముభయనై న్యమతిక్రమ్య, సముల్లసద్భుజాటోపేన
 బాణవర్షం తదగ్నే విముఞ్చత్, అరాతీ న్ప్రహరమ్. తతోఽ
 తిరయశుగజ్జమం మద్రథం తన్నికటం సీత్వా శీఘ్రలఙ్ఘనో
 పేత తదీయరథోఽహ మరాతే శ్చిరఃకర్తన మకార్షమ్.

తస్మిన్ని పతితే, తదవశిష్టనైనికేషు పలాయితేషు, నానా
 విధం హయగజాద్ధివస్తుజాల మాదాయ, పరమానన్దసంభృతో
 మన్త్రి మమానేకవిధాం సంభావనా మకార్షీత్. మానపాల
 ప్రేషితా త్తదనుచరా దేనమఖిల ముదన్త మాకర్ణ్య, సంతు
 ష్టమనా రాజాభ్యుద్గతో, మదీయపరాక్రమే విస్మయమానః
 సమహోత్సవ మమాత్యబాన్ధవానుమత్యా శుభదినే నిజతన
 యాం మహ్య మదాత్. తతో యశావరాజ్యాభిషిక్తోఽహమను
 దిన మారాధిత మహీపాలచిత్తో వామలోచన యాఽనయా
 సహ నానావిధసౌఖ్య మనుభవత్, భవద్విరహవేదనాశల్కవై
 క్యహృదయ, సిద్ధాదేశేన సుహృజ్జనావలోకనఫలా ప్రదేశం
 మహాకానివాసినః పరమేశ్వరస్యారాధనాయాద్య పత్నీసమే
 త ససమాగతోఽస్మి భక్తవత్సలస్య గౌరీపతేః కారుణ్యేన భవ
 త్ప్రదారవిన్దసందర్శనానన్దసందోహో మయా లబ్ధ ఇతి.

తం నిశమ్య నద్దితపరాక్రమో రాజవాహన స్తన్ని
 రపరాధదండం దైవ ముపాలభ్య తస్మై క్రమేణాత్మచరితం
 కథయామాస. తస్మిన్నవసరే పురతః పుష్పాద్భవం విలోక్య
 ససంభ్రమం నిజనిటలతటస్పృష్టచరణాబ్జలి ముదజ్జలి మ
 త్యుద్గాఢ మాలిజ్య, ఆనందబాష్పసంకుల సంపుల్లలోచనః
 'సౌమ్య, సోమదత్త, అయం స పుష్పాద్భవః' ఇతి తస్మై
 తం దర్శయామాస. తౌ చ చిరవిరహదుఃఖ ముత్పన్నా
 న్యోన్యాల్లిజనసుఖ మన్వభూతామ్. తతస్తస్యైవ మహీ
 దహన్య చ్ఛాయాయా ముపవిశ్య, రాజా సమభాషత.
 "వయస్య, భూసురకార్యం కరిష్ణు రహం 'మిత్రగణో
 విదితార్థ స్సర్వథాఽస్తరాయం కరిష్య' తీతి నిద్రితా స్భవతః
 పరిత్యజ్య నిరగామ్, తదను ప్రబుద్ధో వయస్యవర్గో కి మితి నిశ్చి
 త్య మదస్వేషణాయ కుత్ర గతవాః భవా.నేకాకీ క్వగన్తా?"
 ఇతి. సోఽపి లలాటతటచుమ్బ దజ్జలిపుట స్సవినయం సమ
 లపత్.

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదండినః కృతౌ దశకుమారచరితే

పూర్వపీఠికాయాం సోమదత్తచరితం నామ

తృతీయ ఉచ్ఛాసః.

—

పుష్పద్భవచరితం నామ

చతుర్థో చ్ఛాసః.

దేవ మహీసురోపకారా యైవ దేవో గతవా నితి
నిశ్చిత్వాసి, దేవేన గస్తవ్యం దేశం నిర్ణేతు మశక్నువానో, మి
త్త్రగణః పరస్పరం వియుజ్య, దిక్షు దేవ మస్వేష్టు మగచ్ఛత్.
అహ మపి దేవన్యాస్వేషణాయ మహీ మటః, కదాచి దమ్భర
మధ్యగత స్యామ్భరమణేః కిరణ మసహిష్ణు, రేకస్య గిరితట
మహీరుహస్య ప్రచ్ఛాయశీతలే తలే త్మణ విహవిశమ్. మమ
పురోభాగే దినమధ్యసమయే సజ్కు చితసర్వాపయవాం శూ
ర్వాకృతిం కూర్తాకృతిం మానుషచ్ఛాయాం నిరీక్ష్య, ఉన్ము
ఖో, గగనతలా స్మహారయేణ పతంతం పురుషం కంచి దస్త
రాల ఏవ దయోపసతహృద యోహ మవలమ్బ్య శనై రవని
తలే నిక్షిప్య, దూరానాతవీతసంజ్ఞం తం శిశిరోపచారేణ విజో
ధ్య, శోకాతిరేకేణోద్గత బాష్పలోచనం తం భృగుపతనకారణ
మపృచ్ఛమ్. సోఽపి కరరుమై రశ్రుకణా నపనయ న్న భాషత.
'సౌమ్య' మగధాధినాథామాత్యస్య పద్మోద్భవస్యాత్మసమ్భ
వో రత్నోద్భవనామాహం, వాణిజ్యరూపేణ కాలయవన
ద్వీప ముపేత్య, కా మపి వణిక్కస్య కాం పరిణీయ, తయా సహ
ప్రత్యాగచ్ఛత్, అమ్బుధితీరస్యానతిదూర ఏవ ప్రవహణస్య
భగ్నతయా, సర్వేషు నిమగ్నేషు, కథం కథ మపి, దైవాను

కూల్చేన తీరభూమి మభిగమ్య, నిజాజ్ఞావియోగదుఃఖార్థవే
ప్లవమానోఽహం కస్యాపి సిద్ధతాపస స్యాదేశాదరేణ షోడశ
హాయనాని కథంచి స్మి త్వా, దురవస్థాపార మనవేక్షమాణో
గిరివతన మకార్షమ్.' ఇతి.

తస్మి న్నే వావసరే కి మపి నారీకూజిత మశ్రావి. యా
'సఖలు సముచిత మిదం, య త్సిద్ధాదిప్తే పతితనయమిశనే,
విరహ మసహిష్ణు రై వ్వానరం విశ నీ'తి. తన్ని శమ్య మనో
విదితజనకభావం తమవాదిషం, 'తాత, భవతే విజ్ఞాపనీయాని
బహూని సన్తి. భవతు పశ్చా దఖిల మాఖ్యాతవ్యమ్. అథు
నా నారీకూజిత మనుపేక్షణీయం మయా. క్షణమాత్రమత్ర
భవతా స్థీయతా'మితి. తదను సోఽహం త్వరయా కించిదన్తర
మగమమ్. తత్ర పురతో భయజ్జర బ్వాలాకుల హుతుభు
గవగాహన సాహసికాం ముకుళితాఞ్జలిపుటికాం వనితాం
కాంచి దవలోక్య, ససంభ్రమ మనలా దపనీయ, కూజన్త్యా
వృద్ధయా సహ మత్పితు రభ్యర్ణ మభిగమయ్య, స్థవిరా మవో
చమ్, 'వృద్ధే, భవత్యో కుత్ర త్యే? కాన్తారే నిమిత్తేన కేన దుర
వస్థాఽనుభూయ తే? కథ్యతా' మితి.

సా సగద్గద మవాదీత్.—పుత్ర), కాలయవనద్వీపే
కాలగుప్తనామ్నో వణిజః కన్యచి దేహ సుతా, సువృత్తా
నామ, రతోద్భవేన నిజకాన్తే నాగచ్ఛన్తి, జలధౌ మ
గ్నే ప్రవహణే, నిజధాత్ర్యా మయా సహఫలక మేక మవ
లమ్బ్య, దైవయోగేన కూల ముపేతా, ఆసన్నప్రసవస
మయా కస్యాంచి దటవ్యా మాత్మజ మనూత. మమ తు
మన్దభాగ్యతయా బాలే వసమాతక్లేన గృహీతే, మద్ద్వితీయా

పరిభ్రమన్తి, 'పోడశవర్షానంతరం భర్తృపుత్రసజ్జమో భవి
ష్యతీ, తి సిద్ధవాక్యవిశ్వాసా దేకస్మిన్ పుణ్యాశ్రమే తావ
న్తం సమయం నీత్వా, శోక మపారం సోధు మక్షమా,
సముజ్జ్వలితే వై శ్వానరే శరీర మాహుతీకర్తు ముద్యుక్తాసీ
దితి. త దాకర్ణ్య నిజజననీం జ్ఞాత్వా తా మహం దడ్డవ
త్ప్రణమ్య త స్త్రైమదుదన్త మఖిల మాఖ్యాయ భాత్రీభా
షణ పుల్లవదనం విస్మయవికసితాక్షం జనక మదర్శయమ్.
పితరా తౌ సాభిజ్ఞాన మన్యోన్యం జ్ఞాత్వా, ముదితాన్తరా
త్మానా, వినీతం మామమద్దాశ్రవణేణాభిషిచ్య, గాఢ
మాశ్రిప్య, శిర స్యుపాఘ్రాయ, కస్యోచి న్మహీరుహచ్ఛా
యాయా ముపావిశతామ్, 'కథం నివసతి మహీవల్లభో రాజ
హంసః?' ఇతి జనకేన పృష్టోఽహం తస్య రాజ్యచ్యుతిం త్వదీ
యజననం సకలకుమారావాప్తిం తవ దిగ్విజయారమ్భం, భవ
తో మాతక్లాసుయాన, మస్తాకం యుష్మదన్వేషణకారణం,
సకల మభ్యధామ్. తతస్తా కస్యచిదాశ్రమే మునే రస్థావయమ్.

తతో దేవస్యాన్వేషణపరాయణోఽహం, మఖిలకా
ర్యనిమిత్తం విత్తం నిశ్చిత్వ, భవదనుగ్రహోల్లభస్య సాధకస్య సా
హాయకరణదక్షం శిష్యగణం నిష్పాద్య, విధ్యవనమధ్యే పురా
తనపట్టణస్థానా న్యుపేత్య, వివిధనిధిసూచకానాం మహీరుహ
ణా మధోనిక్షిప్తా న్వసుపూర్ణా కలశా సిద్ధాజ్ఞనేన జ్ఞాత్వా,
రక్షిషుపరితః స్థితేషు, ఖననసాధనై రుత్పాత్య, దీనారా నసం
ఖ్యాకరాశీకృత్య, తత్కాలాగత మనతిదూరే నివేశితం వణిక్కు
టకం కంచి దభ్యేత్య, తత్ర బలినో బలీవర్దా గోణీంశ్చ క్రిత్యా,
అన్యద్రవ్యమిషేణ వసుతద్గోణీనమ్మితం తైరుహ్యమానంశనైః

కటకమనయమ్. తదధికారిణా చంద్రపాలేన కేనచిద్వణిక్ష్మత్రేణ
 విరచితసాహృదోఽహ, మమునై వసాకముజ్జయినీముపావిశమ్.
 మత్పిత రావపి తాం పురీ మభిగమయ్య, సకలగుణనిలయేన
 బంధుపాలనామ్నా చంద్రపాలజనకేన నీయమానోమాలవనాథ
 దర్శనంవిధాయ, తదనుమత్యాగూఢవసతిమకరవమ్. తతః కానన
 భూమిమ భవంతమస్తేష్టముద్యుక్తం మాం పరమమిత్రం బంధు
 పాలో నిశమ్యావడత్, 'సకలం ధరణీతల మపార మస్తేష్ట
 మక్షమో భవాన్, మనోగ్లానిం విహాయ తూష్ణీం తిష్ఠతు.
 భవన్నాయకాలోకనకారణం శుభశకునం నిరీక్ష్య కథయి
 ష్యామి'తి.

తల్లపితామృతాశ్వసితహృదయోఽహ మనుదినం తదు
 పకణవర్తీ, కదాచి దిద్దుముఖం నవయావనావలీధావయవాం
 నయనచంద్రికాం బాలచంద్రికాం నామతరుణీరత్నం వణిజ్యన్దిర
 లక్ష్మీం మూర్తామి వాలోక్య, తదీయలావణ్యావధూతధీరభా
 వోలతాస్తబాణలక్ష్మతా మయాసిషమ్. చకితబాలకురజ్జలో
 చనా సాఽపికుసుమసాయకాయమానేన కటాక్షవీక్షణేన మా
 మసకృన్నిరీక్ష్య, మన్దమారుతాన్దోలితలతే వాకమృత. మమ
 సాఽభిముఖైస్సమాకుఞ్చితైరాగలజ్జాన్తరాల వర్తిభిరపాజ్జనన్తిభి
 రీక్షణ విశేషైర్నిజమనో వృత్తిమకథయత్. చతురగూఢ
 చేష్టాభిరస్యా మనోనురాగం సమ్యక్జ్ఞత్వా సుఖసజ్జమో
 పాయమచిన్తయమ్. అస్యదా బంధుపాలఃశనైర్భవద్గతిం ప్రేక్షీ
 ష్యమాణః పురస్తాన్తవిహారవనం మయాసహోపేత్య, కస్త్రిం
 శ్చిన్మహీరుహే శకునవచనాని శృణ్వన్నతిష్ఠత్.

అహముత్కలికావినోదపరాయణో వనాస్తేపరిభ్రమన్,

సరోవరతీరే చింతాక్రాంతచిత్తాం దీనవదనాం మన్మనోరథై కభూ
మింబాలచన్ద్రికాంవ్యలోకయమ్. తస్యాస్ససంభ్రమప్రేమలజ్జా
కౌతుకమనోరమం లీలావిలోకనసుఖమనుభవః, సుదత్త్యా వద
నారవిన్దేవిషణ్ణభావం మదనకదనభేదానుభూతం జ్ఞాత్యా, తన్ని
మిత్తంజ్ఞాన్యో, లీలయా తదుపకణ్ణముపేత్త్యావోచిషమ్, 'సుము
ఖ! తవ ముఖారవిస్తస్యదై న్యకారణం కథయేతి. సా రహస్యసం
జాతవిస్రమ్భతయా విహాయలజ్జాభయే, శనైరభాషత. "సౌమ్య!
మానసారో మాలవాధీశో వార్ధకస్య ప్రబలతయా నిజనన్దనం
దర్పసార ముజ్జయిన్యా మభ్యషిచ్ఛత్. సకుమార స్సప్తసాగర
వర్మస్తం మహీమణ్డలం పాలయిష్య, నిజపైతృష్వప్రీయా పు
ద్గణకర్తాణాం చణ్డవర్మ దారువర్మాణాం ధరణీభరణీనియుజ్యతపశ్చ
రణాయ రాజగిరి మభ్యగాత్. రాజ్యం సర్వమనవత్సం శాసతి
చణ్డవర్మణి, దారువర్మా మాతులాగ్రజన్మనో శ్శాసనమతిక్ర
మ్య, పారదార్యపరద్రవ్యాపహరణాది దుష్కర్మ కుర్వాణో,
మన్మథసమానస్యభవతో లావణ్యాయత్తచిత్తాం మామేకదా
విలోక్య, కన్యాదూషణదోషం దూరీకృత్య, బలాత్కారేణ
రస్తుముద్యుజ్ఞే, తచ్చిన్తయా దైన్య మగచ్ఛమ్." ఇతి. తస్యా
మనోగతం మయి రాగోద్రేకం, మన్మనోరథసిద్ధ్యస్తరాయం
చ నిశమ్య, బాష్ప పూర్ణలోచనాం తా మాశ్వాస్య, దారువ
ర్మణో మారణోపాయం చ విచార్య, వల్లభా మవోచమ్ —

తరుణి, భవదభిలాషిణం దుష్టహృదయ మేనం నిహ
స్తుం మృదురుపాయఃకశ్చిచ్ఛిన్త్యతే. 'యక్షః కశ్చిదధిష్ఠాయ
బాలచన్ద్రికాం నివసతి, తదాకారసంపదాశాశ్శృంభతి తహృదయో
య స్సంబన్ధయోగ్య స్సాహసికోరతిమన్దిరేతం యక్షం నిర్జిత్వ,

త యైకసమేతయా మృగాత్యౌ సంలాపామృతసుఖ మనుభూ
య, కుశలీ నిర్గమిష్యతి. తేన చక్రవాకసంశయాకరపయోధ
రావివాహానీ యేతి సిద్ధేనైకే నావాది.' ఇతి పురజనస్య పుర
తో భవదీయై స్సత్యవాక్యై రసకృత్కథనీయమ్ తదను దారు
వర్తావాక్యానీత్యంవిధాని శ్రావంశ్రావం, తూష్ణీం యది భియా
స్థాన్యతి తర్హి షరమ్. యదివా దౌర్జన్యేన త్వయా సజ్జమ మగ్గీకరి
ష్యతి, తదా స భవదీయై రిత్థం వాచ్యః, 'సామ్య, దర్పసారవ
సుధాధిపామాత్యస్య భవతోఽస్మిన్ని వాసేసాహసకరణమను
చితం; పౌరజనసాక్షికం భవన్మద్విర మాసీతయా తయాతోయ
జాత్యౌ సహ క్రిడన్నాయుష్క్యా యది భవిష్యసి, తదా పరిణీ
య తరుణీం మనోరథాన్నిర్విశ.' ఇతి. సోఽవ్యేత దగ్గీకరిష్యతి
త్వం సఖివేషధారిణా మయా సహ తస్య మద్విరంగచ్ఛ. అహ
మేకాన్తసి కేతనే ముష్టిజానుపదాఘాతై స్తంరభసాన్నిహత్య,
పున రపి వయస్యామిషేణ భవతీ మను నిశ్శుక్లం నిర్గమిష్యా
మితి.

త దేన ముపాయ మగ్గీకృత్య విగతసాధ్వసలజ్జాభవత్
పునర ప్యవోచమ్ 'జననీ జనక సహోదరాణాం పురత ఆవ
యోః ప్రేమాతిశయ మాఖ్యాయ, సర్వథాఽస్మత్పురిణయకర
ణేతాననునయేః. తేఽపి వంశసమ్పల్లావశ్శాఖ్యాయ యూనే
మహ్యం త్వం దాస్యన్త్యేవ. దారువర్మణో మారణోపాయం
తేభ్యః కథయిత్వా, తేషా ముత్తర మాఖ్యేయం మహ్యమితి.
సాఽపి కింబిదుత్సుల్లసరసిజాననా మా మబ్రవీత్, 'సుభగ.
క్రూరకర్మాణం దారువర్మాణం భవా హస్త మ్హర్తి. తస్మిన్
హతే సర్వథా యుష్మన్మనోరథః ఫలిష్యతి. ఏవం క్రియతామ్.

భవదుక్తం సర్వ మహా మపి తథా కరిష్య' ఇతి మా మసకృ
ద్వివృత్తవదనా విలోకయ స్తీమన్దమన్ద మగార మగాత్. అహ
మపి బన్ధుపాల ముపేత్య శకునజ్ఞాత్తస్మాత్ప్రింశద్దివసానస్తర మేవ
భవత్సగ్గ ససమ్భవిష్య తీత్యశృణవమ్. తదను మదనుగమ్యమా
నో బన్ధుపాలో నిజావాసం ప్రవిశ్య మా మపి నిలయాయ వ్య
సర్జయత్.

మన్మా యోపాయవాగురాపాశలగ్నేన దారువర్మణా రతి
మన్దిరే రస్తుం సమాహూతా బాలచన్ద్రికాతం గమిష్యన్తిదూ
తికాం మన్నికటం ప్రేషితవతీ. అహమపి మణిసూపుర మేఖలా
కజ్జుణ తాటజ్జ హారఙ్మకజ్జలం వనితాయోగ్యం మణ్డన
జాతం నిపుణతయా తత్తత్థానేషు నిక్షిప్య, సమ్యగక్షేకృతమనోజ్ఞ
వేషో, వల్లభయా తయా సహ తదగారద్వారోపాస్త మగ
చ్ఛమ్. ద్వారస్థకథితాస్మదాగమనేన సాదరం విహితాభ్యుద్ధ
తినాతేన ద్వారోపాస్తనివారితాశేషపరివారేణ మదన్వితా
బాలచన్ద్రికా సజ్జేతాగార మనీయత. నగరవ్యాకులాం యక్ష
కథాం పరీక్షమాణో నాగరికజనోఽపి కుతూహలేన దారువర్మ
ణః ప్రతిహారభూమి మగమత్. వివేకశూన్యమతిరసా రాగాతి
రేకేణ రత్నఖచితహేమపర్యజ్ఞే హంసతూలగర్భశయనమా
నీయ తరుణీం, తస్యై మహ్యం చ తమిస్రానమ్యగనవలోకిత
పుంభావాయమనోరమస్త్రీవేషాయచామికరమణిమయమణ్డ
నాని, సూక్ష్మాణిచిత్రవస్త్రాణి, కస్తూరికామిళితం హరిచన్దనం,
కర్పూరసహితంతామ్బూలం, సురభీని కుసుమాని, లలితవస్తుజా
తం సమర్ప్య, ముహూర్తద్వయమాత్రం హాసవచనై స్సంలపన్న
తిష్యత్. తతో రాగాస్తతయా సుముఖ్యాల్లిగ్గనే మతిం వ్యధత్త

రోషాదుణితోఽహమేనం పర్యజ్కుతలాన్నిశ్శజ్జోనిపాత్యము
 ప్రిజానుపదాఘాతైః ప్రాహరమ్. నియుద్ధరభసవికలమలంకారం
 పూర్వవస్త్రేశయిత్వా, భయకమ్పితానతాఙ్గీముపలాలయన్,
 మన్దిరాజ్ఞణముపేత సాసధ్వసకమ్పిత ఇవోచ్చైరకూజమ్ 'హా!
 బాలచన్ద్రికాధిషి తేన ఘోరాకారేణ యజ్ఞేణ దారువర్మా
 నిహన్యతే. సహసా సమాగచ్ఛత, పశ్యతే'తి. తదాకర్ణ్య
 మిభితా జనా స్సముద్యద్భాషాః 'హాహా' నినాదేన దిశో
 బధిరయన్తో'బాలచన్ద్రికామధిష్ఠితం యక్షం బలవన్తం శృణ్వ
 న్నపి దారువర్మా మదాన్ధస్తామే వాయూచత. త దసౌ స్వకే
 యేన కర్మణా నిహతః, కిం తస్య విలపనే నే'తి మిథోలవన్తః
 ప్రావిశత్. కోలాహలే తస్మిం శ్చటులలోచనయా సహ నైపు
 జ్యేన సహసా నిర్గతో నిజావాస మగామ్. తతో గతేషు కతి
 పయదినేషు, పౌరజనసమక్షం సిద్ధాదేశప్రకారేణ వివాహ్య
 తా మిన్దుముఖిం, పూర్వ సంకల్పితం ముఖం యథేష్ట మన్వ
 భవమ్. బన్ధుపాలశకుననిర్దిష్టదివనేఽస్మిన్నిర్గత్య పురా దృహి
 ర్వర్తమానో నేతోత్సవకారి భవదవలోకనసుఖ మప్యను
 భవా మితి.

ఏవం మిత్రవృత్తాంతం నిశ మ్యాఘానమానసో రాజ
 వాహనః స్వస్య చ సోమదత్తస్య చ వృత్తాంత మస్తేనివేద్య,
 'సోమదత్త! మహాకాలేశ్వరారాధనానంతరం భవద్వల్లభాం
 సపరికరాం నిజకటకం ప్రాపయ్యాగ చే'తి నియుజ్య, పుష్పి
 ద్భవేన నేవ్యమానో భూస్వర్గాయమాన మవన్తికాపురం వివే
 శ. త త్రాయం మమ స్వామికుమార ఇతి బన్ధుపాలాదయే
 బన్ధుజనాయ కథయిత్వా, తేన రాజవాహనాయ బహువిధాం

పుష్పోద్భవచరితం నామ చతుర్థోచ్ఛాప్తసః. 39

సపర్యాం కారయన్, 'సకలకలాకుశలో మహీసుర' ఇతి పురి
ప్రకటయన్, పుష్పోద్భవోఽమువ్య రాజ్ఞో మజ్జనభోజనాదిక
మనుదినం స్వమన్దిరే కారయామాస.

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదండినః కృతౌ దశకుమారచరితే

పూర్వపీఠికాయాం పుష్పోద్భవచరితం నామ

చతుర్థ ఉచ్ఛాప్తసః.

అవ స్తిసుందరీపరిణయో నామ

పల్లవ మోచ్చాసః.

అథ మిన కేతనసేనానాయకేన, మలయగిరి మహీరు
హ నిరస్తరావాసి భుజభ్రమ ముక్తావళిప్తే నేవ సూక్ష్మతరేణ,
ధూత హరిచందనపరిమళభరేణేవ మందగతినా, దక్షిణానిలేన
వియోగిహృదయస్థం మన్మథానల ముజ్జ్వలయన్, సహకార
కిసలయ మకర న్దాస్వాదనరక్తకణ్ఠానాం మధుకర కలకణ్ఠానాం
కాకలీకలకలేన దిక్పక్రం వాచాలయన్, మానినీమానసోత్క
లికా మువనయన్, మాకంద సిద్ధువార రక్తాశోక కింశుక తిల
కేషు కలికా ముత్పాదయన్, మదనమహోత్సవాయ రసికమ
నాంసి సముల్లాసయన్, వసంతసమయ స్సమాజగామ, తస్మి
న్నతిరమణీయే కాలేనైవ స్తిసుందరీ నామ మానసారనందినీ ప్రియ
వయస్యయాబాలచంద్రికయా సహ నగరోపాస్తరమ్యోద్యానే
విహారోత్కణ్ఠయా పౌరసుందరీసమవాయసమన్వితా కస్యచి
చ్ఛూతపోతకస్య చ్ఛాయాశీతలే గన్ధకుసుమహరి ద్రాక్షతచీనా
మృరాది నానావిధేన పరిమలద్రవ్యనికరేణ మనోభవ మర్చ
యన్తీ రేమే,

తత్ర రతిప్రతికృతి మవ స్తిసుందరీం ద్రష్టుకామః కామ
భివ వసంత సహాయః పుష్పోద్భవసమన్వితో రాజవాహన
స్తదుపవనం ప్రవిశ్య, తత్రతత్ర మలయమారుతాన్దోలితకాళా
నిరస్తరసముద్భిన్నకిసలయకుసుమఫల సముల్లసి తేషు రసాలత

రుషు కోకిలకీరాళికులమధురాలాపాఞ్ శ్రావంశ్రావం, వికసది
 స్థివగకల్పార కైరవరాజీవరాజీకేళిలోల కలహంససారసకారణ్ణవ
 చక్రవాక చక్రవాళ కలరవవ్యాకుల విమలశీతలసలిలలితాని
 సరాంసిదర్శందర్శమ్, అమన్దలీలయా లలానాసమీప మవాప.
 బాలచన్ద్రికయా నిశ్శబ్ద 'మిత ఆగమ్యతా'మి తి హస్త
 సంజ్ఞయా సమాహూతో నిజతేజోజితపురుషహతో రాజ
 వాహనోఽవస్థి సుస్తర్యా అన్తికం జగామ. యా వసన్త
 సహాయేన సముత్సుకతయా రతేః కేళీసాలభశ్శ్చేకావిధిత్సయా
 కంచన నారీవిశేషం విరిచ య్యాత్మనః క్రిడాకాసారశా
 రహరవిస్తసాస్తర్యేణ పాదద్వయమ్, ఉద్యానదీర్ఘికామత్త
 మరాళికా గమస రీత్యా లోలాలసగతివిలాసం, తూణీరలావ
 ణ్యేన జ్ఞజ్ఞే, కదలీబాలిత్యేన మనోజ్ఞ మూరుయుగం, జైత్రరథ
 చక్రచాతుర్యేణ ఘనం జఘనం, కించిద్వికసల్లీలావతంసకల్పార
 కోరకకోటరానువృత్త్యా గజైవర్తసనాభిం నాభిం, సాధారో
 హణ పరిపాట్యా వళిత్రయం, మౌర్యమధుకరపక్షిసీలిమలీల
 యా రోమావళిం, పూర్ణసువర్ణకలశేశోభయా కుచద్వంద్వం,
 లతామణ్డపసాకుమార్యేణ బాహూ, జయశఙ్ఖభిఖ్యయాకణ్ఠం,
 కామి కర్ణపూర సహకారపల్లవ రాగేణ ప్రతిమిబ్బకృతబిమ్బం
 రదనచ్ఛదం, బాణాయమాసపుష్పలావణ్యేన శుచిస్మితమ్, అ
 గ్రదూతికాకలకణ్ఠికాకలాలాపమాధుర్యేణ వచనజాతం, సకల
 సైనికనాయక మలయమారుతసౌధభ్యేణ నిశ్వాసపవనం, జయ
 ధ్వజమీనదర్పేణ లోచనయుగళం, చాపయష్టిశ్రియా భూల
 తే, ప్రథమసుహృద స్సుధాకరస్యాపసీతకబ్జయా కాన్త్యా
 వదనం, లీలామయూరబర్హభజ్ఞ్యా కేశపాశం చ, విధాయ, సమ

స్తమకరద్దకస్తూరికాసమ్మితేనమలయజరసేన ప్రతౌశ్యకర్పూ
రపరాగేణ సమ్మృజ్య, నిర్మితేవ రరాజ, మూర్తిమతీవ లక్ష్మీ
ర్మాలవేశకన్యకాఽస్తేనైవారాధ్యమానంసంకల్పిత వరప్రదా
నాయావిర్భూతం మూర్తిమంతం మన్మథమివ త మూలోక్య
మద్దమారుతాన్దోళితలతేవ మదనావేశవతీ చకమ్పే. తదను
క్రీడావిస్రమ్భాన్నివృత్తా లజ్జయా కాని కాన్యసి భావాన్త
రాణి వ్యధత్త. 'లలనాజనం సృజతా విధాత్రా నూన మేషా
ఘుణాక్షరన్యాయేన నిర్మితా! నోచే దబ్బభూ రేవంవిధనిర్మా
ణనిపుణో యది స్యాత్, తత్సమానలావణ్య మన్యాం తరుణీం
కిం న కరోతి?' ఇతి సవిస్మయానురాగం విలోకయత స్తస్య సమ
క్షం స్థాతుం లజ్జతా సా కించి త్సఖిజనాన్తరితగాత్రా తన్నయ
నాభిముఖైః కించి దాకుఞ్చితై రఙ్చితభూలై రపాజ్గవీక్షితై
రాత్మనోమనః కురజ్జస్యానాయమానలావణ్యం రాజవాహనం
విలోకయన్త్యతిష్ఠత్, సోఽపి తస్య స్తదోత్పాదితభావరసా
నాం సామగ్ర్యల్లబ్ధబలస్వేవ విషమశరస్య శరవ్యాయమాణ
మానసో బభూవ.

సామనసీత్థ మచిన్తయత్. 'అనన్యసాధారణసౌష్ఠ్యే
ణానేనకస్యాం పురి భాగ్యవతీనాం తరుణీనాం లోచనోత్సవః
క్రియతే? పుత్త్రరత్నేనామునా పురస్థీణాం పుత్త్రవతీనాం
సీమన్తినీనాం కా నామ సీమన్తమాక్తిక్రియతే? కాన్య
దేవీ? కిమ త్రాగమనకారణ మస్య? మన్మథో మా మపహ
సితనిజలావణ్య మేనంవిలోకయన్తీమనూయ యేవాతిమాత్రం
మథ్న నిజనామ సాన్వయం కరోతి. కిం కరోమి? కథమయం
జ్ఞాతవ్యః! ఇతి. తతో బాలచన్ద్రికా తయో రితరేతర రాగవృ

అవన్తిసున్దరీపరిణయో నామ పంచమోచ్ఛాసః. 48

త్రిం భావవివేకైర్భాత్వా, కాంతాసమాజసన్నిధౌ రాజనన్దనో
దస్తన్య సమ్యగ్భాష్యాన మనుచిత మితి లోకసాధారణై ర్వా
క్త్యై రభాషతః 'భర్తృదారికే! అయం సకలకళాప్రవీణో, దే
వతాసాన్నిధ్యకరణ, ఆహవనిపుణో, భూసురకుమారో, మణి
మన్త్రాగ్రధజ్ఞః, పరిచర్యార్హో భవత్యా, పూజ్యతామ్.' ఇతి. త
దాకర్ష్య నిజమనోరథ మనువదన్త్యా బాలచన్ద్రికయా సంత
ప్తాన్తరజ్ఞా తరజ్ఞావలీ మన్దానిలే నేవ సంకల్పజే నాకులీకృతా
రాజకన్యా జితమారం కుమారం సముచితాసనాసీనం విధాయ
సఖిహస్తేన గన్ధకుసుమాక్షతఘనసారతామ్బూలాది నానా
వస్తుని చయేన పూజాం తస్మై కారయామానః.

రాజవాహనోఽప్యేవ మచిన్తయత్ : 'నూన మేషా
పూర్వజన్మని మే జాయా యజ్ఞవతీ; నోచే దేతస్యా మేవం
విధోఽనురాగోమన్యనసి న జాయేత్. శాపావసానసమయే తపో
నిధే ర్జాతిస్మరత్వ మావయో స్సమాన మేవ. తథాఽపి కాల
జనితవిశేషనూచకై ర్వాక్త్యై రస్యాః జ్ఞానముత్పాదయిష్యా
మి.' ఇతి. తస్మిన్ సమయే కోఽపి మనోరమో రాజహంసః
కేళీవిధిత్సయాతదుపకన్థ మగమత్. సముత్సుకయా రాజకన్య
యామరాళగ్రహణే నియుక్తాం బాలచన్ద్రికా మవలోక్య 'సము
చితోవాక్యావసర ఏవ' ఇతి సంభాషణనిపుణో రాజవాహన
స్సలీల మలవత్. "సఖి! పురా శామ్బో నామ కల్పిన్మహీ,
వల్లభో మనోవల్లభయా సహ విహారవాఙ్మయా కమలాకర
మాప్య తత్ర కోకనదకదమ్బసమీపనిద్రాధీనమానసం రాజ
హంసం గృహీత్వా బిసగుణేన తస్య చరణయుగళం నిగడయ
త్వా కాంతాముఖం సానురాగం విలోకయ న్మన్దస్మితవికస్మితైక

కపోలమణ్డల స్తా మభావత 'ఇన్దుముఖి, మయా బద్ధో మరాళ శ్చాన్తోమునివ దాస్తే; స్వేచ్ఛ యానేన గమ్యతామ్.' ఇతి సోఽపి రాజహంసశ్చామ్బమశపత్ 'మహీపాల, య దస్మిన్నమ్బుజవడ్డేఽనుష్ఠానపరాయణతయా పరమానందేన తిష్ఠంతం నైష్ఠికం మా మకారణం రాజ్యగర్వేణావమానితవా నసి, త దేతత్ప్రాప్నూ రమణీయవిరహసంతాపమనుభవ.' ఇతి. విషణ్ణ వదన శ్చామ్బో జీవితేశ్వరీవిరహ మసహిష్ణు ర్భూమా దణ్డవ త్ప్రేణమ్య, సవినయ మభావత, 'మహాభాగ, య దజ్ఞానే నాక రవం, తత్ క్షమ స్వే'తి స తాపనః కరుణాకృష్టచేతాస్త మవ దత్ 'రాజా, ఇహాదన్మని భవత శ్చాపఫలాభావో భవతు. ; మద్వచనస్యామోఘతయాభావిని జననే శరీరాన్తరగతాయా లస్యాన్తరసిజాత్యూరసేనరమణోభూత్వా, ముహూర్తద్వయం మచ్ఛరణయుగళబన్ధనకారితయా మాసద్వయం శృంఖలా నిగళి తచరణో రమణీవియోగవిషాద మనుభూయ, పశ్చాదనేక కాలం వల్లభయా సహ రాజ్యసుఖం లభస్వ.' ఇతి. తదను జాతిస్మరత్వ మపితయోరన్వగృహ్లాత్. తస్మాన్మరాళబన్ధనం న కరణీయంత్య యా." ఇతి. సోఽపి భర్తృదారికా తద్వచనాకర్ణనాభిజ్ఞాతస్వ పురాతనజననవృత్తాంతా, నూన మయం మత్ప్రేణవల్లభ, ఇతి మనసి జానతీ రాగపల్లవితమానసమన్దహాస మవోచత్ 'సౌమ్య, పురా శ్చామ్బో యజ్ఞ వతీసం దేశపరిపాలనాయ తథా వీధం హంసబన్ధన మకార్షీత్. తథాహి, లోకే పణ్డితా అపి దాక్షిణ్యే నాకార్యం కుర్వన్తి,' ఇతి. కన్యాకుమారా వేవ మన్యోన్యపురాతనజననామధేయే పరిచితే పరస్పరజ్ఞానాయ సాభిజ్ఞముక్త్యా, మనోజరాగపూర్ణమానసౌ బభూవతుః.

తస్మిన్నవసానే మాలవేంద్రమహిషీ పరిజనషరివృతా
 దుహితృకేళీవిలోకనాయ తద్దేశ మవాప. బాలచంద్రికా తు
 తాం దూరతో విలోక్య ససంభ్రమం రహస్యనిర్భేదభియాహ
 స్తసంజ్ఞయా పుష్పేద్భవసేవ్యమానం రాజవాహనం వృక్షవా
 టికాన్తరితగాత్ర మకరోత్. సా మానసారమహిషీ సఖీసమే
 తాయాదుహితృన్నానావిధాం విహారలీలా మనుభవస్తీక్షణం
 స్థిత్యాదుహిత్రా సమన్వితా నిజాగారగమనాయోద్యుక్తా బ
 భూవ. మాతర మనుగచ్ఛ స్వవస్తిసుద్ధరీ 'రాజహంసకులతిలక
 వాఙ్మయా కేళీవసే మదన్తిక మాగతం భవన్త మకాణ్డ ఏవ
 విస్మయ్య స మయాసముచిత మితి జనన్యనుగమనం క్రియతే. త
 దనేన భవన్మనోఽనురాగోఽన్యథా మాభూత్'. ఇతి మరాళ
 మివ కుమార ముద్దిశ్య సముచితాలాపకలాపం వదన్తి పునః
 పునః పరివృత్త్య దీననయనా వదనం విలోకయన్తి నిజమన్దిర
 మగాత్.

తత్ర చ హృదయవల్లభ కథాప్రసక్తే బాలచంద్రికా
 కథితతదన్వయనామధేయా మన్మథబాణవతనవ్యాకులమాన
 సా విరహవేదనయా బహుళపక్షశ శిక భేవ త్నామత్నామా
 ఆహారాదినకలవ్యాపారం పరిహృత్య రహస్యమన్దిరే మలయజ
 రసతౌళితపల్లవకుసుమకల్పితతల్పతలాయ త్తతమలతాబభూవ.
 తత్ర తథావిధావస్థా మనుభవన్తిం మన్మథానలసంతప్తాం సుకు
 మారీం నిరీక్ష్య ఖిన్నో వయస్యాగణః కాఙ్చనకలశసంచితాని
 హరిచన్ద్రనోభీరఘనసారమిళితాని తదభిషేకకల్పితానిసలిలాని,
 బిసతస్తుమయాని వాసాంసిచ, నఖినీదళమయాని తాలవృన్తాని
 చ, సంతాపహరణాని బహూని సంపాద్య, తస్యా శృరీర మశి

శిరయత్. తదపి శీతలోపచరణం నలిల మివ త ప్తతై లే తదగ్నే
 దహన మేవ సమస్తా దావిశ్చకార. కింక ర్తవ్యతామూఢాం
 విషణ్ణాం బాలచంద్రికా మీషదుస్మిలితేన కటాక్షవీక్షితేన
 బాష్పకణాకులేన విలోక్య విరహఃసలోష్ణనిశ్వాసగ్లపితాధర
 యా నతాక్యాశనై స్సగద్గదం వ్యాలాపి. “ప్రియసఖ, కామః
 కుసుమాయుధః పశ్చాబాణ ఇతి నూన మనత్య ముచ్యతే;
 య దియ మహ మనంతై ర్ధిమభి రనేన హన్యే. సఖ, చ
 స్త్రీమనం బడబాసలా దపి తాపకారం మన్యే; యదస్మి న్న
 ప్రప్రవిశతి శుష్యతి పారావారః సతినిర్గతే త దై వవర్ధతే. దో
 షాకరస్య దుష్కర్మ కిం వర్జ్యతే మయా? య దనేన నిజ
 నహోదర్యాః పద్మాలయా యా గేహభూత మపికమలం హన్య
 తే. విరహఃసల సంతప్తహృదయస్పర్శేన నూన ముష్ణీకృతః స్వ
 ల్పీభవతి మలయానిలః. నవపల్లవకల్పితతల్పమిద మనక్లాగ్నిశి
 ఖాపటల మివ సంతాపం తనోస్తనోతి. హరిచంద్రన మపి పురా
 నిజయష్టిసంక్లేషవదురగరదనలిప్తోల్బణ గరలసంకలితమివ తాప
 యతి శరీరమ్. తస్మా దలమల మాయానేన శీతలోపచారేణ.
 లావణ్యజితమారో రాజకుమార ఏ వాగదజ్ఞారో మన్మథ
 జ్వరాపహరణే. సోఽపి లబ్ధ మశక్యో మయా. కిం కరోమి?”
 ఇతి.

బాలచంద్రికా మనోజ్వరపరమకాష్ఠాంగతాం కోమలా
 క్షీం తాంరాజవాహనలావణ్యాధీనమానసామనన్యశరణామవే
 త్కృత్య న్యచి న్తయత్ ‘కుమార సత్త్వర మానేతవ్యోమయా,
 నోచే దేనాం స్మరణీయాం గతిం నేష్యతి మీనకేతనః. తత్రో
 ద్యానే కుమారయో రన్యోన్యవలోకనవేలాయా మసమసా

యక స్సమం ముక్తసాయకోఽభూత్. తస్మాత్కుమారానయ
నంసుకరమ్. ఇతి. తతోఽవ స్తిసుందరీరక్షణాయ సమయోచితకర
ణీయచతురం సఖిగణం నియుజ్య రాజకుమారమద్దిరమవాప. పు
ష్పబాణబాణతూణీ రాయమాణమానసోఽనజితస్తావయవ
సంపర్కపరిష్టానపల్లవశయన మధిష్ఠితో రాజవాహనః ప్రాణే
శ్వరీముద్దిశ్య సహపుష్పేద్భవేనసంలపక, ఆగతాంప్రియవయ
స్యామాలోక్య, 'పాదమూలమన్వేషణీయా లతేవ బాలచన్ద్రి
కాఽఽగతే, తి సంతుష్టమనః, నిటలతటమణ్డనీభవదమ్బుజ
కోరకాకృతిలసదశ్శలిపుటా మితోనిషీదేతి నిర్దిష్టసముచితా
సనాసీనా మవ స్తిసుందరీప్రేషితం సకర్పారం తామ్బూలం విన
యేన దదతీంతాం క్రాంతవృత్తాన్త మపృచ్ఛత్. తయా సవినయ
మభాణి 'దేవ, క్రీడావసే భవదాలోకనకాల మారభ్య
మన్మథమభ్యమానా పుష్పతల్పాదిషు తాపశమనమబ్జవతీవా
మనే నే వోన్నతతరుఫలమలభ్యం త్వదురస్థస్సలాలిజనసౌఖ్యం
స్మరాన్తతయా లిప్పు స్సా స్వయమేవ పత్త్రికా మాలిఖ్య
వల్లభా యైనా మర్చయేతి మాం నియుక్తవతీ.' ఇతి. రాజ
కుమారః పత్త్రికాం తామాదాయ పపాత.

సుభగకుసుమ కుమారం

జగదనవద్యం విలోక్య తే రూపమ్,

మమ మానస మభిలషతి

త్వాం చిత్తం కురు తథా మృదులమ్.

ఇతి పరిత్వాసాదర మభావతసఖి, చాయావన్మామను
వర్తమానస్య పుష్పేద్భవస్య పల్లభాత్వమేవతస్యా మృగీద్భ
వో బహిశ్చరాః ప్రాణా ఇవ వర్తనే. త్వచ్ఛాతుర్య మన్యాం

క్రియాయా మాలవాల మభూత్. తదఖిలం కరిష్యామి. న
తాజ్ఞ్య మన్యనః కాతిన్య మాఖ్యాతమ్. యదా కేలీవనే కుర
జ్జనయనాలోచనపథమవతం, తదై వాపహృతమదీయమాన
సా సా స్వం మద్దిర మగాత్. సాస్వచేతసో మాధుర్యకాతిన్యే
స్వయ మేవ జానాతి. దుష్కరఃకన్యాస్తఃపురప్రవేశః, తదనురూ
ప ముపాయ ముపపాద్య శ్వః పరశ్వో వా నతాక్లిం సజ్జమిష్యే.
మ దుదస్తమేవ మాఖ్యాయ శిరీషకుసుమసుకుమారాయా
యథాశరీరబాధా న జాయేత, తథావిధ ముపాయ మాచరే
తి. బాలచన్ద్రికా తస్య ప్రేమగర్భితం వచన మాకర్ణ్య సంత
ప్తా కన్యాపురమగచ్ఛత్.

రాజవాహనోఽసి యత్ర వల్లభావలోకనసుఖ మలభ్యత
తదుద్యానం విరహావినోదాయ పుష్పేద్భవసమన్వితో జగామ
తత్రచకోరలోచనాపచితపల్లవకుసుమనికురమ నికురమ్బం మ
హీరుహసమూహం, శరదిన్దుముఖ్యా మన్మథా రాధసస్థానంచ,
నతాక్లిష్టపక్షి చిహ్నితం శీతలంసైకతతలం చ, సుదతీభు
క్తముక్తం మాధవీలతామణ్డపాన్తరస్థ పల్లవతల్పం చ, విలో
కయన్, లలనాతిలకవి లోకనవేళాజనితా విశేషా స్మారం
స్మారం, మన్దమారుతకమ్పితా న్యవవననూతనపల్లవాని మద
నాగ్నిశిఖా ఇవ చకితోజర్చందర్శం, మనోజకర్ణేజపానా మివ
కోకిలకీరమధుకరాణాం క్వణితాని శ్రావంశ్రావం, మారవికా
రేణ క్వచి ద ప్యవస్థాతు మసహిష్ణుః పరిబ్రభామ.

తస్మిన్నవసరే ధరణీసుర ఏకః సూక్ష్మచిత్రనివసనః
స్ఫురన్మణి కుండలమణ్డితో ముణ్డిత మస్తకమాణవసమేత శ్చ

కురవేషమనోరమో యదృచ్ఛయా సమాగతః సమస్తతోఽ
 న్యుల్లసత్తేజోమణ్డలం రాజవాహన మాశీర్వాదపూర్వకం దశ
 ర్శు. రాజా సాదరం 'కో భవా? కస్యాం విద్యాయాం నిపు
 ణః?' ఇతి తం పప్రచ్ఛ. స చ 'విద్యేశ్వరనామధేయోఽహ,
 మైద్వ్రీజాలికవిద్యాకోవిదో, వివిధదేశేషు రాజమనోరజ్జనాయ
 భ్రమ, ఉజ్జయిని మ ద్యాగతోఽస్మి.' ఇతి శశంస. పున
 రపి రాజవాహనం సమ్య గాలోక్య 'అస్యాం లీలావనా పాణ్డు
 రతానిమిత్తం కిమ్?' ఇతి సాభిప్రాయం విహస్యాఽపృచ్ఛత్.
 పుష్పేద్భవశ్చైద్వ్రీజాలికే నిజకార్యకరణంతర్కయ న్నేవమా
 దరేణ బభాషే: 'నను సతాం సఖ్యస్యాభాషణపూర్వతయా
 చిరం రుచిరభాషణో భవా నస్తాకం ప్రియవయస్యో జాతః.
 సుహృదా మకథనీయం కి మస్తి? కేళీవనే ఽస్మి వసంతమ
 హోత్సవాయ సమాగతాయా మాశవేద్వ్రీసుతాయా, రాజ
 నందనస్యాస్య చాకస్మికసందర్శనే ఽనోన్యాను రాగాతిరేక
 స్సమజాయత. తతః సంతతసమ్మోగసిద్ధ్యపాయాభావే నాసా
 వీదృశీ మనస్థా మనుభవతి.' ఇతి. విద్యేశ్వరో లజ్జాభిరామం
 రాజకుమారముఖ మభివీక్ష్య విరచితమందహాసో వ్యాజహరి.
 'దేవ! భవదనుచరే మయి తిష్ఠతి, తవ కార్య మసాధ్యం కి
 మస్తి? అహ మిద్వ్రీజాలవిద్యయా మాలవేద్వ్రీం మోహయ
 పారజనసమక్ష మేవ త త్తనయాపరిణయం రచయిత్వా కన్యా
 న్తఃపురప్రవేశం కరిష్యామి. వృత్తాంత ఏష రాజకన్యాయై సఖి
 ముఖేన పూర్వ మేవ కథయితవ్యః' ఇతి. సంతుష్టమనా మహీ

పతి రనిమిత్తం మిత్త్రం ప్రకటికృతకృత్రిమక్రియాపాటవం విప్ర
లమ్మ కృత్రిమప్రేమ సహజసౌహార్ద వేదినః తం విద్యేశ్వరం
సబహుమానం వినసర్జ.

అథ రాజవాహనో విద్యేశ్వరస్య క్రియాపాటవేన
ఫలిత మివ మనోరథం మన్యమానః; పుష్పేద్భవేన సహ స్వ
ముద్దిర ముపేత్య, సాదరం బాలచన్ద్రికాముఖేన నిజవల్లభాయై
మహీసుర క్రియమాణం సంగమోపాయం వేదయిత్వా, కౌతు
కాకృష్టహృదయః కథ మిమాం క్షుపాం క్షుపయా మీతి చిన్త
య న్నతిష్ఠత్. పరేద్యుః ప్రభాతే విద్యేశ్వరో రసభావగీతి
రీతిగతిచతుర స్తాదృశేన మహతా నిజపరిచినేన సహ రాజ
భవనద్వారాన్తిక ముపేత్య దావారికనివేదితనిజవృత్తాన్తస్సహ
సోపగమ్య సప్రణామ 'మైన్ద్ర'జాలిక స్సమాగత' ఇతి దావా రిక్తై
ర్విజ్ఞాపితేన తద్దర్శనకుతూహలావిష్టేన సముత్సుకావరోధజన
సహితేన మాలవేద్రీణ సమాహూయమానః, కఠ్యోన్తరం
ప్రవిశ్య, సవినయ మాశిషం దత్త్వా, తదనుజ్ఞాతః, పరిజనతా
డ్యమానేషు వాద్యేషు నదత్సు, గాయనీషు మదకలకోకిలా
మణ్జులధ్వనిషు సమధికరాగరజ్జిత సామాజికమనోవృత్తిషు,
పిఞ్చికాభ్రమణేన సపరివారం పరిబృథం భ్రామయన్, ముకు
ళితనయనః క్షణ మతిష్ఠత్. తదను విషమం విష ముల్బణం
వమన్తః ఫణాలంకరణ రత్నరాజ నీరాజిత రాజమద్దిరాహోగా
భోగినో భయం సంజనయన్తో నిశ్చేరుః. గృధ్రా శ్చ బహవ

స్తుణ్ణై రహిషతీ నాదాయ దివి సమచరన్. తతోఽగ్రజన్మా నర
సింహస్య హిరణ్యకశిపౌ దైత్యేశ్వరస్య విదారణ మభినీయ
మహాశ్చర్యాన్వితం రాజాన మభావత 'రాజన్, అవసానసమ
యే భవతా శుభసూచకం ద్రష్టు ముచితమ్. తతః కల్యాణపర
మ్పరావాప్తయే భవదాత్మజాకారాయా స్తరుణ్యా నిఖిలలతు
ణోపేతస్య రాజనన్దనస్య వివాహః కార్య' ఇతి తదవలోకనకు
తూహలేన మహిషాలేనానుజ్ఞాతః స సంకల్పితార్థసిద్ధిసం
భావనసముత్ఫుల్లవదనః సకలమోహజనకమజ్ఞానం లోచన
యో ర్నిషీష్య పరితో వ్యలోకయత్. సర్వేషు త దైన్ద్రిజా
లికమేవ కర్మేతి త దద్భుతం పశ్యత్సు, రాగపల్లవితహృద
యేన రాజవాహనేన పూర్వసంకేత సమాగతా మనేక భూష
ణభూషితాక్లీమవ స్తిసుద్ధరీం వై వాహికమన్త్రితన్త్రైపుణ్యే
నాగ్నిం సాక్షీకృత్య సంయోజయామానః క్రియావసానే నతి,
'ఇన్ద్రజాలపురుషాః సర్వే గచ్ఛన్తు భవన్త' ఇతి ద్విజన్మనోచైచ
దుచ్యమానే సర్వే మాయామానవా యథాయథ మస్త
ర్భావం గతాః. రాజవాహనోఽపి పూర్వసంకల్పితేన గూఢో
పాయచాతుర్యేనైన్ద్రజాలికపురుషవ త్కన్యాపురం ప్రవివేశ.
మాలవేన్ద్రోఽపి త దద్భుతం మన్యమాన స్తస్మై బాడబాయ
ప్రచురతరం ధనం దత్త్వా, 'విద్యేశ్వర! త్వ మిదానీం సాధ
యే' తి తం విసృజ్య, స్వయ మస్తర్కన్దిరం జగామ. తతోఽ
వ స్తిసుద్ధరీ ప్రియసహచరీపరివారవల్లభోపేతా మన్దరీమన్దిర
యయా. ఏవం దై వమానుషబలేన మనోరథసాఫల్యముపేతో

రాజవాహనః సరసమధురచేష్టాభి శృణ్వై శృణ్వై ర్హరిణలోచనా
యా లజ్జా మపనయన్ రహోవిస్రమ్భ ముపజనయన్ సంలాపే
తదనులాపపీయూష పానలోలుభ శ్చిత్తచిత్తం చిత్తహరిణం
చతుర్దశభువనవృత్తాంతం శ్రావయామాన.

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదణ్డినః కృతౌ దశకుమారచరితే

పూర్వపీఠికాయా మవంతిసుందరీపరిణయో నామ

పల్లవమ ఉచ్ఛాస్వనః.

ఇతి పూర్వపీఠికా.

—

ద శ కు మార చ రి త మ్

ఉ త్త ర పీ ఠి కా.

రాజవాహనచరితం నామ ప్రథమోచ్ఛ్వాసః.

శ్రుత్వా తు భువనవృత్తాంత ముత్తమాజ్ఞానా విస్మయ
వికసితాక్షి సస్మిత మిద మభావతః “దయితే! త్వత్ప్రసాదా
దద్య మే చరితార్థా శ్రోతృవృత్తిః; అద్య మే మనసి తమో
పహ స్త్వయా దత్తో జ్ఞానప్రదీపః; పక్వ మిదానీం త్వత్పాద
పద్మపరిచర్యాఫలమ్. అన్య చ త్వత్ప్రసాదస్య కి ముపకృత్య ప్ర
త్యుపకృతవతి భ వేయమ్. అభవదీయం హి నై వ కించి న్మత్సం
బధి. అథవా ౭స్త్రే వా స్యాపి జనస్య క్వచి త్ప్రభుత్వమ్.
అశక్యం హి మదిచ్ఛయా వినా నరస్వతీముఖగ్రహణోచ్ఛేష
ణీకృతో దశనచ్ఛద ఏష చుమ్బయితుమ్, అమ్బుజాసనాంతనత
టోపభుక్త మురస్థులం చైత దాలిజ్జయితుమ్.” ఇతి. తతః ప్రి
యోరసి ప్రావృ డివ నభస్యపా స్తీర్ణగురుపయోధరమణ్ణలా ప్రా
థకస్తలీముకుళి మివ రూఢ రాగరూషితం చక్షు రుల్లాసయంతి,
బర్హి బర్హావళీవిడమ్బినా కుసుమచన్ద్రిక శా రేణమధుకరకులవ్యా
కులేన కేశికలాపేన స్ఫురదరుణకిరణ కేసంకరాళం కడమ్బము
కుళ మివ కాంత స్యాధరమణిమధీర మాచుచుమ్బ. తదారమ్భ
స్ఫురితయా చ రాగవృత్త్యా భూయోభూయః ప్రావర్త తాతి
మాత్రచిత్రోపచారకీఫరో రతిప్రబంధః. ప్రస్తుప్తయోస్తు

తయోః స్వప్నే బిసగుణనిగడితపాదో జరతః కశ్చి జ్వాలపాదః
ప్రత్యదృశ్యత. ప్రత్యబుధ్యేతాం చోభా.

అథ తస్య రాజకుమారస్య కమలయుగళం శశికిరణ
రజ్జుదామభిర్గృహీత మివ రజతశృంఖలౌపగూఢం చరణయుగళ
మాసీత్. ఉపలభ్యైవ చ కి మేత ది త్యతిపరిత్రాసవిహ్వలా
ముక్తకణ్ఠ మాచక్రన్ద రాజకన్యా. యేన త త్సకలమేవ
రాజకన్యాన్తగపుర మగ్నిపరీత మివ పిశాచోపహత మివ వేప
మాన మనిరుహ్యమాణరహస్యరక్షాసమయ మవనితలవిప్ర
విధ్యమానగాత్ర మాక్రన్దవిదీర్యమాణకణ్ఠ మశ్రుస్తోతోఽవ
గుణ్ఠకపోలతలమాకులీబభూవ. తుములే చాస్మిన్ననియ నిత
ప్రవేశాః కిం కి మితి సహసోపసృత్య వివిశు రన్తర్వంశికాః
పురుషాః; దదృశుశ్చ తదవస్థం రాజకుమారమ్. తదనుభావ
నిరుద్ధనిగ్రహేచ్ఛాస్తు తే సద్య ఏవ త మర్థం చణ్డవర్మణే
నివేదయాంచక్రుః.

సోఽపి కోపాదాగత్య నిర్దహన్నివ దహనగర్భయా
దృశా నిశమ్యాత్పన్నప్రత్యభిజ్ఞః “కథం న ఏవైష మదనుజ
మరణనిమిత్తభూతాయాః పాపాయా బాలచన్ద్రికాయాః
పత్య రత్యభినివిష్టవిత్తదర్శస్య వై దేశికవణిక్పత్త్రస్యపుష్ప
ద్భవస్య మిత్రమ్! రూపమత్తఃకలాభిమానీ వై కవిధ విప్రలమ్బో
పాయపాటవావర్జితమూఢపౌరజనాధ్యారోపిత వి త థ దేవ
తానుభావః కపటధర్మ కల్పకో నిగూఢపాపశీల శ్చపలో బ్రా
హ్మణబ్రువః! కథ మివై న మనురక్తా మాదృశేష్వపి పురు
షసింహేషు సావమానా పాపేయ మవన్తిసున్దరీ! పశ్యతు
పతిమద్వైవ శూలావతంసిత మియమనార్యశీలా కులపాంస

నీ." ఇతి నిర్భర్త్యైః భీషణభ్రుకుటిదూషితలలాటః కాల
 ఇవ కాలలోహదణ్డుకర్మశేన బాహుదణ్డేనావలమ్భ్య హస్తా
 మ్భుజే రేఖామ్భుజరథాజ్ఞలాఞ్చనే రాజపుత్రం సరభన
 మాచకర్ష. స తు స్వభావధీరః సర్వపారుషాతిభూమిః సహిష్ణు
 తైకప్రతిక్రియాం దైవీ మేవ తా మాపద మవధార్య, 'స్తర
 తస్యా హంసగామిని? హంసకథాయాః; సహస్వ వాసు, మాస
 ద్వయమ్.' ఇతి ప్రాణపరిత్యాగరాగిణీం ప్రాణసమాం సమా
 శ్వాస్య, రిపువశ్యతా మయాసీత్.

అథ విదితవార్తావార్తా మహాదేవీమాలవేంద్రాః జా
 మాతర మాకారపక్షపాతినా వాత్సత్యాగోపన్యాసేనారిణా
 జిఘాంస్యమానం రరక్షతుః. స శేకతు స్తు త మప్రభుత్వా
 దుత్తారయితు మాపదః. స కిల చణ్డశీల శ్చణ్డవర్తా సర్వ మిద
 ముదన్తజాతం రాజరాజగిరౌ తపస్యతే దర్పసారాయ సందిశ్య,
 సర్వమేవ పుష్పిద్భవకుటుమ్భకం సర్వస్వహరణపూర్వకం
 సద్య ఏవ బద్ధనే ఊస్తా. కృత్వా చ రాజవాహనం రాజకేన
 రికిశోరక మివ దారుపజ్జరనిబద్ధం, మూర్ధజజాలలీనచూడా
 మణిప్రభావవిక్షిప్తక్షుత్పిపాసాదిభేదం చ త మవధూతదు
 హితుప్రార్థన స్యాజ్ఞరాజ సోధధరణా యాక్ష్ణే నభియాస్య
 న్న నన్యవిశ్వాసాన్నినాయ; దురోధచ బలభరదత్తకమ్ప
 శ్చమ్పామ్. చమ్రేశ్వరోఽపి సింహవర్మా సింహ ఇవాసహ్య
 విక్రమః ప్రాకారం భేదయిత్వా, మహాబల బలసముదాయేన
 నిర్గత్య, సంప్రహితదూతవ్రాతాపరాతానాం సాహాయ్యదా
 నాయాతినత్వరం ప్రావతతాం ధరావతీనా మచిరకాలభావి
 న్యపి సన్నిధౌ వదత్తాపేక్ష, స్సాక్షా దివావలేపో వపుష్కా

నక్షమాపరీతః ప్రతిబలం ప్రతిజగ్రాహః. జగ్రహే చ మహతి సంపరాయే ఊణసకలనై న్యమణ్డలః ప్రచణ్డప్రహరశతభిన్న మర్తా సింహవర్తా కరిణః కరిణ మవప్లుత్యాతిమానుషప్రాణ బలేన చణ్డవర్మణా. న చ తద్దుహిత ర్యమ్బాలికాయామబలారత్నసమాఖ్యాతాయా మతిమాత్రాభిలాషః ప్రాణై రేనం న వ్యయాయుజత్. అపి త్వనీనయ దపనీతా శేషశల్య మన ల్పసన్ధో బద్ధసగృహమ్. అజగణచ్చ గణకసంఘై రద్వైవక్ష పావసానే వివాహనీయా రాజదుహితేతి.

కృతకౌతుకమజ్ఞశే చ తస్మి, న్నేకవిజ్ఞాచలా త్ప్రీతిని వృత్తై యా జజ్ఞో నామ జజ్ఞాకరికః ప్రభవతో దర్పసారస్య ప్రతి సందేశ మాపేదయత్. “అయి మూఢ ! కి మస్తి కన్యాపుర దూషకేఽపి క శ్చిత్కృపావసరః ? స్థవిర స్స రాజా జరావలు ప్రమానావమానచిత్తో దుశ్చరితదుహితృపక్షపాతీ య దేవ కించి త్ప్రీలపతి త్వయాఽపి కిం తదనుమత్యా స్థాతవ్యమ్ ? అవిలమ్బితమేవ తస్య కామోన్మత్తస్య చిత్రవధవార్తాప్రేషణేన శ్రవణోత్సవోఽస్తాకంవిధేయః. సా చ దుష్టకన్యాసహానుజేన కీర్తిసారేణ నిగళితదరణా చారకే నిరోద్ధవ్యా.” ఇతి. త చ్చాకర్ణ్య “ప్రాత రేవ రాజభవనద్వారే స దురాత్మా కన్యాపురదూషకః సన్నిధాపయితవ్యః; చణ్డబోతకశ్చ మాత గ్లభతి రుచితకల్పనోపపన్నస్తత్రైవ సముపస్థాపనీయః. కృత వివాహకృత్య శోఛ్ఛాతాయామేవ త మనార్యం తస్య హస్తి నః కృత్వా క్రిడనకం, తదధిరూఢ ఏవ గత్వా, శత్రుసాహాయ్య కాం ప్రత్యాసీదతో రాజన్యకస్య సఖోశవాహనస్యావగ్రహణం కరిష్యామి” తి పార్శ్వచరా నవేక్షాఞ్చక్రే. నిశ్యే

చాసా వహా న్యన్యస్మి, న్నున్మిష త్యేవోహారాగే, రాజపు
త్తో) రాజాభ్రణం రక్షీభిః; ఉపతస్థా చ యురితగడ్డా శృణ్వదోతః.
క్షణే చ తస్మిన్ ముముచే తదజ్ఞీయుగలం రజతశృంఖలయా.
సా చై నం చంద్రీరేఖాచ్ఛవిః కాచి దప్పరోరూపిణీ భూత్వా
ప్రదక్షిణీకృత్య ప్రాజ్ఞలి ర్వ్యజ్ఞపత్.

“దేవ! దీయతా మనుగ్రహార్ద్రం చిత్తమ్; అహా మస్మి
సోమరశ్మిసంభవా సురతమజ్జరీ నామ సురసుందరీ. తస్యా మే
నభసి నళినలుబ్ధముగ్ధకలహంసానుబద్ధవక్త్రాయా స్తన్నివారణ
క్షోభవిచ్ఛిన్నవిగళితా హారయప్తి ర్యదృచ్ఛయాజాతుహైమ
వతే సరసి మన్దోదకే మగ్నోన్మగ్నస్య మహార్షే ర్మార్మణ్యేయస్య
మస్తకే మణికిరణద్విగుణితపలిత మపతత. సాతతి శ్చ కోపి
తేన తేన మయి శాపః. ‘సాపే! భజస్వ లోహజాతి మజాత
చైతన్యా సతీతి. స పునః ప్రసాద్యమాన స్త్వత్పద
పద్మద్వయస్య మాసద్వయమాత్రం సందానతామేత్య నిస్త
రణీయా మిమా మాపద మపరిక్షిణశ క్తిత్వం చ పఞ్చేంద్రి
యాణా మకల్పయత్. అనల్పేన చ సాప్తనా రజతశృంఖలీభూతాం
మా మైత్వోకస్య రాజ్ఞో వేగవతః పౌత్రః పుత్రో) మానస
వేగస్య వీర శైఖరో నామ విద్యాధరః శంకరగిరౌ సమధ్యగమ
త్. ఆత్మసాత్మతా చ తే నాహ మాసమ్. అథాసా పితృ
ప్రయుక్తవై రే వ ర్తమానే విద్యాధరచక్రవర్తిని వత్సరాజవం
శవర్ధనే నర వాహనదత్తే వీరసాశయః, తదపకారక్షమోఽయ
మితి తపస్యతా దర్శనారేణ సమస్పృశ్యత. ప్రతిశ్రుతం చ తే
నాన్తై స్వస్వసు రవన్తిసుందర్యాః ప్రదానమ్. అన్యదా తువి యతి
వ్యవతాయమానపద్వి) కే మనోరథప్రియతమా మవన్తిసుందరీం

దిదృక్షు రవశేన్ద్రియ స్తదిన్ద్రిమన్దిరద్యుతి కుమారీపుర ముపా
సరత్. అన్తరితశ్చ తిరస్కరిణ్యా విద్యయా, తాం తదా
త్వదజ్ఞోపాశ్రయాం సుప్తగాత్రీం, త్రిభువననర్గయాత్రాసంహార
సంశ్రితాభిః కథాభి రమృతస్యన్దిసీభిః ప్రత్యానీయమానరాగ
పూరాం, స్యరూపయత్. స ప్రకుపితోఽపి త్వదనుభావప్రతి
బద్ధనిగ్రహస్త రాధ్యవసాయః, సమాలిక్ష్యేతరేతర మత్యస్త
సుఖప్రసుప్తయో ర్యువయో, రైవదత్తోత్సాహః పాణ్డులో
హశృంభలాత్కనామయా పాదపద్మయో ర్యుగలం తవనిగళయి
త్వా, సరోషరభస మపాసరత్. అవసిత శ్చ మమాద్య
శాప, స్త చ్చ మానద్యయం తవ పారతన్యమ్. ప్రసీదేదా
నీం కిం కరవాణి"తిప్రణిపత స్తీంవార్తయానయా మత్ప్రా
ణసమానాం సమాశ్వాస యేతి వ్యాదిశ్య విసనర్జ.

- తస్మిన్నేవ క్షణాన్తరే "హతో హత శృణ్వవర్మా
సింహవర్మ దుహితు రమ్బాలికాయాః పాణిస్పర్శ రాగప్రసారితే
బాహుదండ ఏవ బలవ దవలమ్బ్య సరభస మాకృష్య కేనాపి
దుష్కరకర్త కారిణా తస్కరేణై కేనై వ నఖరప్రహారేణ రాజ
మన్దిరోద్దేశం చ శవశతమయ మాపాదయ న్న చకితగతి రసౌ
విహరతి." ఇతి వాచః సమభవత్. శ్రుత్వా చైతత్త మేవ
మత్తహస్తిస ముదస్తాఢోరణో రాజపుత్రోఽధిరుహ్య రంహ
సోత్తమేన రాజభవన మభ్యవర్తత. స్తమ్భేరమరభసావధూత
పత్తిడ త్త వర్తా చ ప్రవిశ్య వేశ్మాభ్యన్తర మదభ్రాభ్రనిర్ఘో
షగమ్భిరేణ స్వరేణాభ్యధాత్. "క స్సమహాపురుషో యే
నైత న్మానుషమాత్రదుష్కరం హ హ త్క రాన్మస్థితమ్! ఆగ

చ్చతు స, మయా సహేమం మత్త హస్తిస మారోహతు.
అభయ మేవ తస్య మదుపకణ్ఠవ ర్తినో దేవదానవైరపి విగృ
హ్ణానస్య." ఇత్యవదత్. నిశ మ్రైవం స పుమా సుపాథహర్షో
నిర్గత్యకృతాజ్ఞలి రాక్రమ్య సంజ్ఞాకుఞ్చితం కుఞ్జరగాత్రమసక్త
మధ్యరుక్షత్. ఆరోహంత మేవై సంనిర్వర్ణ్యహర్షోత్ఫుల్లదృష్టిః
'అయే! ప్రియసఖో య మపహారవర్తా.' ఇతి పశ్యాన్నిషీద
తోఽస్య బాహుదణ్డయుగళ ముభయభుజమూలప్రవేశితమగ్రే
ఽవలమ్బ్య స్వ మగ్న మాలిజ్గయామాస. స్వయం చ పృష్ఠ
తో వలితాభ్యాం భుజాభ్యాం పర్యవేప్తయత్. తత్క్షణోపసం
హృతాలిజ్గనవ్యతికర శ్చాపహారవర్తాచాప చక్రకణప కర్పణ
ప్రాస పట్టన ముసల తోమరాదిప్రహరణజాల ముపయుజ్ఞానో
బలావలిప్తా స్పృతిబలవీరా స్పహుప్రకారయోధినః పరిక్షి
పతః క్షితౌ విచిక్షేప. తుణేన చాద్రాక్షీ త్త దపి సైన్య
మన్యేన సమస్తతోఽభిముఖ మభిధావతా బలనికాయేన పరి
క్షిప్తమ్.

అనంతరం చ కశ్చిత్కర్ణికారగౌరః కురువిందసవర్ణకు
స్తలః కమలకోమలపాణిపాదః కర్ణ చుమ్బిదుగ్ధధవశ్శిగ్ధనీలలో
చనః కటితటనివిష్ట రత్ననఖరః పట్టనివసనః కృశాకృశోదర
స్థులః కృతహస్తతయా రిపుకులమిషువన్నేణాభివర్షణ, పాదా
ఙ్గుళునిష్ఠురావఘృష్టకర్ణమూలేన ప్రజవినా గజేన సన్నికృష్య,
పూర్వోపదేశప్రత్యయా దయమేవ స దేవో రాజవాహన ఇతి
కృతాజ్ఞలిః ప్రణ మ్యాపహారవర్మణి నివిష్ట దృష్టి రాచప్త. 'త్వ
దాదిష్టేన మార్గేణ సన్నిపాతితమేత దగ్ధగాజసాహాయ్య
దానాయోపస్థితం రాజన్యకమ్. అరిబలం చ విహతవిధ్వస్తం

స్త్రీబాలహార్యశస్త్రంవర్తతే. కిమన్యత్కృత్యమ్? ఇతి. హృష్ట
స్తు వ్యాజహారాపహరవర్తా “దేవ! దృష్టిదానేనానుగృహ్య
తామయ మాజ్ఞాకరః. సోఽయమ ప్యహమే వామునా
రూపేణ ధనమిత్రఖ్యాయా చాస్తరితో మస్తవ్యః. స ఏ వా
ద్య నిర్గమయ్య బద్ధనా దఙ్గరాజమ్, అపవర్జితం కోశవాహన
మేకీకృత్య, అస్తద్దృష్ట్యాణ చామునా సహ రాజన్యకేనై కాస్తే
సుఖోపవిష్ట మిహ దేవ ముపతిష్ఠతు యది న దోషః.” ఇతి.
దేవోఽపి ‘యథాతే రోచ ఇత’ తి త మాభావ్య గత్వా చ
తన్నిర్దిష్టేన మార్గేణ నగరా ద్భహి రతిమహతో రోహిణదు
మన్య కన్య చిన్మూలే ఔమావదాతనై కతే గజ్జాతరజ్జపవనసా
తశీతలే తలే ద్విరదా దవతతార. ప్రథమ సమవతీర్ణే నాపహర
వర్మణాచన్యహ స్తనత్వరసమీకృతే మాతజ్ఞ ఇవ స్ఫటికమయ
ఇవ భాగిరథిపులినమణ్డలే సుఖం నిషసాద.

తథా నిష్కణ్డఞ్చ తముపహరవ ర్మార్థపాలప్రమతి
మిత్రిగుప్త మన్రిగుప్త విశ్రుతై, రైథిలేన చ ప్రహరవర్మణా,
కాశీభర్తా చ కామపాలేన, చమ్యేశ్వరేణ సింహవర్మణా, స
హోపాగత్య ధనమిత్రిః ప్రణిపాత. దేవో ఽపి హర్షావిధమ
భ్యుత్థితః ‘కథం సమస్త ఏషమిత్రిగణ స్సమాగతః! కో నా
మాయ మభ్యుదయః.’ ఇతి కృతయథోచితోపచరానుత్పిడి
తతరంపరిరేభే. కాశీపతిమైథిలార్జురాజాం శ్చ సుహృన్ని వేదితా
సిత్తువ దవశ్యత్. తైశ్చహర్షకమ్పితవలితం సరభసోపగూఢః పర
మభిననన్ద. తతః ప్రవృత్తాసు ప్రతికథాసు ప్రియవయన్యగణా
నుయుక్తః స్వస్య చ సోమదత్తపుష్పిద్భవయో శ్చ చరిత

యనువర్ణ్య సుహృదా మపి వృత్తాంతం క్రమేణ శ్రోతుం కృత
ప్రస్తావ స్తాంశ్చ తదుక్తావన్వయిజ్ఞః తేషు ప్రథమః
ప్రాహస్మ కిలాపహరవర్ణాః.

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిజ్ఞానిః కృతౌ షశకుమారచరితే

ఉత్తరపీఠికాయాం రాజవాహనచరితం నామ

ప్రథమ ఉచ్ఛ్వాసః.

అపహరవర్మచరితం నామ

ద్వి తీ యో చ్ఛాస్య సః.

దేవ! త్వయి తదావతీర్ణే ద్విజోపకారా యాసురవివరం,
త్వదన్వేషణప్రసృతే చ మిత్త్రగణే, అహ మపి మహీ మట,
న్నక్షేమ గణ్ణాతపే బహి శ్చమ్పాయాః కశ్చి దస్తి తపఃప్రభా
వోత్పన్న దివ్యచక్షు ర్మరీచిర్నామ మహర్షి రితి కుతశ్చి త్సంల
పతో జనసమాజాదుపలభ్య, అముతో బుభుత్సు స్త్వద్గతిం, త
ముద్దేశ మగమమ్ న్యశామయం చ తస్మి న్నాశ్రమే కస్యచి
చ్ఛూతపోతకస్య చ్ఛాయాయాం క మ ప్యుద్విగ్నవర్తం తాప
సమ్. అమునా చాతిథివ దుపచరితః క్షణం విశ్రాంతః 'క్యాసా
భగవాన్మణిచిః! తస్మా దహ ముపలిప్తుః ప్రసజ్ఞప్రోషితస్య
సుహృదో గతిమ్; ఆశ్చర్యజ్ఞానవిభవో హి స మహర్షి ర్మ
హ్యం విశ్రుతః' ఇత్యవాదిషమ్. అథా సా పుష్ట మాయతం
చ నిశ్వస్యాశశంసే.

ఆనీత్రాదృశో ముని రస్మి న్నాశ్రమే. తమేకదా కామ
మజ్జరీ నామాజ్ఞపుర్యవతంసస్థానీయా వారయువతి రశ్రుబిద్ధు
తారకితపయోధరా సనిర్వేద మభ్యేత్య కీర్ణశిఖిణ్డాస్తీర్ణ భూమి
రభ్యవద్విష్మతస్మి న్నేవ చ క్షణే మాతృప్రముఖ స్తద్దాసీవర్గస్సా
నుక్రోశ మనుప్రభావిత స్తత్రై వానవచ్ఛిన్న పాత మవతత్.
స కిల కృపాళు స్తం 'జనమార్ద్రాయా గిరాఽఽశ్వస్యార్తికా

అపహరవర్మ చరితం నామ ద్వితీయాచ్ఛాసః.

రణం తాం గణికా మపుచ్ఛత్. సా తు సప్రీడేవ సవిషాదేవ
సగారవేవ చాబ్రవీత్. 'భగవత్! ఐహికస్య సుఖస్య భాజనం
జనోఽయ మాముష్మికాయ శ్వేవసీయా యారాభ్యుపపత్తి
విత్తయో ర్భగవత్పాదయో ద్మూలం శరణ మభిప్రపన్నః
ఇతి. తస్యా స్తు జన న్యుదజ్జలిః పలితకారశిఖణ్డబద్ధ స్పృష్ణము
క్తభూమి రభావత.

భగవత్! అస్యాం మే దోష మేషా వో దాసీ విజ్ఞాప
యతి. దోషశ్చ మమ స్వాధికారానుష్ఠాపనమ్. ఏష హి గణి
కామాతు రధికారః.—దుహితార్జన్మనఃప్రభృత్యే వాఙ్మక్రియా
తేజోబలవర్ణ మేధానంవర్ధనేన దోషాగ్ని ధాతుసామ్యకృతా
మితాహఃరేణ శరీరపోషణమ్, ఆవచ్ఛమా ద్వర్షా త్పితు రవ్యస
తిదర్శనం, జన్మ దినేషు పుణ్యదినేషు చోత్సవోత్తరోమజ్జశవిధిః,
అధ్యాపన మనజ్గవిద్యానాం సాక్షానాం నృత్యగీతవాద్య నాట్య
చిత్రాస్వాద్య గర్భపుష్పకలాసు లిపిజ్ఞానవచనకాశలేషు చ సమ్య
గ్వివేచనం, శబ్దహేతుసమయవిద్యాసు వార్తామాత్రావ
బోధనమ్, ఆజీవజ్ఞానేక్రిడాశోశలేనజీవనిర్జీవాసు చ ద్యూతకలా
స్వభ్యస్తరీకరణమ్, అభ్యస్తరకలాసు వైశ్వాసికజనా ద్యత్నేన
ప్రయోగగ్రహణం, యాత్రోత్సవాది ష్వాదరప్రసాధితాయాః స్థి
తపరిబర్హాయాః ప్రకాశనం, ప్రనజ్వతస్త్వాం సక్షీతాదిక్రియాయాం
పూర్వసంగృహీతై ర్గ్రాహ్యవాగ్భి సిద్ధిలబ్ధనం, దిబ్బుభేషు
తత్తచ్చిల్పవిత్తకై ర్యశఃప్రఖ్యాపనం, కార్తాన్తికాదిభిఃకల్యాణల
క్షణోపఘోషణం, వీరమర్ద విట విదూషకై ర్భిక్షుకీభిశ్చ నాగ
రికపురుషసమవాయేషురూపశీలమాధుర్యప్రస్తావనా. యవజ
నమనోరథలక్ష్మ్యప్రభూతాయాః ప్రభూతతమేన శుల్కే నావస్థా

పనం, స్వతోరాగాన్ధాయ తద్భావదర్శనోన్మాదితాయ వా జా
తిరూపవయోఽర్థశక్తిశౌచత్యాగదాక్షిణ్యశిల్పమాధుర్యోపప
న్నాయ స్వతన్త్రాయ ప్రదానమ్, అధికగుణాయాస్వతన్త్రాయ
ప్రాజ్ఞతమా యాత్వే నాపి బహువ్యపదేశే నార్పణమ్, అస్వత
న్త్రేణ వా గాన్ధర్వసమాగమేన గురుభ్య శ్శుల్కాపహరణమ్,
అలాభే ఽర్థస్య కామస్వీకృతే స్వామివ్యధికరణే . వా సాధనం,
రక్తస్య హి దుహిత్రైకచారణీవ్రతానుష్ఠాపనం, నిత్యనైమిత్తిక
ప్రీతిదాయతయా హృతశిష్టానాం గమ్యధనానాం చిత్రై రు
సామైరపహరణమ్. అదదతా లుబ్ధప్రాయేణ చ విగ్రహ్యసనమ్,
ప్రతిహస్తిప్రోత్సాహనేన లుబ్ధస్య రాగిణ స్త్యాగశక్తిసంధు
క్షణమ్, అసారస్య వాక్సంతక్షణై ర్లోకోపక్రోశనైర్దుహితృని
రోధనై ర్వీఢోత్పాదనై రన్యాభియోగై రపమానై శ్చాపవా
హనమ్, అర్థదైరన్ధ్రప్రతిఘాతిభి శ్చానింద్యైరన్యైరనుబద్ధాథా
నర్థనంశయా విచార్య భూయోభూయ స్సంయోజన మితి.
గణికాయాశ్చ గమ్యం ప్రతినజ్జతేవ న సజ్జః! సత్యామపి ప్రీతౌ న
మాతు ర్భూతృకాయా వాళాసనాతివృత్తిః ?

ఏవం స్థితేఽనయా ప్రజాపతివిహితం స్వధర్మముల్లంఘ్య
క్వచి దాగన్తుకే రూపమాత్రధనే విప్రయూని స్వేనైవ ధనవ్య
యేన రమమాణయా మానమాత్ర మత్యవాహి. గమ్యజన శ్చ
భూమానర్థయోగ్యః ప్రత్యాచక్షాణయా ఽనయా ప్రకోపితః,
స్వకుటుంబకం చావసాదితమ్. 'ఏషా కుమతి ర్నకల్యాణీ'తి ని
వారయన్త్యాం మయి న వాసాయ కోపా త్ప్రస్థితా. సాచేదియ
మహార్యనిశ్చయా సర్వపష జనోఽత్రై వానన్యగతిరనశనేన
సంస్థాస్యతే. — ఇత్యవాచీత్.

అథ సా వారయువతి స్తేన తాపనేన 'భద్రే, నను దుః
ఖాకరోఽయం వనవాస, స్తస్యఫల మపవర్గః స్వర్గోవా; ప్రథమ
స్తు తయోః ప్రకృష్టజ్ఞానసాధ్యః ప్రాయో దుస్సంపాద ఏవ. ద్వి
తీయస్తు సర్వవైవసులభః కులశర్మానుష్ఠాయినః. త దశక్యా
రమ్యాదుపరమ్య మాతు ర్మ తే వ ర్త స్వే' తి సానుకమ్ప మభి
హితా. సాతు ప్రత్యవాదీత్. 'యది భగవత్పాదముల మశ
రణం శరణ మస్తు మమ కృపణాయాః హిరణ్యరేతా దేవఏవ.' ఇ
త్కుదమనాయత. స తుషుని రనువిమృశ్య గణికామాతర మవ
దత్; 'సంప్రతి గచ్ఛ గృహం, ప్రతీక్షన్వ కానిచి ద్దినాని, యా
వ దియం సుకుమారా సుఖోపభోగసముచితా సత్వరణ్యవాసో
ద్యేజితా భూయోభూయ శ్చాస్మాభి ర్విబోధ్యమానా ప్రకృతా
వేవ స్థాస్యతి' ఇతి. తథేతి తస్యాః ప్రతియూతే స్వజనే, సాగణికా
త మృషి మలఘుభ క్తిర్థాతోద్గమనీయవాసినీ, నాత్యాదృతశరీర
సంస్కారా, వనతదపోత కాలవాలపూర్ణై, దేవతార్చనకుసు
మోచ్ఛయాపచయ ప్రయాసై, రనేక వికల్పోపహారకర్మభిః
కామశాసనాథే చ గన్ధమాల్యధూపదీపనృత్యగీతవాద్యా
దిభిః క్రియాభి, రేకాస్తేచ త్రివర్గసంబంధినీభిః కథాభి రధ్యా
త్మవాదై శ్చానురూపై రల్పీయ సై వ కాలేనాస్వరజ్జయత్.
ఏకదాచ రహసిరక్తం త ముపలక్ష్య 'మూఢః ఖలు లోకో,
య త్సహధర్మే కార్థకామా పసి గణయతి!' ఇతి కించి దన్మ
యత. 'కథయ వాసు! కేనాంశే నార్థకామాతిశాయీ ధర్మ
స్త వాభిషేతః?' ఇతి ప్రేరితా మరీచినా లజ్జామన్థర మారభ
తాభిధాతుమ్.

ఇతః కిల జనాద్యగవత స్త్రివర్గబలాబలజ్ఞానమ్. అథవా
తదపి ప్రకారాంతరం దానజనానుగ్రహస్య. భవతు, శ్రూయ
తామ్. నను ధర్మాదృతేర్ధకామయో రనుత్పత్తిరేవ. తదనపి
క్షయైవ ధర్మో నివృత్తిసుఖప్రసూతిహేతు, రాత్ననః సమాధా
నమాత్రసాధ్య శ్చ సోర్ధకామవ ద్భావ్యాసాధనేషు నాత్మ్యా
యతతే, తత్త్వదర్శనోపబృంహిత స్తు యథాకథం చిదనుష్ఠీ
యమానాభ్యాం నార్థకామాభ్యాం బాధ్యతే. బాధితోఽపి
చాల్పయాసప్రతినమాహిత స్తమపి దోషం నిర్హృత్వశ్రేయ
నేఽప్యనల్పాయ కల్పతే. తథా హి, పితామహస్య తిలోత్త
మాయా మభిలాషః, భవానీపతేర్దునిపత్నీసహస్రదూషణం,
పద్మనాభస్య షోడశసహస్రాస్తఃపురవిహారః, ప్రజాపతేస్స్వదు
హితర్యతిప్రణయప్రవృత్తిః, శచీపతే రహల్యాజరతా, శశా
ంజుస్య గురుతల్పగమనమ్, అంశుమాలినో బడబాలజ్ఞానమ్,
అనిలస్య కేసరికళత్రసమాగమః. బృహస్పతే దుతధ్యభార్యా
భిసరణం, పరాశరస్య దాశకన్యాదూషణం, పారాశర్యస్య
భ్రాతృదారసంగతిః, అత్రేర్ఘ్యగీసమాగమ, ఇతి. అమరాణాం
చ తేషు తేషుకార్యే ష్వాసురవిప్రలమ్భనానిజ్ఞానబలాన్న ధర్మ
వీడా మావహన్తి, ధర్మపూతే చ మనసి నభనీవ'న జాతు
రజోఽనుషజ్యతే. తస్మిన్యే నార్థకామా ధన్యస్యశతతమీమపి
కలాం స్మృశత ఇతి.

శ్రుత్వైతదృషి రుదీర్ణరాగవృత్తి రభ్యధాత్. 'అయి
విలాసిని! సాధు పశ్యసి సధర్మస్తత్త్వదర్శినాం విషయోపభోగే
నోపరుధ్యత ఇతి. కిం తు జన్మనః ప్రభృత్యర్థకామవార్తానభిజ్ఞా
వయం. జ్ఞేయా చామా కింరూపా కింపరివారా కింఫలా వీతి.'

సా త్వవాదీత్ “అర్థస్తావ దార్జనవర్ధనరక్షణాత్మకః కృషి
పాశుపాల్య వాణిజ్య సంధి విగ్రహాది పరివార, స్త్రీర్థప్రతిపాద
నఫల శ్చ. కామ స్తు విషయాతిస క్తచేతసాః స్త్రీపుంసయో
ర్ని రతిశయనుఖస్పర్శవిశేషః; పరివార స్తు తస్య యావ దిహ
రమ్య ముజ్జ్వలం వస్తు; ఫలం పునః పరమాప్లాదనం పరస్పరవి
మర్దజన్మ స్త్యర్థమాణమధుర ముదీరితాభిమాన మను త్తమసు
ఖమపరోక్షం స్వసం వేద్య మేవ తస్యైవకృతేవిశిష్టస్థానవర్తినః
కష్టాని తపాంసి. మహాన్తి దానాని, దారుణాని యుద్ధాని, భీమా
ని సముద్రలఙ్ఘనాదీని, మానవాస్సమాచరన్తి.” ఇతి. నిశ
మ్యైతన్నిమిత్తబలాన్న, తత్పాటవాన్న, స్వబుద్ధిమాన్ద్యా
న్న, స్వనియమా ననాదృత్య తస్యా మసా ప్రాసజత్. సా సు
దూరం మూఢాత్మానం చ తం ప్రవహణేన సీత్యా పురముదా
రశోభయా రాజవీధ్యా స్సభవన మనైషీత్. అభూచ్ఛ ఘో
షణా ‘శ్వః కామోత్సవః’ ఇతి.

ఉత్తరేశ్వః స్నాతానులి ప్రమారచితముణ్డమాలమా
రభకామిజనవృత్తేనివృత్తస్వవృత్తాభిలాషం క్షణమాత్రేగతే
తయా వినాదూయమానచిత్తంత మృషి మృద్ధిమతా రాజమా
ర్గేణోత్సవసమాజే సీత్యాక్వచిదుపవనోద్దేశేయుపతితపరివృ
తస్య రాజ్ఞస్సన్నిధౌ సమాసదత్. తత్రస్తి తముఖేన తేన ‘భ
ద్రేభగవతా సహ నిషీద.’ ఇత్యాదిష్టా సవిభ్రమకృతప్రణామా
సస్తితం స్వషీదత్. తత్ర కాచిదుత్థాయ బద్ధాశ్శలి రుత్తమా
జ్ఞా ‘దేవ! జితానయానహం, తద్దాస్యమద్యప్రభృత్యభ్యు
పేతం మయా.’ ఇతి ప్రభుం ప్రాణంసీత్. విస్మయహర్షమూల
శ్చ కోలాహలా లోకస్యాదజిహీత. హృష్టేన చ రాజ్ఞా మ

హస్తైరలంకారైర్నమాతా చ పరిబష్టే నానుగృహ్య విస్తృష్టా,
 వారముఖ్యాభిః పారముఖైస్త్వ శ్చ గణశః ప్రశస్యమానా,
 స్వభవన మగ త్వైవ తమృషి మభావతః 'భగవత్! అయ మ
 జ్ఞాని, శ్చిర మనుగృహీతోఽయం దాసీజనః, స్వార్థ ఇదాసీ మ
 నుషేయః' ఇతి. స తు రాగా దశసహత ఇ వోద్భృ మ్యాబ్ర
 వీత్. ప్రియే! కి మేతత్? కుత ఇదమాదాసీన్యమ్? క్వగత స్తవ
 మయ్యసాధారణానురాగః? ఇతి. అథ సాసస్తి త మవాచీత్: 'భ-
 గవత్! యయాఽద్య రాజకులే మత్తః పరాజయోఽభ్యుపేత
 స్తస్యా శ్చ మమ చకస్త్కి సంఘర్షే, మహర్షిం మరీచి మావర్జిత
 వతీవల్లాఘన, ఇతి తయాఽహ మధిక్షిప్తా, దాన్యపణబద్ధేన చా
 స్తిన్న ర్థే ప్రావ ర్తిషి. సిద్ధార్థా చాస్తి త్వత్ప్ర)సాదాత్.' ఇతి స
 తయా తథాఽవధూతో దుర త్తికృతానుశయ శ్శూన్యవన్న్య
 వ ర్తిష్ట. య స్తయైవం కృత స్తపనీత మేవ మాం మహాభాగ మ
 న్యస్వ. స్వశ క్తివిష క్తం రాగముద్భృత్యశయైవ బద్ధ క్యామహద్వై
 రాగ్యమర్చితమ్. అచిరాదేవ శక్య ఆత్మా త్వద్ధర్మసాధనక్షమః
 కర్తుమ్ అస్యా మేవ తావ ద్వసాజ్ఞపుర్యాం చమ్పాయా మితి.

అథ తస్యైవశ్చ్యుతతమస్సర్పభియే వాస్తం రవి ర
 గాత్. ఋషిముక్తశ్చిరాగ సంధ్యా త్వే నాస్ఫురత్. తత్క
 థా ద త్తవై రాగ్యాణీవ కమలవనాని సమకుచక్. అనుమతము
 నిశానన స్వహ మము నై వ సహోపాస్య సంధ్యా, మనురూ
 పాభిః కథాభి స్తమనుశయ్య, సీతరాత్రిః, ప్రత్యున్మిష త్యుద
 యప్రస్థదావకల్పే కల్పద్రుమకిసలయావధీరిణ్యదుణార్చిషి, తం
 సమస్కృత్య నగరాయోదచలమ్. అదర్శం చ మార్గాభ్యాశ
 వ్తరినః కన్యాపి క్షుపణకవిహారస్య బహి ర్ద్వివిక్తే రక్తాశోకవృక్ష

నిషణ్ణమస్పృష్టసమాధి మాధిక్షీణమగ్రగణ్యమనభిరూపాణాం
కృపణవర్ణం క మపి క్షీణకమ్. ఉరసి చాస్య శిథిలితమలనిచ
యా స్మృభాన్నిపతితా నశ్రుభిన్దూ నలక్షయమ్. అప్రాక్షం
చాన్తికోపవిష్టః 'క్వ తపః? క్వ చ రుదితమ్? న చే ద్రహస్య
మిచ్ఛామి శ్రోతుం శోకహేతుమ్?' ఇతి. సోఽబ్రూత్.

"సౌమ్య! శ్రూయతామ్. అహ మస్యా మేవ చమ్పాయాం
నిధిపాలితనామ్నః శ్రేష్ఠినో జ్యేష్ఠసూనుర్విసుపాలితో నామ.
వైరూప్యా స్మృమ విరూపక ఇతి ప్రసిద్ధి రాసీత్. అన్యశ్చాత్మ
సుద్ధరక ఇతి యథార్థనామా కలాగుణై స్సమృద్ధో వసుసానాతి
పుష్టోఽభవత్. తస్య చమమ చ వపుర్వసునీనిమి త్తీకృత్యవైరం
వై రోపజీవిభిః పౌరధూరై రుదపాద్యత. త ఏవక దాచి దావయో
రుత్సవసమాజే స్వయ ముత్పాదిత మనోన్యాయమానమూల
మధిక్షేపవచనవ్యతికర ముపశమయ్య 'న వపు ర్వసు వా పుం
స్త్యమూల, మపితు ప్రకృష్టగణికాప్రార్థ్యయావనో హి య
స్సపుమాన్. అతో యువతీలలామభూతా కామమజ్జరీ యం
కామయతే స హరతు సుభగపతాకామ్.' ఇతివ్యవస్థాపయన్.
అభ్యుపేత్యావాం ప్రాహిణువ తన్వైరదూతాన్. అహ మేవకీ
లాముష్యాః స్మరోన్మాదహేతు రాసమ్. ఆసీనయోశ్చవయో
ర్మామే వోపగమ్య సా నీలోత్పలమయ మివాపాణ్ణదామాక్లే
మమ ముఞ్చతీ తం జనమపత్రపయాఽధోముఖింవ్యధ త్త. సుభ
గేన చ మయా స్వధనస్య స్వగృహస్య స్వగుణస్య స్పదేహస్య
స్వజీవితస్య చ నై వేశ్వరికృతా. కృతి శ్చాహమనయా మలమ
ల్లకశేషః. హృతనర్వస్వశ్చ తయాఽవవాహితః, ప్రపద్య లో
కోపహాసలక్ష్యతా, మక్షమశ్చి ధిక్కృతాని పౌరవృద్ధానాం సో

ధు, మిహై వాయతనే మునినై కే నోపదిష్టవర్త్యా, సుకర
ఏవ వేషో వేశనిర్గతానా మి త్యుదీర్ణవై రాగ్య స్తదపి కాపీన
మజహామ్.

అథ పునః సజ్జీర్ణమలపజ్కుః ప్రబలకేశలుఞ్చనవ్యథః
ప్రకృష్టతమక్షుత్పిపాసాదిదుఃఖః స్థా నా స న శ యసభోజనేషు
ద్విప ఇవ నవగ్రహో బలవతీభి ర్ద్యన్త్రీణాభి రుద్వేజితః ప్రత్య
వామృశమ్. 'అహ మస్మిద్విజాతిః, అస్వధర్మో మమైష పాప
ణ్డకథావతారః, శ్రుతిస్మృతివిహితే నైవ వర్తమానా మమ పూ
ర్వజాః ప్రావర్తంత, మమ తు మన్దభాగ్యస్య నిష్ఠ్యవేష మమన్ద
దుఃఖాయ తనం హరిహరహిరణ్యగర్భాదిదేవతాపవాదశ్రవ
ణనైరన్తర్యా త్పే త్యాపి నిరయఫల మఫలం విప్రలమ్భప్రా
య మీదృశ మిద మధర్మవర్తృ ధర్మవ దాచరణీయ మా
సీత్.' ఇతి. ప్రత్యాకలితస్వదుర్నయః పిణ్డీషణ్డం వివిక్తమేత
దాసాద్య పర్యాప్త మశ్రు ముఞ్చామి" తి.

శ్రుత్వా చై త దనుకమ్మమానోఽబ్రవమ్. భద్రక్షమ
స్వ కఞ్చిత్కాలః మత్రైవ నివస ; నిజేన ద్యుమ్నానాసా వేవ
వేశ్యా యథా త్వాం యోజయిష్యతి తథా యతిష్యే సన్త్య
పాయాస్తాదృశాః. ' ఇ త్యాశ్వాస్య తమ్, అభ్యుత్థితోఽహం,
నగర మా విశ న్నేవ చోపలభ్య లోకవాదా ల్లుభనమృద్ధపూ
ర్ణం పుర మితి, అర్థానాం నశ్వరత్వం ప్రదర్శ్య ప్రకృతిస్థానమూ
న్విధాన్య, కర్ణిసుతప్రహితే పథి మతి మకరవమ్. అనుప్రవిశ్య
చ ద్యూతసమాజ మక్షుధూరై స్సమగంసి. తేహం పఞ్చవింశ
తిప్రకారాసు ద్యూతాక్షా శ్రయాసు కలాసు కౌశల, మక్షుభూ
మిహస్తాదిషు చాత్యస్తదురుపలక్షాణి కూటకర్మాణి తన్మూ

లాని సావలేపాన్యధిక్షేపవచనాని, జీవితనిరపేక్షాణి సంరమ్భ
విచేష్టితాని, సభిక్ ప్రత్యయ వ్యవహారాన్ న్యాయబలప్రతాప
ప్రాయా నక్షీకృతార్థసాధనక్షిమాన్, బలిషు సాన్త్యనాని,
దుర్బలేషు భర్త్రితాని, పక్షరచనానైపుణ్యమ్, ఉచ్చావచా
న్యూపప్రలోభనాని, గ్లహప్రభేదవర్ణనాని, ద్రవ్యసంవిభాగౌదా
ర్య, మస్తరాస్తరాఽశ్లీలప్రాయాన్ కలకలా, నిత్యేతాని చా
న్యాని చానుభవన్ సత్పత్తి మధ్యగచ్ఛమ్. అహసం చ కించి
త్ప్రమాదదత్తశారేక్వచి త్కృతవే. ప్రతికితవస్తునిర్దహన్నవ
క్రోధతామ్రయా దృశామా మభివీక్ష్య, 'శిక్షయసి రే ద్యూత
వర్త్మ హాసవ్యాజేన? ఆస్తామయ మశిషీతోవరాకః త్వయైవ
తావ ద్విచక్షణేన దేవిష్యామి.' ఇతి, ద్యూతాధ్యక్షానుమ
త్యా వ్యత్యసజత్. మయా జిత శ్చాసా షోడశసహస్రాణి దీన్హ
రాణామ్. తదర్థం సభికాయ సభ్యేభ్య శ్చ దత్త్వా, అర్థం స్వీ
కృత్యోదతిష్ఠమ్. ఉదతిష్ఠం శ్చ తత్ర గతానాం హర్షగర్భాః ప్ర
శంసాలాపాః. ప్రార్థయమానసభికానురోధా చ్చ తదగారే
భ్యవహరవిధి మకరవమ్. యస్మాం శ్చ మేదురోదరావతార
స్స మే విమర్శకో నామ విశ్వాస్యతరం ద్వితీయం హృదయ
మాసీత్.

తన్ముఖేన చ సారతః కర్మత శ్శీలత శ్చ సకల మేవ న
గర మవధాన్య ధూర్జటికణ్డకల్మాషకాలతమే తమసి, నీలని
వస ర్ధోరుకపరిహితో, బద్ధబీక్షాకోక్షేయకః, ఫణిముఖ కా
కలీ సందంశక పురుషశీర్ష క యోగచూర్ణ యోగవర్తికామాన
నూత్ర కర్మటక రజ్జుదీపభాజన భ్రమరకరణ్డక ప్రభృ త్యనే
కోపకరణ యుక్తో గత్వా, కస్యచి ల్లుభ్యైశ్చింస్య గృహే సస్థిం

చిత్త్యా, పటభాససూక్ష్మచిద్రాలక్షితాస్తర్గృహప్రవృత్తి, ర
వ్యథో, నిజగృహమి వాసుప్రవిశ్య, నీవిం సాంమహతీమా
దాయ నిరగామ్. నీలనీరదనికంపీవతిమిరనిబిడితాయాం రాజ
వీథ్యాం ఝడితి శతస్త్రదానంపాత మివ క్షణ మాలోక మ
లక్షయమ్. అ థాసౌ నగరదేవతేవ నగరమోషరోషితా
నిస్సంబాధవేలాయాం నిస్సృతా సన్నికృష్టా కాచి దున్మిష
ద్యూషణా యువతి రావిరాసిల్, 'కాసి వాసు? క్వ యాసి?'
ఇతి సదయ ముక్తా సగద్గదా మా మవాదీల్.

“ఆర్య! పుర్యా మస్యా మర్యవర్యః కుబేరవల్లభనా
మా వసతి. అస్మహం తస్య కన్యా. మాం జాతమాత్రాం ధన
మిత్త్రినామ్నైత్రత్యా యైవ కస్తేచిదిభ్యకుమారా యాన్వ
జానా ద్భార్యాం మే పితా. స పున రముష్మి న్నత్యుదార
తయా పిత్రో రస్తే విత్తై ర్నిజైః క్రిత్యైవార్థవర్గాద్దారిద్యం
దరిద్రతి సతి, అథ ఉదారక ఇతి చ ప్రీతిలోకాధిరోపితాపర
శ్లాఘ్యనామసి, వారయత్యేవ తస్మిన్, మాం తరుణీభూతా
మధన ఇత్యదత్త్వా, అర్థపతినామ్నై కస్తే చిదితరస్మైయథార్థ
నామ్నై నార్థవాహాయ దిత్సతి మే పితా. త దమజ్జల మద్య కిల
ప్రభాతే భావితీ జ్ఞాత్వా, ప్రాగేవ ప్రియతమదత్తసం కేతావళి
తస్వజనా నిర్గత్య, బాల్యాభ్యస్తేన వర్తనా మన్మథాభిసరా
తదగార మభిసరామి, తన్మాం ముఞ్చ గృహం తైత బృహమ్.”
ఇ త్మన్మృచ్య మహ్య మర్పితవతీ. దయమాన శ్చాహ మబ్ర
వమ్. ఏహ సాధ్య త్వం నయై త్వత్ప్రియతమ మితి త్రిచతు
రాణి పదా న్యుడచలమ్. ఆపత చ్చ దీపికాలోకపరిలుప్యమా
నతిమిరభారం యష్టికృపాణపాణి నాగరికబల మనల్పమ్.

ప్రవేపమానాం కన్యకా మవదమ్: “భద్రే! మాభైషీ; అస్య
సి ద్వితీయో మే బాహు; రఙ్గిత మృదు రయ ముపాయ స్త్వద
పేక్షయా చి నితః. శియోఽహం భావితవిషవేగవిక్రియః. త్వ
యాఽ ప్యమీ వాచ్యాః ‘నిశి వయ మిమాం పురీం ప్రవిప్తాః;
దప్తశ్చ మ మైష నాయకో ద్వీకరేణాముష్మి స్సభాగృహ
కోణ ఏవ. యది వః కశ్చి స్మన్త్రవి త్కృపాళు స్స ఏవ త మ
నుజీవయన్ మమ ప్రాణా నాహరే దనాథాయాః’ ఇతి”. సా
ఽపి బాలా గత్యన్తరాభావా ద్భయగద్గదస్వరా బాష్పదుర్ది
నాక్షీ బద్ధవేపథుః కథం కథమపి గత్వా మదుక్త మన్వతిష్ఠత్.
అశయిషి చాహం భావితవిషవిక్రియః. తేషు కశ్చి స్మరే
ద్వాభిమానీ మాం నిర్వర్ణ్య ముద్రాతన్త్రమన్త్రధ్యానాదిభి
శోచపక్ర మ్యాకృతార్థో ‘గతి ఏ వాయం కాలదప్త; స్తథా
హి; స్తబ్ధశ్యావవర్ణ మగ్ధం, రుద్ధా దృష్టిః, శాన్త ఏవోష్మా.
శుచాఽలం వాసు, శ్వేఽగ్ని సాత్కరిష్యామః. కోఽతీవర్తతే
దైవమ్!’ ఇతి స హేతరైః ప్రాయాత్.

ఉత్థిత శ్చాహ ముదారకాయ తాం సీత్వాఽబ్రవమ్.
‘అహ మస్మి కోఽపి తస్కరః; త్వద్గతే నైవ చేతినా సహాయ
భూతేన త్వ మిమా మభిసరన్తీ మన్త రోపలభ్య, కృపయా
త్వత్సమీప మనైషమ్. భూషణ మిద మస్యాః. ఇ త్యంశు
పలలపాటితధ్వాన్తజాలం త ద ప్యర్పితవా. ఉదాకర స్తు త
దాదాయ సలజ్జం చ సహర్షం చ ససంభ్రమం చ మామభా
షత. “ఆర్య! త్వయై వేయ మస్యాం నిశి ప్రియా మేదత్త,
వాక్చపున ర్మ మాపహృతా, తథాహి, స జానే వక్తుం త్వ
త్కర్తృత దద్భుత మితి, నను తే స్వశీల మద్భుతవ త్ప్రీతి

భాతి. నైవ మన్యేనాపి కృతపూర్వ మితి ప్రతినియ తైవ వస్తు
శక్తిః. న హి త్వయ్యన్యదీయా లోభాదయః. త్వయాద్య
సాధు తోస్థిలితేతి తత్ప్రియ స్వత్పూర్వావదానేభ్యో న
రోచతే. దృష్ట మిదానీ మౌదార్యస్వరూప మితి. త్వదాశయ
మననుమాన్య న యుక్తో నిశ్చయః. తయాఽమునా సుకృతేనక్రీ
తోఽయం దానజన ఇతి, అసార మతిగరీయసా క్రిణాసీతి న తే
ప్రజ్ఞాధిక్షేపః. న ప్రియాదానన్య ప్రతిదాన విదం శరీర మితి,
తదలాభే నిధనోన్ముఖమిద మపి త్వయైవ దత్తమ్. అద్యప్రభృతి
భర్తవ్యోఽయం దానజనః." ఇతి మమ పాదయో రపతత్.
ఉత్థాప్య చైన మురసోపశ్లిష్యాభాషిషి 'భద్ర! కాఽద్యతే
ప్రతిపత్తిః?' ఇతి.

సోఽభ్యధత్త- 'నశక్నోమిచైనా మత్రపితురనభ్యనుజ్ఞ
యోపయమ్య జివితమ్. అతోఽస్యా మేవ యామిన్యాం దేశ
మిమం జహాసామి. కోవాఽహం యథా త్వ మాజ్ఞాపయసి.'
ఇతి. అథమయోక్తమ్- 'అస్త్యేతత్; న్వదేశం దేశాన్తరమితి
నేయం గణనా విధగ్ధస్య పురుషస్య; కింతు బాలేయ మనల్ప
సౌకుమార్యా; కప్టాః ప్రత్యవాయభూయిష్ఠాశ్చ కాంతారపథాః.
తైః ఫిల్యమివ కించి త్ప్రజ్ఞాన త్వయో రనర్థే నేదృశేన సమ్భా
వ్యతే. తత్సహానయాసుఖమి హైవ వస్తవ్యమ్. ఏహి నయా
వైనాం స్వావాసమ్.' ఇతి. అవిచారానుమతేన తేన సద్య ఏవై
నాం తద్గ్రహముపనీయ, తయై వాపసర్పభూతయాత త్రమ్బద్భా
ణ్ణావశేష మచోరయావ. తతోనిష్పత్య క్వచి స్తుషితకం నిధా
య, సముచ్చలన్తా నాగరికపురుషసంపాతే మార్గవార్చ్యశా
యినం కంచి స్తత్ప్రవారణ ముపరిపురుష మాకృష్ట్యాభ్యారో

హావ. గ్రైవేయకప్రోతపాదయుగళేన మ యోత్థాప్యమానఏవ
పాతితాధోరణపృథులోరస్థస్థలపరిణతిః పురీతల్ల తాపరీతదన్తకా
ణ్డ స్థ రక్షికబల మక్షి. శోత్. అధ్వంసయావ చాము నై వార్థ
పతిభవనమ్. అపవాహ్య చ క్వచన జీర్ణోద్యానేశాఖాగ్రాహి
కయాఽవాతరావ స్వగృహం గతౌ చ స్నాతౌశయన మధ్య
శిశ్రియావ.

తావ దేవోదగాదుదధే రుదయాచలేన్ద్రిపద్మరాగ
శృంగకల్పం కల్పద్రుమహేమపల్ల వాపీడపాటలం పతజ్జమణ్డలమ్.
ఉత్థాయ చ ధౌతవక్త్రా ప్రగేతనాని మజ్జఖాన్యనుష్ఠాయాస్థ
త్కర్మ తుములం పురమనుచరన్తా వశృణువపరవధూగృహేషు
కోలాహలమ్. అథార్థైరర్థపతిః కుబేరదత్త మోశ్వాస్య కుల
పాలికావివాహం మాసావధిక మకల్పయత్. ఉపహ్వరే పున
రశిక్షయం ధనమిత్త్రమ్.

ఉపత్తిష్ఠ సఖే! ఏకాన్త ఏవ చర్మరత్నభస్త్రికా మిమాం.
పురస్కృత్యాజ్ఞరాజ మాచక్ష్య;—“జానా త్యేవ దేవో నై క
కోటిసారన్య వసుమిత్త్రస్య మాం ధనమిత్త్రం నామైకపుత్త్రమ్.
సోఽహం మూలహరత్వ మే త్యార్థివర్గాదన్యవజ్ఞాతో,
మదర్థమేవ సంవర్ధితాయాం కులపాలికాయాం మద్దారిద్ర్య
దోషా త్పునః కుబేరదత్తేన దుహిత ర్యర్థపతయే దిత్సితాయా
ముద్వేగా దుజ్జ్వుతు మనూ నుపపారికం జరద్వన మవగాహ్య
కణ్వస్తశస్త్రికః కే నాపి జటాధరేణ నివా రైవం పృష్టః
'కి తే సాహసన్య మూలమ్?' ఇతి. మయోక్తమ్ 'అపజ్ఞా
సౌన్దర్యం దారిద్ర్యమ్,' ఇతి. సపున రేవం కృపాభు రన్వగ్రహీత్.
తాత, మూఢోఽసి, నాన్య త్పాపిష్ఠతమ మాత్మత్యాగాత్;

ఆత్మన మాత్మనానవసాద్యైవోద్ధరన్తి సన్తః సన్త్యసాయా
 ధనార్జనస్య బహవో ; నైక శ్చిన్నకణ ప్రతి సన్ధానపూర్వస్య
 ప్రాణలాభస్య. కిమనేన సోఽన్యహం మన్త్రసిద్ధిః, సాధితేయం
 లక్షిగ్రాహిణీచర్మరత్నభస్మికా; చిర మహమన్యాః ప్రసాదా
 త్కమయా పేషుకామప్రదః ప్రజానామవాత్సవ్యమ్. మత్సరిణ్యాం
 జరసి భూమిస్వర్గ మత్రోద్దేశే ప్రవేక్ష్యన్నాగత, స్తామిమాం
 ప్రతిగృహణ. మదన్యత్ర చేయం వణిగోభ్య వారయోషిన్ము
 ఖ్యాభ్యోవాదుగ్ధే ఇతి హి తద్గతా ప్రతీతిః. కిం తు యత్సకాశా
 దన్యాయాపహృతంతస్మై ప్రత్యర్పణీయం, న్యాయార్జితం తు దేవ
 బ్రాహ్మణేభ్య స్త్యాజ్యమ్. అభేయం దేవ తేవ శుచా దేశే నివే
 శ్యాన్యమానా ప్రాతః ప్రాత స్సువర్ణపూర్ణైవ దృశ్యతే. స
 ఏష కల్పః. ఇతి. బద్ధాజ్జలి రహ మతిష్ఠమ్. బద్ధాజ్జలయే
 మహ్య మేనాం దత్త్వా కిమపి గ్రావచ్ఛద్రం ప్రావిశత్. ఇయం
 చ రత్నిభూతా చర్మభస్మికా దేవా యానివేద్య నోపజీ వ్యే
 త్యానీతా. పరం తు దేవః ప్రమాణమ్. ఇతి. రాజా చ
 నియత మేవ వక్ష్యతి 'భద్ర! ప్రీతోఽస్మి, గచ్ఛ యథేచ్ఛ,
 మేనా ముపభుక్ష్యే' తి. భూయశ్చ బ్రూహి 'యథా న కశ్చి
 దేనాం ముష్ణాతి తిథాఽనుగృహ్యతామి' తి త ద ప్యవశ్య మనా
 వభ్యుపేష్యతి. తతః స్వగృహ మేత్య యథోక్త మర్థత్యాగం
 కృత్వా, దినే దినే వరివస్యమానాం స్తేయలబ్ధైరర్థైర్నక్త మా
 పూర్వ ప్రాప్తే లోకాయ దర్శయిష్యసి. తతః కుబేరదత్తస్త్ర
 ణాయ మత్వాఽర్థపతి మర్థలుబ్ధః కన్యకయాస్వయ మేవ త్వా
 ముపస్థాస్యతి, అథ కుశితోఽర్థపతి ర్వ్యవహర్తు మర్థగర్వాదభి

యోక్త్యతే. తం చ భూయశ్చిత్రై రుపాయైః కాపీనావశేషం కరిష్యావః. స్వకం చ చౌర్యం తేనైవాభ్యుపాయేన సుప్ర చ్ఛన్నం భవిష్యతీతి. హృష్ట శ్చ ధనమిత్రో యథోక్త మన్వ తిష్ఠత్. తదహ రేవ మన్నియోగా ద్విమద్ధకో ఒర్థపతిసేవాభి యుక్త స్తస్యోదారకే వైర మభ్యవర్ధయత్. అర్థలుబ్ధ శ్చ కుబేరదత్తో నివృత్త్యార్థపతే ధనమిత్రాయైవ తనయాం సాను నయం ప్రాదిత్సత్. ప్రత్యబధ్నా చ్ఛార్థపతిః.

ఏ ష్టేవ దివసేషు 'కామమజ్జారాః స్వసా యవీయసీ రాగమజ్జరీ నామ పశ్చాన్నీరగోష్ఠే సజ్జీతక మనుష్ఠాస్య తీతి సా న్ద్రాదర స్సమాగమః నాగరజనః. సచాహం సహ సఖ్యాధన మిత్రేణ తత్ర సన్న్యధిషి. ప్రవృత్తస్సత్తాయాం చ తస్యాం ద్వితీయం రజ్జపీఠం మమాభూత్సనః. తద్దృష్టేవిభ్రమోత్పలవ నసత్త్రాపాశ్రయ శ్చ పశ్చాశరో భావరసానాంసామగ్ర్యాసము దితబలో మా మతిమాత్ర మవ్యథయత్, అశ్రాసా నగరదే వ తేవ నగరమోషరోషితా లీలాకటాక్షమాలాశ్పజ్ఞలాభిర్నీ లోత్పలపలాశ శ్యామలాభి ర్తామబధ్నాత్. నృతోష్ఠితా చ సా సిద్ధిలాభశోధినీ కిం, విలాసాత్కి, మభిలాషాత్కి, మస్మా దేవ న జానేనకృత్తాంసఖిభి ర వ్యనుపలక్ష్మీ తే నాపాజ్ఞప్రేక్షీ తేన సవిభ్రమారేచితభ్రూలత మభివీక్ష్య, సాపదేశం చ కించి దావిష్కృతదశనచద్వికం స్మిత్యా, లోకలోచనమాన సాను యాతా ప్రాతిపత. సోఽహం స్వగృహ మేత్స్య దుర్నివార యోత్కణ్ఠయా దూరీకృతాహరస్సృహః శిరశ్శూలస్సర్పమప దిశ నివిక్తే తల్నే ముక్తై రవయవై రశయిషి. అతిసిష్టాత శ్చ మదనతస్త్రే మా మభ్యుపేత్య ధనమిత్రో రహస్యకథయత్.

సఖే! సా ధన్యా గణికా దారికా, యా మేవం భవన్య
 నోఽభినివిశతే; తస్యా శ్చ మయా సులక్షీ తా భావవృత్తిః. తా
 మప్యచిరా దయుగ్మశరశ్శరశయనేశాయయిష్యతి స్థానానివేశి
 నో శ్చ వామయత్న సాధ్యస్సమాగమః. కిం తు సా కిల వార
 కన్యకా గణికాన్వ ధర్మప్రతీపగామినా భద్రోదారేణాశయే
 న సమగిరత 'గుణశుల్కాఽహం న ధనశుల్కా; న చ పాణి
 గ్రహణాదృతేఽపి భోగ్యం యావనమ్'; ఇతి. తచ్చ ముహుః
 ప్రతిషిధ్యాకృతార్థా తద్భగినీ కామమజ్జరీ తన్మాతా చ
 మాధవసేనా రాజాన మశ్రుకణ్ఠ్యా వ్యజ్ఞిపతామ్. 'దేవ!
 యుష్మద్దాసీ రాగమజ్జరీ రూపానురూపశీలశిల్పకాశలా పూర
 యిష్యతి మనోరథా ని త్యాసీ దస్మాకం మహత్యాశా. సాఽ
 ద్య మూలచ్చిన్నా; య నియ మతిక్రమ్య స్వకులధర్మ మర్థని
 రపేతౌ గుణేభ్య ఏవ స్వం యావనం విచిక్రిషతే, కులస్త్రీవృ
 త్తమే వానుతిష్ఠానతి. ఏవం నతి, సా చే దియం దేవపాదాజ్ఞ
 యాఽపి తావ త్ప్రకృతి మాపద్యేత, తదా వేశలం భవేత్.'
 ఇతి. రాజా చ తదనురోధా త్రథాఽనుశిష్టా సత్యప్యనాశ్ర
 వైవ సా య 'దాసీత్, తదాఽన్యః స్వసా మాతా చ రుదిత
 నిర్బన్ధేన రాజ్ఞే సమగిరేతాం 'యది కశ్చి ద్భృజ్జ్ఞోఽస్మదిచ్చ
 యా వి నై నాం బాలాం విలోభ్య నాశయిష్యతి, స తస్మరవ
 ద్వన్యః' ఇతి. తదేవం స్థితే. ధనా దృతే న తత్స్వజనోఽను
 మస్యతే, న తు ధనదాయాసా వభ్యుపగచ్ఛ తీతి, విచిన్తోఽ
 త్రాభ్యసాయః.

అథ మ యో క్తం 'కి మత్ర చిన్త్యమ్? గుణై స్తా మా
 వర్జ్యగుణ మర్థై స్తత్స్వజనం తోషయిష్యామి.' ఇతి తతశ్చకా

ఇతి కామమజ్జర్యాః ప్రధానదూతీం ధర్మరక్షితాం నామ
 శాక్యభిక్షుకీం చీవరపిణ్డదానాది నోపసంగృహ్యతన్తు ఖేనతయా
 బద్ధక్వాపణబద్ధ మకరవమ్, 'అజనరత్న ముదారకాన్తుషిత్యా
 మయాతుభ్యం దేయం,యది ప్రతిదానం రాగమజ్జరీ' ఇతి.సోఽ
 హంప్రతిపన్నా యాం చ తస్యాం తథా తమర్థంసమ్పాద్య,మగ్గు
 ణోన్మాదితాయారాగమజ్జర్యాః కరకిసలయమగ్రహీషమ్. య
 స్యాం చ నిశిచర్మరత్న స్తేయవాద స్తస్యాః సార మ్మే,కార్యాస్త
 రాపదేశేన సమాహూ తేషుశృణ్వత్వేవ నాగరముఖేషు,
 మత్ప్రీణిధిర్విమర్దకోఽర్థపతిగృహ్యోనామభూత్వాధనమి త్ప్రీ
 ముల్లజ్ఞ్యబహ్యతర్జయత్.ఉ క్తం చ ధనమి త్ప్రీణభద్ర,కస్త
 వార్థో యత్పరస్య హేతోర్మామాక్రోశసి? 'సస్మరామి స్వల్ప
 మపి త వాపకారం మయా కృతమ్,' ఇతి. స భూయోఽపి తర్జ
 యన్ని వాబ్రవీత్: 'సవష ధనగర్వోనామ యత్పరస్య భార్యాం
 శుల్కుక్రీతాంపున స్తత్ప్రీతరా ద్రవ్యేణ విలోభ్య స్యాం చిక్కిర్వసి.
 బ్రవీషి చ సవష'కస్త వాపకారో మత్కృత?' ఇతి. నతుప్రతీత
 మే వై తత్సార్థవాహస్యార్థప తేర్విమర్దకోబహిశ్చరాః స్రాణా
 ఇతి. సోఽహంశత్రుతే స్రాణా నపిపరిత్యజామి;బ్రహ్మహత్యా
 మపి న పరిహరామి.మమైకరాత్రజాగరప్రతీకార స్తవైషచర్మ
 రత్నాహంకారదాహజ్వరః,' ఇతి. తథా బ్రువాణ శ్చ పౌరము
 క్తై స్సామర్షం నిషిధ్యాపవాహితో గతోఽభూత్. ఇయం
 చ వార్తాక్షత్రిమూర్తినా ధనమి త్ప్రీణ చగ్మరత్న నాశ మాదా
 పుష్యిష్య సార్థివాయ నివేదితా. న చార్థపతి మాహూయోప
 హ్వరేపుష్టవా'అగ్గికిమ స్తికశ్చిద్విమర్దకో నామాత్రభవతః?
 ఇతి. తేన చ మూఢాత్మనా 'అస్తిదేవ! పరమం మి త్త్రిం,కశ్చ

తేనార్జునః? ఇతికథితమ్. రాజ్ఞోక్తమ్ 'అపి శశ్నోషి త మాహ్వ తుమ్?' ఇతి. 'బాధ మస్తి శ క్తః,' ఇతి నిర్గత్య స్వగృహే వేశవాటే ద్యూతనభాయా మాపణే చ నిపుణ మన్విష్యక, నోపలబ్ధవాక్. కథం చోపలభేత స వరాకః? స ఖలు విమర్దకో మద్గ్రాహిత త్వదభిజ్ఞానచిహ్నో మన్ని యోగా త్వదన్వేషణాయోజ్యయినీం తదహ రేవ స్రాతిష్ఠత. అర్థవతి స్తుతమదృష్ట్యా, తత్కృత మప రాధం నా మాత్మనంబ స్థీతి మత్వా, మోహః ధృయాద్వా ప్రత్యాఖ్యాయ, పున ర్నమిత్త్రేణ విభావితేన కుపితేన రాజ్ఞా నిగృహ్య నిగళబధన మనీయత.

తేష్వేవ దివసేషు విధికల్పేన చర్మరత్నందోగ్ధకామా కామమజ్జరీ. పూర్వదుగ్ధం క్షుపణీభూతం విరూపకం రహ స్య పస్పత్య, తతోఽపహృతం సర్వ మర్థజాతం తస్మై ప్రత్యర్ప్య, సప్రత్యయంచ బహ్మనునీయ, ప్రత్యగమత్. సోఽపి కథంఞ్చ నిర్గ్రాసకగ్రహన్తోచితాత్మా మదనుశిష్టో హృష్టతమః స్వధర్మ మేన ప్రత్యపద్యత. కామమజ్జ ర్యపి కతిపయై రేవాహోభిరశ్చ నైకశేష మజినరత్న దోహాశయా స్వ మభ్యుదయ మకరోత్. అథ మత్సృయ్యుక్తోధనమిత్త్రః పార్థివం మిథో వ్యజ్ఞాపయత్. 'దేవ! యేయంగణికా కామమజ్జరీలోభోత్కర్షా ల్లోభమజ్జరీతి లోకపక్రోశపాత్ర మాసీత్, సాఽద్య ముసలోలూఖిలా న్యపి నిరవేక్షం త్యజతి. తన్నేయ మచ్చర్మరత్నలాభ హేతుః తస్య ఖలు కల్ప స్తాదృశః; వణిగ్యో వారముఖ్యాభ్యశ్చ వాదుద్ధే, నాన్యే భ్య ఇతి హి తద్గతా ప్రతీతిః. అతోఽముష్యామ స్తి మేశజ్ఞా.' ఇతి. సానద్య ఏవ రాజ్ఞా సహ జనన్యా సమాహూయత. వ్యధి తవర్ణే నేవ మయోపహ్వరే కథితమ్. 'నూనమార్యే, సర్వస్వ

త్యాగా దతిప్రకాశా దాశజ్ఞసీయ శ్చర్మరత్నలాభః. తదను
యోగాయాజ్ఞరాజేన సమాహూయసే. భూయోభూయశ్చ
నిర్బధయా త్వయా నియత మస్మి తదాగతిత్వే నాహ మప
దేశ్యః. తత శ్చ మే భావీ చిత్రవధః. మయి చ మృతేన జీవి
వ్యత్యేవ తే భగినీ, త్వం చ నిస్సీభూతా. చర్మరత్నం చ
ధనమిత్త్ర మేవ ప్రతిభజిష్యతి. తదియ మాపత్సమంతోఽన
ర్థానుబధిసీ. తత్కిమత్రప్రతివిధేయమ్? ఇతి. తయా తజ్జనన్యా
చాశ్రుణి విసృజ్యోక్తమ్; 'అస్త్యే వైత దన్మ ద్బాలి
శ్యాన్నిర్భిన్నప్రాయం రహస్యమ్. రాజ్ఞ శ్చ నిర్బధాత్ ద్వి
ప్రీ శ్చతుర్నిహు త్యాపినియత మాగతిరపదిశ్యేవచోరిత
స్య త్వయి. త్వయి చ వ్యపదిష్టే సర్వ మస్తత్కుటుమ్బ మవ
సీదేత్. అర్థపతౌ చ తదయశో రూఢమ్. అజ్ఞపురప్రసిద్ధం చ
తస్య కీనాశస్యాస్మాభి సృజతమ్. అమునై త దన్మభ్యం దత్త
మి త్యపదిశ్య వర మాత్మా గోపాయితమ్.' ఇతి మామభ్యుప
గమయ్య రాజకుల మగమతామ్. రాజ్ఞానుయుక్తే చ 'నైష
న్యాయో వేశకులస్య యద్దాతు రపదేశః; న హ్యర్హేర్నాన్య
యార్జితైరేవ పురుషావేశ ముపతిష్ఠన్తి;' ఇతి. ఇత్యనకృ దతిప్ర
ణుద్య కర్ణనాసాచ్ఛేదోపక్షేపభీషితాభ్యాం దగ్ధబన్ధకీభ్యాం న
ఏవ తపస్వీ తస్కరత్వేనార్థపతి రగ్రహ్యత. కుపితేన చ రా
జ్ఞాతస్య ప్రాణే మూద్యతో దణ్డః ప్రాశ్నాలినా ధనమిత్త్రే నైవ
ప్రత్యపిధ్యతః 'అర్య, మార్యదత్త ఏష వరో వణిజామ్, య
దీదృశే వ్యపరాధే వ్యసుభి రవియోగః. యది కుపితోఽసి హృ
తసర్వస్వో నిర్వాసనీయః సాప ఏషః.' ఇతి. తన్ములా ధనమిత్త్ర
స్య కీర్తి రప్రథత. అప్రీయత చ భర్తా. పటచ్చరచ్ఛేదశీషోఽ

ధృపతి రథమ త్రస్సర్వపారజననమక్షం నిరవాస్యత. తస్యద్రవ్యా
ణాం కేనచి దవయవేన సా వరాకీ కామమజ్జరీ చర్మరత్నమృగ
తృప్తికాపవిధనర్వస్వా సానుకమ్పం ధనమిత్రాభిచోదితేన భూ
పే నాన్వగృహ్యత. ధనమిత్ర శ్చాహని గుణిని కులపాలికాము
పాయంస్త. తదేవం సిద్ధసంకల్పో రాగమజ్జరీగృహంహేమర
త్నపూర్ణ మకరవమ్.

అస్మింశ్చ పురే లుభనమృద్ధవర్గస్తథా ముషితః య
థా కపాలపాణిః స్వై రేవ ధనై ర్మద్విశ్రాణితైః సమృద్ధీకృత
స్యాధివర్గస్య గృహేషు భిక్షార్థ మభిమత్. న హ్యల మతిని
పుణోఽపి పురుషో నియతిలిఖితేలేఖా మతి క్రమితుమ్. యతో
ఽహ మేకదా రాగమజ్జర్యాః ప్రణయకోపప్రళమనాయ సాను
నయం పాయయిషితాయాః ప్రణయనమర్పిత ముఖమధుగణ్డూ
ష మాస్వాద మాస్వాదం మదే నాస్పృశ్యే. శీలం హిమదో
న్మాదయోరమార్గేణా ప్యుచితకర్మ స్వేవ ప్రవర్తనమ్. యదహ
ముపోధమదో 'నగర విద మన యైకయైవ శర్వర్యా నిర్ధ
నీకృత్య త్వద్భవనం పూరయేయమ్,' ఇతి ప్రవృథితప్రియతమా
ప్రణామాజ్ఞలిశపథశతాతివర్తిమ త్తవారణావరభసచ్ఛిన్నశృ
ఙ్ఖలః కయాఽపి ధాత్యా శృక్ణాలికాఖ్యయాఽనుగమ్యమా
నో నాతిపరికరోఽపిద్వితీయో రంహసా పరేణోదచలమ్. అభి
వతతోఽపినాగరికపురుషానశఙ్క మే వావగాహ్యతస్కర ఇతి
తైరభిహన్యమానోనాతిప్రకుపితః క్రీడన్నివ మదాపన్నహస్త
పాతితేన నిస్త్రింశేన ద్విత్వా నేవ హత్వాఽవఘూర్ణమానతా
మదృష్టి రపతమ్. అనస్తరమార్తరవా నిస్సృజన్తి శృక్ణాలికా
మమాభ్యాశ మాగమత్. అబధ్యే చాహమరిభిః. ఆపదాతు

అపహరవర్మచరితం సామ ద్వితీయోచ్ఛ్వాసః. 83

మదాపహరిణ్యా సద్య ఏవ బోధితస్తత్త్వణోపజాతయా ప్రతిభ
యా వ్యచీచరమ్:- 'అహా మమేయం మోహమూలా మహా
త్యావదాపతితా. ప్రస్మతతరంచ సఖ్యం మయా నహ ధనమి
త్తస్య, మత్పురిగ్రహత్వం చ రాగమజ్జర్యాః; మదేనసా చ
తౌ ప్రోక్షతౌ శ్వోనియతం నిగ్రహయిష్యేతే. తదియ మిహ
ప్రతిపత్తి ర్యయానుష్ఠీయమానయా మన్నియోగతస్తా పరి
త్రాస్యేతే, మాంచ కదాచి దనర్థా దిత స్తారయిష్యతః.' ఇతి.
క మ ప్యుపాయ మాత్మనైవ నిర్ణీయ శృజ్జాలికా మవాదిష
మ్:- 'అపేహి జరతికే, యాతా మర్థలుభాం దగ్ధగణికాం రాగ
మజ్జరికా మజనరత్న మతైన శత్రుణా మే మిత్త్రీభద్రానా ధనమి
త్త్రేణ సజ్జమితవతీ, సా హతాసి. తస్య పాపస్య చగ్మరత్న
మోషా ద్దుహితు శ్చ తే సారాభరణాపహారా దహ మద్య
నిశ్శల్యముశ్చ క్షేయం జీవిత' మితి. సా పునరుద్ధటితజ్ఞా పరమ
ధూర్తా సాశ్రుగద్గదముదజ్జలి స్తా న్పురుషా సప్రణామ
మాసాదితవతీ, సామపూర్వం మమ పురస్తా దయాచత 'భద్ర
కాః, ప్రతీక్ష్యతాం కళ్ళితాకలం, యావ దస్మా దస్మదీయం
సర్వం ముషిత మర్థజాత మవగచ్ఛేయ' మితి. తథేతి తైః ప్రతి
పన్నే, పునర్మత్సమీప మాసాద్య, 'సౌమ్య! క్షమస్వాస్య దా
సీజన నైక మవరాధమ్. అస్తు స కామం త్వత్కృత్రాభి
మర్శీ వైరాస్పదం ధనమిత్త్రీః; స్మరం స్తు చిరకృతాం తేపరి
చర్యా మనుగ్రహీతు మర్హసి దాసీం రాగమజ్జరీమ్. ఆకల్ప
సారో హి రూపాజీవో జనః. తద్భూహి క్వ నిహిత మస్యా
భూషణమ్?' ఇతి సాదయోరపతత్. తతో దయమాన ఇవాహ
మబ్రవమ్ 'భవతు మృత్యుహస్తవర్తనః కిం మమాముష్యా

వై రాసుబధేన ?' ఇతి. తద్భ్యువన్నివ కర్ణ ఏవై నా మశిక్షయ, మేవ మేవం ప్రతిపత్తవ్య, మితి. సా తు ప్రతిపన్నార్థా 'జీవ! చిరం ప్రసీదస్తు తే దేవతాః, దేవోఽప్యజ్ఞరాజః పాదుష్రీతో మోచయతు త్వామ్. ఏతేఽసి భద్రముఖాస్తవ దయంతామ్. ఇతి క్షణా దపాసరత్. అనీయే చాహ మారక్షకనాయకస్య శాసనా చ్ఛారకమ్.

అథోత్తరేద్యు రాగత్య దృప్తతర సుభగమానీ సుష్ట రమ్యస్యః పితు రత్యయా దచిరాధిష్ఠి తాధికార స్తాదణ్యమదా దనతిపక్వః కాంతకోనామ నాగరికః, కించి దివ భర్తస్యిత్వా స మా మభ్యధత్త; 'న చేద్ధనమిత్త్ర స్వాజినరత్నం ప్రతిప్రయ చ్ఛసి, న చేద్వా నాగరికేభ్య శోచిరితకాని ప్రత్యర్పయసి, ద్రక్ష్యసి పార మష్టాదశానాం కారణానా, మస్తేచ మృత్యుము ఖమ్.' ఇతి. మయా తు స్మయమానేనాభిహితమ్: 'సౌమ్య! య ద్యపి దద్యా మాజన్మనో ముషితం ధనం, నత్వర్థపతిదారా పహారిణ శృత్రో ర్మే మిత్త్రముఖస్య ధనమిత్త్రస్య చర్మరత్న ప్రత్యాశాం పూరయేయమ్. ఏత దదత్త్వాయుత మపి యాత నానా, మనుభవేయమ్. ఇయం మే సాధీయసీ సంధా' ఇతి. తేనచ క్రమేణ వర్తమానే సాన్తవనతర్జనస్రాయే ప్రతిదిన మనుయోగవ్యతికరే, ఽనుగుణాన్నపానలాభా త్కృతిపయై రే వాహోభి ర్విరోపితవ్రణః ప్రకృతిస్థోఽహ మాసమ్.

అథ కదాచి దమ్యతామ్బరపీతాతపత్విషి క్షయిణి వాసరే హృష్టవర్ణాశృక్ణాలి కోజ్జ్వలేనవేషేణోపనృత్య దూర స్థానుచరా మా ముపశ్లిష్యాబ్రవీత్.—ఆర్య! దిప్త్యా వర్ధనే. ఫలితా తప సునీతిః. యథాత్వయాఽదిశ్యే, తథా ధనమిత్త్ర)

మేత్యాబ్రవమ్: “ఆర్య! త వై వ మాపన్నః సుహృత్; అము
నా చైవ మాదిష్టోఽసి-అహ మద్య వేశసంసర్గసులభా త్సాన
దోషా ద్భద్రః. త్వయా పున రవిశంక మద్వైవ రాజా విజ్ఞా
పనీయః; ‘దేవ! దేవప్రసాదా దేవ పురాఽపి తదజనరత్న
మర్థపతిముషిత మాసాదితమ్. అథ తు భర్తా రాగమజ్జర్యాః
కశ్చి దక్షుధూర్తః కలాసు కవిత్వేషు లోకవార్తాసు చాతివై
చక్షుణ్ణాన్తయా సమస్పృశ్యత. తత్సమ్బుధా చ్చ వస్త్రాభరణ
ప్రేషణాదినా తద్భార్యాం ప్రతిదిన మన్వవర్తే. త దసా వశ
క్లిప్త నికృష్టాశయతయా కితవః. తేన చ కుపితేన హృతం త
చ్ఛర్తరత్న మాభరణ సముద్గక శ్చ తస్యాః. స తు భూయః,
స్తేయాయ భ్రమ స్స గృహ్యత నాగరికపురుషైః. ఆపన్నేన
చామునాఽనుసృత్య దదత్తై రాగమజ్జరీపరిచారికాయై పూర్వ
ప్రణయానువర్తనా తద్భాగ్దానిధానోద్దేశః కథితః, మమాపి
చర్మరత్న ముపాయోపకాంతో యది ప్రయచ్ఛేత్, ఇహ దేవ
పాదైః ప్రసాదః కార్యః’ ఇతి. తథా నివేదితశ్చ నరపతి రసుభి
ర్నా మవియోజ్యోపచ్ఛన్దనై రేవ స్వం తే దాపయితుం ప్రయ
తివ్యతే. త న్నః పథ్య మితి.—శ్రుత్వైవ చ త్వదనుభావ
ప్రత్యయా దనతిత్రస్ననా తేన తత్త ధైవ సంపాదితమ్.

అ థాహం త్వదభిజ్ఞానప్రత్యాయితాయాః రాగమ
జ్జర్యా సృకాళా ద్యభేషితాని వస్త్రాని లభమానా, రాజదు
హితు రమ్బాలికాయా ధాత్రీ మాల్లలికాం త్వదాదిష్టేన
మార్గేణాన్వరజ్జయమ్. తామేవ సంక్రమీకృత్య రాగమ
జ్జర్యా శ్చామ్బాలికాయా స్సఖ్యం పర మవీవుధమ్. అహ
రహశ్చ నవనవాని ప్రాభృతా న్యుపహరన్తి కథా శ్చిత్రాశ్చ

తృహరిణీః కథయంతీ తస్యాః పరం ప్రసాదపాత్ర మాసమ్.
 ఏకదా చ హర్వ్యాజ్ఞానగతాయా స్తస్యా స్థానస్థిత మపి కర్ణకువ
 లయం స్తస్మితి ప్రతినమాదధతీ, ప్రమత్తేవ ప్రచ్యావ్య పున
 రుత్తిష్య భూమే స్తేనోపకన్యాపురం కారణేన కేనాఽపి
 భవనాజ్ఞానం ప్రవిష్టస్య కాంతకస్యోపరికుహరప్రసక్తపారా
 వతత్రాననాపదేశాత్ ప్రహసంతీ ప్రాహర్షమ్. సోఽపిధన్య
 మ్మన్యః పురః కించి దున్ముఖః స్మయమానో మత్కర్మప్ర
 హాసితాయా రాజదుహితృ ర్విలాసప్రాయ మాకార మా
 త్మాభిలీషమూల మివ యథా సంకల్పయేత్ తథా మ
 యాఽపి సంజ్ఞయైవ కి మపి చతుర మాచేష్టితమ్, ఆకృష్ట
 ధన్వనా చ మనసిజేన విద్ధస్య దిగ్ధఫలేన పత్త్రిణాఽతిముగ్ధః
 కథం కథ మ వ్యపాసరత్. సాయం చ రాజకన్యకాజ్ఞులీయక
 ముద్రితాం వానతామ్బూల వరాంశుకయుగళ భూషణవయ
 వగర్భాం వగ్గేరికాం కయాచి ద్బాలికయా గ్రాహయిత్వారా
 గమజ్జ్వర్యా ఇతి నీత్వాకాంతకస్యాగార మగామ్. అగాధేరా
 గసాగరే మగ్నో నావమివ సమా ముపలభ్య పరమహృష్యత్.
 అవస్థాంతరాణిచ రాజదుహితృస్సుదాదుణానివ్యావర్తయన్త్యా
 మయా సదుర్ముతి ద్దూర ముదమాద్యత. తత్ప్రార్థితాచాహం
 త్వత్ప్రియాప్రహిత మితి మమైవ ముఖతామ్బూల ముచ్ఛిష్టా
 నులేపనం నిర్మూల్యం మలినాంశుకం చాన్యేద్యురుసాహరమ్.
 తదీయాని చ రాజకన్యార్థ మిత్యాదాయ ప్రచ్ఛన్నమేవ
 ప్రాపిషమ్.

ఇతం చ సంధుక్తితమన్మథాగ్ని రేకాస్తే మ యోపమ
 నితోఽభూత్. “ఆర్య! లక్షణాన్యేవ తవావిసంవాదీని; త

భాహి మత్ప్రతివేశ్యః కశ్చిత్ కార్తాన్తికః 'కాన్తకన్యహస్తే
రాజ్యమిదం పతిష్యతి, తాదృశాని తస్య లక్షణాని.' ఇత్యా
దిక్షత్. తదనురూప మేవ చ త్వాం రాజకన్యకా కామయతే.
తదేకాపత్యశ్చ రాజా తయా త్వాం సమాగత ముపలభ్య కుపి
తోఽపి దుహితౄ ర్మరణభయా న్నోచ్ఛేత్స్యతి, ప్రత్యుత ప్రా
పయిష్యత్యేవ యావరాచ్యమ్, ఇత్థం చాయ మథోఽర్థాను
బద్ధీ కి మితి తాత నారాధ్యతే? యది కుమారీపుర ప్రవేశాభ్యు
పాయం నావబుధ్యసే, నను బన్ధనాగారభిక్షేర్వామత్రయ
మస్తరాళ మారామప్రాకారస్య; కేనచిత్తు హస్తవతైకా
గారికేణ తావతీం సురక్షాం కారయిత్వా ప్రవిష్టస్యోపవసం
తవోపరిష్టా దస్మదాయ తైవ రక్షా. రక్తతరోహితస్యాః పరి
జనో న రహస్యం భేత్స్యతి." ఇతి.

సోఽబ్రవీత్: 'సాధు భద్రే, దర్శితమ్. అస్తి కశ్చిత్త
స్కరః ఖననకర్మణి సగరనుతానా మివాన్యతమః, స చేల్లభ్యః,
క్షణేనైతత్కర్మ సాధయిష్యతి.' ఇతి. 'కతమోఽసా? కి మితి
న లభ్యత?' ఇతి మయోక్తే, 'యేన తద్ధనమిత్త్రస్య చర్మరత్నం
ముషిత' మితి త్వామేవ నిరదిక్షత్. "యద్యేవ మేవ, 'త్వ
యాఽస్మి స్కర్మణి సాధితే, చిత్రైరుపాయైస్త్యామహం మో
చయిష్యామి.' ఇతి శపథపూర్వం తేన సంధాయ, సిద్ధేఽర్థే
భూయోఽపి నిగళయిత్వా, 'యోఽసా చోర స్స సర్వభోప
క్రాంతో నతు ధృష్టతమః ప్రకృష్టవైరస్తదజనరత్నం దర్శయిష్య
తి.' ఇతి రాజ్ఞే విజ్ఞాప్య చిత్ర మేనం ఘాతయిష్యసి, తథా చ
సత్యర్థ సిద్ధ్యతి, రహస్యం చ న ప్రవేత్." ఇతి మయోక్తేసోఽ

తిహృష్టః ప్రతిపద్య మామేవ త్వదుపప్రలోభనే నియుజ్య, బహి
రవస్థితః. ప్రాప్తరూప మితః పరం చిన్త్యతా మితి.

ప్రీతేన చ మయోక్తమ్: 'మదుక్త మల్పం, త్వన్నయ
ఏవాత్ర భూయాత్. ఆన యైన' మితి. అ థానీ తే నామునా
మన్మోచనాయ శపథః కృతో; మయాచ రహస్యానిర్భేదాయ.
వినిగళీకృత శ్చ సానభోజనవిలేపనా న్యనుభూయనిత్యాన్ధకా
రాత్ కారాభిత్తికోణా దారభ్య ఉరగాన్వేన సురజ్ఞా మకర
వమ్. అచిన్తయం చైవం 'హస్తుమననై వామునా మన్మోచనా
య శపథః కృతః; త దముం హత్వాఽపి నానత్యవాదదోషేణ
స్పృశ్యే.' ఇతి. నిష్పతతశ్చ మే నిగళనాయ ప్రసార్యమా
ణపాణే స్తస్య పాదే నోరసి నిహత్య, పతితస్య తస్యైవాసిధే
న్వాశిరో న్యకృన్తమ్. అకథయంచ శృక్లాలికాం 'భణ భద్రే!
కథంభూతః కన్యాపురసన్ని వేశో! మహా నయం ప్రయాసో
మా వృథైవ భూత్. అముత్ర కించిచ్ఛోరయిత్వా
నివర్తిష్యే.' ఇతి తదుపదర్శితవిభాగ శ్చాపగాహ్య కన్యా
స్తాపురం, ప్రజ్వలత్సు మణిదీపేషు, నైక క్రీడాభేదసు ప్ర
స్య పరిజనస్య మధ్యే మహార్హరత్నప్రత్యుప్తసింహాకార
డన్తపాదే, హంసతూలగర్భకోమలశ య్యోపధానశాలిని కుసు
మలవచ్ఛురితపర్యన్తే పర్యజ్కతలే, దక్షిణపాదపార్శ్వభోభా
గాను వేల్లి తేతరచరణాగ్రపృష్ఠ, మీషద్వివృతమధురగుల్ఫ
సంధి, పరస్పరశ్లిష్టజఙ్ఘాకాణ్డా, మాకుళ్ళితోభయజాను, కించి
ద్వేల్లితోరుదణ్డయుగళ, మధినితమ్బస్త్రస్తముక్తైకభుజలతాగ్ర
వేశల. మపాశ్రయాన్తనిహితాకుళ్ళితేతరభుజలతోత్తానతల
కరకిసలయ, మాభుగ్నశ్రోణిమణ్డల, మతిశ్లిష్టచీనాంశుకాన్తరీ

య, మనతివలితతనుతరోదర, మణుతరనిశ్వాసారమ్భకమ్మ
 మానకతోరకుచకుట్టల, మాతరశ్చీనబస్థురశిరోధరోద్దేశద్వశ్య
 మాననిష్ఠస్తతపనీయనూత్రపర్యస్తపద్మరాగరుచక, మర్ధల
 త్మౌధరకర్ణపాశనిభృత కుణ్డల, ముపరిపరావృత్తశ్రవణపాశ
 రత్నకర్ణికాకిరణమజ్జరీపిజ్జరితవిషమవ్యా విధాశిథిలశిఖిణ్డబద్ధ,
 మాతృప్రభాపటలమర్లక్ష్యపాటలోత్తరాధరవివరం, గణ్డస్థలీ
 సంక్రాంతహస్తపల్లవదర్శిత కర్ణావతంసకృత్య, ముపరికపోలా
 దర్శితలనిషక్తచిత్రవితానపత్రిజాతిజనితవిశేషకక్రియ, మా
 మీలితలోచనేద్దివర,మవిభ్రాంతభూప్రతాక, ముద్భిద్యమాన
 శ్రమజలపులకభిన్నశిథిలచందనతిలక, మాననేస్తుసమ్ముఖాలకల
 తంచ, విస్త్రబ్ధప్రనుప్తామతిధవళోత్తరచ్ఛదనిమగ్నప్రాయకపా
 ర్శ్వతయా చరవిలసనఖేదనిశ్చలాం శరదమ్భోధరోత్సజ్జశా
 యినీమివ సాదామనీం రాజకన్యామపశ్యమ్. దృష్ట్యైవ స్ఫుర
 దనజ్జరాగ శ్చకిత శ్చోరయితవ్యనిస్సృహస్తయైవ తావచ్ఛో
 ర్యమాణహృదయః కింకర్తవ్యతామూఢః క్షణ మవతిష్ఠమ్.
 అతర్కయం చ-స చే దిమాం వామలోచనా మాఘ్నయాం
 సమృష్యతి మాం జీవితం వసస్తబద్ధః, అసంకేతితపరామృష్టా
 చేయ మతిబాలా వ్యక్తమార్తరవేణ హన్యా స్మేమనోరథం,
 తతోహ మేవాఘ్నీయే. ఇతి. తదియ మత్ర ప్రతిపత్తి రితి
 నాగదస్తలగ్ననిర్యాసవాలుకాకల్మషర్ణితం ఫలక మాదాయ,
 మణినముద్గకా ద్వర్ణవర్తికా ముద్భృత్య, తాం తథా శయా
 నాం తస్యా శ్చ మా మాబద్ధాజ్జలిం చరణలగ్న మాలిఖ
 మార్యాం చైతామ్,—

త్వామయ మాబద్ధాజ్ఞలి

దాసజన స్త మిషు మర్థ మర్థయతే:—

స్వపిహి మయా సహ మదన

వ్యతికరఖి నై వ మా మైవమ్.—

హేమకరణ్డకాచ్చవాసతామ్బులవీటికాం కర్పూరస్ఫుటికాం
పారిజాతకంచోపయుజ్యాల క్తక పాటలేన తద్రసేన సుధాభితై
చక్రవాకమిధునం నిరష్ట్రీవమ్, అజ్ఞుభీయకవినిమయం చ కృత్వా
కథం కథమపి నిరగామ్. సురజ్ఞయా చ ప్రత్యేత్య బద్ధనాగారం,
తత్ర బద్ధస్య నాగరికవరస్య సింహఘోషనామ్నస్తేష్యేవ
దిశేషు మిత్త్రిత్యే నోపచరితస్య 'ఏవం మయా హత స్తపస్వీ
కాంతక స్త త్వయా ప్రతిభీద్య రహస్యం లబ్ధవో మోక్షః.'
ఇత్యుపదిశ్య సహ శృంఖాలికయా నిరక్రామిషమ్.

నృపతిపథే చ సమాగత్య రక్షికపురుషై రగృహ్యే. అ
చింతయంచ 'అల మస్మి జవే నాపసర్తు మనామృష్ట ఏ వై భిః;
ఏషా పున ర్వరాకీ గృహ్యేత. త దిద మత్ర ప్రాప్తయాపమ్.'
ఇతి తానేవ చపల మభిపత్య స్వప్రప్థనమన్వితకూర్పః పరా
జ్ఞుఖి స్థిత్యా 'య ద్యహ మస్మి తస్కరో, భద్రా, బద్ధీత
మామ్; యష్మాక మయ మధికారో, న పున రస్యా వర్షీయ
స్యాః.' ఇత్యవాదిషమ్. సాతు తావతోన్నీతమదభిప్రాయా,
తాన్సప్రణామ మభిగత్య "భద్రముఖా, మ మైష పుత్రో
వాయుగ్రస్త, శ్చిరం చికిత్సితః పూర్వేద్యుః, ప్రసన్నకల్పః
ప్రకృతిస్థ ఏవ జాతః; జాతాస్థయా మయా బద్ధనాన్నిష్క్రమ
య్య స్నాపితోఽనులేపిత శ్చ, పరిధాన్య నిష్క్రవాణియుగళ,
మభ్యవహార్య పరమాన్న, మాశీరేఽద్యకామాచారః కృతో

౭భూత్. అథ నిశీధే భూయ ఏవ వాయునిఘ్నా 'నిహత్యకా
 న్తకం నృపతిదుహిత్రారమేయ.' ఇతి రహంసా పరేణ రాజపథ
 మభ్యవతత్. నిరూప్య చాహం పుత్ర మేవం గత మస్యాం
 వేళాయా మనుధావామి. త త్ప్రసీదత, బద్ధ్యా మహ్య మేన
 మర్చయత." ఇతి యావదసా క్రద్దతి తావ దహం 'స్థవీరే!
 కేన దేవో మాతరిశ్వా బద్ధపూర్వః? కి మేతే కాకాః శౌక్లే
 యస్య మే నిగ్రహీతారః? శాన్తం పాపమ్! ఇత్యధావమ్.
 అసా వప్యమీభిః 'త్వ మే వోన్మత్తా, యా అనున్మత్త ఇ
 త్యున్మత్తం ముక్తవతీ; క స్త మిదానీం బద్ధాతి? ఇతి నిన్ది
 తా కదర్శితా రుదత్యేవ మా మన్వధావత్. గత్వాచ రా
 గమజ్జరీగృహం చిరవియోగవిక్లబా మిమాం బహువిధం న
 మాశ్వాస్య, తం నిశాశేష మనయమ్. ప్రభాతే పున రుదార
 కేణ చ సమగచ్ఛే.

అథ భగవన్తం మరీచిం వేశకృచ్ఛా దుత్థాయ పునః
 ప్రతితప్తతపః ప్రభావప్రత్యాపన్నదివ్యచక్షుష ముపసంక్ర
 మ్య, తే నా స్మృతంభూతభవద్దర్శన మవగమితః. సింహఘో
 ష శ్చ కాన్తకాపచారం నిర్భిద్య, తత్ప్రదే ప్రసన్నేన రాజ్ఞా
 ప్రతిష్ఠాపిత, స్తే నై వ చారకసురజ్ఞాపథేన కన్యాపురప్రవేశం
 భూయోఽపి మే సమపాదయత్. సమగంసి చాహం శృణ్వా
 లికాముఖవిసృతవార్తానురక్తయా రాజదుహిత్రా. తేష్వే
 వ దివనేషు చణ్డవర్తా సింహవర్తావధూతదుహితృప్రార్థనః కుపి

తోఽభియుజ్య పుర మవారుణత్. అమర్షణ శ్శాజ్జరాజో, యా
 వ దరిః పారిగ్రామికం విధి మాచీర్షతి, తావత్ స్వయ మేవ
 సాలం నిర్భిద్య, ప్రత్యాసన్నానపి సహాయానప్రతీక్షమాణో
 నిర్గత్యాభ్యధికబలేన విద్విషా మహతి సంపరాయే భిన్నమ
 ర్మా సింహవర్మా బలా దగృహ్యత. అమ్బాలికా చ బలవదభి
 గృహ్య చణ్డవర్మణా పరిణేతు మాత్మభవన మసీయత. కౌతు
 కం చ న కిల క్షపావసానే వివాహ ఇత్యబధ్నాత్. అహం చ
 ధనమిత్రగృహే తద్వివాహ యైవ పినద్ధమజ్ఞశ ప్రతిసర స్తమేవ
 మవోచమ్: - 'సఖే! సమాపతిత మే వాజ్ఞనాథాభినరం రాజమణ్డ
 లం, సుగూఢ మేవ సంభూయ పౌరవృద్ధై స్త దుపావర్తయ,
 ఉపావృత్త శ్చ కృతకృత్యః కృత్తశిరస మేవ శత్రుం ద్రక్ష్యసి.'
 ఇతి. తథా చ తే నాభ్యుపగతే, గతాయుషోఽనుష్య భవన
 ముత్సవాకులముపసమాధీయమానపరిణయోవకరణ మితస్త
 తః ప్రవేశ నిర్గమప్రవృత్తలోకసంపాత, మలక్ష్యశస్త్రీక, స్స
 హప్రవిశ్య మజ్ఞశపాతకై, రమ్బాలికా పాణిపల్లవ మగ్నా సా
 ఖీణ్యాధర్వణేన విధినార్ప్యమాణ మాదిత్సమానస్యాయా
 మినం బాహుదణ్డమాకృష్య, చుఛ్చరికయోరసి ప్రాహర్షమ్.
 స్ఫురత శ్చ కలిపగాయా నన్యానపి యమవిషయ మగమయమ్.
 హతవిధ్వస్తం చ తద్భృహ మనువిచరణ వేపమానమధురగా
 త్రీం విశాలలోచనా మభినిశామ్య తదాలిజ్జనసుఖమనుబుభూ
 షు స్తా మాదాయ గర్భగృహ మవిక్షమ్. అస్మిన్నేవ క్షణే
 తవాస్మి నవామ్బువాహగమ్భిరేణ స్వరేణానుగృహీతః.

అపహరవర్మచరితం నామ ద్వితీయోచ్ఛాసః. ౨౩

ఇతి శ్రుత్వా చ స్మిత్వా చ దేవోఽసి రాజవాహనః
'కథ మసికార్కశ్యేన కర్ణీసుత మ వ్యతిక్రాంతః?' ఇత్యభిధా
య, పున ర్నిరీక్ష్యోపహరవర్మాణ 'మాచక్ష్య, తవేదానీ మ
వసరః.' ఇత్యభావత.

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదండినః కృతౌ

దశకుమారచరితే అపహరవర్మచరితం

నామ ద్వితీయోచ్ఛాసః.

ఉపహారవర్మచరితం నామ

తృతీయోచ్ఛాసః.

సోఽపి సస్తితం ప్రణమ్యారభతాభిధాతుమ్. ఏషో
ఽవ్యహమస్తి పర్యట స్నేకదా గతో విదేహేషు మిథిలా మ
ప్రవిశ్యైవ క్వచిన్మృతికాయాం విశ్రమితు మేత్య, కయాఽపి
వృద్ధతాపస్యా దత్తపాద్యః క్షణ మభిన్నభూమా వవాస్థిషి. తత
స్తస్యాస్తు మద్దర్శనాదేవ కి మపి బద్ధధారమశ్రుప్రావర్తత.
'కి మేత దమ్భః! కథయ కారణమ్.' ఇతి పృష్టా సా సకరుణ మా
చప్త. జైవాత్మక! నను శ్రూయతే పతి రస్యా మిథిలాయాః
ప్రహరవర్తా నా మాసీత్. తస్య ఖలు మగధరాజో రాజహం
సః పరం మిత్త్రమాసీత్. తయోశ్చ వల్లభే బలశమ్భరయో
రివ వసుమతీప్రియంవదే సఖ్య మప్రతిమ మదధాతామ్. అథప్ర
థమగర్భాభినందితాం తాం చ ప్రియసఖీం దిదృక్షుః ప్రియంవ
దా వసుమతీం సహభర్తాపుష్పపుర మగమత్. అస్తి స్నేవచ
సమయే మాలవేన మగధరాజస్య మహాజ్ఞస్య మజని. తత్ర లేశ
తోఽపి దుర్లక్షతాం గతి మగమ స్మగధరాజః. మైథిలస్తుమా
లవేంద్రప్రయత్నప్రాణితః, స్వవిషయం ప్రతినివృత్తో, జ్యేష్ఠస్య
సంహారవర్తణ స్సంతైర్వికటవర్మప్రభృతిభి ర్వాప్యప్తం రాష్ట్ర
మాకర్ణ్యః స్వస్త్రియా తున్నాపతే ర్దణ్డవయవ మాదితున్,
రటవీపథ మవగాహ్య, లుబ్ధకలు ప్తసర్వస్వోఽభూత్. తత్సతేన
చ కనీయసా హస్తవర్తినా స తై కాకినీ వనచరశరవర్షభయ

పలాయితా వన మగాహిషి. తత్ర చ మే శార్దూలనఖావలీఢ
నిపతితాయాః పాణిభ్రష్ట స్సబాలకః కస్యాఽపి కపిలాశవస్య
క్రోడమభ్యలీయత. తచ్ఛవాకర్షిణోవ్యాఘ్రస్యానూ నిషు
రిష్వాసనయన్త్రముక్తః క్షణాదాలిక్తుత్. భిల్లదారకై స్సబాల
కోఽపాహారి. సా త్వహం మోహసుప్తా, కేనాఽపి వృష్టిసాలే
నోపనీయ స్వకుటీర మావేశ్య కృపయోపక్రాన్తప్రణా స్వస్థీ
భూయ, స్వభర్తు రన్తిక ముపతిష్ఠాసు, రసహయతయా యావ
ద్వ్యాకులీభవామి, తావన్మమైవ దుహితా సహ యూనా కే
నాఽపి తముద్దేశ మగమత్. సా భృశం దురోద, దుదితాన్తేచ
సా సార్థఘాతే స్వహాన్తగతస్య రాజపుత్రస్య కిరాతహాన్తగమ
న, మాత్మనశ్చ కేనాఽపి వనచరేణ ప్రణవిరోపణం, స్వస్థాయా
శ్చ పునస్తేనోపయన్తుం చిన్తితాయా నికృష్టజాతినంసర్గవైక్ల
బ్యాత్ప్రత్యాఖ్యానపాదుష్యం, తదక్షమేణ చామునా వివిక్త
విపినే స్వశిరః కర్తనోద్యమం, తస్యానేన యూనా యదృచ్ఛ
యాదృష్టేన దురాత్మనో హననమ్, ఆత్మనశ్చోపయమన మిత్య
కథయత్. స చపృష్టో మిథిలేన్ద్రస్య కోఽపినేవకః కారణ విల
మ్బితన్తార్గానుసారీ బభూవ. సహ తేన స్వభర్తు రన్తిక ముప
సృత్య పుత్రీవృత్తాన్తేన శ్రోత్ర మస్య దేవాః ప్రియంవదా
యా శ్చాదహావ. స చ రాజా దిష్టదోషా జ్యేష్ఠపుత్రై శ్చిరం
విగృహ్య పున రసహిష్ణుతయాఽతిమాత్రం ప్రయుధ్య బద్ధః;
దేవీ చ బన్ధనం గమితా; దగ్ధా పున రహ మస్మి న్నపి వార్ధ
కే జీవితమపారయన్తీ హతుం ప్రవ్రజ్యాంకి లాగ్రహీషమ్. దు
హితా తు మమ హతజీవితాకృష్టా వికటవర్మమహిషీం కల్ప
సున్దరీం కి లాశిశ్రియత్. తౌ చేద్రాజపుత్రౌ నిరుపద్రవా వన

రి ఘోతాం మహతా కాలేన త వేమాం వయోవస్థా మస్సరి
క్ష్యోతామ్. తయోశ్చ సతో దాయాదా నరేంద్రస్య ప్రసహ్య
కారిణో న భవేయ రితి ప్రవృద్ధమన్యు రభిరురోద.

శ్రుత్వా చ తాం తాపసిగిర మహమపి ప్రవృద్ధబాహ్వ
నిగూఢ మభ్యధామ్. “య ద్యేవ మమ్భ సమాశ్వసిహి. నన్వ
స్తి కశ్చి న్ముని స్వయా పుత్రాభ్యుపపాదానార్థం యాచితః,
స్తేన స లబ్ధా వర్ధితిశ్చ; వార్తేయ మతిమహతీ హి. కిమనయా?
సోఽహ మస్మి శత్రవ్య శ్చ మయాఽసౌ వికటవర్మా యథా
కథజ్ఞి దుష్కల్య వ్యాపాదయితుమ్. అనుజాః పున రతి
బహవః, తైరపి ఘటస్తే పౌరజానపదాః, మాం తు న
కశ్చిదిహత్య ఈదృక్తయా జానాతి. పితరా వపి యావన్మాం
న ప్రతిసంవిదాతే కిము తేతరే? త దేన మర్థ ముపాయేన సాధ
యిష్యామి.” ఇత్యుగాదిషమ్. సాతు వృద్ధా సరుదితం పరిష్వజ్య
ముహుర్ముహుశ్చిరస్య పాఘ్నాయ ప్రన్నత సనీ సగద్ద మగ
దత్. ‘వత్స! చిరంజీవ భద్ర! తవ ప్రసన్నోఽద్య భగవాన్విధిః
అ దైవ ప్రహరవర్మణ్యధి విదేహ జాతః యతః ప్రలమ్బ
మాన పినబాహుర్భవా నపారం బత శోక సాగర మ ద్యోతైర
యితుం స్థితః. అహో! మహ ద్భాగధేయం దేవ్యాః ప్రియం
వదాయాః! ఇతి’ హర్ష నిర్భరా స్నానభోజనాదినా మా ముపా
చరత్. అశిశ్రియం చాస్మిన్మతై కదేశే నిశి కటశయ్యామ్. ‘అ
చిస్తయంచ వినోపధినాఽయ మర్థోన సాధ్యః. స్రియశ్చోప
ధీనా ముద్భవక్షేత్రమ్. అతోఽన్తఃపురవృత్తా న్న మస్యా అవగ
మ్య తద్ద్వారేణ కించిజ్జాల మాచరేయమ్.’ ఇతి. చింతాపన్న ఏ
వం మయి మహర్ణవోన్మగ్న మార్తణ్డతురగ నిశ్శ్వాసరయావ

ధూతేవ వ్యావర్తత త్రియామా. సముద్భగర్భవాసజడీకృత
ఇవ ముద్దప్రతాపో దివాకరః ప్రాదురాసీత్.

ఉత్థా యావసాయిత దినముఖనియమనిధిస్తాం మే మా
తర మవాదిషమ్. 'అమ్మ! జాలస్య వికటవర్మణః కచ్చి దస్తాపు
రవృత్తాస్త మభిజానాసి?' ఇ త్యనవసిత వచన ఏవ మయి, కాచి
దజ్ఞనా ప్రత్యద్భశ్యత. తాం చావేక్ష్య సా మే ధాత్రీ హర్షాశ్రు
కుణ్డితకణ్ఠ మాచప్త. 'పుత్రిపుష్కరికే! పశ్య భర్తృదారకమ్.
అయ మసా వకృపయా మయా వనే పరిత్యక్తః, పున రప్యేవ
మాగతః' సా తు హర్ష నిర్భరనిపీడితా చిరం ప్రదుద్య బహు వి
లప్య శాంతా పున స్వమాత్రా రాజాంతః పురవృత్తాన్తాభ్యానే
న్యయుజ్యత. ఉక్తం చ తయా 'కుమార ! కామరూపేశ్వరస్య
కల్పిదవర్తనాన్నః కన్నా కల్పసుందరీకలాసురూపే చాప్సరసోఽ
ప్యతిక్రామ స్తీ పతిమభిభూయ వర్తతే. త దేకవల్లభస్సతు బహ్వ
వరోధోఽపి వికటవర్తా.' ఇతి. తా మవోచమ్. 'ఉపసర్వై
నాం మత్ప్రియుక్తైర్నమాత్రైః, రుపజనయ చాసమానదోష
నిదాదినా స్వభర్తరి ద్వేషమ్. అనురూపభర్తృగామినీనాం
వాసవతత్తాదీనాం వర్ణనేన గ్రాహయానుశయమ్. అవరోధనా
స్తరేషు చాముష్య విలసితాని సుగూఢాన్యపి ప్రయత్నేనాన్వి
ష్య ప్రకాశయ స్తీ మానమస్యా వర్ధయ' ఇతి పున రహ మ
మ్భా మవోచమ్. 'ఇత్థ మేవ త్వయాఽప్యనన్యభ్యాపారయా
న్యసాజ్ఞనాఽసా పుపస్థాతవ్యా. ప్రత్యహం చ య ద్యత్తత్తవృ
త్తాస్త జాతం త దస్మి త్వయాఽవబోధ్యః. మదుక్తా ఘనరియ
ముదర్కస్వాదునోఽస్తత్కర్మణః ప్రసాధనాయ ఛాఘాయే వా

నసాయినీ కల్పసుద్ధరీ మనువర్తతామ్.' ఇతి, తే చ త మర్థం త
 ఛై వాన్యతిష్ఠతామ్.

కేనుచి ద్దినేషు గతేష్వాచప్తమాం మదమ్నా 'వత్స!
 మాధవీవ పిచుమన్దాశ్లేషిణీ యథాఽసౌ శోచ్య మాత్మానం
 మన్యతే తథోపపాద్యస్థాపితా. కిం భూయః కృత్య'మితి. పున
 రహ మభిలిఖ్యాఽత్మనఃప్రతికృతిమ్ "అన్తత్ప్రతికృతి రియ
 మముష్యై నేయా. సీతాం చైనాం నిర్వర్ణ్యసా నియత మేవం
 వక్ష్యతి. 'నన్వస్తికశ్చి దీదృశాకారః పుమాః?' ఇతి. ప్రతిబ్రూ
 హ్యేనాం 'యది స్యాత్తతః కిమ్?' ఇతి. యదు త్తరం సా దాస్యతి,
 తదహ మస్మి ప్రతిబోధనీయ" ఇతి. సా తథేతి రాజకుల ము
 పసంక్రమ్య ప్రతినివృత్తా మా మేకాన్తే న్యవేదయత్. "వత్స!
 దర్శితోఽసౌచిత్రపట స్తస్యైవ త్తకాశిన్యైః; చిత్రీయమాణా
 చాసౌ 'భవన మిదం సనాధీకృతం, యేన దేవేఽపి కుసుమధ
 న్వని నేదృశీ వపుశ్శీ స్సన్నిధత్తే. చిత్రమేతచ్చిత్రతమమ్! న చ
 త మవై మి య ఈదృశ మిద మిహ త్యోనిర్మి మితే. కేనేదమా
 లిఖితమ్?' ఇత్యాదృతవతీ వ్యాహృతవతీ చ. మయాచస్తే రయో
 దీరితమ్. 'దేవి! సదృశ మాజ్ఞాపయసి, భగవా నపి మకరకేతు
 రేవం సుందర ఇతి న శక్య మేవ సంభావయితుమ్. అథ చ విస్తీర్ణే
 యమర్ణవనేమిః, క్వచి దీదృశమపి రూపం దై వశక్త్యా సమ్భవే
 త్. అథ తు యద్యేవం రూపో రూపానురూప శిల్ప శీల
 విద్యాజ్ఞానకౌశలో యువా మహాకులీన శ్చ కశ్చి త్సన్నిహి
 త స్సాన్యత్, స కిం లప్స్యతే? ఇతి. తయోక్తమ్. 'ఏవం
 కిం బ్రవీషి? శరీరం హృదయం జీవిత మితి సర్వ మిద మల్ప
 మనర్హం చ, తతో న కించి ల్లప్స్యతే, నచేదయం విప్రల

మృ స్సాస్యత్. తస్యా అముష్య దర్శనానుభవేన యథేదం
చక్షు శ్చరితార్థం భవేత్ తథాఽనుగ్రహః కార్యః' ఇతి.
భూయోఽపి మయా దృఢతరీకర్తు ముపన్యస్తమ్. "అస్తి
కోఽపి రాజనూను రవరుద్ధ శ్చరణ. అముష్యవనస్తోత్సవే సహ
సఖీభి ర్నగరోపవనవిహారిణీ రతి రివ విగ్రహిణీ యదృచ్ఛయా
దర్శనపథం గతాఽసి. గతశ్చాసౌ కామశరై కలక్ష్యతాం
మా మన్యవర్తిష్ట. మయా చ వా మన్యోన్యానురూపైరన్యదు
ర్లభై రాకారాదిభి ర్గుణాతిశయై శ్చ ప్రేర్యమాణయా తద్ర
చితై రేవ కుసుమ శేఖరస్రగనులేపనాదిభి శ్చ చిరము పాసి
తాఽసి. సాదృశ్యం చ స్వ మనేన స్వయ మేవాభిలిఖ్య త్వ
త్సమాధిగాఢత్వదర్శనాయ ప్రేషితమ్. ఏవ చేదథో నిశ్చిత
స్తస్యాముష్యాతిమానుషప్రాణన త్వప్రజ్ఞాప్రకర్షస్య న కించ
న దుష్కరం నామ. త మద్యైవ దగ్భయేయం సంకేతో దే
యః." ఇతి. తయా తు కించి దివ ధ్యాత్వా పున రభిహితమ్.

"అమృనై తదిదానీం గోప్య, మతః కథయామి మమతా
తస్యరాజ్ఞాప్రహారవర్మణా సహ మహతీ ప్రీతి రాసీత్. మాతు
శ్చమే మానవత్యాః ప్రియవయస్యాయాః ప్రియంవదాయాశ్చ
దేవ్యాః. తాభ్యాం పున రజాతాపత్యాభ్యా మేవ కృత స్సమ
యోఽభూత్. 'ఆవయోః పుత్రీవత్యాః పుత్రాయ దుహి
త్వమత్యా దుహితా దేయా.' ఇతి. తాతస్తు మాం జాతాం
ప్రసప్తాఃత్యా ప్రియంవదేతి ప్రార్థయమానాయవికటవర్మణే
దైవా ద్దత్తవాక్. అయం చ నిష్కరః పితృద్రోహీ నాత్యుప
పన్నసంస్థానః కామోపచారే వ్యలబ్ధవై చక్షుణ్యః కలాప కా
వ్యనాటకాదిషు మద్దాభినివేశశ్చోర్యోన్మాదీ దుర్వికత్థనోఽన్యత

వాదీ చాస్థానవర్షీనాతిరోచతే మమైష భర్తా. విశేషత
 శ్చైషు వాసరేషు య దయ ముద్యానే మద న్తరజ్జభూతాం
 పుష్కరికామ ప్లుచాస్తవ ర్తినీ మనాదృత్య మయ్యాబధసాప
 త్నమత్సరా మనాత్మజ్ఞా మాత్మనాటకీయాం రమయన్తికాం
 నామావత్యనిర్విశేషం మత్సంవర్ధితాయా శ్చమ్మకలతాయా
 స్వయ మవచితాభి స్సుమనోభి రల మకాక్షీత్. అయోగ్య
 శ్చ పుమా నవజ్ఞాతుం చ ప్రవృత్త, స్త త్కి మి త్యపేక్ష్య
 తే. పరలోకభయం చైహికేన దుఃఖేనా న్తరితమ్. అవిష
 హ్యం హియోషితా మనజ్జశరనిషడ్జీభూతచేతసా మనిష్టజనచిర
 సంవాసయన్త్రీణాదుఃఖమ్. అతోఽమునా పురుషేణ మా
 మద్యోద్యానమాధవీగృహే సమాగమయ. తద్వార్తాశ్రవణ
 మాత్రే జైవ హి మమాతిమాత్రం మనోఽనురక్తమ్. అస్తి
 చాయ మర్థరాశి రనే నాముం స్వపదే ప్రతిష్ఠాప్య త మేవా
 త్యస్త ముపచర్య జీవిష్యామి." ఇతి. మయా తదభ్యుపేత్య
 ప్రత్యాగతమ్. అతః పరం భర్తృదారకః ప్రమాణమ్.

తత స్తస్యా ఏవ సకాశా దన్తఃపురసన్నివేశ మన్తర్వంశి
 కపురుషస్థానాని ప్రమదవనప్రదేశానపి విభాగేనావగమ్య
 అన్తగిరిశిఖరపాతక్షుభితశోణిత ఇవ శోణీభవతి భానుబిమ్బే,
 పశ్చిమామ్నోధివయఃపాతనిర్వాపితపతజ్లాజ్లారధూమసంభార
 ఇవ భరితనభసితమసి విజృమ్భితే, పరదారపరామర్శోన్ముఖస్య
 మమాచార్యక మివ కర్తుం సముత్థితే, గురుపరిగ్రహగ్రహణ
 శ్లాఘిని గ్రహగ్రేనరే, క్షుచాకరే, కల్పసుందరీవదనపుండరీకేణేవ
 మద్దర్శనాతిరాగప్రథమోపనతేనస్మయమానేనచంద్రీమణ్డలేన
 సంధుక్యమాణతేజసి భువనవిజగీషోద్యతే, దేవే పుష్పధన్వని,

యథోచితం శయనీయ మభజే; వ్యచీచరం చ. నిద్రప్రాయ
ఏవాయ మర్థః కిం తు పరకళత్రలఙ్ఘినాం ధర్మపీడా భవేత్;
సాఽప్యరకామయోర్ద్వయోదుపలమ్భే శాస్త్రకారై రనుమ
తై పేతి. గురుజనబంధమోక్షోపాయాభీనంధినా మయా చైవ
వ్యతిక్రమః కృతః; స్త దపి పాపం నిర్హృత్య కియత్కాపి
ధర్మకలయా మాం సమాశ్రయయే దితి. అపి త్వేతదాక
ర్ణ్య దేవో రాజవాహన స్సుహృదో వా కిం వక్ష్యంతి.' ఇతి.
చింతాపరాధీన ఏవ నిద్రయా పరామృశ్యే.

అదృశ్యత చ స్వప్నే హస్తీవక్త్రో భగవా, నాహ స్మ
చ 'సౌమ్య! ఉపహారవర్మ! మాస్మ తే దుర్వికల్పో భూత్.
యత స్త్వ మసి మదంశః; మజ్జటాభిరలాలనోచితాఽమరసరి
దసౌ వరవర్ణినీ, తాం కదాచి ద్దజాననో జలక్రీడాం కుర్వన్నతి
వ్యగాహత. సా చ సపత్నీతనయవిహితాం విలోడనా మస
హమానా త మశపేత్. ఏహ మర్త్యత్వ మితి. సాఽప్యహే
తుకళాపప్రదానా త్కుద్ధ స్తా మశపేత్. యథేహ బహు
భోగ్యా తథాఽపి ప్రాప్య మానుషక మనేకసాధారిణీ భవే
తి. తదయమర్థో భవ్యో భవతాఽనిరాశఙ్క్యః.' ఇతి. ప్ర
తిబుధ్య చ ప్రీతిముక్తస్తదహ రపి ప్రియానంకెతివ్యతికరాది
స్మరణే నాహ మనైషమ్.

అన్యేద్యు రసన్యవ్యావృత్తి రనన్తో మయ్యేవేషువర్ష
మవర్షత్. అశువ్యచ్ఛ జ్యోతిష్మతః ప్రభామయం సరః; ప్రా
సరచ్ఛ తిమిరమయః కర్దమః అహం చ కార్దమికనివసన శ్చ
దృఢతరపరికరః ఖడ్గపాణి రుపసంవృత్తప్రస్తుతోపస్కరః స్మర
న్మాతృదత్తా న్యభిజ్ఞానాని. రాజమందీరపరిఖా ముదమ్భన ముపా

తిషమ్. అ. ధోపభాతం మాతృగృహద్వారే పుష్కరికయా ప్ర
 థమనన్నిధాపితాం వేణుయష్టి మాదాయ, తయా శాయిత
 యాపరిభాం, స్థాపితయా చ స్రాకార మత్యలజ్జయమ్. అధిరు
 హ్య పక్షేష్టకచితేన గోపురోపరితలాధిరోహేణ సోపానపథే
 న భువమప్యవాతరమ్. అవతీర్ణ శ్చ వకుళవీధీ మతిక్రమ్య, చ
 మ్మకావలీవర్త్య నా మనాగి వోపసృత్యోత్తరాహి కరుణం
 చ క్రవాకమిథునరవ మశృణవమ్. పున రుదీచా పాటలాపథేన
 స్ఫుర్జలభ్యవిశాలసాధతుల్యోదరేణ శరక్షేప మివ గత్వాపునః
 స్రాచా పిణ్డీభాణ్డీరవణ్డమణ్డీతోభయపార్శ్వేన సైకతపథేన కిం
 చిదన్తర మతిక్రమ్య, పున రవాచీం చూతవీధీ మగాహిషి.
 తత శ్చగహనతర ముదరోపరచితరత్న వేదికం మాధవీలతామ
 ణ్డప మీషద్వివృతసంపుటోన్మిషితభాసా దీపసర్వస్వ న్యరూప
 యమ్. ప్రవిశ్య చైకపార్శ్వే పుల్లపుష్పనిరన్తర కురణ్ణపోతప
 క్షిభిత్తిపరిగతం గర్భగృహ మవనిపతితాదుణాశోకశాఖామ
 యమభినవకుసుమకోమలముకుళపులకలాఞ్చితం ప్రత్యగ్రప్రవా.
 శపటలపాటలం కవాట ముద్ఘాట్య ప్రావిశమ్.

తత్ర చాసీ ద్విస్తీర్ణం కుసుమశయనం, మదనోపకరణ
 వస్తుగర్భాశ్చ కమలినీపలాశ సంపుటాః, దన్తమయ స్తాలవృ
 త్తః, సురభినలీలభరిత శ్చ భృక్గౌరకః. సముపవిశ్య ముహూ
 ర్తం విశ్రాంతం పరిమళ మతిశయవన్త మాఘా)సిషమ్. అశ్రౌ
 షం చ మన్దమన్దం. పదశబ్దమ్. శ్రుత్యైవ సంకేతగృహః ని
 ర్గత్య రక్తాశోకస్కంధపార్శ్వవ్యవహితాఞ్గస్థితోఽస్మి. సా చ
 సుభా) సుషీమకామా శనై రుపేత్య మా మద్భుష్ట్యా బలవ
 దవ్యధిష్ఠ. వ్యసృజ చ్చ మత్తరాజహం సీవ కణ్ఠరాగవల్లుగద్గ

దాం గిరమ్. 'వ్యక్త మస్మి విప్రలభా, నా స్తుప్తపాయః ప్రాణీ
తుమ్. అయి హృదయ! కి మిద మకార్యం కార్యవదధ్యవ
స్యాపి తదసంభవేన కి మేవ ముత్తామ్యసి? భగవత్, పశ్చాబా
ణ! కస్త వాపరాధః కృతో మయా? యదేవం దమాసి, న
చ భస్మీకరోషి.' ఇతి.

అ థాహ మావిరూప్య వివృతదీపభాజనో "భామిని!
నను బహ్వాపరాధం భవత్యా చిత్తజన్మనః, య దముష్య జీ
వితభూతాం రతి మాకృత్యా కదర్థితవతీ, ధనుర్యష్టిం భూరి
తాభ్యాం, భ్రమరమాలామయాంజ్యాంసీలాలకద్యుతిభి, రస్తా
ణ్యపాణ్ణవీక్షితైర్మహారజనధ్వజపటాంశుకండ శనచ్ఛదమయా
ఖజాలైః, ప్రథమసుహృదం మలయమాదుతం పరిమళపటీ
యసా నిశ్శ్వాస పవనేన, పరభృతరుత మతిమృదుల ప్రలాపైః,
పుష్పమయాం పతాకాం భుజయష్టిభ్యాం, దిగ్విజయారమ్భ
పూర్ణకుమ్భమిథున మురోజయుగళేన, క్రిడానరో నాభిమణ్డ
లేన, సన్నాహ్యరథమణ్డలం శ్రోణిమణ్డలేన, భవనరత్నతో
రణస్తమ్భయుగళ మూరుయుగళేన, లీలాకర్ణకినలయం చర
ణతలప్రభృభి శ్చ. అతః స్థాన ఏవ త్వం ధునోతి మకర
కేతుః మాం పున రనపరాధ మధిక మాయాసయ తీ త్యేష
ఏతన్య దోషః. తత్ప్రసీద, సుందరి! జీవయ మాం జీవనౌష
ధైరి వాపాణ్డై రనగ్లభుజగ్లదప్తమ్." ఇత్యాశ్లిష్టవా, నరీరమం
రాగావేశపేళలాం విశాలలోచనామ్. అవసితార్థం చార
క్తవల్లితేక్షణా మిష త్వేదరేఖోద్భేద జర్జరితకపోలమూలా
మనర్గళ కలకలప్రలాపినీ మరుణ దళనకరరుహార్పణవృత్తికరా

మత్స్యరహస్యభాగ్నే మార్తా మివ లక్షయిత్వా, మానసీం శారీ
 రీం చ ధారణాం శిథిలయన్ ఆత్మాన మపి తయా సమానార్థ
 మాపాదయమ్. తత్త్వణవిముక్తసంగతౌ రతావసానికం విధి మ
 నుభవంతే చిరపరిచితా వివాతిరూఢ విస్రమ్భాక్షణ మవ
 త్తిహవహి. తదా వియోగకాలే సమాయాతే, అహ ముష్ణ
 మాయతం చ నిశ్వస్య, కించి దీనదృష్టి స్తాం దృఢం పరిష్క
 జ్యపనర్తు ప్రవృత్తి, అశ్రుముఖీ తు సా 'యది ప్రయాసి
 నాథ! ప్రయాత మేవ మే జీవితం గణయ. నయ మా మపి; న
 చే ద్దాసీజనో నిష్ప్రయోజన' ఇత్యుక్తలి మవతంసతా మనై
 షీత్.

అవాదిషం చ తామ్-అయి ముగ్ధే! క సృచేతనః స్త్రి
 య మభికామయమానాం నాభినందతి? యది మదనుగ్రహనిశ్చ
 లస్త వాభినంది, రాచరావిచారం మదుపదిష్టమ్. ఆదర్శయ
 రాజ్ఞే మత్సాదృశ్యగర్భం చిత్రపట, మాచక్షు చ 'కిమియమా
 కృతిః పురుషసౌందర్యస్య పార మారూఢా న వా?' 'బాధమా
 రూఢేతి' నూన మసౌ వక్ష్యతి. బ్రూహి భూయో, "య ద్యేవ
 మస్తి కాఽపి తాపసీ దేశాన్తరభ్రమణలభ్యప్రాగల్భ్యామమ
 చ మాతృభూతా, తయేద మాలేఖ్యరూపం పున్స్కృత్యాహ
 ముక్తా, 'సోఽస్తి తాదృజ్మన్త్రో యేన త్వ ముపోషితా పర్వ
 ణి వివిక్తాయాం భూమా పురోహితైర్దుతముక్తే సప్తార్చిషి న క్త
 మేకాకినీ శతం చందనసమిధ శ్శత మగురుసమిధః కర్పూరము
 ష్టీః పట్టవస్త్రాణి చ ప్రభూతాని హుత్వా భవిష్యన్యేవ మా
 కృతిః. అథ చాలయిష్యసి ఘట్టాం; ఘట్టౌ పుటక్వణితాహూ
 తశ్చ భర్తా భవత్యై సంస్వం రహస్యజాత మాఖ్యాయ నిమిలి

తాత్త్వో యది త్వా మాలిజ్జేదియ మూకృతి రము ముపస
జ్జామేత్. త్వంతు భవిష్యసి యథాపురాకారై వ. యది
భవత్యై భవత్ప్రియాయ చ రోచతే, నచాస్మిన్విధౌ విసంవాద
శ్శబ్దః. ఇతి. వపు శ్చే దిదం తవాభిమతిం, సహ సుహృన్మ
న్ప్రిభిరనుజైః పౌరజానపదై శ్చ సంమన్త్ర్యతేమామప్యనుమ
తేన కర్మణ్యభిముఖేన స్థేయమ్. ఇతి. సనియత మభ్యుపేష్య
తి. పునరస్యా మేవ ప్రమదవసవాటీ శృజ్గాటికాయా మాధ
ర్వణీకేన విధినా సంజ్ఞపితపశునాభిహుత్య ముక్తే హిరణ్యరే
తసి తద్ధూమశమనేన సంప్రవిష్టేన మయాఽస్మిన్నేవ లలా
మణ్డపే స్థితవ్యమ్. త్వం పునః ప్రగాఢాయాం ప్రదోషవేశా
యా మాలపిష్యసి ఇచ్ఛే కృతనర్మస్మితా వికటవర్మాణం 'ధూ
ర్లోఽసి, త్వమకృతజ్ఞశ్చ, మదనుగ్రహలభ్యేఽపి రూపేణ
లోకలోచనోత్సవాయమానేన మత్సపత్నీరభిరమయిష్యసి,
నాహ మాత్మవినాశాయ బేతాఞ్ఞాత్థాపన మాచరేయమ్.'
ఇతి. శ్రుత్వేదం త్వద్వచః స య ద్వదిష్యతి త స్మహ్య మే
కాకిన్యవాగత్య నివేదయిష్యసి. తతిః పు మహ మేవ జ్ఞా
స్యామి. మత్పదచిహ్నాని చోపవనే పుష్కరికయా ప్రమార్జ
యేతి.—సా తథేతి శాస్త్రోపదేశమివ మదుక్త మాదృత్య
కథంకథమప్యగాద స్తనపురమ్. అహ మపి యథాప్రవేశం
నిర్గత్య స్వ మే వావాస మయాసిషమ్.

అథ సా మత్తకాశిని తథా తమర్థ మన్వత్ప్రివత్. అతి
ష్ఠ చ్చుతస్మ తే స దుర్మతిః. అభ్రమ చ్చ పౌంజానపదే ప్రియ
మద్భృతాయమానా వార్తా, 'రాజా కిల వికటవర్మా దేవీ

మస్త్రబలేన దేవయోగ్యం వపు రాసాదయిష్యతి. నూనమేష
 సవిప్రలమ్భోఽతికల్యాణః, కై వకథాప్రమాదస్యస్వస్మిన్నేవా
 స్తగపురోపవనే! స్వాగ్రమహిష్యైవ సంపాద్యః కిలాయమర్థః.
 తథాఽసి బృహన్నతిప్రతిమబుద్ధిభి ర్మన్త్రిభిరప్యభూదనుమతః.
 యద్యేవంభావి, నాన్య దతఃపర మస్తి కించి దన్యుతః; మచిన్ద్రో
 హి మణిమన్త్రాషధీనాం ప్రభావః. ఇతి. ప్రస్మతతరేషు లోక
 వాదేషు ప్రాప్తేపర్వదివనే ప్రగాఢాయాం ప్రాథతమసి ప్రదో
 షవేశాయా మస్తగపురోద్యానా దుద్దైరయ ధూర్జటికణ్ఠధూ
 మ్రో ధూమోద్గమః; క్షీరాజ్యదధితీల గౌరసర్వ ప వసా
 మాంస దుధిరాహుతీనాం చ పరిమళః పవనాను సారీ చ దిశి
 దిశి ప్రావాత్సీత్. ప్రకాస్తే చ సహసా ధూమోద్గమే తస్మి
 న్నహమవిశం, నిశాన్తోద్యాన మాగమ చ్చ గజగామినీ. అలి
 జ్యచ మాం సస్మిత మభ్యధాత్. 'ధూర్త! సిద్ధం తే సమీ
 హిత, మవసిత శ్చుపశు రసా. అముష్య చోపప్రలోభనాయ
 త్వదాదిష్టయా దిశా మయోక్తమ్. 'కితవ! న సాధయామి
 తే సాన్దర్యమ్. ఏవం సున్దరో హి త్వ మప్సరసామపి స్పృహణీ
 యో భవిష్యసి, కి ముత మానుషీణామ్? మధుకర ఇవ నిసర్గ
 చాపలా ద్యత్ర క్వచి దాసజ్జతి భవాదృశో నృశంస' ఇతి. తేన
 తు మే సాదయో ర్నివత్స్యాభిహితమ్. 'రమ్భారు! సహస్వ
 మత్కృతాని దుశ్చరితాని, మనసాఽపి న చిన్తయేయ మితః
 పర మితరసారీం, త్వరస్వ ప్రకృతేకర్మణి.' ఇతి. తదహ మీ
 దృశేన వై వాహికేన నేవభ్యేన త్వా మభిస్మృతవతీ. ప్రా గపి
 రాగాగ్ని సాక్షిక మనక్షేనగురుణా దత్తైవ తుభ్య మేషాజాయా,
 పున రపీమం జాత వేదసం సాక్షీకృత్య స్వహృదయేన దత్తా."

ఇతి ప్రపదేన చ చరణవృష్టే నిష్పీడ్య ప్రోక్షి ప్రపాదపార్శ్వరిత
రేతరవ్యతిష క్తకోమలాఙ్గుళితలేన భుజలతాద్వయేన కన్ధరాం
సమావేష్ట్య సలీల మానస మానమయ్య స్వయ మున్నమిత
ముఖకమలా విభ్రాంతవిశాలదృష్టి రసకృదభ్యచుమ్భత్.

అ థై నామ్ 'ఇహైవ కురణ్డకగుల్మగర్భే తిష్ఠ యావ
దహం నిర్గత్య సాధయేయం సాధ్యం సమ్యక్' ఇతి విసృజ్య త
మువసృత్య హోమానలప్రదేశ మశోకశాఖావలమ్బినీంఘట్టా
మచాలయమ్. అకూఞ్చ చ్చ సా తం జనం కృతాంతదూ తీ వా
హ్వయ స్తీ. ప్రావ ర్తిషి చాహ మగురుచన్దనప్రముఖాని హో
తుమ్. ఆయాసీ చ్చ రాజా యథోక్తం దేశమ్. శఙ్కాపన్న
మివ కించి త్సవిన్దయం విచార్య తిష్ఠంత మబ్రవం. 'బ్రూహి
సత్యం, భూయోఽపి మే భగవంతం చిత్రభాను మేవ సాక్షి
కృత్య, నచేదనేన రూపేణమత్సవత్సీ రమయిష్యసి తతస్త్వా
మిదం రూపం సంక్రమయేయమ్.' ఇతి. స త దైవ దే వ్యేవే
యం నోపధి రితి స్ఫుటోపజాతసంప్రత్యయః ప్రావ ర్తత శవ
థాయ. స్మిత్యా పున ర్మ యోక్తమ్. 'కిం వా శపథేన? కైవ
హి మానుషీ మాం పరిభవిష్యతి? య ద్యప్సరోభిస్సంగచ్ఛసే,
సంగచ్ఛన్వ కామ, కథయ కాని తే రహస్యాని? తత్కథనా
స్తే త్వత్స్వరూపభ్రంశ' ఇతి. సోఽబ్రవీత్. "అస్తి బద్ధో మ
త్పితుః కనీయా భ్రాతా ప్రహరవర్మాతం విహన్తేన వ్యా
పాద్యాజీర్ణదోషం ఖ్యాపయేయ మితి మన్త్రిభి స్స హా ధ్యవ
సితమ్. అనుజాయ విశాలవర్మణేదణ్డచక్రం పుష్టాభియోగా
య దిత్సితమ్. పౌరవృద్ధశ్చ పాఞ్చలికః పరిత్రాత శ్చ సార్థ

వాహః ఖసతినామ్నాయవనాద్వజ్రమేకం వసున్ధరామూల్యం
 లఘీయసాఽర్హేణ లభ్య మితి మ మైకా నైఽమస్త్రయేతామ్.
 గృహపతి శ్చ మ మాన్తరంగభూతో జనపదమహత్తరః శత
 హలిరళీకాపవాదశీల మవలేపవస్తం దుష్టగ్రామణ్య మనస్తసీ
 రం జనపదకోపేన ఘాతయేయ మితి దణ్డధరా నుద్ధారకర్మణి
 మత్ప్రియోగాన్నియోక్తు మభ్యుపాగమత్. ఇత్థ మిద మచిర
 ప్రస్తుతిం రహస్యమ్.' ఇత్యాకర్ణ్యత 'మియ త్రవాయు, రువ
 పద్యస్వ స్వకర్మోచితాంగతి' మితి చుచ్చరికయా ద్విధాకృత్యకృ
 త్తగాత్రిం తస్మిన్నేవ ప్రవృత్తస్థితసర్విషి హిరణ్యరేతస్య
 జహావమ్. అభూచ్ఛసౌ భస్మసాత్.

అథ ప్రీత్యభావా దీషద్విహ్వలాం హృదయవల్లభాం
 సమాశ్వాస్య, వాస్తవీసలయ మవలమ్భ్య, గత్వా తద్గృహ
 మనుజ్జయాఽస్యా స్పర్వాణ్యస్తఃపురా న్యాహూయ సద్య ఏవ
 సేవాం దత్తవాః. విస్మితవిలాసిని సార్థమధ్యే కంచి ద్విహృ
 త్య కాలం, విస్మప్తావరోధమణ్డల స్తద స్తగపురే తయా సహ
 నిశా మనైషమ్. అలభే చ తన్ముఖా ద్రాజకులస్య శీలమ్.

ఉపసిన్నాత్వా కృతమగ్లళోమన్త్రిభి స్సహసమగచ్ఛే;
 తాం శ్చాబ్రవమ్. 'ఆర్యా, రూపేణైవ సహ పరివృత్తో మమ
 స్వభావో; య ఏవ విషాన్నేన హస్తుం చింతితి; పితా మే స
 ముక్త్వా స్వ మేతద్రాజ్యం భూయ ఏవ గ్రహయితవ్యః. పితృ
 వ దముష్మి న్వయం శుశ్రూష యైవ వర్తమహే. న హ్యస్తి
 పితృవధా త్పిరం సాతక' మితి. భ్రాతరం చ విశాలవర్షాణ
 మాహూయోక్తవాః. వత్స! న సుభిక్షౌ సాంప్రతం పు
 ణ్డా, స్తే దుఃఖమోహోపహతా స్త్యక్త్యానో రాష్ట్రం న

సుభిక్ష మభిద్రవేయు;రతో ముష్టివధ స్సన్యవధో వాయ దో
త్పద్యతే, తదాఽభియాన్యసి, నాద్య యాత్రా యుక్తే' తి. సగ
రవృద్ధా నవ్వలూపిషమ్ 'అల్పీయసా మూల్యేన మహర్హం వస్తు
న మే లభ్యం ధర్తరక్షాయై; తదనుగుణే నైవ మూల్యే నాదా
నం క్రియతామ్.' ఇతి. శతహలిం చ రాష్ట్రముఖ్య మాహూ
యాఽఖ్యాతవాః, 'యోఽసా వనస్తనీరః ప్రహారవర్మణః పక్ష
ఇతి నినాశయిషితః, సోఽపి పితరి మే ప్రకృతిస్థే కి మితి నాశ్యే
త? త్వయాఽపి తస్మి స్సరంమోస కార్యః.' ఇతి.

త ఇమే సర్వ మాభిజ్ఞానిక ముపలభ్య, స ఏవాయ మితి
నిశ్చిన్వానా, విస్మయమానాశ్చ, మాం మహాదేవీం చ ప్రశం
సంతో, మత్ప్రబలాని చోద్వోషయంతో బద్ధనా త్పితరా నిష్క్ర
మయ్య, స్వం రాజ్యం ప్రత్యపాదయ. అహం చ తయా మే
ధాత్ర్య సర్వ మిదం సమాచేష్టితం రహసి పిత్రో రవగమయ్య
ప్రహర్ష కాప్తాధిరూఢయో స్తయోః పాదమూల మభజే. అభ
జ్యే చ యావరాజ్యలక్ష్మ్యై తదనుజ్ఞాతయా; ప్రసాధితాత్మా
దేవపాదవిరహదుఃఖదుర్భగా న్యోగా నిర్విశ, భూయోఽ
న్య పితృసఖన్య సింహవర్షణో లేఖా చ్చుడ్డవర్మణ శ్చమ్నాభి
యోగ మభిగమ్య, శత్రువధో మిత్త్రరక్షా చోభయ మపి
కరణీయ మేవే త్యలఘునా లఘుసముత్థానేన నైన్యచక్రే
ణాభ్యసరమ్. అభూపం చ భూమి స్వత్పదలక్ష్మీసాక్షాత్క్రి
యామహోత్సవానందరాశే రితి.

శ్చుత్వైతద్దేవో రాజవాహన స్సస్మిత మవాదీత్.
'పశ్యత పారతల్పిక ముపధియుక్త మపి గురుజనబద్ధవ్యసనము
క్తిహేతుతయాదుష్టా మిత్త్రప్రమాణోపాయతయారాజ్యోప

లభిమూలతయా చ పుష్కలావర్ణధర్మా వ ప్యరీరధత్. కిం హి
 బుద్ధిమద్భ్యః ప్రయుక్తంనాభ్యుపైతిశోభామ్.' ఇత్యర్థపాలముఖే
 విధాయ స్నిగ్ధీర్ణాం దృష్టిమ్ 'ఆచప్తాం, భవానాత్మీయచరి
 తమ్.' ఇత్యాదిదేశ. సోఽసి బద్ధాజ్ఞలి రభిదధే.

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాశవిదణ్డినః కృతౌ దశకుమారచరితే
 ఉత్తరపీఠికాయా ముపహారవర్తచరితం నామ
 తృతీయాచ్ఛాసః.

అర్థపాలచరితం నామ

చతుర్థో చాప్ల సః.

దేవ! సోఽహ మ ప్యేభి రేవ సుహృద్భి రేకక ర్హి
మాలినేమిభూవలయం పరిభ్రమ న్నుపాసరం కదాచి త్కా
శీపురీం వారాణసీ; ముపస్పృశ్య మణిభజ్జనిర్మలామ్భసి మణి
కర్ణికాయా, మవిము క్తేశ్వరం భగవ న్తమన్థకమథనం ప్రణమ్య,
ప్రదక్షిణం పరిభ్రమ, పురుష మేక మాయామవ న్తమా
యసపరిఘపీవరాభ్యాం భుజాభ్యా మాబధ్యమానపరికర మన
వరత రుదితోచ్ఛానతామృదృప్తి మద్రాక్షమ్. అతర్కయం
చ కర్కశోఽయం పురుషః, కార్పణ్య మివ వర్షతి, మానతా
రం చక్షు, రారమ్య శ్చసాహసానువాదీ; నూన మసౌ ప్రాణ
నిస్సృహః కి మపి కృచ్ఛ్రిం ప్రియజనవ్యసనమూలం ప్రపితృ
తే త త్పృచ్ఛేయ మేన మస్తిచే న్మ మాపి శోఽపి సాహ
య్యావకాశస్త మేవ మభ్యుపపద్య, ఇత్యపృచ్ఛమ్ 'భద్ర!
సన్నాహోఽయం సాహస మవగమయతి; న చే ద్దోష్య మి
చ్ఛామి శ్రోతుం తవ శోకహేతుమ్.' ఇతి. స మాం సబహు
మానం నిర్వర్ణ్య 'కోదోషః! శూయతామ్.' ఇతి, తతః క్వ
చి త్కరవీరతలే మయా సహ నిష్ణః కథామకాక్షీత్.

మహాభాగ! సోఽహ మస్మి పూర్వేషు కామచరః పూ
ర్ణభద్రోనామ గృహపతిపుత్రః; ప్రయత్నసంవర్ధితోఽపిపిత్రా

మ యైకదా రహసి జాతవిస్రమ్భేణ పృష్టసోఽభావ
త స్వచరితమ్. ఆసీ త్కుసుమపురే రాజ్ఞో రిపుజ్ఞయస్య మ
స్త్రీ ధర్మపాలా నామ విశ్రుతధీ శ్శ్రుతర్షిః అముష్య పుత్ర
స్సమితో నామ పిత్రైవ సమః ప్రజ్ఞాగుణేషు. తస్య ద్వై
మాతురః కసియా భ్రాతాఽచమ్. వేశేషు విలసంతం మా
మసౌ వినయదుచి రవారయత్. అవార్యదుర్నయ శ్చాహ
ముపసృత్య దిష్టుభేషు భమ స్యదృచ్ఛయాఽస్యాం వారా
ణస్యాం ప్రమదవనే మదనదమనారాధనాయ నిర్గత్య సహ
సఖిభిః కన్దుకేనానుక్రీడమానాం కాశీభర్తు శ్చణ్డసింహస్య
కన్యాం కాన్తిమతీం నామ చకమే, కథ మపి సమగచ్ఛే చ.
అథ చ్ఛన్నం చ విహరతా కుమారీపురే సా మయాఽసీ
దావన్నసత్త్వా, కంచిత్సుతం చ సూతవతీ. మృతజాత
ఇతి సోఽపవిద్ధ స్తయా రహస్యనిగ్భేదభయాత్, పరిజనేన
క్రీడాతైలే, శబర్యా చ శ్రశాన మాసితః. త యైవ నివర్త
మానయా నిశీఢే రాజవీధ్యా మారక్షికపురుషై రభిగృహ్య
తర్జితయా దణ్డపాదవ్యభీతయా నిర్కిన్నప్రాయం రహస్యమ్. రా
జాజ్ఞయాఽహ మాక్రీడగిరిదర్శిగృహే విస్రభప్రసృప్తస్తయో
పదర్శితో యథోపపన్నరజ్జుబద్ధః శ్రశాన ముపసీయ మాతజ్ఞో
ద్యతేన కృపాణేన ప్రాజహీర్ష్యే. నియతిబలా జ్ఞానబద్ధస్తమసి
మాచ్ఛిద్యాన్త్యజం త మన్యాం శ్చ కాంశ్చిత్ప్రహృత్యాపా
సరమ్. అశరణ శ్చ భ్రమ న్నటన్యా మేకదాఽశ్రముఖ్యా
కయాఽపి దివ్యాకారయా సపరివారయా కన్యకయోపాస్థా
యిషి. సా మా మజ్జలికిసలయోత్తంసితేన ముఖవిలోలకుస్త
లేన మూర్ధ్నా ప్రణమ్య, మయా సహ మహావనవటద్రుమస్య

కన్యాఽసి మహతః ప్రచ్ఛాయశీతలే తలే నిషణ్ణా, 'కాఽసి
వాసు? కుతోఽస్యాగతా? కన్య హేతోరన్య మే ప్రసేదసి?'
ఇతి సాభిలాష మాభాషితా మయా, వాఙ్మయం మధురవర్ష
మవర్షత్.

ఆర్య! నాథన్య యతాణాం మణిభద్ర స్యాస్తి దుహితౌ
తారావలీనామ. సాఽహం కదాచి దగస్త్యపత్నీం లోపా
ముద్రాం సమస్కృత్యాపవర్తమానా మలయగిరేః, పరేతా
వాసే వారాణస్యాః క మపి దారకం దదంత మద్రాక్షమ్.
ఆదాయ చైనం తీవ్రస్నేహాన్తమ సిత్రోస్సన్నిధి మనైషమ్.
అనైషీ చ్చ తతో మే దేవ స్యాలకేశ్వర స్యాఽస్థానీమ్.
అథాహ మాహూ యాజ్ఞప్తా హరిసఖేన 'బాలే! బాలేఽస్మి
స్కీదృశస్తే భావ?' ఇతి. 'బౌరస ఇ వాస్తి న్యతే వత్సలతా'
ఇతి మయా విజ్ఞాపితః, 'సత్యమాహ వరాకీ' ఇతి తస్మాలా
మతిమహతీం కథా మకరోత్. అ త్రైతాన దవగతం
మయా:—త్వం కిల శౌనక శ్శూద్రకః కామపాలశ్చాభిన్నః,
బన్ధుమతీ వినయవతీకాన్తిమతీ చాభిన్నా, వేదిమతీ యక్షదాసీ
సోమశేవీ చై కైవ, హంసావతీ సురసేనా సులోచనా చాన
న్యా, సద్దినీ రజ్జపతాకా ఇన్ద్రినేనాచాపృథగ్శ్చూతా. యా కిల
శౌనకావస్థాయా మగ్నిసాక్షిక మాత్మసాత్కృతా గోపకన్యా
నైవ కి లాగ్యదాసీ పునశ్చాద్య తారావలీ త్యభూవమ్. కాల
శ్చ కిల శూద్రకావస్థేత్వయి ఆర్యదాన్యవస్థాయాం మ య్యుద
భూత్. అవర్ధ్యత చ వినయవత్యాన్నేహవాసనయా. స తు
తస్యాః కాన్తిసుత్యవస్థాయా మ ద్యోదభూత్. ఏవ మనేక
మృత్యుముఖపరిభ్రష్టం దైవా న్మ యోపలబ్ధం త మేకపిజ్ఞా

దేశాద్యనే తపస్యతో రాజహంసస్య దేవ్యై వసుమత్యై తత్సు
తస్య భావిచక్రవర్తినో రాజవాహనస్య పరిచర్యార్థ్యం సమ
ర్ప్య, గురుభి రనుజ్ఞాతా, కృతాంతయోగా త్కృతాంతముఖ
పరిభ్రష్టస్య తే సాదపద్మశుశ్రూషణార్థ మాగతాఽస్మీతి.

ఇతి శ్రుత్వా తా మనేకజన్మరమణీ మసకృ దాశ్లిష్య
హర్షాశ్రుముఖో ముహు ర్ముహు సాన్తస్యయిత్వా తత్ప్రభావ
దర్శితే మహతి మద్దిరేఽహర్నిశం భూమిమర్ల భానోగా నన్వ
భూవమ్. ద్విత్రాణి దినాన్యతీత్య మత్తకాశినీం తా మవాది
షమ్, 'ప్రియే! ప్రత్యసకృత్య మత్ప్రీణద్రోహిణ శ్శణ్డసింహ
స్య వైరనిర్యాతనసుఖ మనుబుభూషామి.' ఇతి. తయా సస్మిత
మభిహితమ్ 'ఏహి కాంత! కాన్తిమతీనర్కనాయ, నయామి
త్వామ్.' ఇతి. స్థితేఽర్ధరాత్రే రాజ్ఞో వాసగృహ మనీయే. తత
స్తచ్చిరోభాగవద్గిరీమాదాయాసియష్టిం ప్రభోధ్యై నం ప్రస్ఫు
రంత మబ్రవత్. 'అహ మస్తి భవజ్ఞామాతా, భవదనుమత్యా
వినా తవ కన్యాభిమర్శీ. త మపరాధ మనువృత్త్యా ప్రమాన్వృ
మాగతః.' ఇతి. సోఽశిభీశో మా మభిప్రణ న్యూహ 'అహ
మేవ మూఢోఽపరాధో, య స్తవ దుహితృసంసర్దానుగ్రాహి
ణోగ్రహగ్ర స్తథివోత్కాన్తనీమా స్వయం సమాదిప్తవా
త్వద్వధమ్. తదాస్తాం కాన్తిమతీ, రాజ్య మిదం మమ చ
జీవిత మద్య ప్రభృతి త్వదధీనమ్' ఇత్యవాదీత్. అ థాపరే
ద్యుః ప్రకృతిమణ్డలం సన్నిభాప్య విధిస దాత్తజాయాః పాణి
మగ్రహాయత్. ఆశ్రయయ చ్చ తనయవార్తా తారావధీ
కాన్తిమత్యై, సోమదేవీ సులోచ నేంద్రినే నాభ్య శ్చ పూర్వ

వృత్తాంతమ్. ఇత్థ మహం మన్త్రిపదాపదేశం యావరాజ్య
మనుభవ నివహరామి విలాసినిభి రితి.

స ఏవం మాద్యశేఽపి జన్తా పరిచర్యానుబంధీ బంధు కేకః,
సర్వభూతానా మలసకేన స్వర్గతే శ్వశురే, జ్యాయసి చ
స్యాలే చణ్డఘోషనామ్ని స్త్రీష్వతిప్రసక్తా త్ప్రగేవ క్షయ
క్షీణాయపి, పశ్చివర్షదేశీయం సింహఘోషనామానం కు
మార మభ్యషేచయత్; అవర్ధయ చ్చ విధినైవం స సాధుః.
త స్యాద్య యావనోన్మాదినః పైశున్యవాదినో దుర్మన్త్రిణః కతి
చి దాస న్నన్తరజ్జభూతాః. తైః కి లాసా విత్థ మగ్రహ్యత.
'ప్రస హ్యైవ స్వసా తవామునా భుజ్జేన సంగృహీతా; పు
నః ప్రసుప్తే రాజని ప్రహర్తు ముద్యతాసి రాసీత్. తే నై
వాస్త్యై దైవా తక్షణప్రబుద్ధేన భీత్యానునీయ కన్యా
దత్తా. తం చ దేవజ్యేష్ఠం చణ్డఘోషం విషేణ హత్వా బా
లోఽయ మసమర్థ ఇతి త్వ మద్యాపి ప్రకృతి విస్రమ్భణాయో
పేక్షితః. క్షిణోతి పురా స కృతఘ్నో భవంతమ్. తమే
వాన్తకపురం గమయితుం యతస్వ." ఇతి. స తథా దూషి
తోఽపి యక్షిణీప్రభావభయా న్నాముష్క్వి న్నావ మాచరితు
మశకత్.

ఏషు కిల దివసే వ్యయథాపూర్వ మాకృతౌ కాన్తిమ
త్యాః సముపలక్య రాజమహిషీ సులక్షణా నామ సప్ర
ణయ మపృచ్ఛత్. 'దేవి! నాహ మయాథాతథ్యేన విప్రల
మ్భనీయా. కథయ తథ్యం కేనేద మయథాపూర్వ
మాసనారవిద్దే త వైషు వాసరేషు.' ఇతి. సా త్వవాదీత్.
'భద్రే! స్మరసి కి మ ద్యా వ్యయాథాతథ్యేన కించిన్మయోక్త

పూర్వమ్? సఖి మే తారావళీ నవత్నీ చ, రహసి భర్తా
మగ్ధోత్త్రాపదిప్తా కి మపి కలుషితాశయా, ప్రణయ మభ్యు
పేక్ష్య ప్రణమ్యమానాఽప్యస్తాభి రుపోధమత్సరా ప్రావసత్.
అవసీదతి చ నః పతిః. అతోఽస్తిమే దార్మనస్యమ్.' ఇతి.
తత్ప్రాయే జై కాన్తే సులక్షణయా కాన్తాయ కథితమ్, అథా
ఽసౌ నిర్భయోఽద్య ప్రియతమావిరహపాణ్డుభి రవయవై
ధైర్యస్తమ్భితాశ్రుపర్యాకులేన చక్షుషోష్కశ్వాసశోషితాభి
రి వానతిపేశలాభిర్వాగ్ని ర్వియోగం దర్శయంతం, కథ మపి
రాజకులే కార్యాణి కారయంతం, పూర్వసంకేతితైః పురుషై
రభిగ్రా హ్యబన్ధయత్. తస్య కిల స్థానస్థానేషు దోష ముద్ఘో
ష్య, తథోద్ధరిణీయే చక్షుషీ యథా తన్ముల మేవాస్య మ
రణం భవేత్. ఇత్యతోఽత్రైకాన్తే యథేష్ట మశ్రు ముక్త్వా
తస్య సాధోః పురః ప్రాణా న్నోక్తుకామో బధ్నామి పరికర
మితి.

మయాపి తత్ప్రిత్యవ్యసనమాకర్ణ్య పర్యశ్రుణా
సోఽభిహితః, 'సౌమ్య! కిం తవ గోపయిత్వా? యస్తస్య సు
తో యక్షకన్యయా దేవస్య రాజవాహనస్య పాదశుశ్రూషా
ర్థం దేవ్యా వసుమత్యా హస్తన్యాసః కృత సోఽహ మస్మి,
శత్రూమి నహస్ర మేవ భటానా ముదాయుధానాం హత్వా
పితరం మోచయితుమ్. అపి తు సంకులే యది క శ్చి త్ప్రాతయే
త్తదన్తే శస్త్రీకాం సర్వ ఏవ మే యతోఽభిన్నని హుత మివ
భవేత్.' ఇతి. అనవసితవచన ఏవ మయి మహా నాశీవిషఃప్రా
కారరణ్యే నోదైరయ చ్చిరః. త మహం మన్త్రాప్రధబలే

నాభిగృహ్య పూర్ణభద్ర మబ్రవమ్.—భద్ర! సిద్ధం న సమీహి
తమ్. అనేన తాత మలక్యమాణః సంకులే యగృచ్ఛయా
పాతితేన నామ దంశయిత్వా తథా విషం స్తమ్భయేయం
యథా మృత ఇ త్యుదాశ్యేత. త్వయా తు ముక్తసాధ్వసేన
మాతా మే బోధయిత్వా. 'యో యత్యో వనే దేవ్యా వ
సుమత్యా హస్తార్పితో యుష్మత్సనుః సోఽనుప్రాప్తః. పితు
రవస్థాం మత్త ఉపలభ్య బద్ధిబలా దిత్థ మాచరిష్యతి. త్వయా
ముక్తత్రాసయా రాజ్ఞే ప్రేషణీయమ్. 'ఏష ఖిలు త్కత్రిధ
ర్మః యద్భస్థ రబన్ధ ర్వా దుప్తః స నిరపేక్షం నిర్ద్రావ్యా ఇతి.
స్త్రీధర్మ శ్చైష య దదుప్తస్య దుప్తస్య వాభర్తు ర్గతి ర్గస్త
వ్యేతి. త దహ మము నైవ సహ చితాగ్ని మానోత్యామి.
అభిజనానురూపః పశ్చిమో విధి రనుజ్ఞాతవ్యః.' ఇతి. స ఏవం
నివేదితోనియత మనుజ్ఞాస్యతి. తత స్స్వ మే వాగార మానీ
య కాణ్డపటపరిక్షిప్త వివిక్తోద్దేశే దర్శనంస్తర మధిశాయ్య
స్వయం కృతానుమరణమణ్డనయా త్వయా తత్రచ సన్నిధే
యమ్." ఇతి. అహంతు బాహ్యఃత్యోగత స్త్వయా ప్రవేశ
యిష్యే. తతః పితర ముజ్జీవ్య తదభిరుచితే నాభ్యుపాయేన చేష్టి
ష్యామహే.—ఇతి.—స త ఖేతిహృష్టతర స్తార్ణమభ్యగాత్.

అహం తు ఘోషణాస్థానే చిచ్ఛావృత్తం ఘనతరవిపుల
శాఖ మారుహ్యగూఢతను రతిషమ్. ఆరూఢ శ్చ లోకో యథా
యథ ముచ్చైఃస్థానా న్యచ్చావచ ప్రలాపః స్థితః. తావ స్మేపి
తరం తస్కర మివ పశ్చాద్భద్ధభుజ ముద్ధరధ్వనిమహాజనాను
యాత మానీయ మదభ్యుశ ఏవ స్థాపయిత్వా మాతర్జన్మ స్త్రి

రఘోపయత్. 'ఏష మస్త్రీ' కామపాలో రాజ్యలోభాద్భర్తారం చణ్డసింహం యువరాజం చండఘోషం చ విషాన్నేనోపాంశు హత్వా, పున ద్వేవోఽపి సింహఘోషః పూర్ణయావన ఇత్యముష్మి న్నాప మాచరిష్యః, విశ్వాసా ద్రహస్యభూమా పున రమాత్యం శివనాగ మాహూయ, స్థూణ మజ్జారవర్షం చ రాజవధా యోపజప్య, తై స్సాన్విమిభక్త్యా వివృతగుహోఽయ్యః. 'రాజ్యకాముక స్యాస్య బ్రాహ్మణస్యాస్థతమసప్రవేశో న్యాయ్యః.' ఇతి ప్రాడ్వివాకవాక్యా దక్షుద్ధరణాయసీయతే. పున రన్యోఽపి యది స్యా దన్యాయ్యవృత్తిస్తమ వ్యేవ మేవ యథార్హేణ దణ్డేన యోజయిష్యతి దేవః." ఇతి. శ్రు త్వైతద్బద్ధకలకలే మహాజనే పితు రణ్డే ప్రదీప్తశిరస మాశీవిషం వ్యక్షిపమ్. అహం చ భీతో నా మావప్లుస్త త త్రైవజనానులీనః క్రుద్ధవ్యాశదప్తస్య తాతస్య విహితజీవంతో విషం క్షణా దస్తమ్భయమ్. అపత చ్చ స భూమా మృతకల్పః. ప్రాలపం చ 'సత్య మిదం రాజావమానినం దేవో దణ్డవీవ స్పృశ తీతి, యదను మక్షిభ్యాం వినాఽవనివతినా చిక్షీర్షి తః, ప్రాణై రేవ వియోజితో విధినా.' ఇతి. మదుక్తం కేచి దన్వమన్యస్త. అప రే తు పునర్ని నిస్తుః. దర్శికర స్తు త మపి చణ్డాలం దృష్ట్వా, రూఢత్రాసద్రుతలోక దత్తమార్గః ప్రాదవత్.

అథ మదమ్బా పూర్ణభద్రప్రబోధితార్థా తాదృ శీఽపి వ్యసనే నాతివిహ్వలా కులపరిజనానుయాతా పశ్చాత్త్యం ధీరమాగత్య మత్పితౄ రుత్తిమాజ్ఞ ముత్సృజ్యేన ధారయన్స్థితారాజ్ఞేనమాదిశత్. 'ఏష మే పతి స్త వాపకర్తాన వేతి దైవమేవ జానాతి. న మేఽనయాఽస్తి చిన్తయాఫలమ్. అస్యతు పాణి

గ్రాహకస్య గతి మననుప్రపద్యమానా భవత్కులం కలఙ్కయే
యమ్. అతోఽనుమన్తు మర్హసి భర్తా సహచితాధిరోహణా
య మామ్. ఇతి. శ్రుత్వా చైత త్ప్రీతియుక్తః ప్రతిసమాది
క్షు త్త్వీ తీర్థరః; క్రియతాం కులోచిత స్సంస్కారః. ఉత్సవోత్త
రం చ పశ్చిమం విధిసంస్కార మనుభవతు మేభగినీపతిః. ఇతి
చణ్డాలే తు మత్ప్రీతిషిద్ధసకలమన్త్రీవాదిప్రయాసే సంస్థితే,
కామపాలోఽపి కాలదప్త ఏవేతి స్వభవనోపనయన మముష్య
స్వమాహాత్మ్యప్రకాశనాయ మహీపతి రన్వమంస్త. ఆనీతశ్చ
పితా మే వివిక్తాయాం భూమా దర్శశయ్యా మధిశయానస్థి
తోఽభూత్.

అథ మదమ్బా మరణమణ్డన మనుష్ఠాయ, సకరుణం
సఖి రామన్త్ర్య, ముహూ రభిప్రణమ్య భవనదేవతాః, యత్న
నివారితపరిజనాక్రందితా, పితౄ ర్మే శయనస్థాన మేకాకినీ స్త్రావి
క్షత్. తత్ర పూర్వమేవ పూర్ణభద్రోపస్థాపితేన చ మయా
వైనతేయతాం గతేన నిర్విషీకృతం భర్తార మైక్షత్. హృష్టత
మా పత్యుః పాదయోః పర్యశ్రుముఖీ ప్రణీపత్యమాం చ ము
హూర్ముహూః ప్రస్నుత స్తనీ పరిష్వజ్య సహర్ష బాష్పగద్గద మగ
దత్, “పుత్ర! యోఽసి జాతమాత్రః సాపయా మయా పరి
త్యక్తః స కిమర్థ మేవం మా మతినిర్ఘృణా మనుగృహ్లాసి? అథ
వైష నిరపరాధ ఏవ తే జనయితా యుక్త మస్య ప్రత్యాన
యన మన్తకాననాత్. క్రూరా ఖలు తారావలీ యాత్వా ము
పలభ్యాపి తత్త్వతః కుబేరా దసమర్చ్య మహ్య మర్పితవతీ
దేవైః వసుమత్యైః సైవ వా సదృశకారణి. న హి తాదృశ
భాగ్యరాశీర్విదా మాదృశోజనోఽల్పపుణ్యస్త వార్హతి కల

ప్రలాపామృతాని కర్ణాభ్యాం పాతుమ్. ఏహి మాం పరిష్వ
జస్వ.” ఇతి భూయోభూయ శ్చిరసి జఘ్ర త్యజ్జ-మారోపయన్తి
తారావళీం గర్హయన్త్యశ్రుభి రభిషిచ్ఛన్త్యత్కమ్పితాఙ్గ
యప్తి రన్యాదృశీ త్తణ మజనిష్ట.

జనయితాఽపి మే నరకా దివ స్వర్గం, తాదృశా ద్వ్యస
నా త్రథాభూత మభ్యుదయ మారూఢః, పూర్ణభద్రేణ విస్త
రేణ యథావృత్త మావేదితో, భగవతో మఘవతోఽపి
భాగ్యవన్త మాత్మాన మజేగణత్. మనాగేవ చ మత్సం
బద్ధ మాఖ్యాయ హర్ష విస్మితాత్మనోః పిత్రో రకథయమ్.
ఆజ్ఞాపయత కాద్య సః ప్రతిపత్తిః? ఇతి. పితా మే ప్రాబ్ర
వీత్; -“వత్స! గృహ మే వేద మస్తదీయ మతివిశాలసాలవలయ
మక్షయాయుధగ్రామమ్. అలఙ్ఘ్యశిమా చ గుప్తిః. ఉపకృతా
శ్చ మయా బహవ స్సన్తి సామంతాః. ప్రకృతయ శ్చ భూయ
స్యో న మే వ్యసన మనురుధ్యన్తే. నుభటానాం చానేకసహస్ర
మస్త్యేవ. ననుహృత్పుత్రిదారమతోఽత్రైవ కతిపయా స్య
హాని స్థిత్యా బాహ్యభ్యంతరకోపా నుత్పాదయిష్యామః.
కుపితాం శ్చిపసంగృహ్య, ప్రోత్సాహ్యస్య ప్రకృత్యమిత్రా,
నుత్థాప్యసహజాంశ్చద్విహో,దుర్దాన్త మేన ముచ్ఛేత్సాన్యమః.”
ఇతి. కో దోష స్తథా స్థితి తాతస్య మత మన్వమంసి.

తథాఽస్మాను ప్రతివిధాయ తిష్ఠత్సు రాజాఽపివిజ్ఞా
పితోదంతో జాతానుతాపః పారగాగ్రామికాన్ప్రియోగాః ప్రా
యః ప్రాయుజ్ఞ. తేచాస్మాభిః ప్రత్యహ మహన్యన్త. అస్మిన్నే
వావసరే పూర్ణభద్రముఖాచ్చ రాజ్ఞ శ్చియ్యాస్థాన మవగమ్య
తదైవ స్వోదవసితభిత్తికోణా దారిభ్య సురక్ణా మకార్షమ్.

గతా చ సా భూమిః స్వర్గకల్ప మనల్పకన్యకాజనం కమప్య
 ద్దేశమ్. అవ్యధిష్ట చ దృష్టైవ మాం స నారీజనః. తత్ర
 కాచి దిస్తులే ఖేవ స్వలావణ్యేన రసాతలాన్లకారం నిధూనా
 నా, విగ్రహిణీవదేవీ వసున్ధరా, హరగృహిణీ వాసురవిజయా
 యావతీర్ణా, పాతాళ మాగతా భూమి రివ విగ్రహిణీ, గృహి,
 ణీవ భగవతః కుసుమధన్వనో, రాజ్యలక్ష్మీ రి వానేకకున్యపతి
 దర్శనపరిహారాయ మహీవివరం ప్రవిష్టా, నిష్టప్తకనకపుత్రికే
 వావదాతకాన్తిః, కన్యకా చన్దనలతేవ మలయమాయతేన
 మద్దర్శనేనోదకమ్పిత, తథా భూతే చ తస్మిన్నజ్ఞనాసమాజే
 కుసుమితేవ కాశయప్తిః పాణ్డుశిరసిజా స్థవిరా కాచి చ్చరణ
 యోర్మేనిపత్య త్రాసదీన మబ్రూత. 'దీయతా మభయదాన
 మస్మా యనన్యశరణాయ స్త్రీజనాయ. కి మసి దేవకుమారో
 దనుజయుద్ధతృష్ణయా రసాతలం వివిక్షుః? ఆజ్ఞాపయ కోఽసి
 కన్య హేతో రాగతోఽసి?' ఇతి. సా తు మయా ప్రత్యవాది:
 'మా స్మభవత్యోభైషుః. అహమస్మి ద్విజాతివృషభాత్కామ
 పాలా దేవ్యాం కాన్తిమత్యా ముత్సన్నోఽర్థపాలో నామ.
 స త్యర్థేనిజగృహం న్నుపగృహం మరణ్య యోపసరన్ని హస్త
 రే వో దృష్టవాత్. కిథయ కాః స్థ యూయమ్? కథ మిహ
 నివసథ?' ఇతి. సోదజ్జలి రుదీరితవతీ.

“భర్తృదారక! భాగ్యవత్యో వయం యా స్త్వా మేభి
 రేవ చక్షుర్భి రసఘ మద్రాక్షు. శ్రూయతాం య స్తవ
 మాతామహశ్చన్డసింహ స్తే నాస్యాం దేవ్యాం లీలావత్యాం
 చన్డఘోషః కాన్తిమతీ త్యపత్యద్వయ ముదపాది, చన్డఘోష

స్తు యునరాజోఽత్యాసక్తౌ దజ్ఞనాసు రాజయత్మనాఽసుక్షయ మగా దస్తర్వత్నాన్యం దేవ్యా మాచారవత్సామ్. అముయా చేయం మణికిర్ణికా నామ కన్యా ప్రసూతా. అథ ప్రసవ వేదనయా ముక్తజీవితాచారవతీ పత్యు రన్తిక మగమత్. అథ దేవ శృణ్ణసింహో మా మాహూ యోపహ్వరే సమాజ్ఞాపయత్. 'ఋద్ధిమతి, కన్య కేయం కల్యాణలక్షణా; తామి మాంమాలవేద్దినస్తనాయదగ్గసారాయవర్ధయిత్వా దిత్సామి. బిభేమి చ కాన్తిమతీవృత్తాన్తా దారభ్య కన్యకానాంప్రకాశావస్థాపనాత్. అత ఇయ మరాతివ్యసనాపకారితే మహతి భూమిగృహే కృత్రిమశైలగర్భో తీర్ణనానామణ్ణపప్రేతౌగృహే ప్రచురపరిబర్హయాభవత్యా సంవర్ధ్యతామ్. అస్త్యత్ర భోగ్యవస్తు వర్షశతోపభోగేఽప్యక్షయమ్.' ఇతి త ధోక్త్వా నిజవాసగృహే న్యాజగణభిత్తావర్ధపాదం కిష్కు విష్కుమ్భ ముద్భృత్య తేనైవ ద్వారేణ స్థాన మిద మస్తా నవీవిశత్. ఇహ చ నో వసస్తీనాం ద్వాదశ సమా స్సమశ్యయః. ఇయం చ వత్సాతరుణీ భూతా. న చా ద్యాపి స్మరతి రాజా. కామ మియం పితామహేన దర్శసారాయ సంకల్పితా, త్వదమ్బయా కాన్తిమత్యా చేయం గర్భనైవ ద్యూతజతా, స్వమాత్రా త వై వ జాయా త్వేన సమకల్ప్యత. త దత్రప్రాప్తరూపం చిన్త్యతాం కుమారేణై వ." ఇతి.

తాం పున రవోచమ్. - 'అద్యైవ రాజగృహే కి మపి కార్యం సాధయిత్వా ప్రతినివృత్తో యుష్మాకు యథార్హం ప్రతిప త్సే.' ఇతి. తే నైవ దీపదర్శితేనబిలపథేన గత్వా స్థితేర్ధరాశీ తదర్థపాదం ప్రత్యుద్భృత్య వాసగృహం ప్రవిష్టో విస్తభ

ప్రసుప్తం సింహఘోషం జీవగ్రాహ మగ్రహీషం. ఆకృష్య
చ త మహి మి వాహిశత్రుః స్ఫురన్త మము నై వ భి క్తిరన్ధ్రపి
థేన నైఃణసన్నిధిమనై షమ్. అసీయ చ స్వభవన మాయనని
గళసందానితచరణయుగళ మవనమితమలినవదన మశు బహు
ళరక్తచక్షుష మేకాన్తే జనయిత్రో ర్మమాదర్శయమ్. అకథ
యం చ బిలకథామ్. అథ పితరౌ ప్రహృష్టతరౌ తం నికృష్టాశ
యం నిశామ్య, బన్ధనే నియమ్య, తస్య దారికాయాః యథార్హేణ
కర్మణా మాం పాణి మగ్రహయేతామ్. అనాథకం చ తద్రాజ్య
మస్మదాయ త మేవ జాతమ్. ప్రకృతి కోపభయాత్తు మన్మాత్ర
ముముక్షీతోఽపి న ముక్త ఏవ సింహఘోషః. తథా స్థితా
శ్చి వయ మబ్జరాజస్సింహవర్మా దేవపాదానాం భక్తిమాన్ కృ
తకర్మా చే త్యమిత్రాభియుక్తమేన మభ్యసరామ. అభూ
వం చ భవత్పాదపద్మరజోఽనుగ్రహ్యః. న చేదాసీం భవచ్ఛ
రణప్రణామప్రాయశ్చిత్త మనుతిష్ఠతు సర్వదుశ్చరిత్రతూళన మ
నార్య స్సింహఘోష ఇత్యర్థపాలః ప్రాజ్ఞలిః ప్రణనామ.

దేవోఽపి రాజవాహనో 'బహుపరాక్రాంతం, బహూ
పయుక్తా చ బుద్ధిః; యుక్తబన్ధన నేశ్వశురః పశ్యేతు మామ్.'
ఇ త్యభిధాయ భూయః ప్రమతి మేవ పశ్యేన్ ప్రీతిస్మేరః
'ప్రస్తాయతాం తావ దాత్మచరిత్రమ్.' ఇత్యాజ్ఞాపయత్. సోపి
ప్రణమ్య విజ్ఞాపయామాన.

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదణ్డినః కృతౌ దశకుమారచరిత్రే

ఉత్తరపీఠికాయా మర్థపాలచరితం నామ

చతుర్థోచ్ఛ్వాసః.

ప్రమతిచరితం నామ

పల్చిమోచ్చాసః.

దేవ ! దేవస్యాన్వేషణాయ దిక్షు భ్రమ న్నభ్రజ్జమ
స్యాఽపి విధ్యపార్శ్వావరూఢస్య వనస్పతే రథః పరిణతపతజ్జ
బాలవల్లవావతంసితే పశ్చిమదిగజ్జనాముఖే పల్వలామ్భస్యవ
స్పృశ్యోపాస్య సద్ధ్యాం తమస్సమీకృతేషు నిమ్నోన్నతేషు
గన్తు మక్షమః క్షమాతలే కిసలయై రుపరచయ్య శయ్యాం శిశ
యిషమాణ శ్శిరసి కుర్వ న్నజ్జలిం, 'యాస్మి న్వనస్పతో వసతి
దేవతా సైవ మే శరణ మస్తు శరారుచక్రచాంభీషణాయాం
శర్వగళశ్యామశార్వరాధకార పూరాధ్మాతగభీర గహ్వరా
యామస్యాం మహాటవ్యా మేకాకినో మే ప్రసుప్తస్య.' ఇత్యుప
ధాయ వామభుజ మశయిషి. తతః క్షణా దేవావని దుర్లభేన
స్పర్శే నాసుఖాయిత కిల మే గాత్రాః; ణ్యాన్లోదయిష తేన్ద్రి
యాః;ణ్యభ్యమనాయిష్ట చాన్తరాత్తాః;విశేషతశ్చహృషితాన్త
నూరుహాః;సర్యస్ఫురన్మే దక్షిణభుజః;కథం న్విద మితి మన్తమన్త
మున్మిష న్నుపర్శచ్ఛచ్ఛన్ద్రాతపచ్ఛేదకల్పంశుక్లాంశుకవితాన
మైక్షిషి. వామతో వలితదృష్టిః, సమయా సౌధభిత్తిం, చిత్రా
న్తరణశాయిన మతివిస్రభప్రసుప్త మజ్జనాజన మలక్షయమ్.
దక్షిణతో దత్తచక్షు రాగభిత స్తనాంశుకా మమృత ఫేనపటల
పాణ్డురశయనశాయినీ మాదివరాహదంష్ట్రాంశుకజాల లగ్నా

మంసస్త్రస్తదుగ్ధసాగరదుకూణోత్తరీయాం భయసాధ్వసమూర్చితా మివ ధరణీ, మరుణాధరమణికిరణశాలకిసలయలాస్యహేతుభిరాననారవిన్దపరిమళోద్వాహిభిర్నిశ్వాసచూతరిశ్వభిరీశ్వరేశ్వణదహనదగ్ధం సులిజ్జశేష మనజ్జ మివ సంధుక్షయస్తీ, నుస్తప్సుప్తవత్పద మమ్బుజ మివ జాతనిద్ర మామిలితలోచనేంద్రివర మాననం దధానా, మైరావత మదాపలేషలూనాపవిగ్ధా మివ నన్దనవనకల్పవృక్షరత్నమజ్జరీం, కామపితరుణీ మాలోకయమ్.

అతర్కయం చ-“కవ్య గతాసా మహాటవీ? కుశ ఇదమూర్ధ్వాణ్డకపాలసంపుటోల్లేఖశక్తి ధ్వజశిఖరశూలోశ్లేషం సాధమాగతమ్? క్వ చ త దరణ్యస్థలీసమాస్తీర్ణం పల్లవశయనమ్? కుత స్త్యం చేద మిన్దుగభస్తిసంభారభాసురం హంసతూలదుకూలశయనమ్? ఏవ చ కోఽను శీతరశ్మికిరణరజతరజ్జుడోలాపరిభ్రష్టమూర్చిత ఇ వాపురోగణః నైవైరసుప్తస్సుందరీషనః? కాచేయం దేవీ వారవిన్దహస్తా శారదశశాంజ్కమణ్డలామలదుకూలోత్తరచ్ఛద మధికేతేశయనతలమ్? సతావ గోషా దేవయోషా; యతో, మన్దమన్ద మిన్దుకిరణై స్సంవాహ్యమానా కమలినీవ నిద్రాతి, భగ్నవృన్తచ్యుతరసబిన్దుశబలితం పాకపాణ్డుమాతఫల మివోద్భిన్న స్వేద రేఖం గణ్డస్థల మాలత్యతే, అభినవయావనవిదాహనిర్భరోష్మణి కుచతపే వైవర్ణ్య ముపైతి వర్ణకః, వాసనీ చ పరిభోగానురూపం ధూస మాణ మాదర్శయతః. తదేషా మాను ష్యేన. దిప్త్యా చానుచ్ఛిష్టయావనా; యత, సౌకుమార్య మాగ తాస్సన్తోఽసి సంహ తా ఇ వావయవాః, ప్రస్నిగ్ధతమాఽసి పాణ్డుతానువిద్ధా దేహచ్ఛవిః, దన్త

మాభూత్. విభావరీ చ వ్యభాసీత్. అభూ చ్చ మే మనసి, —
 'కి మయం స్వప్నః? కిం విప్రలమ్బో వా? కి మియ మాసురీ
 దైవీ వా కాఽపి మాయా? య ద్భావి త ద్భవతు; నాహ
 విదం త త్త్వతోఽనవబుధ్య మోక్ష్యామి భూమిశయాన్, యావ
 దాయు రత్ర త్తాయై దేవతాయై ప్రతిశయిష్యామి.' ఇతి
 నిశ్చితమతి రత్తిషమ్.

అథావిరూపయ కాఽపి రవికరాభిత ప్తకువలయదామ
 తా న్తగాత్రయస్త్రిః క్లిష్టనివసనోత్తరీయానిరల క్తకరూక్షపాట
 లేన నిశ్వాసోష్ణజర్జరితత్విషా దస్తచ్చదేన వమ స్తీవ కపిల
 ధూమధూప్తం విరహానల మనవరతసలిలధారావిసర్జనా ద్రు
 ధిరావశేష మివ లోహితతరం ద్వితయ మత్తోరుద్వహ స్తీకుల
 చారిత్రబద్ధనపాశవిభ్రమేణైక వేణీభూతేన కేశకలాపేనసీలాం
 శుకరచితచీరచూలికాపరివృతా పతివ్రతాపతాకేన సంచర
 స్తీ, తామతామాఽపి దేవతానుభావా దనతిక్షీణవర్ణావకా
 శా సీమన్తినీ ప్రణిపతంత మాం ప్రహర్షోత్కంఘితేన భుజల
 తాద్యయే నోత్థాప్య పుత్త్రీవత్పరివ్యజ్య శిరస్యపాఘ్రాయ
 వాత్సల్యమివ స్తనయుగళేన స్తన్యచ్ఛలాత్ ప్రక్షరన్తీ శిశిరే
 శాశ్రుణా నిరుద్ధకణ్ఠీ న్నేహగద్గదం వ్యాహర్షీత్.

“వత్స! యది వః కథితవతీ మగధరాజమహిషీ వసు
 మతీ‘మమ హస్తే బాల మర్థపాలం నిధాయ కథాం చ కాంచి
 దాత్తభర్తృపుత్త్రీసఖిజనానుబద్ధాం రాజరాజప్రవర్తితాంకృ
 త్వాఽన్తర్ధాన మగా దాత్తజా మణిభద్రస్య.’ ఇతి సాఽహ
 మస్మి వో జననీ, పితృ ర్వో ధర్మపాలసూనో స్సమిత్రానుజన్య

కామపాలస్య పాదమూలాన్ని మూరణకోపకలుషితాశయా
ప్రోక్త్యానుశయవిధురాన్వయే కేనాపి రక్షోరూపేణోపే
త్య 'చణ్డికాయాం త్వయి వర్షమాత్రం వసామి ప్రవాసకుః
భాయ.' ఇతి శప్తైస్త్రి. బ్రువతై వాహ మావిష్టా ప్రాబు
ధ్యే. గతం చ తద్వర్షం వర్షసహస్రద్విగమ్. అతీతాయాం తు
యామిన్యాం దేవదేవస్య త్ర్యంబకస్య శ్రావస్త్యా ముత్సవ
సమాజమనుభూయ, బంధుజనం చ స్థానస్థానేభ్యస్సన్నిపతితం స
మీక్ష్య, ముక్తశాపా, పత్యుః పార్శ్వమభివరిష్యామితి ప్రస్థి
తాయా మేవ మయి, త్వమ త్రాభ్యేత్య 'ప్రతిపన్నోఽస్మి
శరణమిహత్వాం దేవతామ్,' ఇతి ప్రసుప్తోఽసి. ఏవం శాప
దుఃఖావిష్టయా మయాతదానత త్వతః పరిచ్ఛిన్నో భవాత్.
అపి తు శరణాగత మవీరతప్రమాదాయా మస్యాం మ
హాటవ్యా మయుక్తం పరిత్యజ్య గన్తు మితి, 'మయా త్వ మపి
స్వపన్నేవాసి సీతః; ప్రశ్నాసన్నే చ తస్మిన్ దేవగృహేపున
రచిన్తయమ్-కథ మిహ తరుణే నానేన సహ సమాజం గమి
ష్యామి?' ఇతి. అథ రాజ్ఞః శ్రావస్తీశ్వరస్య యథార్థనామ్నో
ధర్మవర్ధనస్య కన్యాం నవమాలికాం ఘర్తకాలసుధగే కన్యా
పురవిమానహర్త్యతలే విశాలకోమలతలం శయ్యాతల మధిశ
యానాం యదృచ్ఛ యోపలభ్య 'దిష్ట్యేయం సుప్తా, పరిజన
శ్చ గాఢనిద్రః శేతా మయ మత్ర ముహూర్త మాత్రం
బ్రాహ్మణమూరో యావత్కృతకృత్యా నివర్తేయ.' ఇతి
త్వాం తత్ర శామయిత్వా, త ముద్దేశ మగమమ్, దృష్ట్వా
చోత్సవశ్రియం, నిర్విశ్వ చ స్వజనదర్శనసుఖ, మభివాద్య
చ త్రిభువనేశ్వర, మూర్త్యాళిక ప్రత్యాకలనోపాయాథ సాధ్య

సం చ సమస్కృత్య భక్తిప్రణతహృదయాం భగవతీ మమ్మి
కాం, తయా గిరిదుహిత్రా దేవ్యా సస్మిత మయి భద్రే!
మాభైషీ, ర్భ వేదానీం భర్తృపార్శ్వగామినీ; గత స్తే
శాప, ఇత్యనుగృహీతా, సద్యవప ప్రత్యా పన్నమహిమా
ప్రతినివృత్య, దృష్టైవతావం యథావ దభ్యజానమ్.

కథం మత్సుత ఏ వాయంవత్స స్యార్థపాలస్య ప్రాణభూత
స్సఖా ప్రమతి! అతిపాపయా మయాఽస్మి స్సజ్జానా దా
దానీన్య మాచరితమ్. అపి చాయ మస్యా మానక్తభావః.
కన్యాచైనం కామయతే యువానమ్. ఉభౌ చేమా లక్ష్మ్యసు
ప్తా; త్రపయా సాధ్వసేన వాఽన్యోన్య మాత్మానం న వివృ
ణాతే. గస్తవ్యం చ మయా. కామాఘ్రతయాఽప్యనయా
కన్యయా రహస్యరక్షణాయ న సంభాషిత స్సఖీజనః పరిజనో
వా. నయామి తావ త్కుమారమ్. పున ర పీమ మర్థం లబ్ధు
క్షణో యథోపపన్నై రుపాయై సాధయిష్యతి.' ఇతి మత్స్రీ
భావప్రస్థాపితం భవంత మేత దేవ పత్రిశయనం ప్రత్యనై
జమ్. ఏవమిదం వృత్తమ్. ఏషా చాహం పితృ స్తే పాదమూ
లం ప్ర త్యుపసర్పేయమ్" ఇతి ప్రాజ్ఞాలిం మాం భూయోభూ
యః పరిరభ్య శిర స్యుపాఘ్రాయ కపోలయో శ్చుమ్మిత్వా
న్నేహవిక్ల బా గతాఽసీత్.

అహం చ పచ్చబాణవశ్యః శ్రావస్తీ మభ్యవ ర్తిషి. మార్గే
చమహతి నిగమే నైగమానాం తాన్రుచూడయుద్ధకోలా
హలో మహా నాసీత్. అహం చ తత్ర సన్నిహితః కించి ద
స్తేషి. సన్నిధినిష్ణాస్తు మే వృద్ధవిటః కోఽపిబ్రహ్మణ శ్వన

క్షైః స్థితహేతు మపృచ్ఛత్. అబ్రవం చ 'కథమివ నారికేల
జాతేః, ప్రాచ్యవాటకుక్కుటస్య ప్రతీచ్యవాటపురుషై రసమీ
శ్య బలాకాజాతిస్తామ్రచూఢోబలప్రమాణాధిక నైవ్యవం ప్రతి
విస్మయః?' ఇతి. సోఽపి తజ్ఞః 'కి మజ్ఞై రేభి ర్ద్యుత్పాదితైః
స్తూణ్ణీమాన్వ.' ఇ త్యుపహస్తికాయా స్తామ్బూలం కర్పూర
సహిత ముద్భృత్య మహ్యం దత్త్వా, చిత్త్రః కథాః కథయన్,
క్షణమతివృత్. స్తాయుధ్యత చాతినంరభమనుప్రహారప్రవృత్త
స్వపక్షము క్తకణ్ఠీరవరవం విహజ్జమద్వయమ్. జిత శ్చాప్ర
తీచ్యవాటకుక్కుటః. సోఽపి విటః స్వకుక్కుటవిజయస్రహృష్టో
మయి వయోవిరుద్ధం సఖ్య ముపేత్య, తదహారేవ స్వగృహే
స్నానభోజనాది తారయి త్వోత్తరేద్యుః శ్రావస్తీం ప్రయా
ంతం మా మనుగమ్య, స్తర్థవ్యోఽస్మిన్ త్యర్థ, ఇతి మిత్త్ర)వ
ద్విస్మయ, ప్రత్యయాసీత్.

అహం చ గత్వా శ్రావస్తీ మధ్వశ్రాన్తో బాహ్యోద్వాన
లతామణ్డపే శయితోఽస్మి. హంసరవస్రబోధిత శ్చోత్థాయ
కా మపి క్షణిశానూపురముఖరాభ్యాం చరణాభ్యాం మదస్తిక
ముపసర్పస్తీం యువతీ మద్రాక్షమ్. సా త్వాగత్య స్వహస్తవ
ర్తిని చిత్రపటే లిఖితం మత్సదృశం క మపి పురుషం మాం చ
పర్యాయేణ నిర్వర్ణయన్తీ సవిన్దయం సవితర్కం సహర్షం చ
క్షణ మవాతివృత్. మయాపి తత్ర చిత్రపటే మత్సదృశ్యం
పశ్యతా తస్యా శ్చ దృష్టివిచ్ఛేష్టిత మనాకస్మికం మన్యమానేన
'సను సర్వసాధారణోఽయం రమణీయః పుణ్యరామభూమి
భాగః, కి మితి చిరస్థితికేశోఽనుభూయతే? న నూపవేష్టవ్యమ్.'

ఇ త్యభిహితా సా సస్థిత మనుగృహీతాఽస్మిన్ నివ్యషీదత్. స
 జ్జుభా చ దేశవార్తానువిధా కాచనావయో రభూత్. కథా
 సంశ్రితా చ సా 'నేతాతిథి రసి, దృశ్యస్తే చ తేఽగ్రశాస్త్రా
 నీవ. గాత్రాణి, యది న దోషో మమ గృహేఽద్య విశ్రమిత
 మనుగ్రహః క్రియతామ్.' ఇ త్యశంసత్. అహం చ 'అయి
 ముగ్ధే! నైష దోషో, గుణ ఏవ' ఇతి తదనుసూర్గగామీ తద్గ్ర
 హగతో రాజాద్వేణ సా నభోజనాది నోపచరితః సుఖం నిషణ్ణో
 రహసి పర్యపుచ్ఛ్య 'మహాభాగ! దిగంతరాణి భ్రమతా కచ్చి
 దస్తి కించిదద్యుతం భవతోపలభ్యమ్?' ఇతి. మమాభవ స్సవసి
 మహా దిద మాశాస్పదమ్. 'ఏషా ఖలునిఖిలపరిజనసంబాధసం
 లక్ష్మితాయా స్సఖీ రాజదారికాయాః, చిశ్రవశేచాస్మిన్నస్థిత
 దుపరివిరచితసీతవితానం హర్మ్యతలం తద్గతం చ ప్రకాశవిస్తీ
 ర్ణం శరదభ్రపటలపాణ్డురం శయనం, తదధికాయినీ చ నిద్రాలీఢ
 లోచనా మ మై వేయం ప్రతికృతిః. అతో నూన మనన్తేన
 సాఽసి రాజకన్యా తావతీం భూమి మారోపితా యస్యా మస
 హ్యమదనజ్వరన్యధితోన్మాదితా సతీ, సఖినిర్బంధపృష్టవిక్రీయా
 నిమిత్తా, చాతుర్యే జైత్రద్రూపనిర్మాణే నైవ సమర్థ ము
 త్తరం దత్తవతీ. రూపసంవాదాచ్చ సంశయాదనయా పృష్టః.
 భిద్యా మస్యాః సంశయం యథానుభవకథనేన,' ఇతి జాతని
 శ్చయోఽబ్రవం. 'భద్రే, దేహిచిత్రపట' మితి. సా త్వర్చిత
 వతీ మధస్తే.

పున స్త మాదాయ, తా మపి వ్యాజసుప్తా ముల్లసన్మ
 దనరాగవిహ్వలాం వల్లభాం త త్రైవాభిలిఖ్య, 'కాచిదేషం
 భూతా యువతి రీదృశన్య పుంసః పార్శ్వశాయీ న్యరణ్యా

న్యాం ప్రసుప్తేన మ యోషలభ్యా. కితైష స్వప్నః' ఇ త్యాల
పం చ. హృష్టయా తు తయా విస్తరతః పృష్టః సర్వ మేవ
వృత్తాంత మకథయమ్. అసౌ చ సఖ్యా మన్నిమిత్తా న్యవస్థా
స్తరా నియవర్ణయత్. త దాకర్ణ్య చ 'యది తవ సఖ్యా మదను
గ్రహోన్ముఖం మనో, గమయ కానిచి దహాని; క మపి కన్యా
పురే నిరాశజ్ఞునివాసకరిణ ముపాయ మారచ య్యాగమి
ష్యామి.' ఇతి కథంచి దేనా ముపగమయ్య గత్వాత దేవఖర్వ
టం వృద్ధవిటేన సమగంసి. ససంభ్రామ మసౌ విశ్రమయ్య త
తై వ స్నానభోజనాది కారయిత్వారహ స్వప్నచ్ఛత్. 'ఆర్య,
కస్య హేతో రచిరాత్ ప్రత్యాగతోఽసి.' ఇతి.

ప్రత్యవాదిష మేనమ్.—“స్థాన ఏ వాహ మార్కేణ
పృష్టః. శ్రూయతా మ స్తి హి శ్రావ స్తీ నామ నగరీ. తన్యాః
పతి రపర ఇవ ధర్మపుత్రో ధర్మవర్ధనో నామ రాజా. తస్య
దుహితా ప్రత్యాదేశ ఇవ శ్రియః, ప్రాణఇవ కుసుమధన్వనః,
సౌకుమార్యవిడమ్భితనవమాలికా కన్యకా. సామయా సమా
ప త్తిదృష్టా కామనారాచవ త్క్లిషివ కటాక్షమాలాంమమ మ
ర్మణి వ్యకిరత్. తచ్ఛల్కల్యోద్ధరిణక్షమ శ్చ ధన్యవైరిసదృశ స్త్వ
దృతే నేతిరోఽస్తి వై ద్య ఇతి ప్రత్యాగతోఽస్మి. త త్ప్రసీద
కంచి దుపాయ మిచరితుమ్. అయ మహం పరివ ర్తితీ స్త్రీవే
ష స్తేకన్యానామ భవేయమ్. అనుగతశ్చ మయాత్వ ముపగ
మ్య ధర్మాసనగతం ధర్మవర్ధనం వక్ష్యసి: 'మ మేయ మే కై వ
దుహతా. జాతమాత్రాయాం త్వస్యాం జన న్యస్యా స్సంస్థి
తా. మాతా చ పితా చ భూత్వాఽహ మేవ వ్యవర్ధయమ్.
ఏతద్ధర్మ మేవ విద్యామయం శుక్ల మార్జితం గతోఽభూ దవ

స్త్రీనగరీ ముజ్జయినీ మన్మదై వాహికకులజః కోఽపి విప్రదా
 రకః. తస్మై చేయమనుమతా దాతు మితరస్మైన యోగ్యాః
 తదణీభూతాచేయం, స చ విలम्బితః. తేన త మానీయ పాణి
 మస్యా గ్రాహయిత్వా తస్మిన్నవ్యస్తభార స్పన్నస్యసిష్యే. దుర
 భిరక్షతయా దుహితృణాం ముక్తశైశవానాం విశేషతశ్చ
 మాతృకాణామిహ దేవం మాతృపితృస్థానీయం ప్రజానా
 మాపన్నశరణ మాగతోఽస్మి యది వృద్ధం బ్రాహ్మణ మధీతిన
 మగతి మతిథిం చ మా మనుగ్రాహ్యపక్షే గణయ త్యాది
 రాజచరితధుర్యో దేవః, సైషా భవద్భుజతరుచ్ఛాయామఖణ్డత
 చారిత్రా తావ దధ్యాస్తాం, యావ దస్యాః పాణిగ్రాహక
 మానయేయమ్.' ఇతి. స ఏవ ముక్తో నియత మభిమనాయమా
 నః స్వదుహితృసన్నిధౌ మాం వాసయిష్యతి. గత స్తు భవా
 నాగామిని మాసి ఫాల్గునే, ఫల్గునీ షూత్రరాసు, రాజాన్తఃపుర
 జనస్య తీర్థయాత్రోత్సవో భవిష్యతి. తీర్థస్థానా త్పాఞ్చ్యాం
 దిశి గోదతాన్తర మతిక్రమ్య వాసీరవలయమధ్యవర్తినికార్తి
 కేయగృహే కరతలగతేన శుక్లామ్బరయుగళేన సహ స్థాస్యసి
 స ఖల్వహ మనభిశఙ్కు ఏవై తావన్తం కాలం సహ విహృ
 త్య రాజకన్యయా, భూయస్తస్మిన్నుత్సవే గజ్జామ్భసి విహరన్,
 విహరవ్యాకులే కన్యకాసమాజే, మగ్నోపసృత స్త్వదభ్యాశ
 ఏవోన్మంత్యౌమి. పున స్త్వ దుపహతే వాససీ పరిధాయాప
 నీతదారికావేషో జామాతా నామ భూత్వా త్వా మే వాసు
 గచ్ఛేయమ్. నృపాత్మజా తు మా మిత స్తతోఽన్విష్యానాసా
 దయస్తీ 'తయా వినా నభోక్ష్య' ఇతి రుద్ర త్యేవస్థాస్యతి. తన్మూ
 లే చ మహతి కోలాహలే క్రందతు పరిజనేషు, రుదతు సఖి

జనేషు, శోచత్సు పారజనేషు, కిం కర్తవ్యతామూఢే సామా
 త్యే పార్థివే, త్వ మాస్థానీ మేత్య మాం స్థావయిత్వా వక్ష్యసి.
 'దేవ, న ఏష మే జామాతా, తవార్హతి శ్రీభుజా
 రాధనమ్. అధీతీ చతుర్వామ్నాయేషు, గృహీతీ షట్సు
 క్లేషు, ఆస్మీక్షకీచిక్షణః, చతుష్షష్టికలాగమప్రయోగచతు
 రః, విశేషేణ గజరథతురజ్జతస్త్రివిత్, ఇష్వపనాస్త్రకర్మణి
 గదాయుధే చ నిరుపమః, పురాణేతిహాసకుశలః, కర్తా కావ్య
 నాటకాఖ్యాయికానాం, వేత్తా సోపనిషదోర్ధ్వశాస్త్రస్య,
 నిర్మత్సరో గుణేషు, విస్రమ్భి సుహృత్సు, శక్తస్సంవిభాగ
 శీల శ్శుభ్రధరో గతస్మయ శ్చ. నాస్య దోష మణీయాంస
 మ ప్యుపలభే, న చ గుణే ష్వవిద్యమానమ్, తన్మాదృశ్య
 బ్రాహ్మణమాత్రస్య న లభ్య ఏష సంబధ్ధి. దుహితర మస్త్రై
 సమర్ప్య వార్ధకోచిత మస్త్య మాశ్రమం సంక్రామేయం యది
 దేవ స్సాధు మన్యతే' ఇతి. స ఇద మాకర్ణ్య వై వర్ణ్యాక్రాంత
 వక్త్రః, పర ముపేతో వై లక్షణ్య మారవ్యతేఽనునేతు మసి
 త్యతాది సంకీర్తనే నాత్రభవంతం మన్త్రిభిస్సహ త్వం తు తే
 షా మదత్తశ్రోత్రో ముక్తకణ్ఠం దదిత్వా, చిరస్య బాష్పకుణ
 కణః కాష్ఠా న్యాహృత్యాఽగ్నిం సంధుక్ష్య రాజమంద్రిరద్వారే
 చితాధిరోహణాయాపక్రమిష్యసే. సతావదేవ త్వత్పదయో
 ర్నిపత్య సామాత్యో నరపతిరభిమతై ర్హస్తాన్వముపచ్ఛవ్య
 దుహితరం మహ్యం దత్త్వా మద్యోగ్యతాసమారాధితః సమస్త
 మేవ రాజ్యభారం మయి సమర్పయిష్యతి. సోఽయ మభ్యుపా
 యోఽనుష్ఠేయః యది తుభ్యం రోచతే' ఇతి. సోఽపి షటుర్వ
 టానా మగ్రణీరసకృదభ్యస్తకపటప్రపఞ్చః సాఞ్చాలశర్కాయ

థోక్త మభ్యధికం చ నిపుణ ముపక్రాంతవాన్, ఆసీ చ్చ మమ
సమీహితానా మచిరకాలసిద్ధిః. అన్వభవం చ మధుకర ఇవ
నవమాలికా మార్ద్రసుమనసమ్. అస్య రాజ్ఞ సింహవర్తణః.
సాహాయ్యదానం సుహృత్సంకేతభూమిగమన మి జ్యౌభయ
మపేక్ష్య సర్వబలనన్దోహేన చమ్పా విమా ముపగతోదైవా
ద్దేవదర్శనసుఖ మనుభవా మితి.

శ్రుత్వైత త్ప్రమతిచరితం స్థితముకుళితనయనో విలా
సప్రాయ మూర్జితం, మృదుప్రాయం చేష్టిత, విష్ట ఏష మా
ర్గః ప్రజ్ఞావతామ్. అథేదాసి మత్ప్రభవాన్ ప్రవిశతు. ఇతిమిత్త్రీ
గుప్త మైశత క్షీతీశపుత్త్రీః.

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదణ్డినః కృతౌ దశకుమారచరితే
ఉత్తరపీఠికాయాం ప్రమతిచరితం నామ
పంచమోచ్ఛావసః.

మి త్త) గుప్త చ రి తం నా మ

షష్ఠో చ్ఛాసః.

మి త్త) గుప్త శ్చాచచక్షే. దేవ! సోఽహ మపి సుహృ
త్సాధారణ భ్రమణకారణః సు హృషు దామలిష్టాహ్వయస్య
నగరిస్య బాహ్యోద్యానే మహాంత ముత్సవసమాజ మాచోక
యమ్. తత్ర క్వచి దతిము క్తలతామణ్డపే క మపి వీణావాదే
నాత్తానం. వినోదయంతం యువాన మద్రాక్షమ్. అప్రాక్షం చ
'భద్ర! కో నా మాయ ముత్సవః? కి మర్థం వా సమారబ్ధః?
కేన వానిమి త్తే నోత్సవ మనాదృ త్యైకా నే భవా నుత్క
ణ్ణిత ఇన పరివాది నీద్వితీయ స్తివృత్తి?' ఇతి.

సోఽభ్యధత్. "సౌమ్య! సుహృపతి స్తుజగన్వా నా
మానపత్యః, ప్రార్థితవా నముష్మి న్నాయతనే విస్మృతవిధ్య
వాసరాగం వసన్త్యా విధ్యవాసిన్యాః పాదమూలా దవత్యద్వ
యమ్. అనయా చ కిలాస్మై ప్రతిశయితాయ స్వప్న సమా
దిప్తమ్-'ఉత్పత్స్య తే త వైకః పుత్రో', జనిష్యతే చైకా దు
హితా. స తు తస్యాః పాశేగ్రాహక మనుజీవిష్యతి. సా తు
సప్తమా ద్వర్షా దారభ్య ఆపరిణయా త్ప్రతిమాసం కృత్తి
కాసు కన్ధకన్మ త్యేన గుణవద్భర్తృలాభాయ మాం సమరా
ధయతు. యం చా భిలషే త్సోఽముష్మై దేయా. స చోత్స
వః కన్ధకోత్సవో నా మాస్తు." ఇతి. తతోఽల్పీయసా కాలేన

రాజ్ఞః ప్రియమహిషీ మేదిసీ నా మైకం పుత్రీ మసూత. న ముత్పన్నా చైకా దుహితా. సాఽద్య నామ కన్యా కన్దుక వతీ సోమాపీఠాం దేవీం కన్దుకవిహారే నారాధయిష్యతి. తస్యా స్తు సఖీ చన్ద్రసేనా నామ ధాత్రేయికా మమ ప్రియాఽసీత్. సా చైషు దివసేషు రాజపుత్రేణ భీమధన్వనా బలవదనురుద్ధా. త దహ ముత్కణ్ఠితో మన్దుకశర శల్యదుఃఖోద్విగ్నచేతాః కలేన వీణారవే నాత్మానం కించి దాశ్వాసయన్ వివిక్త మధ్యాసే." ఇతి.

అస్మిన్నేవ క్షణే కి మపి నూపురకవళిత ముపాతిషత. ఆగతా చ కాచి దజ్ఞనా. దృష్ట్వైవ స ఏనా ముత్ఫుల్లదృష్టి రుత్థా యోపగూఢ స్తయా తత్రైవోపావిశత్. అశంస చ్చ 'నైషా మే ప్రాణసమా, యద్విరహో దహన ఇవ దహతి మామ్. ఇదం చ మే జీవిత మపహరతా రాజపుత్రేణ మృత్యు నేవ నిరుష్కతాం నీతోఽహమ్. న చ శత్రోయి రాజనూ ను రి త్యముష్మిన్న న్యాయ్య మాచరితుమ్. అతోఽనయాఽత్మానం సుదృష్టం కారయిత్వా త్యక్త్యామి నిష్ప్రీతిక్రియాన్ ప్రాణాః.' ఇతి. సా తు పర్యశ్రముఖీ సమభ్యధాత్;- 'మాస్త్వ నాథ, మత్కృతేఽధ్యవస్య సాహసమ్; యస్త్వ ముత్తమా తస్థిర్ధవాహా దర్థదాసా దుత్పద్య కోశదాస ఇతి గురుభిరభిహితనామధేయః పున ర్మదత్యాసక్తో ద్వేషదాస ఇతిద్విషద్భిః ప్రఖ్యాపితోఽసి, తస్మిం స్త్వయ్యుపరతే య ద్యహం జీవేయం, నృశంసో వేశ ఇతి సమర్థయేయం లోకవాదమ్. అతోఽద్యైవ నయ మా మీచ్ఛితం దేశమ్.' ఇతి. సతుమా

మభ్యధత్త. 'భద్ర! భవద్దృష్టేషు రాష్ట్రేషు కతమస్సమృద్ధం సంపన్నసన్యం, సత్పురుషభూయిషం చ? ఇతి. త మహా మీష ద్విహ స్యాబ్రవమ్. 'భద్ర! విస్తీర్ణేయ మర్ణవామ్బరా, న పర్యంతోఽస్తి స్థానే స్థానే రమ్యాణాం జనపదానామ్. అపి తు న చే దిహ యవయోః, సుఖవివాసకారణం క మ ప్యుపాయము త్పాదయితుం శక్నుయాం, తతోఽహ మేవ భవేయ మధ్వ దర్శి.'

తావ తోదైరత రణితాని మణిసూపురాణామ్. అథా సా జాతసంభ్రమా 'ప్రాప్తై వేయం భర్తృదారికా కన్దకవతీ కన్దకక్రీడితేన దేవీంవిన్ధ్యవాసినీ మారాధయితుమ్. అనిషిద్ధ దర్శనా చేయ మస్మిన్. కన్దకోత్సవే. సఫల మస్తు యుష్మచ్ఛ త్సుః. ఆగచ్ఛ తం ద్రష్టుమ్. అహ మస్యా స్సకాశవర్తినీ భవే యమ్. ఇ త్యయాసీత్. తా మన్వయావచావామ్. మహతి రత్నరజ్జవీరేస్థితాం ప్రథమంతామ్రాష్ఠీమపశ్యమ్. అతిష్ఠచ్ఛసా సద్య ఏవ మే హృదయే; న మయాఽన్యేన చాన్తరాశేదృష్టా. చిత్రియావిప్రచిత్తశ్చాచిన్తయమ్- 'కిమియం లక్ష్మీ? నహిన హి; తస్యాః కిల హస్తే విన్యస్తకమల, మస్యాస్తు హస్త ఏవ కమలమ్; భుక్తపూర్వాచ నా పురాతనేన పుంసా పూర్వరా జై శ్చ, అస్యాం పున రనవద్య మయాతయామం చ యావ నమ్.' ఇతి చిన్తయ త్యేవ మయి, సాఽనవద్యసర్వగాత్రీవ్యత్య స్తహ స్తపల్లవాగ్రస్పృష్టభూమి రాలోలనీలకుటిలాలకా సవి భ్రుచం భగవతీమభివన్ద్య కన్దక మమన్తరాగరూపితాక్షమన జ్జ మి వాలమ్బత. లీలాశిఖిలం చ భూమౌ ముక్తవతీ. మన్తో థితం చ కిళ్ళి త్కుళ్ళితాఙ్గుషేన ప్రసృతకోమలాఙ్గులినా

పాణిపల్లవేన సమాహత్య హస్తపృష్ఠేన చోన్నీయ, చటుల
 దృష్టిలాఙ్ఘితం స్తబక మివ భ్రమరమాలానుబద్ధ మవపత స్త
 మాకాశ ఏ వాగ్రహీత్, అముఞ్చ చ్చ మధ్యవిలమ్బితలయే
 ద్రుతలయే చ మృదుమృదు ప్రహర స్తి తత్త్విణే చూర్ణపద
 మదర్శయత్. ప్రశాంతం చ తం నిర్దయ ప్రహరై రుదపాద
 యత్. విపర్యయేణ చ ప్రాశమయత్. పక్ష మృజ్వాగతం చ
 వామదక్షిణాభ్యాం కరాభ్యాం పర్యాయేణాభిఘ్నతీ శకు స్త
 మివోదస్థాపయత్. దూరోత్థితం చ ప్రపత స్త మాహృత్యగీత
 మార్గ మాచరత్. ప్రతిదిశం చ గమయిత్వా ప్రత్యాగమయ
 త్. ఏవ మనేకరణమధురం విహరి స్తి, రజ్జగతస్య ర స్తిచేతసా
 జనస్య ప్రతిక్షణ ముచ్ఛావచాః ప్రశంసావాచః ప్రతిగృహ్యతీ.
 తత్త్వణారూఢవిస్రమ్భం కోశదాస మం సేవలమ్బ్యకట్టకేతగణ్డ
 ముత్స్సలేక్షణం చ మయ్యభిముఖిభూయ తిష్ఠతి తత్ప్రధమావ
 తీర్ణ కన్దర్ప కారితకటాక్షదృష్టిస్తదనుమార్గవిలసిత లీలాఙ్ఘిత
 భూలతా శ్వాసానిలవేగాద్దోలితై ర్దస్తచ్ఛదరశ్మిజాలైర్గీలాప
 ల్లవై రివముఖకమలపరిమళగ్రహణలోలా నలి నస్తాడనీయ స్తి,
 మణ్డలభ్రమణేషు కన్దుకన్యాతి శీఘ్రప్రచారతయా ప్రవిశ స్తివ
 మద్దర్శనలజ్జయా పుష్పమయం పక్షరం, పక్షుబిన్దు ప్రస్మతేషుప
 ఙ్ఘాపి పక్షుబాణబాణా యుగప ది వాభిపతత స్త్రాసే నావ
 ఘట్టయ స్తి, గోమూత్రికాప్రచారేషు ఘనదర్శితరాగవిభ్రమా
 విద్యుల్లతా మివ విడమ్బయ స్తి, భూషణమణిరణితద త్తలయసం
 వాది పాదచారమప దేశస్మిత ప్రభానిషి క్తబిమ్బాధర మవస్రం
 సితప్రతినమాహితశిఖణ్డభారం సమాఘట్టితక్వణితరత్న మేఖ
 లాగుణమఙ్గితోత్థితవృథునితమ్బవిలమ్బిత విఠలదంశుకోజ్జ్వల

మాకుఞ్చితప్రసృశవేల్లితభుజులతాభిహతలలితకన్దుక మావర్జిత
బాహుపాశముపరిపరివర్తితత్రికవిలగ్నలోలకున్దుల మవగలిత
కర్ణపూరకనకపత్త్రప్రతిసమాధానశీఘ్రతానతిక్రమితప్రకృత
క్రీడనమసకృదుత్క్షిప్యమాణహస్తపాదబాహ్యభ్యంతరభ్రాన్త
కన్దుక మవనమనోన్నమననైరన్తర్యనప్టదృప్త మధ్యయప్టేక
మవపతనోత్పతన నిర్వ్యవస్థ ముక్తాహార మఙ్కురితమర్కసలిల
దూషిత కపోలపత్త్రభజ్గ శోషణాదికృత శ్రవణపల్లవానిల
మాగళిత స్తనతటాంశుకనియమవ్యాప్యత్రైకపాణిపల్లవం చ
నిషద్యోక్తాయ నిమిలోన్మీల్మ్యస్థిత్యా గత్వా చైవాతిచి
త్రం పర్యక్రీడత రాజకన్యా. అభిహత్య భూతలాకాశయో రపి
క్రీడాన్తరాణి దర్శనీయా న్యేకేనైవానేకే నేవకన్దుకే నాద
ర్మయత్. చంద్రినేనాదిభిశ్చప్రియసఖిభిస్సహ విహృత్య విహృ
తాన్తేచాభివన్ద్య దేవీం, మనసా మే సానురాగేణేవ పరిజనే
నాను గమ్యమానా, కువలయశర మివ కుసుమశరస్య మయ్య
పాజ్గం సమర్పయన్తీ, సాపదేశ మసకృదాపర్త్యమాన వదన
చంద్రమణ్డలతయా స్వహృదయమివ మత్సమీపే ప్రేషితంప్రతి
నివృత్తం న వే త్యాలోకయన్తీ, సహ సఖిభిః కుమారీపుర
మగమత్. అహం చానజ్గవిహ్వలః స్వవేశ్న గత్వా కోశదా
సేన యత్నవదత్యుదారంన్నానభోజనాదికమనుభావితోఽస్మి.

సాయం చోపసృత్య చంద్రినేనా రహసి మాం ప్రణివ
త్య పత్యు రంన మంసేన ప్రణయసేశలయా ఘట్టయన్త్య
పావిశత్. ఆచప్త చ హృష్టః కోశదాసః 'భూయాస మేవం
యావదాయు రాయతాషి, త్వత్ప్రసాదస్య పాత్రమ్' ఇతి.

మయాతు సస్మిత మభిహితం 'సఖ! కి మేత దాశాస్యమ్? అస్తి కించి దజ్ఞసమ్, అనయాతదక్తనేత్రయా రాజనూనురుపస్థితోవాసరీ మివై నాం ద్రక్ష్యతి. విరక్తశ్చైచనాంపున స్త్యక్ష్యతి.' ఇతి. తయా తు స్మేరయాఽస్మి కథితః.—'సోఽయ మార్ఘేణాజ్ఞాకరో జనోఽత్యర్థ మనుగృహీతో య దస్మి న్నేవ జన్మ ని మానుషం వపు రపసీయ వాసరీ కరిష్యతే. త దాస్తా మిద మన్యథాఽపి సిద్ధం న సమీహితమ్. అద్యఖిలు కస్తుకోత్సవే భవంత మపహసిత మనోభవాకార మభిలషన్తీరోషా దివ హ రద్విషాఽతిమాత్రమాయాస్యతే రాజపుత్రీ. సోఽయమగ్ధో విదితభావాయా స్వమాత్రే, తయా చ తన్మాత్రే, మహిష్యా చ మనుజేంద్రియ, నివేదయిష్యతే. విదితార్థ స్తు పార్థిస్త్యయా దుహితుః పాణి గ్రహయిష్యతి. తత శ్చ త్వదనుజీవినా రాజ పుత్రేణ భవితవ్యమ్. ఏవ హి దేవతాసమాదిప్తో విధిః. త్వ దాయత్రే చ రాజ్యే నాల మేవ త్వామతిక్రమ్య మా మేవం రోద్ధం భీమధన్వా. త త్సహతా మయం త్రిచతురాణి ది వాని.' ఇతి మామామస్త్యై ప్రియం చోపగూహ్య ప్రత్య యాసీత్. మమ చ. కోశదాసస్య చ తదుక్తానుసారేణ బహు వికల్పయతోః కథంచి దక్షియత త్షపా.

క్షపాస్తేచ కృతయథోచితనియమస్తమేవ ప్రియాదర్శనసుభగ ముద్యానోద్దేశ ముపాగతోఽస్మి. తత్రైవ చోపసృత్య రాజపుత్ర్యై నిరభిమాన మభిముఖిభిః కథాభిర్మా మను వర్తమానో ముహూర్త మాస్త. సీత్వా చోపకార్యా మాత్మసమేన స్నానభోజనశయనాదివ్యతికరేణోపాచరత్. తల్ప గతం చ స్వప్న నానుభూయమానప్రియాదర్శనసుఖ మాయ

సేన నిగళేనాతిబలవ ద్భూమిపురుషైః పీవరభుజదణ్డోపరుద్ధ
మబన్ధయత్, మాం ప్రతిబుద్ధం చ సహసా సమభ్యధాత్.
'అయి దుర్మతే! శ్రుత మాలపితం హతాయా శ్చంద్ర)సేనా
యా జాలరన్ధ్ర)నిస్సృతం తచ్ఛేష్టావబోధప్రయుక్తయాన
యా కుబ్జయా; త్వం కిలాభిలషితో వరాక్యా కన్దుకవత్వా?
తవ కిలానుజీవినా మయా స్థేయమ్? త్వద్వచః కిలానతిక్రమ
తా మయా చంద్ర)సేనా కోశదాసాయ దాస్యతే?' ఇ త్యుక్త్వా
పార్శ్వచరం పురుష మేక మాలోక్యాకథయత్ 'ప్రక్షి పై
సం సాగరే' ఇతి. స తు లబ్ధరాజ్య ఇ వాతిహృష్టో 'దేవ! య
దాజ్ఞాపయ నీ'తి యథాదిష్ట మకరోత్.

అహం తు నిరాలమ్బనో భుజాభ్యామిత స్తతః స్పన్దమా
నః కి మపి కాష్ఠం దైవదత్త ముర సోపశ్లిష్య, తావ దప్లోషి
యావ దపాసర ద్వాసరః శర్వరీ చ సర్వా. ప్రత్యుష స్యద్భృ
శ్యత కి మపి వహిత్రమ్. అముత్రాసక్ యవనాః. తే మా
ముద్భృత్య రామేషునామ్నే నావికనాయకాయ కథితవన్తః
'కోఽప్యయ మాయసనిగళబద్ధ ఏవ జలే లబ్ధః పురుషః. సోఽ
య మపి సింహేత్ సహస్రం ద్రాక్షాణాం క్షణేనై కేన.' ఇతి.
అస్మిన్నేవ క్షణేనై కనాకాపరివృతః కోఽపి మద్గు రభ్యధావ
త్. అభిభయ ర్యవనాః, తావ దతిజవా నాకాః శ్వాన ఇవ
వరాహ మస్త త్సోత్పితం పర్యగున్ధక్. ప్రావర్తత సంప్రహరః.
పరాజైషత యవనాః. తా నహ మగతీ నవనీదత స్సమాశ్వా
స్యా వాదిషమ్ 'అవసయత మే నిగళబద్ధనమ్. అయ మహా
మవసాదయామి వ స్సపత్నాక్.' ఇతి. అమీ తథాఽకుర్వక్.
సర్వాం శ్చ తాన్ ప్రతిభటా భల్లవర్షిణా భీమటం కృతేన

శార్ఙ్గేణ లవలీకృతాఙ్గా నకార్షమ్. అవప్లుత్యహతవిధ్వస్తయో
 ధ మస్తత్స్వోతసంస క్తపోత మముత్ర నావికనాయక మనభిసర
 మభిపత్య జీవగ్రహ మగ్రహీషమ్. అసౌ చాసీ త్స ఏవ భీను
 ధన్యా. తం చ మా మవబుధ్య జాతప్రీడ మబ్రవమ్ 'తాత!
 కిం దృష్టాని కృతా న్తవిలసితాని?' ఇతి. తేతు సాయాంస్రికా
 మదీయే నై వ శృంభలేన త మతిగాఢం బద్ధ్వా హర్ష కిలకిలా
 రవ మకుర్వ్య. మాం చాపూజయన్.

మర్వారా తు సా నౌ రననుకూలనాతనున్నా దూర మభి
 పత్య క మపి ద్వీపం నిబిడ మాశ్లిష్టవతీ. తత్ర చ స్వాదు పా
 నీయ మేధాంసి కన్దమూల ఫలాని సంజఘృక్షువో గాఢప
 తిత శిలావలయ మవాతరామ. తత్రచాసీ నృహశైలః.
 సోఽహ 'మహా! రమణీయోఽయం షర్వతనితమ్భభాగః, కా
 న్తత రేయం గన్ధపాషాణవ త్యుపత్యకా, శిశిర మిద నిద్రివ
 రారవిన్దమకరన్ద బిన్దచన్ద్రకోత్తరం గోత్రవారి, రమ్యోఽయ
 మనేకవర్ణ కుసుమమంజ్జరీమంజ్జులతర స్తరువనాశోగ,' ఇత్యత్ప్ర
 ప్తయా దృశా బహుబహు పశ్యన్నలక్ష్మితాధ్యాయాథ త్కో
 ణీధరశిఖరః, శోణీభూత ముత్పిభాభిః పద్మరాగసోపానశిలా
 భిః కి మపి నాళీకపరాగధూసరం సర స్సమధ్యగమమ్. స్నాత
 శ్చ కాంశ్చి దమృతస్వాదూ నిసభక్తా నాస్వాద్యాంసలగ్న
 కల్హార స్తీరవర్తినా కేనాఽపి భీమహుషేణ బ్రహ్మరాక్షసే నా
 భిపత్య 'కోఽసి? కుతస్త్వోఽసీ' తి నిర్భర్త్యతాఽభ్యధీయే.
 నిర్భయేన చ మయాసోఽభ్యధీయత. 'సౌమ్య! సోఽహ మ
 సి ద్విజన్తా శత్రుహస్తా దర్శవ, మర్ణవా ద్యవననాపం, యవ

ననావశ్యితగ్రావాణ మేనం పర్యతప్రదేశం, గతో యద్భుచ్చ
యాఽస్మి స్మరసి విశ్రాంతః; భద్రం త'వేతి. సోఽబ్రూత 'న చే
ద్భవీషి ప్రశ్నా నశ్నామి త్వా' మితి. మ యోక్తం 'భవతు,
పృచ్ఛ తావత్' ఇతి. అ థావయో గేకయాఽఽర్యయాఽఽ
సీ త్సంలాపః.

కిం క్రూరం? స్త్రీహృదయం

కిం గృహిణః ప్రియహితాయ? దారగుణాః,

కః కామః? సంకల్పః

కిం దుష్కరసాధనం? ప్రజ్ఞా.

ఇయ దుక్త్వాధూమినీగోమినీనిమ్మవతీ నితమ్మవత్యః ప్రమాణ
మి త్యుపదిష్టో మయా. సోఽబ్రవీత్ 'కథయ కీదృశ్యస్తా?' ఇతి.
అత్రోదా హరమ్.

అస్తి త్రిగర్తోనామ జనపదః. తత్రాసక్ గృహపతయ
స్త్రయః స్థితసారధనా స్సోదర్యాః ధనక ధాన్యక ధన్యకా
ఖ్యాః. తేషు జీవత్సు న వపర్ష వర్షాణి ద్వాదశ దశశతాక్షః.
క్షీణసారం సస్య, మోషధ్యో వన్ధ్యా, న ఫలవంతో వనస్పత
యః, క్లిబా మేఘాః, క్షీణస్తోతస స్సృవన్త్యః, పఙ్కు కేషాణి
పల్వలాని, నిర్నిష్కన్దా న్యుత్సమణ్డలాని, విరళీభూతం కన్ద
మూలఫల, మవహీనాః కథాగళితాః కల్యాణోత్సవక్రియా,
బహుళీభూతాని తస్కరకులా, న్యన్యోన్య మభక్షయక్ ప్రజాః,
పర్యలుత నితస్తతో బలాకాపాణ్డరాణి సరశిరఃకపాలాని,
పర్యహిణ్డన్త శుష్కాః కాకమణ్డల్యః, శూన్యీభూతాని నగర
గ్రామ ఖర్వట పుటభేద నాదీని. త ఏతే గృహపతయః సర్వథా

న్యనిచయ ముపయుజ్యాజావికం గవలగణం గవాం యూథం
 దాసీదాసజన మపత్యాని జేష్ఠమధ్యమభార్యే చ క్రమేణ భ
 ష్యుయిత్వా, కనిష్ఠభార్యా ధూమిసీ శోభిష్యుణీయేతి సమకల్ప
 యన్, అథ కసీయాన్ ధన్యకః ప్రియాం స్వామత్తు మక్షమ
 స్తయా సహ తస్యా మేవ నిశ్యపాసరత్. మార్గక్లాంతాం చో
 ద్వహన్ వనం జగాహే. స్వమాంసాస్యగవసీతక్షుత్విపాసాం
 తాం నయ న్నస్తరేక మపి నికృత్తపాదపాణి కర్ణనాసిక మవ
 నిపృష్ఠే విచేష్టమానం పురుష మద్రాక్షీత్. తమ వ్యార్ద్రాశ
 యః స్కంధే నోద్వహన్ కస్తమూలమృగబహుళే గహనోద్దేశే
 యత్నరచితపర్ణశాల శ్చిర మవసత్. అముం చ విరోపితవ్రణ
 మిక్ష్మదీత్రైలాదిభి రామిషేణ శాకేనాత్మనిర్విశేషం పుపోష.
 పుష్టం చ త ముద్రిక్తధాతు, మేకదా మృగాన్వేషణాయ ప్ర
 యాతే ధన్యకే, సా ధూమిసీ రిరంసయోపాతిష్ఠత్, భర్త్సితా
 ౭పి తేన బలాత్కారేణాభ్యరీరమత్. నివృత్తం చ పతి ముద
 కాభ్యర్థిన 'ముద్భృత్య కూపా త్పిబ, రుజతి మే శిర శ్చిరోరోగ'
 ఇన్యుదచ్ఛానం సరజ్జం పుర శ్చిక్షేప. ఉదచ్ఛాయస్తం తం చ
 కూపా దపః, పృష్ఠతో గత్వా ప్రణునోద. తం చ వికలం
 స్కంధేనోదుహ్య దేశా ద్దేశాన్తరం పరిభ్రమన్తి. పతివ్రతా
 ప్రతీతిం లేభే, బహువిధా శ్చ పూజాః. పున రవన్తిరాజానుగ్ర
 హా స్మహత్యా భూత్యా న్యవసత్. అథ పానీయార్థిసార్థజన
 సమాపత్తిదృష్టోద్భృత మవన్తిషు భ్రమన్త మాహారార్థినం
 భర్తార ముపలభ్య, సా ధూమిసీ 'యేన మే పతి ర్వికలీకృతః
 స దురాత్మా ౭య' మితి తన్య సాధోశ్చిత్రవధమజ్ఞేన రాజ్ఞా
 సమాదేశయాంచకార. ధన్యక స్తు దత్తపశ్చాద్భివో వధ్య

భూమిం నీయమానః సశేషత్వా దాయుషో 'యో మయా వికలీకృతోఽభిమతో భిక్షున చే న్నే సాప మాచక్షేత, యుక్తో మే ద్దూః.' ఇత్యదీనమధికృతమభిజగాద. 'కో దోష' ఇత్యుపసీయ దర్శితేఽముష్టికా, సవికలః పర్యశ్రుః సాదవతిత స్తస్య సాధో స్తత్సృకృత మసత్యాశ్చ తస్యా స్తథాభూతం దుశ్చరిత మార్యబుద్ధి రాచచక్షే. కుపితేన రాజ్ఞా విరూపిత ముఖీ సా దుష్కృతకాణి కృతా శ్వభ్యః సాచికా. కృతశ్చ ధన్యకః ప్రసాదభూమిః. తద్భ్రీవీ మి 'స్త్రీహృదయం క్రూర' మితి.

పున రనుయక్తో గోమినీవృత్తాంత మాఖ్యాతవాః. అస్తి ద్రవిడేషు కాశ్చీ నామ నగరీ. తస్యా మనేక కోటిసారః శ్రేష్ఠిపుత్ర శ్చక్తికుమారో నామాసీత్. సోఽప్తాదశవర్ష దేశీయ శ్చింతామాపేదే—'నా స్త్యదారాణా మన నుగుణదారాణాం వా సుఖం నామ. తత్కథ న్ను గుణవ ద్విందేయం కళత్ర' మితి. అథ పరస్రత్యయాహృతేషు దారే షు యాదృచ్ఛికీం సంపత్తి మనభిసమీక్ష్య, కారాంతికోనామ భూత్వా, వస్త్రాన్తపినద్ధశాలిప్రస్థో భువం బభ్రామ, లక్షణజ్ఞో ఽయ మిత్యముష్టే కన్యాః కన్యావస్తః ప్రదర్శయాంబభూవుః. యాం కాంచి ల్లక్షణవతీం సవర్ణాం కన్యాం దృష్ట్వా స కిల స్త్వ బ్రవీతి.—'భద్రే! శక్నోషి కి మనేన శాలిప్రస్థేన గుణవ దన్న మస్తానభ్యవహరయితు' మితి. సహసితావధూతో గృహే ద్దృహం ప్రవిశ్యాఽభ్రమత్. ఏకదా తు శిబిషు కావే రీదక్షిణతీరే పట్టణే సహపిశృభ్యా మవసితమహద్ధిక్ మువశీర్ణ భవనసారాం ధాత్ర్య ప్రదర్శయానాం కాశ్చన విరళభూ

మణాం కుమారీం దదర్శ. అస్యాం సంసక్తచక్షుశ్చాతర్కయ
 త్. — “అస్యాః ఖలు కన్యకాయాః సర్వసా వానయవానాతి
 స్థూలా నాతికృశా నాతిస్థూస్వా నాతిదీర్ఘా న వికటా మృజా
 వస్తశ్చ. రక్తతలాంబులీ యవమత్స్యకమలకలశాద్యనేక
 పుణ్య లేఖా లాఙ్ఘితౌ కరా. సమగుల్ఫసస్థీ మాంసలా వసి
 రాళా చాఙ్ఘీ, జఙ్ఘే చానుపూర్వవృత్తే, వీవరోదుగ్రస్త ఇవ
 దురుపలజ్యేజానుసీ. సకృద్విభక్త శ్చతురస్రః కుకుద్దరవిభాగ
 శోభీరథాక్షాకారసంస్థిత శ్చ నితమ్బుభాగః. తనుతర మీషన్ని
 మ్నంగమ్భీరనాభీమణ్డలం వభిశ్రయేణ చాలంకృత ముద
 రమ్. ఉరోవిభాగవ్యాపినా పున్మగ్నచూచకా విశాలారమ్భశో
 భినా పయోధరా. ధనధాన్యపుత్త్ర భూయస్త్యచిహ్న లేఖా
 లాఙ్ఘితతలే స్నిగ్ధోదగ్రకోమలనఖమణీ ఋజ్వనుపూర్వవృత్త
 తామ్రాంబులీనన్న తాంసదేశే సాకుమార్యవత్స్యే నిమగ్నపర్వ
 సస్థీ చ బాహులతే. తస్మి కమ్మువృత్తబద్ధరా చ కన్ధరా.
 వృత్తమధ్యవిభక్తరాగాధర మసంక్షిప్త చాదుచిబుక మాపూ
 ర్ణకతివగణ్డమణ్డల మసంగతానువక్రనీలస్నిగ్ధభ్రూలత మనతిప్రా
 ఢతిలకుసుమసదృశనాసిక మత్యసిత ధవళ రక్త త్రిభాగభాసుర
 మధురధీరసంచారమన్ధరాయ తేక్షణ మిన్దుశకలసున్దర లలాట
 మిన్దునీలశిలాకారరమ్యాలకపక్షిద్విగుణకుణ్డలితమ్లాననాభీ
 కనాళలలిత లమ్బశ్రవణపాశయుగళ మానసకమలమ్. అనతి
 భంగురో బహుళః పర్యస్తే ౭ప్యకపిలచ్ఛవి రాయామవానేకై
 కనిసర్గసమస్నిగ్ధసీలో గన్ధగ్రహీ చ మూరజకలాపః. నేయ
 మాకృతిర్న వ్యభిచరతి శీలమ్, సజ్జతి చ మే హృదయ మస్యా
 మేవ, అథ చ పరీ ధ్యై నా ముద్భవేయమ్. అవిమృశ్యకా

రిణాం హి నియత మనేకాః పతన్త్యనుశయపరమ్పరాః.”
ఇతి స్నిగ్ధదృష్టిః చప్తః.—‘భద్రే, కచ్చిదస్తి కాశలం; శాలిప్రస్థే
నానేన సంపన్న మాహార మస్మా నభ్యవహరయితుమ్?’ ఇతి.

తత స్తయా వృద్ధదాసీ సాకూత మాలోకితా. సా
తస్య హస్తా త్ప్రస్థమాత్రం ధాన్య మాదాయ క్వచి దభివ్రో
ద్దేశే సుసిక్తనమ్మప్తే దత్తపాదశౌచ ముపావేశయత్. సా
కన్యా తా న్నన్ధశాలీక సంక్షుద్య మాత్రయావిశో ష్యాతపే
ముహూర్తుహుః పరివర్త్య స్థిరసమాయాం భూమా నాలీపు
ష్ఠేన మృదుమృదు ఘర్షయన్తి తుష్టై రఖణ్డైస్తణులా స్పృశ
కృతార. జగాద చ ధాత్రీం ‘మాత, రేభిస్తుష్టై రర్థినో భూష
ణమృజాక్రియాక్షమైః స్వర్ణకారా, స్తేభ్య ఇమాం దత్త్వా
లబ్ధాభిః కాకిణీభిః స్థిరతరా ణ్యనత్యాద్రాణి నాతిశుష్కాని
కాష్ఠాని, మితమ్మచాం స్థాలీ, ముఖే శరావే చాహరే, తి.
తథా కృతే తయా, తాం స్తణులా ననతి నిమ్నోత్తా
నవిస్తీర్ణకుక్షౌ కకుభోలూఖ లే, లోహపత్రవేస్థితముఖేన
సమశరీరేణ విభావ్యమాన మధ్యతానవేన వ్యాయతతమేన
గురుణా ఖాదిరేణ ముసలేన, చతురలలితోష్ఠే పావక్షేపణయా
సితభుజ మసకృ దఙ్గుళీభి రుద్ధృ త్యోద్ధృత్యావహ త్యోద్ధత్య,
శూర్పశోధితకణింశారు కాడీకతణులా నసకృ దద్భిః ప్రక్షా
ళ్య, క్వధితపశ్చగుణే జలే దత్తయల్లిపూజా ప్రాక్షిపత్. ప్రక్షా
ధావయవేషు ప్రస్ఫురత్సు తణులేషు ముకురావస్థామతివర్తమా
నేషు సంక్షిప్త్యానల ముపహితముఖపిఢానయా స్థాల్యాఽన్న
మణ్ణ మగాలయత్. దర్వా చావగాహ్య మాత్రయా పరివ

ర్త్య నమపక్వేషు సిక్లేషు తాం సాలీ మధోముఖి మవాత్తిషిప
త్. ఇన్ధనా న్యస్తస్సారాణ్యమ్భసా సమభ్యుక్ష్య ప్రశమితా
గ్నిని కృష్ణాక్షారీకృత్య తదధిభ్యః ప్రాహిణోత్—‘ఏభిర్న
భ్యాః కాకిణీ ర్దత్త్వా శాకం ఘృతం దధి తైలమామలకం చిచ్ఛా
ఫలం చ యథాలాభ మానయే’ తి. తథాఽనుష్ఠితే చ త
యా, ద్విత్రానుపదంశా నుపపాద్య, తదన్న మణ్డ మార్ద్రావా
లుకోపహితనవశరావగత మితి మృదునా తాళవృన్తానిలేన శీత
లీకృత్య, నలవణసంభారం దత్తాగురుధూపవాసం చ సంపాద్య,
త ద ప్యామలకం శ్లక్షిపిష్ట ముత్పలగర్భి కృత్వా, ధాత్రీముఖేన
స్నానాయ త మచోదయత్.

తయా చ స్నాన శుద్ధయా దత్తతైలామలకః క్రమేణ
సస్నా. స్నాతః సిక్తమృష్టే కుట్టిమే ఫలక మారుహ్య పాణ్డు
హరితస్య త్రిభాగశేషలూనస్యాజ్ఞాకదళీపలాశ స్యోపరి
శరావద్యయదత్త మార్ద్ర మభిమృశ న్న తిష్ఠత్. సా తు తాం
పేయా మే వాగ్రే నముపాహరత్. పీత్వా చాపనీతాధ్వశ్ర
మః ప్రహృష్టః ప్రక్లిన్న సకలగాత్రస్థినితోఽభూత్. తతస్తం
శాల్యోదనస్య దర్శ్యద్వయం దత్త్వా సర్పిర్పాత్రం నూప ముప
దంశం చోపజహార. ఇమం చ దధ్నా చ త్రిజాతకావచూర్ణి
తేన సురభిశీతలాభ్యాం చ కాలశేయ కాఙ్గికాభ్యాం శేష మన్న
మభోజయత్. సశేష ఏ వాన్ధస్యసావత్పప్యత్, అయాచత
చ పానీయమ్. అథ నవభృగ్గౌరసంభృత మగురుధూపధూపిత
మభినవపాటలాకుసుమవాసిత ముత్కుల్లోత్పలగ్రధిత సౌరభం
వారినాళీధారాత్మనా పాతయాం బభూవ. సోఽపి ముఖోప
హితశరావేణ హిమశీశిరకణకరాభితాయనాయమానాఙ్గి.

పక్షౌ ధారారవాభినద్దితశ్రవణః స్పర్శసుఖోద్భిన్నరోమాఞ్చ
కర్మశకవోలః పరిమలప్రవాహోత్పిడపుల్లఘ్రాణరస్థోమాధు
ర్యప్రకర్షావర్జితరసనేద్రియస్తదచ్ఛం పాసీయ మాకణ్ఠం
పపా. శిరఃకమ్పసంజ్ఞావారితా చ పున రపరకరకేణాచమన
మదత్త కన్యా. వృద్ధయా తు తదుచ్ఛిష్ట మపోహ్య హరితగో
మయోపలిస్తే కుట్టిమే స్వమేవోత్తరీయకర్పటం వ్యవధా
య క్షణ మశేత. పరితుష్ట శ్చ విధివ దుపయమ్య కన్యాం ని
నే. సీతైస్తదనపేక్షః కా మసి గణికా మవరోధ మకరోత్.
తా మ ప్యసౌ ప్రియసఖి మివోపాచరత్. పఠించ దైవత మి
వ ముక్తతద్దా పర్యచరత్. గృహకార్యాణిచాహీన మన్వ
తిషత్. పరిజనం చ దాక్షిణ్యనిధి రాత్మాధీన మకరోత్. త
ద్గణవశీకృత శ్చ భర్తా సర్వమేవ కుటుమ్భం తదాయత్త మే
వ కృత్వా, తదేకాధీనజీవితశిరీర స్త్రీవర్గం నిర్వివేశ. —తద్భ్ర
వీమి 'గృహిణః ప్రియహితాయ దారగుణా' ఇతి. తతస్తేనాను
యక్తో నిమ్బవతీవృత్తాస్తమాఖ్యాతవా.

అస్తి సౌరాష్ట్రేషు వలభీనామ నగరీ. తస్యాం గృహ
గుప్తనామ్నోగుహ్యకేంద్రీతుల్యవిభవస్య నావికపతే ద్దహితా
రత్నవతీ నామ. తాంకిల మధుమత్యా స్సముపాగమ్య బలభ
ద్రో నామ సార్థవాచాపుత్రః పర్యణైషీత్. తయాఽపి నవవ
ధ్వా రహసి రభసవిఘ్నేతసుఖో ఝడితి ద్వేష మల్పేతరం
బబంధ, న తాం పున ర్ద్రిష్టు మిష్టవా. తద్గృహగమన మపి
సుహృద్వాక్యాతివర్తీ లజ్జయా పరిజహార తాంచ దుర్బాగాం
తదా ప్రభృత్యేవ 'నేయం రత్నవతీ, నితమ్బవతీ చేయ' మితి
స్వజనః; పరిజనశ్చ పరిబభూవ. గతే చ కస్మింశ్చి త్కాలాంతరే,

సాఽనుతప్యమానా 'కామేగతి' రితి విమృశంతీ కామపి వృద్ధ
 పరివ్రాజికాం మాతృస్థానీయాం దేవశేషకుసుమై రుపస్థితా
 మపశ్యత్. తస్యాఃపురోరహసి సకరుణం రురోద. తయాఽప్య
 శ్రుముఖ్యా బహుప్రకార మనునీయ రుదితకారణం పృష్టా త్ర
 పమాణాఽపి కార్యగౌరవాత్కథంబ్రవీత్. — 'అమ్మ కిం
 బ్రవీమి? దౌర్భాగ్యం నామ జీవన్మరణమజ్ఞనానాం, విశేషత
 శ్చ కులపథూనామ్. తస్యాహస్త్యదాహరణభూతా. మా
 తృప్రముఖోఽపి జ్ఞాతివర్గో మామపజ్ఞయైవ వశ్యతి. తేన సు
 దృష్టాం మాం కురు. సచేత్త్యజేయ మద్య నిష్ప్రియోజనా
 న్నాన్. ఆవిరామా చ్చ మేరహస్యం సశ్రవ్య' మితి
 సాదయోః పసాత. పై నాముక్తా ప్యోద్భాషా ప్రోవాచ. — 'వ
 త్సే! మాఽధ్యవస్యస్సాహసమ్. ఇయ మస్మి త్వన్ని దేశవర్తినీ,
 యావతి మయోపయోగస్తావతి భవామ్యసన్యాధీనా.
 యద్యే వాసి నిర్విణ్ణా తపశ్చరత్వం మదధిష్టాతా పారతాకి
 కాయ కల్యాణాయ. సన్వయముదర్కః ప్రాక్తనస్య దుష్కృ
 తస్య, యదనే నాకారణే నేదృశేనశీలేనజాత్యా చైవం భూ
 తయా సమనుగతా సత్యకన్తాదేవధర్మద్వేష్యతాంగతాఽ
 సి. యది కశ్చిదస్తుపాయః పతిద్రోహ ప్రతిక్రియాయై దర్శ
 యాముం, మతిర్హి తే పటీయ సీ'తి.

అథాఽసౌ కథంచి త్క్షణమధోముఖీ ధ్యాత్వా దీర్ఘో
 వ్లశ్వాసపూర్వ మవోచత్. — "భగవతి, పతిరేకదైవతం వ
 నితానాం, విశేషతః కులజానా, మతస్తచ్చక్రూరణాభ్యుపా
 యభూతం కించి దాచరణీయమ్. అస్త్యస్తృత్ప్రతివేశ్యోవ
 ణికో, అభిజనేన విభవేన రాజాన్తరజ్ఞభావేన చ సర్వపారా స

తీత్య ప్రవర్తతే. తస్య కన్యా కనకవతీ నామ మత్సమానయా
పావయ వామ మాతిస్నిగ్ధా సఖి. తయా సహ తద్విమానహ
ర్ష్యతలే తతోఽపిద్విగుణమణ్డితా విహరిష్యామి త్వయాతుత
న్యాశ్చప్రార్థనం సకరుణ మభిశాయ మత్పతి రేలద్భవం క
థంచ నానేయః. సమీపగతేషు చ యుష్మాసు క్రీడామత్తా
నామ కన్దుకం భ్రంశయేయమ్. అథత మాదాయ తస్యహస్తే
దత్త్వా వక్ష్యసి 'పుత్రీ, తవేయం భార్యాసఖి, నిధిపతిదత్త
స్య శ్రేష్ఠిముఖ్యస్య కన్యా కనకవతీనామ, త్వామియ మనవ
స్థో నిష్కరుణ శ్చేతి రత్నవతీనిమిత్త మత్యర్థం నిస్తతి. త దే
ష కన్దుకో విపక్షధనం ప్రత్యర్పణీయమ్.' ఇతి. స తిథోక్తో ని
యత మున్ముఖభూయ, తామేవ ప్రియసఖీం మన్యమానో
మాం, బద్ధాశ్చలినా యాచమానాయై మహ్యం భూయస్తస్మి
త్ప్రీతితస్సానిభిలాష మర్పయిష్యతి. తేన రద్ధేణోఽశ్లిష్యరా
గముజ్జ్వలీకృత్య యథాఽసౌక్యశంకతో దేశాన్తరమాదా
య మాం గమిష్యతి త థోపపాదసియమ్." ఇతి. హర్షాభ్యుపే
తయాఽనయాతద్దేవ సంపాదితమ్.

అథైతాం కనకవతీతి వృద్ధతాపసీవిప్రలబ్ధో బలభద్రః
సరత్నసారభూషణా మాదాయ నిశి సీరధ్ధితమసి ప్రావసత్.
సా తు తాపసీ వార్తా మాపాదయత్. — "మద్దేన మయా
నిర్నిమిత్త ముపేక్షితా రత్నవతీ, శ్వశురౌ పరిభూతౌ,
సుహృద శ్చాతివర్తితా, స్తదత్త్రైవ సంస్పృష్టో జీవితం జప్తే
మీ'తి బలభద్రః పూర్వేద్యుర్తా మకథయత్, నూన మసౌ
తేన సీతా. వ్యక్తి శ్చాచిరా ద్భవిష్య తీ'తి. త చ్చుత్వా

తద్బాసనా స్తదన్వేషణం ప్రతి శిథిలయత్నా స్తస్మిన్. రత్నవతీ
 తు మార్గే కాంచితృణ్యాదాసీం సంగృహ్యత యోహ్యమానపా
 థేమాద్యుపస్కరాఽఽభేటకపుర మగమత్. అముత్ర చ వ్య
 వహారకుశలో బలభద్రః స్వల్పే నై వమూలేన మహద్ధన ము
 పార్జయత్. పౌరాగ్రగణ్య శ్చాసీత్. పరిజన శ్చ భూయూనర్థవ
 శా త్సమాజగామ. తతస్తాం ప్రథమదాసీం 'స కర్త కరోషి
 దృష్టం ముష్ణాసి, అప్రియం బ్రవీషీ'తి పరుష ముక్త్యా బహ్వా
 తాడయత్. చేటి తు ప్రసాదకాలోపాఖ్యాతరహస్యాఽస్యా
 వృత్తానైక దేశ మాత్తరోహ నిర్భిభేద. తచ్చుత్వా లుభేన
 తు దణ్డవాహినా పౌరవృద్ధ సన్నిధౌ 'నిధివతిదత్తస్య కన్యాం
 కనకవతీం మోషేణాపహృత్యాస్తత్పురే నివసత్కేషు దు
 ర్జతి ర్బలభద్రః; తస్య సర్వస్వహరణం న భవద్భిః ప్రతిబద్ధ
 నీయ' మితి నితరా మథ ర్త్స్యత. భీతం చ బలభద్ర మభిజగాద
 రత్నవతీ. న భేతవ్య, మేవం బ్రూహి. 'నేయం నిధివతిదత్త
 కన్యా కనకవతీ, వలభ్యా మేవ గృహగుప్తదుహితా రత్నవతీ
 నామేయం; దత్తా పితృభ్యాం, మయా చ న్యాయోధా. న
 చే త్ప్రీతీయ, ప్రణిధిం ప్రహీణుతాస్యా బధుపార్శ్వ' మితి.
 బలభద్రస్తు తథోక్త్యా, శ్రేణీప్రాతిభావ్యేన తావదవాతిష్ఠ
 త్, యావ త్పురవృద్ధలేఖ్యలబ్ధవృత్తాంతో గృహగుప్త ఆభేటక
 పుర మాగత్య సహ జామాత్రా దుహితర మతిప్రీతః ప్రత్య
 నైషీత్. తథా దృష్ట్వా రత్నవతీ కనకవతీతి భావయతస్త
 నైవ బలభద్రస్యాతివల్లభా జాతా. తద్భ్రవీమి 'కామో
 నామ సంకల్ప' ఇతి. తదనంతర మసౌ నితమృవతీవృత్తాంత
 మప్రాక్షీత్. సోఽహ మబ్రవమ్.

అస్తి శూర సేనేషు మధురా నామ నగరీ. తత్ర కశ్చి
 త్కులపుత్రః కలాసు గణికాసు చాతినన్తో మిత్రార్థం స్వభు
 జమా త్రనిర్వ్యాధానేకకలహః కలహకట్టక ఇతి కర్కశై రభి
 ఖ్యాపితాఖ్యః ప్రత్యవాత్సీత్. స చైకదా కస్యచి దాగన్తోశ్చి
 త్రకరస్య మాస్తే చిత్రపటం దదర్శ. తత్ర కాచిదాతేఖ్యగతా
 యువతిరాలోకమాత్రేణైవ కలహకట్టకస్య కామాతురం
 చేత శ్చకార, స చ త మబ్రవీత్. 'భద్ర! విరుద్ధ మివైత త్సృ
 తిభాతి. యతః కులజాదుర్లభం వపు, రాభిజాత్యశంసినీ చ న
 స్రుతా, పాణ్డురా ముఖచ్ఛవి, రనతిపరిభుక్తనులభా చ తనుః,
 ప్రాథతానువిధా చ దృష్టిః. నచైషా ప్రోషితభర్తృకా, ప్రవా
 సచిహ్నస్య వేణ్యాదే రదర్శనాత్; లక్ష్మచైతద్దక్షిణపార్శ్వ
 వర్తిత దియం వృద్ధస్య కస్యచి ద్వణిజో నాతిపుం స్వస్య
 గృహిణీ; త్వయాఽతికాశలా ద్యథాదృష్ట మాలిఖితా భవితు
 మర్హ'తీతి. స త మభిప్రశస్యాశంసత్. 'సత్య మిదమవన్తి
 పుర్యా ముజ్జయిన్యా మనన్తకీర్తినామ్న సార్థవాహస్య బా
 ర్యా, యథార్థనామా నితమ్బవతీ నామ. ఏషా సౌందర్యవిస్త్రితే
 న మయా ఏవ మాలిఖ'తీతి.

స త దై వోన్మనాయమాన స్తద్దర్శనాయ వప్రాజో
 జ్జయినీమ్. భార్గవోనామ భూత్వాభిక్షానిభేన తద్గృహంప్రవి
 శ్యైనాం దదర్శ. దృష్ట్వా చాత్యారాధమన్త్రతో నిర్గత్య పౌర
 ముఖ్యేభ్యః శ్శశానరతో మయాచత, అలభత చ. తత్రలభే
 న చ శవావగుణనపటాదినా కామవ్యర్హన్తికాం నామ శ్రమ
 ణికా ముపాసాశ్చక్రే. తన్ముఖేన చ నితమ్బవతీ ముపమన్త్ర
 యామాన. సా చైనాం నిర్భర్తయన్తి ప్రత్యాచచక్షే. శ్రమ

ణికాముఖా చ్చ దుష్కరశీలభ్రంశాం కులస్త్రియ ముపలభ్య
 రహసి దూతికా మశిక్షయత్. “భూయోఽ ప్యుపతిష్ఠ సార్థ
 వాహస్య భార్యామ్; బ్రూహి చోపహ్వరే సంసారిదోషద
 ర్శనా త్సమాధిమాస్థాయ ముముక్షుమాణో మాదృశో జనః
 కులవధూనాం కీలపాతనే ఘటత ఇతి క్వ ఘటతే? ఏత దపి
 త్వా మత్యుదారయా సమృద్ధ్యరూపేణాతిమానుషేణ ప్రథ
 మేన వయ సోపపన్నాం కి మితరనారీసులభం చాపలం స్పృ
 హ్యం న వేతిపరీక్షా కృతా. తుష్టాఽస్మి, తథైవ మదుష్టభావ
 తయా త్వమిదానీ ముశ్చన్నాపత్యాం ద్రష్టు మిచ్ఛామి. భ
 ర్తాతు భవత్యాః కేనచిద్గ్రహేణాధిష్ఠితోఽనమర్థోఽభూత్.
 న చ శక్యం తస్య విఘ్న మప్రతికృ త్యావత్య మస్తాల్లభ్యమ్.
 అతః ప్రసీద వృక్షవాటికా మేకాకినీ ప్రవిశ్య మదుపసితస్య క
 స్య చి స్మన్త్రవాదిన శ్చన్న మేవ హస్తే చరణ మర్చయిత్వా
 తదభిమన్త్రితేన ప్రణయకుపితా నామ భూత్వాభర్తార మురసి
 ప్రహర్తు మర్హసి. ఉప ర్యసా పుత్రమధాతుపుష్టి మూర్జితాప
 త్యోత్పాదనక్షమా మాసాదయిష్యతి. అనువ ర్తిష్యతే దేవీ
 మి వాత్రభవతీమ్; న శజ్జాకార్యా. ఇతి. సా త థోక్తా
 వ్యక్త మభ్యుపేష్యతి. న క్తం మాం వృక్షవాటికాం ప్రవేశ్య
 తా మపి ప్రవేశయిష్యసి. తావ త్రైవ త్వయాఽహ మనుగృ
 హీతో భవేయమ్.” ఇతి.

సా తథైవోపగ్రహితవతీ. సోఽతిప్రీత స్తస్యా మేవ
 క్షుపాయాం వృక్షవాటికాయాం గతో నితమ్భవతీం నిర్గ్రాహికా
 ప్రయత్నే నోపసీతాం పాదే పరామృశ నివ, హేమనూపుర

మేక మాక్షిప్య, క్షురిక యోగుమూలే కించి దాలిఖ్య, ద్రుత
 తర మసానరత్. సా తు సాస్త్రిత్రాసా స్వమేవ దుర్నయం
 గర్హమాణా, జిఘాంసస్తీవ శ్రమణికాం, తద్వ్రీణం భవన
 దీర్ఘికాయాం ప్రత్యోశ్య, దత్తా పటబన్ధనం, సామ
 యాపదేశా దపరంచాపనీయ సూపురం, శయనపరా త్రిచతు
 రాణిదినా న్యేకాస్తే నిన్యే. స ధూర్తోవిక్రేష్య ఇతి తేన నూ
 పురేణ త మనస్తకీర్తి ముసానసాద. సదృష్ట్యా 'మమ గృహి
 ణ్యా ఏవైష నూపురః కథ మయ ముపలబ్ధస్త్య యే తి తమ
 బ్రువాణం నిర్బధేన పప్రచ్ఛ. స తు 'వణిగ్గామి స్యాగ్రే వత్యౌ
 మీతి స్థితోఽభూత్. పునరసాస్వగృహిణ్యై స్వనూపురయుగ
 శం ప్రేషయేతి సద్దిదేశ. సాచ సలజ్జం సాధ్వసం చ 'అద్య రాత్రే
 విశ్రామప్రవిష్టాయాః వృక్షవాటికాయాం ప్రభ్రష్టోమ మైకః
 ప్రతిశిథిలబన్ధో నూపురః, సోఽద్యా ప్యన్విష్టో న దృష్టః, సపునర
 యం ద్వితీయః.' ఇత్యపరం స్రాహీణోత్. అనయాచ వార్త
 యాఽముం పురస్కృత్య స వణిగ్జనస్సమాజగామ. సచానుయు
 త్తో ధూర్త స్సవినయ మావేదయత్. — 'విదితమేవ ఖలువో
 యథాఽహం యుష్మ దాజ్ఞాయా పితృవన మభిరత్య తదుపజీవీ
 ప్రతివసామి. లుబ్ధా శ్చ కదాచి న్నద్దర్శనభీరవో నిశి దహే
 యు రపి శవా నితి నిశాన్వపి శ్చ శాన మధిశయే. అపరేద్యుర్ద
 ధాదగ్ధం మృతక జ్ఞితాయాః ప్రసభ మాకర్షంతీం శ్యామా
 కారాం నారీ మపశ్యమ్. అర్థలోభాత్తు నిగృహ్యా సాధ్వసం సా
 గృహీతా; శస్త్రీకయోరుమూలే యదృచ్ఛయా కింఞ్చి దుల్లి
 ఖతమ్. ఏష చనూపుర శ్వరణా దాక్షిప్తః. తావత్వేన ద్రుత
 గతి స్సా పలాయిష్ట. సోయ మ స్యాగమః. పరం భవంతః ప్ర

మాణ' మితి. విమర్శేన చ తస్యా శ్వాకినీత్వ మైకమత్యేన
పారాణా మభిమత మాసీత్. భర్తా చ పరిత్యక్తా తస్మిన్నేవ
శ్చ శాసే బహు విలప్య పాశేనోద్భవ్య మర్తుకామా తేన ధూ
ర్తేన న క్త మగృహ్యత. అనుసీతా చ. — 'సుందరి! త్వదాకా
రోన్మాదితేన మయా త్వదావర్జనే బహూనుపాయాః భిక్షుకీము
ఖేనోపన్యస్య, తేష్వసిద్ధేషు, పున రయ ముపాయో యావజ్జీవ
మసాధారణీకృత్య రస్తు మాచరితః. తత్ప్రసీదానన్యశరణా
యాఽస్మై దానజనాయే'తి ముహుర్ముహు శ్చరణయో ర్ని
వత్య, ప్రయుజ్య సాన్త్యనశతాని తామగత్యన్తరా మాత్మవ
శ్యామకరోత్. త దిద ముక్తం 'దుష్కరసాధనం ప్రజ్ఞే'తి —
ఇద మాకర్ణ్య బ్రహ్మరాక్షసో మామపూజయత్.

అస్మిన్నేవ ఊణే నాతిప్రౌఢ పున్నాగముకుళస్థాలా
ని ముక్తాఫలాని సహ సలిలబిందుభి రమ్బరతలా దవతః. అహం
తు కిన్నిద్విద మిత్యుచ్చతు రాలోకయమ్. కమపి రాక్షసం
కాశ్చి దగ్ధనాం విచేష్టమాన గాత్రీమాకర్షన్త మపశ్యమ్. కథ
మపహరతి నిష్కామా మపి స్త్రియ మనాచారో నైర్వృత, ఇతి
గగనగమనమన్ద శక్తి రశస్త్రశ్చాతప్యే. సతు మత్సంబన్ధి
బ్రహ్మరాక్షసః 'తిష్ఠ తిష్ఠ పాప! క్వాఽపహర సీ'తి భర్త్యయ
న్నత్యాయాపరరాక్ష సేన సమస్యజ్యత. తాం తు రోషా దనపే
క్షాపవిధా మమరవృక్షమజ్జరీ మివాన్తరితౌ దాపతస్తీము
స్తుఖప్రసారితోభయకరః కరాభ్యామగ్రహీషమ్. ఉపగృహ్య
చ వేషమానాం సమ్మిలితాక్షీం మదగ్ధస్పర్శసుఖే నోద్భిన్నరో
మాఞ్చం తాదృశీ మేవ తా మనవతారయ న్న తిష్ఠమ్. తా
వత్తా పుభా వపి శైలశృంగ భక్తః పాదపైశ్చ. రథసోన్మాలి

తైర్ముష్టిపాదప్రహారై శ్చ పరస్పర మక్షపయేతామ్. పునరహ
మతిమ్మనుని పులినవతి కుసుమలవలాశ్చితే సర స్తీరేవరోష్య
సస్పృహం నిర్వర్ణయం స్తాం మత్స్యాజై కవల్లభాం రాజకన్య
కాం కన్దుకవతీ మలతయమ్. సాహి మయా సమా శ్వాస్యమా
నా తిర్యక్తా మభినిరూప్య జాతప్రత్యభిజ్ఞా సకరుణమరోదీత్. అ
వాదీ చ్చ 'నాథ! త్వద్దర్శనా దుపాధరాగా తస్మి కన్దుకోత్స
వే పునః సఖ్యా చన్ద్రినేనయా త్వత్కథాభిరేవ సమాశ్వాసితా
స్తిత్వం కిల సముద్రమధ్యే మజ్జితః పాపేన మద్భాగ్నిత్రా భీమధ
న్వనేతి శ్రుత్వా, సఖిజనం పరిజనం చ వశ్చయిత్వా, జీవి
తం జిహ్వాసు రేకాకినీ క్రీడావన ముపాగమమ్. తత్ర చ మామ
చకమత కామరూప ఏష రాక్షసాధమః. సోఽయం మయా భీ
తయాఽవధూతప్రార్థనః స్ఫుర స్తిం మాం నిగృహ్యభ్యధా
వత్. అత్రైవ మవసితోఽభూత్. అహం చ దైవాత్తవై వ
జీవితేశస్య హస్తే పతితా. భద్రం తవ.' ఇతి.

శ్రుత్వా చ తయా సహవరుహ్య నావమధ్యారోహమ్.
ముక్తా చ నాః ప్రతివాతప్రేరితాతా మేవదామలిప్తాం ప్రత్యుపా
తిష్ఠత్, అవరూథా శ్చ వయ మశ్రమేణతనయస్య చ తనయా
యా శ్చ నాశాదనన్యాపత్య స్తజ్జధన్వాసుహృపతిర్నిష్కలః స్వ
యంసకశత్ర ఏవనిష్కశజ్జే గజ్జారోధస్యనశనే నోపరస్తుం ప్ర
తిష్ఠతే. సహతేన మర్దుమిచ్ఛత్యనన్యనాథానురక్తః పౌరవృద్ధ
లోకః' ఇ త్యశ్రముఖినాం ప్రజానా మాక్రన్ద మశృణుమ. అథా
హమస్తై రాజ్ఞేయథావృత్తి మాఖ్యాయ తదపత్యద్వయం ప్రత్య
ర్పితవాక్ ప్రీతేన తేన జామాతా కృణోఽస్మి దామలిప్తేశ్వరే
ణ. తత్పుత్రో మదసుజీవీ జాతః మదాజ్ఞప్తేన చామునా ప్రాణవ

దుష్టితా చంద్రసేనా కోశదాస మభజత్. తత శ్చ సింహవ
ర్మసాహాయార్థ మత్రాగత్య భర్తు స్తవ దర్శనోత్సవసుఖ
మనుభవా మీతి.

శ్రుత్వా 'చిత్రేయందైవగతి, రవసరేషు పుష్కలః
పురుషకార' ఇత్యభిదాయ భూయః స్థితాభిషిక్తదస్తచ్ఛదో
మస్త్రగుప్తే హర్షోత్ఫుల్లం చక్షుః పాతయామాస దేవో రాజ
వాహనః స కిల కరకమలేన కించి త్సంవృతాననః లలితవల్లభా
రభసదత్తదస్తక్షతవ్యసన విహ్వలాధరమణి ర్నిరోష్ఠ్యవర్ణమా
త్త చరితమాచచక్షే.

ఇతి శ్రీమ దాచార్యమహాకవి దణ్డినః కృతౌ దశకుమారచరితే
మిత్రగుప్తచరితం నామ
షష్ఠ ఉచ్ఛ్వాసః.

మ స్త్రగుప్తచరితం నామ

సప్తమోచ్ఛ్వాసః.

రాజాధిరాజనందన! నగరస్థగతస్య తే గతిం జ్ఞాస్యన్న
హంచ గతః కదాచి త్కల్పిత్వా. కళిజ్ఞనగరస్య నాత్యాసన్న
సంస్థితజనగాహస్థానసంసక్తస్య కస్యచిత్కారధరణిజస్యా
స్తీర్ణసరసకిసలయసంస్తరే తలే నిషద్య నిద్రాలీఢదృష్టి రశ
యిషి. గళతి చ కాలరాత్రిశిఖణ్డజాలకాలాన్ధకారే చరితరక్షసి
క్షురితసిహారే నిజనిలయనిలీననిశ్చేషజనే నితాన్తశీతే నిశీఢే
ఘనతరశాఖశాఖాన్తరాళనిర్హ్వాదిని నేత్రనిసిసీం నిద్రాం నిగృ
హ్వా కర్ణదేశం గతం 'కథం ఖలేనానేన దగ్ధసిద్ధేన రిరంసా
కాలే నిదేశం దిత్సతా జన ఏష రాగే నానర్హతే నార్దిత ఇథం
ఖలీశృతః! క్రియేతాస్యాణకసరేన్ద్రీస్య కేనచిదనన్తశక్తినా
సిద్ధ్యన్తరాయః?' ఇతి కింకరస్య కింకర్యా శ్చాతికాతరం రటి
తమ్. తదాకర్ణ్య 'క ఏష సిద్ధః? కాచ సిద్ధిః? కిం చానేన కింక
రేణ కరిష్యతే?' ఇతి దిదృక్షాక్రాన్తహృదయః, కింకరగతయా
దిశాకించి దన్తరంగత, స్గరళతరనరాస్థిశకలరచితాలంకారకాన్త
కాయం దహనదగ్ధకాష్ఠనిష్ఠాజ్వారరజః కృతాజ్వరాగం తటిల్లతా
కారజటాధరం హిరణ్యరేత స్వరణ్యచక్రాన్ధకారరాక్షసే త్తుణ
గృహీతనానేన్ధనగ్రానచశ్చదర్శిషీదక్షిణేతరేణ కరేణ తిలసిద్ధా
ర్థకాదీన్నిరన్తర చటచటాయితానాకిరన్తం కంచి దద్రక్షమ్.

తస్యాగ్రేన కృతాంజలిః కింకరః 'కింకరణీయం! దీయతాం నిదే
శః.' ఇత్యతిష్ఠత్. ఆదిష్ట శ్చాయం తేనాతినికృష్టాశయేన
'గచ్ఛ, కళింజరాజస్య కర్దనస్య కన్యాం కనకలేఖాం కన్యా
గృహం ది హాన' యేతి. స చ తథాఽకాక్షీత్.

తతః త్రైచనాం ప్రాసేనాలఘీయసాం స్రజ్జరణేణ చ
కణ్ఠేన రణరణికాగృహీతేన చ హృదయేన 'హా తాత! హా
జనని! ఇతి క్రందంతి కీర్ణగ్లానశేఖరస్రజశీర్ణసహసేశిరసిజానాం
సంచయే నిగృహ్యసినా శిలాశితేన శిర శ్చిక్చిక్చిషయాఽ
చేష్టత సిద్ధః. యుటితి చాచ్ఛిద్య తస్య హస్తా ల్లాం శస్త్రీ
కాం, తయా నికృత్య తస్య తచ్ఛిర స్సజటాజాలం, నికటస్థస్య
కస్యచి జ్జీర్ణసాలస్య స్కంధరథే) న్యధిషి. తన్నిధ్యాయ హృ
ప్తతర స్సరాక్షసః క్షీణాధి రకథయత్. 'ఆర్య! కదర్య
స్యాస్య కదర్థనా న్న కదాచి నిద్రాఽఽయాతి నేత్రే. తర్జ
యతి, ప్రాసయతి, చాకృత్యే చాజ్ఞాం దనాతి. త దత్త కల్యా
ణరాశినా సాధీయః కృతం య దేష నరకాకః కారణానాం
నారకిణాం రసజ్ఞానాయావసీతః శేతే శీతేతరదీధితిదేహజన్య
నగరం. త ద్దిత్థం దయానిధే రనస్త తేజసస్తేఽయం జనః. కాం
చి దాజ్ఞాం చిక్షీర్షతి. ఆదిశ, అలం కాలహరణేన.' ఇ త్యనంసీత్
ఆదిశం చ తం 'సఖే, సైషా సజ్జనాచరితా నరశిర్య దణీయ
సి కారణేనణీయా నాదర స్సందృశ్యతే. న చేదిదం నేచ్ఛసి,
నేయం సన్నతాజ్ఞయప్తి రక్తేశార్జ్వా స త్యనే నాకృత్య కారిణా
ఽత్యర్థం క్లేశితా, త న్నయైనాం నిజనిలయం నాన్య దితిః కించి
దస్తి చిత్తారాధనం నః.' ఇతి. అథ త చాకర్ణ్య కర్ణశేఖరసీల

నీరజాయితాం ధీరేతరతారకాం దృశం తిర్యక్కించి దక్షి
తాం సంచారయన్తి, సలిలచరకేతనశరాసనానతాం చిల్లికా
లతాం లలాటరజ్జస్థలీనర్తకీం లీలాలసం లాసయన్తి, కణ్ఠకిత
రక్తగంధరేఖా రాగలజ్జాస్తరాశచారిణీ చరణాగ్రే తిరశ్చీన
సఖ్యాశ్చిచ్ఛద్వికేణ ధరణీతలం సాచీకృతాననసరసిజం లిఖన్తి,
దస్తచ్ఛదకిసలయలఙ్ఘినా హర్షాస్త్రసలిలధారాశీకరకణజాల
సంక్షేడితస్య స్తనశటచన్దన స్యాద్ధ్రితాం నిరస్యతాఽఽ
స్యాస్తరాశనిస్సృతేన తనీయసాఽనిలేన హృదయలక్ష్మ్యదళ
నదక్షుగతినహచరసాయకస్య దయితేన తరణ్ణితదశనచన్ద్రికాణి
కానిచిదేతా స్యక్షరాణి కలకణ్ఠీకలాన్యస్పృజత్.— ‘ఆర్య!
కేన కారణే నైనం దానీజనం కాలహస్తా దాచ్ఛి న్యానస్తరం
రాగానిలచాలితరణికాతరణ్ణిన్యనజ్జసాగరే కిరసి? యథాతే
చరణసరసిజరజః కణికాతథాఽహం చిన్తనీయా.యదిదయాఽ
స్తితేఽత్ర జనే, ఽనన్యసాధారణః కరణీయః స ఏష చరణా
రాధనక్రియాయాం. యని చ కన్యాగారాధ్యాసనే రహస్యక్ష
రణా దనర్థ ఆశఙ్కేత నైతదస్తి. రక్తతరాహి న స్త్ర
సఖ్యశ్చ చేట్యశ్చ. యథా న కశ్చి దేతజ్జ్ఞాన్యతి తథా
యతివ్యస్తే’ ఇతి.

స చాహం దేహజేనాకర్ణాకృష్టసాయకాసనేన చేతస్య
తినిర్దయం తాడిత, స్తత్కటాక్షకాలాయసనిగళగాఢసంయతః
కింకరానననిహితదృష్టిరగాదిషం.— ‘యథేయం రథచరణ
జఘనా కథయతి తథాచేన్నాచరేయం, నగేత సక్రకేతనః
క్షణే నైకే నాకీర్తనీయాం దశాం, జనం చైనం సహ సయా
నయా కన్యయా కన్యాగృహం హరిణనయనయా’ ఇతి.

నీత శ్చాహం నిశాచరేణ శారదజలధరజాలకాన్తి కన్యకా
నికేతనం. తత్ర చ కాంచి త్కాలకలాం చంద్రాననానిదేశా
చ్చంద్రశాలైకదేశే తద్దర్శనచలితధృతి రతిమం. సా చ స్వ
చ్ఛస్తత శ్శయానాః కరతలాలసనంఘట్టనాపనీతనిద్రాః కాశ్చి
దధిగతార్థాస్సఖిరక్కాక్షీత్. అథాగత్య తాశ్చరణనిహితశిరసః
క్షురదస్త్రకరాభి తేక్షణా నిజశేఖరకేసరాగ్రసంలగ్న మట్పురణ
గణరణితసంశయితకలగిరశ్శనై రకథయన్. — 'అర్య! యదత్యా
దిత్య తేజన స్త ఏషా నయనలక్ష్మితాం గతా, తతః కృతాస్తేన
న గృహీతా. దత్తా చేయం చిత్తజేన గరీయసా సాక్షీకృత్య
రాగానలం? త దనే నాశ్చర్యరత్నేన నలినాక్షస్య తే రత్న
శైలశిలాతలస్థిరం రాగతరణేనాలంక్రియతాం హృదయం,
తదస్యా శ్చరితార్థం స్తవతటం గాఢాలింగనైః సదృశతరస్య నహ
చరస్య చ.' ఇతి. తతస్సఖిజనేనాతిదక్షిణేన దృఢశరకృత
న్నేహనిగడస్తయా సన్నతాఙ్గా సంగత్యారంసి.

అథ కదాచి దాయాసితజాయారహితచేతసి లాలసా
లిలజ్ఞనగ్లానఘనకేసరే రాజదరణ్యస్థలీలలాటలీలాయితతిలకే
లలితానజ్జరాగాక్షీకృతనిర్ణద్రకర్ణికారకాఞ్చనచ్చక్షే దక్షిణ
దహనసారథిరయాహృతసహకారచఞ్చలకలికే కాలాణ్డజకణ
రాగరక్తరక్తాధరాశతిరణగ్రసన్నాహశాలిని శాలీనకన్య
కాన్తఃకరణసంక్రాంతరాగలక్ష్మితలజ్జే దద్దరగిరితటచందనాశ్లేష
శీతలానిలాచార్యదత్తనానాలతాన్మత్తలీలే కాలే, కళిజ్జరాజస్స
హజ్జనాజనేన సహ చ తనయయాం సకలేన చ నగర
జనేన దశ త్రీణి చ దినాని దినకరకిరణజాలాలజ్ఞసీయే రణదలి

సంజలజ్ఞితనతలతాగ్రకిసలయాల్లిథనై కతతశేతరభతరజ్ఞశీకరా
సారసజ్ఞశీతలే సాగరితీరకాననే, క్రీడారసజాతాసక్తి రాసీత్.
అథ స్తతగీతసజ్ఞీతసంగతాజ్ఞనాసహస్రశృంగారహేలానిరర్గళా
నజ్ఞసంజ్ఞరహస్విత శ్చ రాగతృప్తైకతన్త్రి స్తత్ర రథేంద్ర
నాథేన జయసింహేన సలిలతరణసాధనాసీతేనానేకసజ్ఞేనా
నీకేన ద్రా గాగత్యాగృహ్యత సకళత్రః. సా చానీయత త్రాస
చఞ్చలాక్షీ దయితా న స్సహ సఖిజనేన కనకలేఖా. తదహం
దాహేనానజ్ఞదహన జనితే నాన్తరితాహారచిన్త శ్చిన్తయన్
దయితాం గళితగాత్రకాన్తి రి త్యుతర్కయం. 'గతా సా కళిజ్ఞ
రాజతనయా జనయిత్రా జనయిత్రాచ సహారిహస్తం. నిరస్త
ధైర్యస్తాం స రాజా నియతం సజ్జ్ఞఘృక్షేత్. తదసహ చ
సా సతీ గరరసాదినా సద్య స్సన్తిష్ఠేత. తస్యాం చ తాదృశీం
దళాం గతాయాం జనస్యాస్యానన్యజేన హన్యేత శరీర
ధారణా. సా కాస్యా ద్గతిః?' ఇతి.

అత్రాన్తరేంద్రీయగరా దాగచ్ఛన్ బ్రాహ్మణః కశ్చి
దైత్యుత. తేన చేయం కథా కథితా. — 'యథాకిల జయసింహే
నానేకనికారదత్తసంజ్ఞరణజిఘాంసిత స్స కర్దనః కనకలేఖాదర్శ
నైధి తేనరాగేశారిత్యుత. సా చ దారికా యజ్ఞేణ కేనచి దధి
ష్ఠితా, న తిష్ఠత్యగేనరాన్తరస్య. ఆయాస్యతి చ వరేన్ద్రీసార్థసం
గ్రహణేన తన్నిరాకరిష్యన్నరేన్ద్రో; న చాస్తి సిద్ధిః.' ఇతి
తేన చాహం దర్శితాశః శంకరస్మత్తరజ్ఞదేశజాతస్యజరత్సాల
స్య సున్ధరధ్ధాన్త ర్జ్ఞటాజాలం నికృష్య తేన జటిలతాంగతః, క
న్ధాచీరసఞ్చయూన్తరితసకలగాత్రః కాంశ్చిచ్ఛిష్యానగ్రహీషం,

తాం శ్చ నానాశ్చర్యక్రియాతिसంహితా జ్ఞా దాకృష్టాన్న
 చేలాదిత్యాగాన్నిత్యహృష్టానకార్షం. ప్రాయాసిషం చ దినైః
 కైశ్చి దన్తినగరం. తస్య నాత్యాసన్నే సలిలరాశినదృశస్య క
 లహంసగణదళితనళినదళసంహతిగళితకజ్జుల్కశకలకారస్య నా
 రసశ్రేణిశేఖరస్య సరసస్తీరకాననే కృతనికేతనస్థితః. శిష్య
 జనకథితచిత్రచేష్టాకప్తనకలనాగరజనాటసంధానదక్ష స్స క దిశి
 దిశీత్యకీర్త్యే జనేన. — “య ఏష జరదరణ్యస్థలీసరస్తీరే
 స్థణ్డిలశాయా యతిః, తస్య కిల సకలాని రహస్యాని సమదక్షాని
 చ చ్ఛద్యాంసి రసనాగ్రే సన్నిహితా వ్యన్యాని చ శాస్త్రాణి;
 యేన యాని న జ్ఞాయంతే స తేహం తత్సకాశా దర్శనిర్ణయం
 కరిష్యతి. అసత్వేన నా వ్యాస్యం సంస్పృజ్యతే. సశరీరైశ్చైష
 దయారాశిః. ఏతత్సకాశా దర్శగ్రహేణాద్య చిరం చరితార్థా
 దీహౌ. తచ్చరణరజఃకణైః కైశ్చనశిరసి క్షిరైరనేక స్యానేక ఆత
 జ్ఞుశ్చిరం చికిత్సకై రసంహార్యః సంహృతః. తదజ్ఞీయోశనస
 లిలసేకైర్నిష్కులజ్ఞుశిరసాం నశ్యన్తి ఊణేనై కేనాభానరేంద్ర)
 యత్నలబ్ధిన శ్చబ్ధితారాగ్రహః. స తస్య శక్యం శక్తే రియ
 త్తజ్ఞానం. న చా స్యాహంకార కణికా.” ఇతి.

సా చేయం కథా ౭ నేకజనాస్యసంచారిణీ తస్య కనకలే
 భాధిష్ఠానధనదాజ్ఞాకరనిరాక్రియాతిన క్తచేతనఃక్షుత్త్రియస్యా
 కర్షణాయాశకత్. స చాహరహ రాగ త్యాదరేణాతిగరీయ
 సా ౭ ర్చయన్నైశ్చ శిష్యా వసంగృహ్టా వ్నధిగతక్షణః కదాచి
 త్కాంక్షితార్థసాధనాయ శస్తై రయాచిప్త. భ్యానధీరః స్థాన
 దబ్ధితజ్ఞానసన్నిధి శ్చైవం నిరీక్ష్య నిచాయ్యాకథయం. ‘తాత!

స్థాన ఏష హి యత్నః. తస్యహి కన్యారత్నస్య సకలకల్యాణ
లక్షణైకరాశేరధిగతిఃక్షీరసాగరరశనాలంకృతాయాః గజ్జాది
నదీనహస్రహారయష్టిరాజతాయాః ధరాజ్ఞనాయా ఏ వాసా
దనాయ సాధనం. న చ స యత్నస్తదధిష్ఠాయీ కేనచిన్నరేష్ఠేణ
తస్యా లీలాశ్చితవీలనీరజదర్శనాయాః దర్శనం సహతే. త
దత్ర సహ్యంతాం శ్రీణ్యహానియై రహం యతిష్యేర్థస్యాస్య
సాధనాయ? తథాదిష్టే చ హృష్టే షీతీశే గతే, నిశి నిర్మి
శాకరాచ్ఛిషి నీరధ్ధాన్ధకారకణనికరనిగీర్ణదశదిశి తద్దానిగళిత
నిఖలజనదృశి, నిర్గత్య, జలతలనిలీనగాహనీయం నీరధ్ధం కృ
చ్చాచ్ఛిచ్ఛిద్రీకృతాస్తరాశం త దేశత స్సరస్తటం తీర్థాసన్ని
కృప్తం కేన చిత్తననసాధనేనాకార్షం. ఘనశిలేష్వకాచ్ఛన్న
చ్ఛిద్రాననం త త్తీరదేశం జనై రశక్కునీయం నిశ్చిత్య, దినా
దిన్నాననిర్ణీతగాత్రశ్చ, నక్షత్రసంతానహారయప్త్యగ్గధిత
రత్నం షణ్డదాన్ధకారగన్ధహస్తదారణైకకేసరిణం కనకశైల
శృంగ రజ్జ లాస్య లీలానటం గగనసాగరఘనతరజ్జరాజుజ్ఞనై
కనక్రంకార్యాకార్యసాక్షిణం సహస్రార్చిషం సహస్రక్షుడిగజ్జ
రాగాయ తకిరణజాలం రక్తనీరజాజ్ఞలినాఽఽరాధ్య నిజనికే
తనం న్యశిశ్రియమే.

యాతే చ దినత్రయే, ౨ స్తగిరిశిఖరగైరికతటసాధారణ
చ్ఛాయతేజసి అచలరాజకన్యకాకదర్శనాయా ౨ స్తరితౌఘ్యేన
శక్కురశరీరేణ సంస్పృష్టాయా స్పృంధ్యాజ్ఞనాయాః రక్తచంద్ర
ర్చితైకస్తనకలశదర్శనీయే దినాధినాథే, స జనాధినాథ శ్చాగ
త్య జన స్యాస్య ధరణిన్యస్తచరణనఖకిరణాచ్ఛాదితకిరీటః కృ
తాజ్ఞలి రతిఘ్నత్. ఆదిష్ట శ్చ “దిప్త్యా దృష్టేష్టసిద్ధిః! ఇహజగతి

హి స నిరీహదేహినం శ్రియ స్సంశ్రయస్తే. శ్రేయాంసి చ స
 కలాన్యనలనానాం హస్తే నిత్యసాన్నిధ్యాని. యతస్తే సాధీయ
 సా సచ్చరితేనానాకలితకలజ్ఞేనార్చితే నాత్యాదరంచితే
 నాకృష్టచేతసా జనే నానేన సర స్తథా సంస్కృతం యథేహ
 తేఽద్య సిద్ధి స్సాస్యత్. తదేతస్యాం నిశి గలదర్ధాయాం గాహ
 నీయం. గాహనానస్తరం చ సలిలతిలే సతతగతీ నస్తస్సంచారిణ
 స్సన్నిగృహ్య యథాశక్తి శయ్యాకార్యా. తత శ్చ తలస్థలిత
 జలస్థగితజలజషడ్జలచలితదణ్డకణ్డకాగ్ర దళితదేహరాజహం స
 త్రానజర్జరరసితసందత్తకర్ణస్య జనస్య క్షణాదాకర్ణనీయం
 జనిష్యతే జలనజ్ఘాతస్య కించి దారటితం. శాస్తే చ తత్రసలిల
 రటితే క్లిన్నగాత్రః కించి దార క్షదృష్టి ర్యేనాకారేణ నిర్యా
 స్యసి నిచాయ్య తం నిఖిలజననేత్రాన్దకారిణం న స యక్షశ్చ
 క్ష్యత్యగ్రత స్థితయే; స్థితరనిహితస్నేహశృంఖలావగళితం
 చ కన్యకాహృదయం క్షణే నై కేనాసహనీయదర్శనాస్తరా
 యం స్యాత్. అస్యా శ్చ ధరాజ్ఞనాయా నాత్యాదృతనిరాకృ
 తాచక్రం చక్రం కరతలగతం చిన్తనీయం. న తిత్తసంశయః.
 తచ్ఛే దిచ్ఛస్యనేకశాస్త్రజ్ఞానధీరధిషణైరధిక్ష్మతై రితరై శ్చ
 హితైషిగణై రాకలయ్య జాలికశతం చానాయ్య అస్తరజ్ఞనర
 శతై ర్యథేష్టదృష్టాస్తరాశం సరః క్రియేత. రతౌచతీరాత్త్రింశ
 ద్దణ్డాస్తరాశే సైనికజనేన సాదరం రచనీయా. కస్తత్ర తజ్ఞా
 నాతి, యచ్ఛిద్రే, కారయ శ్చిక్కిర్ష ని? ఇతి. తత్తస్య హృదయ
 హరి జాతం. తదధిక్ష్మతై శ్చ తత్ర కృత్యే రన్తదర్శనాసహై
 రిచ్ఛాం చ రాజ్ఞః కన్యకాతిరాగజనితాం నితాస్తనిశ్చలాం ని
 శ్చి త్యార్థ ఏవ స నిషిద్ధః. తథా స్థితశ్చ తదాసాదనదృఢతరా

శయ శ్చ స ఆఖ్యాయత-‘రాజా! అత్ర తే జనాస్తే చిరం సితం. నచైకత్ర చిరస్థానం న శ్చస్తం. కృతకృత్య శ్చేహ న తిష్ఠామి, యస్య తే రాష్ట్రే గ్రాసా ద్యాసాదితం తస్య తే కించి దనాచర్య కార్యం గతిరార్యగర్వేతి త త్రైత చ్చిరస్థానస్య కారణం. త చ్చాద్య సిద్ధం. గచ్ఛ గృహం. యథార్హజలేన వృద్ధ్యగర్భేన స్నాతః సితస్రగజ్జుగాః శక్తిసదృశేన దానే నారాధితధరణిత లతై తిలగణ స్థిలన్నహసి క్షయప్త్యగగ్రధితచేలాఞ్చులఖణ్డకా గ్నిశిఖాసహస్రగ్రస్తనై శాస్తకారి రాశి రాగ త్యాగసిద్ధయే య తేథాః.’ ఇతి. సకల కృతజ్ఞతాం దర్శయన్ ‘అసిద్ధి రేమాసిద్ధి, ర్య దసన్నిధిరహార్యాణాం. కష్టాచేయం నిస్సజ్జతా, యా నిరా గసం దానజనం త్యాజయతి. న చ నిషేధనీయా గరీయసాం గిరః.’ ఇతి స్నానాయ గృహానయాసీత్.

అహం చ నిర్గత్య నిర్జనే నిశీధే సర స్తీరస్థనిలీన స్స న్నీషచ్ఛిద్రద త్తకర్ణస్థితిః. స్థితే చార్ధరాత్రే కృతయథా దిప్తక్రియః స్థానస్థానరచితరక్ష స్స రాజా జాలికజానా నానీయ నిరాకృతా న్తశ్శిల్యం శజ్జాహీన స్సరస్థలిలం సలీలగతిరగా హతి. గతం చ కీర్ణ కేశం సంహతక్షర్ణనాసికం సరస్థలం హ స్తినం నక్రలీలయా నీరనిలీనయా తం తథా శియానం కన్ధ రాయాం కన్ధయా న్యగ్రహీషం. ఖరతరకాలదణ్డఘట్టనచణ్డ తరై శ్చ కిరచరణఘాతై ర్నిర్దయద తనిగ్రహః ఊణేనై కే నాజహ త్స చేష్టాం. తత శ్చాకృష్య తచ్ఛిరిం తీరచ్ఛిద్రే ని థాయ నీరాన్నిరయాసిషం. సద్య స్సంగతానాం చ సైసికా నాం త దత్యచిత్రీయతాకారా న్తరగ్రహణం. గజస్కన్ధగతః సితచ్ఛత్రాదీ సకలరాజచిహ్నరాజతి శ్చిద్ధతర దణ్డిదణ్డతాడన

త్రస్తజనదత్తాన్తరాలయారాజరథ్యయా యాత స్తాం నిశాంరస
నయననిరస్తనిద్రారతి రనైషం.

నీతే చ జనస్యాక్షీలక్ష్యతాం లాఘోరసదిగ్ధదిగ్గజశిర
స్సదృక్షే శక్రదిగ్జనారత్నాదర్శ్యైర్కచక్రే, కృతకరణీయః
కిరణజాలకరాజరత్న రాజరాజితరాజాహ్లాస నాధ్యాసీ యథా
సదృశాచారదస్మిన శృజ్జాయన్రితాజ్ఞాన సన్నిధి నిషాదిన
స్సహాయా నగాదిషం. 'దృశ్యతాం శక్తిరాస్తీ, య త్రస్య
యతేరజయ్య స్వేన్ద్రియాణాం సంస్కారేణ నీరజసా నీరజసా
న్నిధ్యశాలిని సహర్షాలిని సరసి సరసిజదళసన్నికాశచ్ఛాయ
స్యాధికతరదర్శనీయ స్యాకారాన్తరస్య సిద్ధి రాసీత్. అద్య
సకలనాస్తికానాం జాయేత లజ్జానతం శిరః. త దిదానీం చంద్ర
తేఖరసరక శాసనసరిసిజాసనాదీనాం త్రిదశేశానాం స్థానా
న్యాదరరచితవృత్తగీతారాధనాని క్రియంతాం; హ్రియంతాం
చ గృహా దితః క్లేశనిరసనసహా న్యర్థస్థాన్ధర్ధనానీ'తి. ఆశ్చర్యర
సాతిరేకహృష్టదృష్టయస్తే 'జయ జగదీశ! స్వతేజసాఽతిశయ్య
దిశ దిశః, స్థగయన్నిజయశేసాఽఽదిరాజయశాంసి. ఇ త్యస
కృదాశాస్యాచర న్యథాదిష్టాః క్రియాః. సచాఽహం దయ
తాయాం స్పృశం హృదయస్థానీయాం శశాంజుసేనాం కన్యకాం
కదాచి త్కార్యాన్తతరాగతాం రహస్యాచక్షిషి. 'కశ్చిద
యం జనః కదాచి దానీ'ద్దృష్టః?' ఇతి. అథ సా హర్షకాష్టాం
గతేన హృదయేనేషదాలక్ష్యదళనదీధితిలతాం లీలాలసం
లాసయస్తీ, లలితాశ్చిత కరశాఖాన్తరితదస్తచ్ఛదకిసలయా,
హర్షజలక్లేదజర్జరనిరజ్జానేషణా, రచితాష్టలిః, 'నితరాం జానే,

యది న స్యా దైద్వజాలికస్య జాలం కిఞ్చి దేతాదృశం. కథం
 చైత త్కథయ' ఇతి స్నేహనిర్యస్త్రణం శనైరగాదీత్.
 అహం చాస్యై కా రేన్నీయ నాఖ్యాయ, తదాననసంక్రాంతేన
 సందేశేన సంజనయ్య సహచర్యా నిరతిశయం హృదయాఘ్నః
 దం, తత శ్చైతయా నిరర్గభీకృతాతిసత్కృత కలిజ్జనాథన్యాయ
 దత్తయా సంగత్యాన్ధ్రకళిజ్జరాజ్యం కళిజ్జనాథే న్యాసం. త
 స్యా స్యారిణా లిలజ్ఞయిషిత స్యాజ్జరాజస్య సాహాయ్యకా
 యాలఘీయసా సాధనే నాగ త్యాత్ర తే సఖజనసంగతస్య
 యాదృచ్ఛికదర్శనానందరాశిలఙ్ఘితచేతా జాతః' ఇతి.

తస్య త త్కౌశలం స్థితజ్యోత్సాన్నిభి పి క్తదస్తచ్చదః
 సహ సుహృద్భి రభినన్ద్య 'చిత్ర మిదం మహామునేర్వృత్త,
 మ త్రైవ ఖిలు ఫలిత మతికష్టం తప; స్థిత తు తావన్న
 ర్క. హర్షపకర్షస్పృశోః ప్రజ్ఞాసత్వయో ర్ద్విప్రమిహ స్వరూ
 పమ్.' ఇ త్యభిధాయ, పున రవతరితు భవా నితి, బహుశ్రుతే
 విశ్రుతే వికచరాజీవసదృశం దృశం చిత్తేప దేవో రాజవాహ
 నః. సోఽప్యాచచక్షే.

ఇతి శ్రీమ దాచార్యమహాకవిదండినః కృతో దశకుమారచరితే

మన్తగుప్తచరితం నామ

సప్తమ ఉచ్ఛాసః.

విశ్రుతచరితం నామ

అష్టమోచ్చాసః.

దేవ! మయాఽపి పరిభ్రామతా విధ్యాటవ్యాం కోఽపి
కుమారః క్షుధా తృషా చ క్లిశ్య న్నక్తే, ర్హః క్వచి త్కూ-
పాభ్యాశేఽప్తవర్ష దేశీయో దృష్టః, స చ త్రానగద్గద మవ-
దత్. — 'మహాభాగ! క్లిప్తస్య మే క్రియతా మార్య! సాహ-
య్యకమ్. అస్య హి మే ప్రాణాపహరిణీం విపాసాం ప్రతికర్తు-
ముదక ముదచ్చాన్నిహకూపే కోఽపి నిష్కలో మమైకశరణ-
భూతః పతితః త మల మస్మి నాహ ముద్ధర్తుమితి. అ థాహ-
మభ్యేత్య వ్రతత్యా కయాఽపి బద్ధ ముత్తార్య, తం చ బాలం
వంశనాళీముఖోద్ధృతాభిరద్భిః ఫలై శ్చ పచ్చామై శ్శరక్షేహో-
చ్చితస్య లికుచవృక్షస్యశిఖరాత్పాపాణపాతితైః ప్రీత్యానీత-
ప్రాణవృత్తి మాపద్య, తరులనిషణ్ణ స్తం జర స్తమబ్రవం 'తాత!
క ఏష బాలః! కో వా భవా? కథం చేయ మాప దాపన్నా?'
ఇతి. సోఽశ్రుగద్గద మగదత్.

శ్రూయతాం మహాభాగ!—విదరోభో నామ జనపదః.
తస్మిన్ భోజనంశ భూషణమ్, అంశావతార ఇవ ధర్మస్య, అతి-
సత్త్విః, సత్యవాదీ, వదాన్యో, వినీతో, వినేతా ప్రజానాం,
రక్షితభృత్యః, కీర్తిమాన్, ఉదగ్రో మూర్తిబుద్ధిభ్యా, ము-
త్తానశీలః, శాస్త్రప్రమాణికః, శక్యభవ్యకల్పారమ్భా, సంభా-

వయితా వృద్ధా, ప్రభావయితా సేవకా, ఉద్భావయితా
బద్ధా, న్యగ్భావయితా శత్రుకా, అసంబద్ధ ప్రలాపే వ్యద
త్తకర్ణః, కదాచి ద వ్యవిత్పల్లో గుణేషు, అతిసదీప్తః కలాసు,
నేదిప్తో ధర్మార్థ సంహితాసు, స్వల్పేఽపి సుకృతే సుతరాం ప్ర
త్యుపకర్తా, ప్రత్యవేక్షితా కోశవాహనయోః, యత్నేన పరి
క్షితా సర్వాధ్యక్షాణామ్, ఉత్సాహయితా కృతకర్మణా మను
రూపై ర్దానమానైః సద్యః ప్రతికర్తా దై వమానుషీణా మాప
దాం, మాధుణ్యోపయోగనిపుణః, మనుమాగ్నేణ ప్రజ్ఞతా చా
తుర్వర్ణ్యస్య, పుణ్యశ్లోకః, పుణ్యవర్మా నామాసీత్, స పుణ్యైః
కర్తృభిః స్రావ్య పురుషాయుషం, పున రపుణ్యేన ప్రజానా మ
గణ్యతామరేషు.

తదనంతర మనంతరర్థా నామ తదాయతి రవని మధ్యతి
ష్ఠత్. ససర్వగుణైః సమృద్ధోఽపి దై వాద్దణ్డినీత్యాం నాత్యా
దృతోఽభూత్. త మేకదా రహసి వసురక్షితో నామ మన్త్రి
వృద్ధః పితురన్య బహుమతః ప్రగల్భవాగభాషత. - “తాత!
సర్వ ఏవాత్మసంపదభిజనా త్ప్రభృత్యన్యూనై వాత్రభవతి
లక్ష్మ్యతే. బుద్ధిశ్చ నిసర్గపట్వీ కలాసు సృత్తగీతాదిషు చిత్రేషు
చ కావ్యవిస్తరేషు స్రాప్తనిస్తారా తవేతరేభ్యః ప్రతివిశిష్య
తే. తథాఽవ్యసా వప్రతివ ద్యాత్మ సంస్కార మర్థశాస్త్రీవ్య
సన్నిశోధి తేవ హేమజాతిర్నాతి భాతి బుద్ధిః. బుద్ధిహీనోహి
భూభృదత్యుచ్ఛితోఽపి పరై రధ్యాయూమాణ మాత్మా
సం స చేతయతే. స చ శక్త సాధ్యం సాధనం వా విభజ్య
వర్తితుమ్, అయథాత్మత్వ శ్చ కర్మమ ప్రతిహన్యమానః సై వ్యః
పరై శ్చ పరిభూయతే. స చావజ్ఞాతస్యాజ్ఞా ప్రభవతి ప్రజా

నాం యోగక్షేమారాధనాయ. అజిత్రాస్తశాననా శ్చ ప్రజాః
యత్కించన వాదినో యథాకథంబి ద్వర్తిన్యః సర్వాః స్థితీ
స్సంకిరేయుః. నిర్మ ర్యాద శ్చ లోకో లోకా దితోఽముత శ్చ
స్వామిన మాత్మానం చ భ్రంశయేత్. ఆగమదీపదృష్టేన
ల్యధ్వనా సుఖేన వర్తతే లోకయాత్రా. దివ్యం హి చతుర్భుజ
తథవద్యవిష్ణుత్వ వ్యవహిత విప్రకృప్తాదిషు చ విషయేషు శా
స్త్రం నామాప్రతిహతవృత్తిః. తేన హీనః సతో ర స్యాయ
తవిశాలయో గ్లోచనయో. రన్ధ్ర ఏవ జన్తు రర్థదన్యనే వ్వసామ
థ్యాత్. అతో విహాయ బాహ్యవిద్యా స్వభిషక్త మాగమయ
దణ్డసీతిం కులవిద్యామ్. తదర్థానుష్ఠానేన చావర్జితశ క్తిసిద్ధి రస్థ
లితశాసన శ్చాధి చిరముదధిమేఖలా ముర్వీమ్." ఇతి.

ఏత దాకర్ణ్య 'సాన ఏవ గురుభి రనుశిష్టం. తథాక్రియ
తే.' ఇత్యస్తకపుర మవిశత్. తాం చ వార్తాం పార్థివేన ప్రమ
దానన్నిధౌ ప్రసక్లేనోదీరితా ముపనిశమ్య సమీపోపవిష్ట
శ్చిత్తానువృత్తికుశలః ప్రసాదవిత్తోగీతనృత్తవాదిత్రాది వ్యభా
హార్య బాహ్యనారీపరాయణః పటురయన్త్రితముఖో బహు
భక్తివిశారదః పరమర్తాన్వేషణపరః పరిహాసయితా పరివాద
రుచిః పైశున్యపణ్ణిత స్సచివమణ్డలా ద ప్యుతోచహారీ నకల
దుర్మయోపాధ్యాయః కామతన్త్రికర్ణధారః కుమారసేవకో
విహారభద్రో నామ స్థితపూర్వం వ్యజ్ఞాపయత్.

'దేవ! దై వానుగ్రహేణ యది కశ్చి ద్భాజనం భవతి
విభూతేస్త మకస్తా దుచ్ఛావచై గుప్తప్రలోభనైః కదర్థయన్తః
స్వార్థంసాధయన్తి ధూర్తాః. తథాహి, కేచి త్స్పృశ్యకీల బద్ధై
రభ్యుదయాతిశయై రాశా ముత్పాద్య, ముణ్డయిత్వా శిరో,

బద్ధాదర్శరజ్జభిరజనే నాచ్ఛాద్య, నవనీతే నోపలిప్య, అనశనం
 చ శాయయిత్వా, సర్వస్వం స్వీకరిష్యన్తి. యది కశ్చి త్ఫటు
 జాతీయోనాస్యైశ్చగత్పక్షి కాద్యై హస్తగతంత్యక్తుమిచ్ఛేత్.
 మన్యే పరివార్యాహుః. ఏకా మపి కాకిణీం కార్షాపణలక్ష మా
 పాదయేమ, శస్త్రా దృతే సర్వశత్రూ ఘాతయేమ, ఏకశరీర
 మాత్రమపి మర్త్యం చక్రవర్తినం విదధీమహి, య ద్యస్త దద్దిష్టే
 న మార్గేణ చర్యతే ఇతి. న పున రిమాన్ ప్రత్యాహోఽసౌ
 మార్గః? ఇతి. పున రిమే బ్రువతే. — 'నను చతస్రో రాజవిద్యా,
 శ్రుయీ వార్తాఽఽస్వీక్షకీ ద్దణ్డనీతి రితి. తాసు తిస్ర శ్రుయీ
 వార్తాస్వీక్షకో మహతో మన్దఫలాశ్చ. తా స్తాన దానతామ్.
 అధీష్వతావ ద్దణ్డనీతిమ్. ఇయ మిదానీ మాచార్యవిష్ణుగుప్తేన
 మార్యా క్షేషడ్భిశ్శ్లోకసహనైస్సంక్షిప్తా. నై వేయ మధీత్య న
 మ్య గనుష్ఠీయమానా యథో క్తకర్మక్షమా.' ఇతి. సతథే త్యధీ
 తే, శృణోతి చ, తత్రైవ జరాం గచ్ఛతి. తత్తుకీల శాస్త్రం
 శాస్త్రాన్తరానుబద్ధి, సర్వ మేవ వాఙ్మయ మవిదిత్వా న
 తత్త్వతోఽధిగంస్యతే. భవతు కాలేన బహునాఽల్పేన వా
 తదర్థాధిగతిః. అధిగతశాస్త్రేణ చాదా వేప వుత్త్రాదార మపిన
 విశ్వాస్యమ్. ఆత్మకుక్షే రపి కృతే తద్బుద్ధై రియద్భి రియా నోద
 న స్సంపద్యతే, ఇయత శ్చౌగనస్య పాకా ధ్వైతావ దిన్ధనం
 పర్యాప్త, మితి మానోన్తానపూర్వకం దేయమ్.

ఉత్థితేన రాజ్ఞా త్కౌళితాత్కౌళితే ముఖే ముష్టి మర్ధ
 ముష్టింవాఽభ్యస్తరీకృత్యకృత్సూమాయవ్యయజాతమహ్నః
 *ప్రథమేఽష్టమే భాగే శ్రీతవ్యమ్. శృణ్వత ఏ చాస్య ద్విగుణ
 మపహరన్తి తేఽధ్యక్షధూర్తాః చత్వారింశతంచాణక్యోపదిష్టా

నాహరణోపాయాః సహస్రధాఽఽత్కబుద్ధ్యవ తే వికల్పయి
 తారః. * ద్వితీయేఽభ్యోన్యం వివదమానానాం ప్రజానా మా
 త్రోశ్చై ర్దహ్యమానకర్ణః కష్టం జీవతి. తత్రాపి స్రాద్ధివాకాద
 యః స్వేచ్ఛయా జయపరాజయౌ విదధానాః పాపే నాకీర్త్యా
 చ భర్తార మాత్మ న శ్చార్థై ర్భ్యోజయన్తి.* తృతీయే స్నాతుం
 భోక్తుం చ లభతే. భుక్తస్య చ యావ దన్యఃపరిణామ స్తావ
 దస్య విషభయం న శామ్య త్యేవ భుక్త్యా. * చతుర్థే హిరణ్య
 ప్రతిగ్రహాయ హస్తం ప్రసారయన్న వోత్తిష్ఠతి. * పంచమే
 మన్తించింతయా మహాంత మాయాస మనుభవతి. తత్రాపి
 మన్త్రిణో మధ్యస్థా ఇ వాన్భ్యోన్యం మిథ స్సంభూయ దోష
 గుణై ర్దూతచారవాక్యాని శక్వాశకృతాం దేశకాలకార్యా
 వస్థా శ్చ స్వేచ్ఛయా విపరివర్తయన్తః స్వపరమిత్త్రీమణ్డలా
 న్యుపజీవన్తః బాహ్యభ్యంతరాంశ్చ కోపా న్నూఢ ముత్పాద్య
 ప్రకాశం ప్రశమయన్త స్స్వస్వామిన మవశ మవగృహ్లాన్తి. *
 షష్ఠే వైరవిహారో మన్త్రో వా నేవ్యః. సోఽ వ్యైతావాః
 వైరవిహారకాలో యస్య తిస్రస్త్రిపాదోత్తరా నాడికాః.
 * సప్తమే చతురజ్జబలప్రత్యవేక్షణప్రయాసః. * అష్టమేఽస్య
 సేనాపతిసఖస్య విక్రమచింతాక్షేపః.

పునరుపా వ్యైవ సంధ్యా * ప్రథమే రాత్రివిభాగే
 గూఢపురుషా ద్రష్టవ్యాః. తన్ముఖేన చానిమృశంసాశ్చస్త్రాగ్ని
 రసప్రణిధయోఽచుష్ఠీయాః. * ద్వితీయే భోజనానంతరం శ్రో
 త్రియ ఇవ స్వాధ్యాయ మారభతే * తృతీయే తూర్య ఘోషేణ
 సంవిష్టః * చతుర్థపంచమాశయాతకిల. కథమివాస్యాజ్జనచింతా

యాసవిహ్వలమనసోవ రాకస్య నిద్రాఋషి ముపనమేత్? * పున
ష్టప్తే శాస్త్రచింతాకార్యచింతారమ్భః * స్తమే తు మస్తగ్రహా
దూతాదిప్రేషణాని చ. దూతా శ్చ నామోభయస్త్రి య
ఖ్యానలబ్ధానర్థావీతశుల్కబాధేవ ర్త్తని వాణిజ్యమానర్థయ
స్తః కార్యమవిద్యమాన మపి లేశో నోత్పాన్యానవరతం భ్రు
న్తి. * అష్టమే పురోహితాదయోఽభ్యేన్ద్ర్యనమాహుః. - 'అ
ద్య దృష్టో దుస్స్వప్నః, దుస్థి తాగ్రహః, శిశునానిచాఽశుభాని,
శాస్త్రయఃక్రియంతాం, సర్వమస్తు సావర్ణమేవ హోమసాధనం.
ఏవం సతి కర్తగుణావ దృవతి, బ్రహ్మకల్పా ఇమే బ్రాహ్మణాః,
కృత మేభిః స్వస్త్వయనం కల్యాణతరం భవతి. తే చామీ
కష్టదారిద్ర్యా బహ్వపత్యా యజ్ఞానో వీర్యవస్తశ్చ, అద్యా
వ్యస్తాస్తప్రతిగ్రహః, దత్తం చైభ్యః స్వర్గ్యమాయుష్య మరిష్ట
నాశనం చ భవతి.' ఇతి. బహు బహు దాపయిత్వా తన్మథేన
స్వయ ముపాంశు భక్షయన్తి.

త దేవ మహర్నిశ మహితఋషిలేశ మాయాసబహుభ
మవిరళకదర్థనం చ నయతో నయజ్ఞ స్వాస్తాం చక్రవర్తితా,
స్వమణ్డలమాత్ర మపి దురారక్షం భవేత్. శాస్త్రసమాజ్ఞా
తో హి యద్దదాతి, యన్మానయతి, యత్ప్రియం బ్రవీతి, త
త్సర్వ మతినంధాతు మి త్యవిశ్వాసః. అవిశ్వాస్యతా హి జన్మ
భూమి రలక్ష్మ్యః. యావతా చ నయేన వినా లోకయాత్రా,
న లోకత ఏవ సిద్ధః, న తస్మై శాస్త్రే గార్హ. స్తనస్థయోఽపి
హితై నై రుపాయై స్తనసానం జనన్యా లిప్సతే. రిదపాన్యా
తియస్త్రణా మనుభూయంతాం యథేష్ట మిద్ధ్రియసుఖాని. ౧౩౭

వ్యవధిశః స్తి ఏవ మిద్ధియాణి జేతవ్యాని, ఏనమనిష్యన్విస్త్యా
 జ్యః, సామాది దుపాయవర్గః స్వేషు పరేషు చాజస్తం ప్రయో
 జ్యః, సంధివిగ్రహచింతయేన సేయః కాలః, స్వప్నోఽపి య
 ఖావకాశో న దేయః ఇతి ప్రైరవ్యేభిర్నన్త్రిబక్తే న్యుష్టతశ్చై
 ర్వార్జితం ధనం దాసీగృహేష్వేవ భుజ్యతే. కేచన శనరాకాః,
 యేఽపి మన్త్రికర్మశాస్త్రస్త్రాకారాశ్శుక్రజ్జీవన విశాలాత్
 బాహుదన్తిపుత్త్రీ పరాశర ప్రభృతయః, స్త్రైః కి మనిష్యన్గో
 జితః? కృతం వాతై శ్శాస్త్రానుష్ఠానమ్? ప్రైరపి హి స్తారభ్యేషు
 కార్యేషు దృష్టే సిద్ధ్యసిద్ధీ? పరింత శ్చాపఃస్థిరణినంధీయ
 మానా బహవః.

న న్విద ముపపన్నం దేవస్య, య దుత సర్వలోకవన్ద్వ్యా
 జాతి, రయాతయామం వయో, దర్శనీయం వపు, రళరిమాణా
 విభూతి; స్తత్సర్వం సర్వావిశ్వాసహేతునా సుభోపభోగప్రతి
 బద్ధినా బహుమార్గవికల్పనా త్సర్వకార్యే వ్యముక్తసంశయేన
 తస్మాదీనాపే నైవ మాకృథా వృథా. సన్తి హి తేదన్తినాం దశ
 సహస్రాణి, హయానాం లక్షత్రయ, మనస్తం పాదాత మపి.
 పూర్ణాన్యేవ హేమరత్నైః కోశగృహాణి; సర్వశ్చైవ జీవ
 లోక స్సమగ్ర మపి యుగసహస్రం భుజ్జానో న తే కోష్ఠాగా
 రాణి రేచయిష్యతి. కిమిద మపర్యాప్తం యదన్యార్జనాయాసః
 ప్రస్తూయతే? జీవితం హి నామ జన్మవతాం చతుఃపశ్చాన్యహః
 ని. తత్రాపి భోగయోగ్య మల్పాల్పం వయఃఖణ్డమ్. అపణ్డితాః
 పున రర్జయంత ఏవ ధ్వంసస్తే. నార్జితస్య వస్తునో లవ మప్యా
 స్వాదయితు మీహస్తే. కిం బహునా? రాజ్యభారం భారక్షమే
 వ్యవరజ్జభూతేషు భక్తిమత్సు సమర్ప్యాపురః ప్రతియాపాభి

రస్తకపురికాభీ రమమాణో గీతసక్తీతపానగోష్ఠీ శ్చ యథర్తు
బద్ధ్న యథార్థం కురు శరీరలాభమ్.—ఇతిపఞ్చాంగీస్సప్త
భూమి రజ్జులిచుమ్భితచూడ శ్చిరమశేత. ప్రాహసీ శ్చ ప్రీతి
పుల్లలోచనోఽస్తకపురప్రమదాజనః. జననాథ శ్చ సస్తిత ము
త్తిష్ఠా 'నను హితోపదేశాద్దురవో భవన్తః; కిమితి గురుత్వ
విపరీత మనుషితమ్?' ఇతి త ముత్థాప్య క్రీడానిర్భర మతిష్ఠత్.

అథైతేషు దినేషు భూధౌ భూయః ప్రస్తుతేఽర్థే ప్రే
ర్యమాణోమన్త్రివృద్ధేన వచసాఽభ్యుపేత్య మన సైవాచిత్ర
జ్ఞ ఇ త్యవజ్ఞాతవాః. అదైవం మన్త్రిణో మనస్యభూత్. 'అ
హో మే మోహాద్బాలిశ్యమ్! అరుచితేఽర్థే చోదయ! అక్షి
గతోఽహ మస్య హాస్యజాతః. స్పష్టమస్య చేష్టానా మాయ
థాపూర్వ్యమ్. తథాహి; న మాం సిద్ధం పశ్యతి, న స్తితపూ
ర్వం భాషతే, న రహస్యాని వివృణోతి, న మాస్తే స్పృశతి,
న వ్యసనే వ్యనుకమ్పతే, నోత్సవే వ్యనుగృహ్ణాతి, న విలోభ్య
వస్తూని ప్రేషయతి, న మత్సుకృతాని ప్రగణయతి, న మే గృ
హవార్తాం పృచ్ఛతి, న మత్సుకౌ స్పృత్యవేక్షతే, న మామా
సన్నకార్యే వ్యభ్యస్తరీకరోతి, న మా మస్తకపురం ప్రవేశ
యతి. అపి చ మా మనస్సేషు కర్తృసు నియుక్తే, మదాసన
మన్యై రవష్టభ్యమాన మనుజానాతి, మద్వైరిషు విస్రమ్భం
దర్శయతి, మకుక్తస్యోత్తరం న దదాతి, మత్సుమానదోషా
న్విగర్హయతి, మర్తణి మాముపహసతి, స్వమత మపి మయా
వర్ణ్యమానం ప్రత్యవక్షివతి, మహార్థాణి వస్తూని మత్ప్రహితా
ని నాభినన్దతి, నయజ్ఞానాం స్థలితాని మత్సుమక్షం మూర్ఖైరు

దోషయతి. సశ్య మాహ చాణక్యః 'చిన్తన్తానామచర్తంతేన
 త్థా అపి ప్రియా స్సయ్యః; దక్షిణా అపి తద్భానబహుష్కృతా
 ద్వేష్యా భవేయ్యః?' ఇతి. తథాఽపి కా గణిః? అవిసేతోఽపి
 సపరిత్యాజ్యః పితృవై తామహౌ నిష్కాన్త్యై రయ మధిశ్శిశుః
 పరిత్యజంతోఽపి క ముపకార మస్మయమాణవాచః కుశ్మః?
 సర్వథా నయజ్ఞస్య నసన్తభానో రశ్మ కేంద్రీస్య హస్తే రాజ్య
 మిదం పతితమ్. అపి నా మాపనో భావిన్యః ప్రస్థాన మేవ మా
 పాదయేయ్యః, అనర్థేషు సులభవృత్తీకేషు క్షయచి నత్పన్నోఽపి
 ద్వేషః సద్వృత్త మస్తై న రోచయేత్? భవశు భవితా తా
 వ దనర్థః. స్తమ్భితపిశునజహ్వో యథానథంచి విభ్రష్టః స
 పేయమ్." ఇతి.

ఏవం గతే మన్రిణి, రాజని చ కామవృత్తే, చంద్రికా
 లితో నామాశ్మ కేంద్రామాత్య స్వేంద్రికాలితస్య సూను, రస
 ద్వృత్తః పితృనిర్వాసితోనామ భూత్వా, బహుభి శ్చగణగ
 తై శ్చప్రీతిభి రనల్పకాశలాభి శ్శిల్పకారిణీభి, రనేకచ్ఛన్నకిం
 కరై శ్చ గూఢపురుషైః, పరివృతోఽభ్యేత్య, వివిధాభిః శ్చ
 కాభి ర్విహారభద్ర మాత్మసా దకరోత్. అమునా చైవసాక్ర
 మేణ రాజ న్యాస్పద మలభత లబ్ధరథశ్చ న యద్య ద్వ్యసన
 మారభతే త త్తథే త్యవర్ణయత్.

దేవ! యథామృగయాహ్వ్యాపకారికీ న తథాఽన్యత్.
 అత్ర హి వ్యాయామోత్కర్షా దాపత్సంపకర్తా దీర్ఘాధ్వ
 లబ్ధ నక్షమో జ్ఞాజవః, కఫాపచయాదారోగై శ్చకమూల్యమా
 శయాగ్నిదీప్తిః, మేదోఽపకర్షా దక్షానాం శ్చైర్యకార్మక్యాతి

లాఘవాదీని, శీతోష్ణవాతవర్ష తుత్పిపాసాసహత్వం, సత్త్వా
 నామవస్థాంతరేషు చిత్తచేష్టితజ్ఞానం, హరిణగవలగవయాది
 వధేన సస్యలోపప్రతిక్రియా, వృకవ్యాఘ్రాదిఘాతేన స్థలవధ
 శల్యశోధనం, శైలాటవీప్రదేశానాం వివిధకర్మక్షమాణా
 మాలోచన, మాటవికవర్గవిస్తమ్భణ, ముత్సాహశక్తి సంధుక్ష
 ñేన ప్రత్యసీకవిత్రాసన, మితి బహుతమాః గుణాః. * ద్యౌ
 తేఽపి ద్రవ్యరాశే స్తృణవ త్త్యాగాదనుపమాన మాశయా
 దార్యం, జయపరాజయూనవస్థానా ద్ధ్వవిషాదయో రవిధేయ
 త్వం, పౌరుషైకనిమిత్త స్వామర్షస్య వృద్ధి, రక్షహస్తభూ
 మ్యాది గోచరాణా మత్యస్తదురుపలక్ష్యాణాం కూటకర్మణా
 ముపలక్షణా దనస్త బుద్ధినైపుణ్యమ్, ఏకవిషయోపసంహారా
 చ్చిత్త స్వాతిచిత్త మైకాగ్ర్యమ్, అధ్యవసాయసహచరేషు సా
 హసే వ్యభిరతిః, అతికర్మశపురుషప్రతిసంసర్గా దనన్యధర్షణీ
 యతా, మానావధారణ మకృపణం చ శరీరయాపన మితి.
 * ఉత్తమాజ్ఞనోపభోగేఽప్యర్థధర్మయో స్సఫలీకరణం, పు
 ష్కలః పురుషాభిమానః, భావజ్ఞానకౌశల, మలోభక్లిష్ట మా
 చేష్టిత, మఖిలాను కలాను వైచక్షణ్య, మలభోపలబ్ధి లభాను
 రక్షణగక్షితోపభోగభుక్తానుసన్ధాన దుష్టానునయాది వ్యజస్ర
 మభ్యుపాయరచనయా బుద్ధివాచోపాటవ, ముత్కృష్టేష్ట శరీర
 సంస్కారా త్సుభగవేషతయా లోకసమ్భావనీయతా, పరం
 సుహృత్ప్రియత్వం, గరీయసీ పరిజనవ్యపేక్షా, స్మితపూర్వాభి
 భాషిత్య, ముద్రిక్తసత్త్వతా, దాక్షిణ్యానువర్తన, మపత్యో
 త్పాదనే నోభయలోకశ్రేయస్కరత్వ, మితి. * పానేఽపి నానా
 విధరోగభజ్ఞపటియసా మాసవానా మాసేవనాత్ స్పృహణీ

యనయోవ్యవస్థాపన, మహంకార ప్రకర్షా దోషదుష్కర్తరస్కరణ, మజ్జజరాగదీపనా దిజ్ఞనోపభోగశక్తి సంధుక్షణ, మపరాధప్రమార్జనా న్నానశల్యోన్వార్జన, మశ్రావ్యశంసిభిరనర్లభప్రలాపై ర్విశ్వాసోపబృంహణం, మత్సరాననుబద్ధా దానందైకతానతా, శబ్దాదీనా మిద్ధియాధానాం సాతత్యేనానుభవః, సంవిభాగశీలతయా సుహృద్వర్గసంవర్ధన, మనుషమానమజ్జలావణ్య, మనుత్తరాణి విలసితాని, భయార్తిహరణాచ్చ సాక్ష్యామికత్వ మితి. * వాక్పాదువ్యం దుష్టో దారుణో దూషణాని చార్థానామేవ యథావకాశ మకాపకారికాణి. సహి ముని రివ సరపతి రుపశమరతి రభిభవితు మిరికుల మలమవలమ్బితం చ లోకతన్త్రమ్ — ఇతి.

అసావపి గురూపదేశ మివాత్యాదరేణ తస్య మతమన్వవర్తత. తచ్ఛీలానుసారిణ్య శ్చ ప్రకృతయో విశ్మజ్జల మసేవస్త వ్యసనాని. సర్వ శ్చ సమానదోషతయా స కస్యచిచ్ఛిద్రాన్వేషణాయాతిష్ట. సమానభర్తృప్రకృతయ స్తస్మాద్యత్కాః స్వాని కర్మఫలా న్యభక్షయన్. తతః క్రమా దాయద్వారాణి వ్యశీర్యస్త. వ్యయముఖాని విటవిధేయతయావిభోరహరహర్వ్యవర్ధస్త. సామస్తపారజానపదముఖ్యాశ్చ సమానశీలతయోపారాధవిస్త్రమ్భేణ రాజ్ఞా సజానయః పానగోష్ఠీష్యభ్యస్తరీకృతాః స్వం స మాచార మత్యచారిషుః, తదజ్ఞనానుచానేకాపదేశపూర్వమపాచరన్న రేష్టః. తదన్తగవురేషు చామిభిన్నవృత్తేషు మస్తత్రాసా బహునుష్ఠై రవర్తస్త. సర్వ శ్చ కులాజ్ఞనాజనః పాంసులజనభక్తి భాషణరతో, భగ్నచారిత్రయస్త్రణ, స్త్రాణా యా ప్యగణయిత్వా భర్తృవా, ధాతృ

గణమస్త్రాణాన్యశృణోత్. తన్ములా శ్చ కలహః స్సామన్వరా
ణాముదభవత్. అహన్యస్త దుర్బలా బలిభిః. అపహృతాని
ధనవతాం ధనాని తన్మరాదిభిః. అపహృతపరిభూతయః ప్రతా
పా శ్చ పాతకపథాః. హతబాన్ధవాః హృతవిత్తా వధబన్ధాతు
రా శ్చ ముక్తకణ్ఠా మాక్రోశ న్నశ్రుకణ్ఠ్యః ప్రజాః. దణ్డశ్చా
యథాప్రహితో భయక్రోధా వజనయత్. కృశకుటుమ్బేషు
లోభః పద మధత్త. విమానితా శ్చ తేజస్విનોఽనూనే నాద
హ్యస్త. తేషు తేషు చాకృతేషు ప్రాసర న్నరోపజాపాః.

తదా చ మృగయువేష మృగబాహుశ్య వర్ణనేనాద్రి
క్రోణీరనవసారమార్గా శ్చుష్కత్పణవంశగుల్మః ప్రవేశ్య ద్వా
రతోఽగ్నివిన్దై, ర్వాప్యఘాదివధే ప్రోత్సహ్య తన్ముఖపాత
నై, రిష్టకూపతృష్ణోత్పాదనేనాతిదూరహరితానాం ప్రాణహరి
భిః త్సుత్పిచాసాభివర్ధనై, స్తృణగుల్మగూఢచ్ఛిన్నతటప్రదర
పాతహేతుభి ర్వివ్యగ్విసరవిచ్ఛిన్నానుయాతృతయై కాకీకృతా
నాం యథేష్టఘాతనై, ర్మృగదేహపరాద్ధైర్నామేషుమో
క్షణై, స్సపణబన్ధ మధిదు హ్యద్రిశృక్లాణి దురధిరోహణ్యనన్య
లతైః ప్రభింశనై. రాటనికచ్ఛద్భనా వివినేషు విరళ
నై నికానాం ప్రతిరోధనై, రక్షద్యూత పక్షియుద్ధ యాత్రోత్స
వాదిసంకులేషు బలవదనుప్రవేశనై, రితరేషాం హింసోత్పాద
నై, ధూఢోత్పాదితవ్యభీకేభ్యోఽప్రియాణి ప్రకాశం లబ్ధ్వాసా
క్షిషు త ద్విఖ్యాప్యాకీర్తిగుప్తిహేతుభిః పరాక్రమైః, షరకళ
త్రేషు సుహృత్త్వేనాభియోజ్య జారా న్భర్తృనుభయం వా
ప్రహృత్య తత్సహసోపన్యానై, ర్యోగ్యనారీహరితానాం సం

కేతేషు స్రాగుపనిలీయ పశ్చాదభిన్న త్యాకీర్తసియైః ప్రమా
 పణై, రుపప్రలోభ్య బిలప్రవేశనేషు నిధానఘననేషు మస్త్రసా
 ధనేషు చ విఘ్నవ్యాజసాధ్యై ర్వాప్యపాదనై, ర్నత్తగజాధిరో
 హణాయ ప్రేర్య ప్రత్యపాయనిర్వర్తనై, ర్వాప్యహస్తిసంకో
 పయిత్యా లక్ష్మీకృతముఖ్యమణ్డలేష్వపక్రమన్తై, ర్దాయాద్యథే
 వివదమానా నుసంశు హత్వా ప్రతిపక్షేష్వయశఃపాతనై,
 సామస్తపురజనపదేష్వయథావృత్తా నప్రకాశ మభిప్రహృ
 త్య తద్వైరినామఘోషణై, ర్యోగ్యాజ్ఞసాధి రహర్నిశ మభిర
 మయ్య రాజయత్క్రిత్యాదనై, ర్వస్త్రాభరణమాల్యాజ్ఞరాగా
 దిషు రసవిధానకౌశలై, శ్చికిత్సాముఖే నామయబృంహణై,
 రన్యై శ్చాభ్యుపాయై రశ్చ కేంద్రీప్రయక్తా నీళ్లరసదాదయః
 ప్రక్షిపితప్రవీర మనస్తవర్తకటకం జర్జర మకుర్వతః.

అథ వసస్తభాను ర్భానువర్తాణం నామ వానవాన్యం
 ప్రోత్సాహ్యనస్తవర్తకాప్యగ్రహయత్. తత్పరామృష్టరాష్ట్ర
 పర్యస్త శ్చానస్తవర్తా త మభియోక్తుం బలసముత్థాన. మక
 రోత్. సర్వసామస్తేభ్యశ్చాత్మ కేంద్రీః స్రాగుపే త్యాన్య ప్రియ
 తరోఽభూత్. అపరేఽపి సామన్తాః సమగంసత. గత్వా చా
 భ్యర్ణం నర్తదారోధసి న్యవిశత్. తస్మిం శ్చావసరే మహాసా
 మస్తస్య కుస్తలపతే రవన్దిదేవ స్యాత్మనాటకీయాం త్కౌతలో
 ర్వశీం నామ చంద్రీసాలితాదిభి రతిప్రశస్త నృత్తకౌశలామా
 హూయావస్తవర్తావృత్త మద్రాక్షీత్. అతిరక్త శ్చ భుక్తవా
 నిమాం వధూ త్తమామ్. అశ్చ కేంద్రీస్తుకుస్తలపతి మేకాస్తేన
 మభ్యధత్— 'ప్రమత్త ఏష రాజా, కళత్రాణి నః పరామృ

శతి. కియ త్యవజ్ఞా సోధవ్యా? మమ శతమస్తి హస్తినాం, ప
 ఇచ్చ శతాని చ తే; త దావాం సంభూయ మురలేశం వీరనేన,
 మృచీకేశ మేకవీరం, కోఙ్కణవతిం కుమారగుప్తం, సాసిక్య
 నాథం చ నాగపాల ముపజపావ. తే చావశ్యమస్యావినయ
 మనహమానా అస్తన్యతేనై వోపవర్తేరక. అయంచ వాన
 వాస్యః ప్రియం మేమిత్రమ్. అమునైనం దుర్విసీత మగ్రతో
 వ్యతిషక్తం పృష్టతః ప్రహరేమ, కోశవాహనంచ విభజ్య గృ
 హ్ణీమః. ఇతి. హృష్టేన చామునాభ్యుపేతే, వింశతిం వరాం
 శుకానాం పఞ్చవింశతిం కాఞ్చనకుంజుమకమ్బలానాం ప్రాభృ
 తీకృత్యాప్తముఖేన తైస్సామనై స్సంమన్త్రీతా నపి స్వమ
 తా వస్థాపయత్. ఉత్తరేద్యుస్తేషాం సామంతానాం వానవా
 స్యస్యచానస్తవర్తానయద్వేషాదామిషత్వమగమత్. వనస్త
 భానుశ్చ తతోశవాహన మనశీర్ణ మాత్మాధిష్ఠిత మేవ కృ
 త్యా, 'యథాప్రయాసం యథాబలం చ విభజ్య, గృహ్ణీతః
 యుష్మదనుజ్ఞయా యేన కేనచిదంశే నాహం తుష్యామి'తి
 శాత్యా త్వర్వానువర్తీ తేనై వామిషేణ నిమిత్తీకృతేనోత్పా
 దితకలహః సర్వసామంతానధ్వంసయత్. తదీయం చ సర్వస్వం
 స్వయ మేవాగ్రసత్. వానవాస్యం కేనచిదంశే నానుగృహ్య
 ప్రత్యావృత్య, సర్వ మనస్తవర్తరాజ్య మాత్మాసాదకరోత్.

అస్తిం శ్చాస్తరే మన్త్రిపృథో వసురక్షితః కైశ్చిన్తా
 తై స్సంభూయ బాలమేనం భాస్కరవర్తాణ, మన్తైవజ్ఞాయ
 సీం భగినీ త్రయోదశవర్షాం మజ్జువాదినీ, మనయోశ్చమా
 తరం మహాదేవీం వసున్ధరా, మాదాయాపసర్ప, న్నాపదో

ఽస్యాభావితాయా దాహజ్వరేణ దేహ మజహత్. అస్మాన్మతై
 ర్నితైస్త్రీస్తు నీత్వా మాహిచ్ఛతీం భర్తృష్టమాతురాయస్రా
 త్రైమిత్రవర్షణే సాపత్యా దేవీ దర్శితాభూత్. అంచా
 ర్యామనార్యోఽసా వన్యథాభ్యమన్యతనిర్భర్నితశ్చశయా
 'సుత మియ మశ్ణుచారిశ్రా రాజ్యర్షి చిక్షితి.' ఇతి వైభవ
 ణ్యాత్త మేనం బాల మజఘాంసీత్. ఇదం తు జ్ఞాత్వా దేవ్యా
 హ మాజ్ఞప్తః 'తాత! నాలీజఘ్న! జీవతాఽనేనార్షి కేణ యత్ర
 క్వచిదవధాయ జీవ. జీవేయం చేదహ మ ప్యేన మనుసరిష్యా
 మి. జ్ఞాపయ మాం తేమ ప్రవృత్తః స్వవార్తామి'తి. అహం
 తు సంకులే కథంచి దేనం నిర్గమయ్యవిధ్యాటవీంవ్యగాహామి. సా
 దచారదృష్టిగతం చై న మాశ్వాసయితుం ఘోషే క్వచి దహ
 ని కానిచి ద్విశ్రమయ్య తత్రాఽపి రాజపురుషసంపాతభీతో
 దూర మపసాసరమ్. త త్రాన్య దాదుగపిసాసాపీడితస్య వారి
 దాతుకామః కూపేఽస్మిన్నపభ్రశ్య పతితః. త్వయైవ మనుగృ
 హీతః. త్వ మేవా స్యాత శ్శరణ మేధి విశరణస్య రాజమా
 నోః. — ఇత్యుజ్జలి మబధ్నాత్.

'కిమీయా జాత్యాఽన్య మా తే' త్యనుయుక్తే మ
 యాఽము నోక్తం 'పాటలీపు త్రస్యవణిజో వై శ్రవణస్య దుహి
 తరి సాగరదత్తాయాం కోసలన్ద్రాత్కుసుమధన్వనోఽన్య
 మాతా జాతే' తి. 'య ద్యేవ మేతన్నాతు ర్కత్తిశు
 త్తైశ్చకో మాతామహ' ఇతి సన్నేహం త మహం సన్వజే. వృద్ధే
 నోక్తం 'సిన్ధుదత్తపుత్రాణాం కతమ స్తే పితే' తి. సుశ్రుత
 ఇత్యుక్తః సోఽత్యహృష్యత్. అహం తు 'తం నయావలిప్ర

మత్సకం నయేనైవోన్మూల్య బాలమేనం పిత్రే పదే
ప్రతిష్ఠాపయేయ' మితి ప్రతిజ్ఞాయ, కథ మస్మై నాం ఊధం
క్షిపయేయ మి' త్యచింతయమ్. తావ దాపతితౌ చ కన్యాసి
వ్యాధస్య త్రీనిషూ నతీత్య ద్వామృగౌ, స చవ్యాధః. తస్య
హస్తా దవశిష్ట మిషుద్వయం శోదణ్డం చాక్షిప్య తావదధిషమ్.
ఏక శ్చ సపత్రాకృతోఽన్య శ్చ నిష్పత్రాకృతోఽపతత్. తం
చై కం మృగం దత్త్వా మృగయవే,ఽన్య స్యాపలోమత్వచః క్లో
మాపోహ్య, నిష్కులాకృత్య, వికృతోఽన్యస్థిగ్రీవాది, శూలా
కృత్య, దావాన్లారేషు, తప్తేనామిషేణ తయో రాత్నన శ్చ
ఊధ మత్యతార్షమ్. ఏతస్మి స్కర్మణి మత్సోషవే నాతిహృ
ప్తం కిరాత మస్మి పృష్టవా - 'అయి! జానాసి మాహిష్కతి
వృత్తాంతమితి. అసా వాచష్టతత్ర వ్యాఘ్రత్వచో దృతీశ్చ వి
క్రీయా ద్యై వాగతః. కిం న జానామి! ప్రచణ్డచర్తా నామ
చణ్డవర్తానుజోఽమిత్రీవర్తదఃహితరం మఙ్గువాదినీం విలిప్పు
రభ్యే తితి! తే నోత్సవోత్తరా పురీ.' అథ కర్ణే జీర్ణ మబ్రవమ్.

“ధూర్తోఽమిత్రీవర్తా, దుహితరి సమ్యక్ప్రీతిపత్ర్యా
మాతరం విశ్వాస్య, తన్తుభేన ప్రత్యాకృష్య బాలకం జిఘాం
సతి, త త్ప్రీతిగత్య కుశలమస్యమద్వార్తాం చ దేవ్యై రహో
నివేద్య, పునః 'కుమార శ్శార్దూలభక్షిత' ఇతి ప్రకాశమా
క్రోశః కార్యః. స దుర్మతి రన్తఃప్రీతో బహిర్దుఃఖం దర్శయన్
దేవీ మనునేష్యతి. పున స్తయా త్వన్తుభేన స వాచ్యో 'యద
పేక్షయా త్వన్నత మత్యక్రమిషం సోఽపిబాలః సాపేన మేపర
లోక ముగాత్. అథ తు త్వదాదేశే శారిణ్యేవాహమ్.' ఇతితథోక్తః.

ప్రీతిం ప్రతిపద్యాభివత్స్యతే పున రనేన వత్సనాభనామ్నా మ
హావిషేణ సన్నీయతోయం, తత్ర మాలాం మజ్జయిత్వా, త
యా స వక్షసి ముఖే చ హస్తవ్యః 'స ఏ వాయ మసిప్రహ
రః పావీయస స్తవ భవతు. య ద్యస్తిపతివ్రతే' తి. పున రనే
నాగదేన సంగమితేఽ మ్భసి తాం నూలాం మజ్జయిత్వా స్వ
దుహిత్రే దేయాత్. మృతే తు తస్మిన్, తస్యాం చ నిర్వికా
రాయాం సత్యాం, స తీ త్యే వైనాం ప్రకృతయోఽనువర్తిష్య
స్తే పునః ప్రచణ్డవర్తణే సందేశ్యమ్ 'అ నాయక మిదం రాజ్య
మనే నై వ సహబాలి కేయం స్వీకార్యే'తి. తానదావాం
కాపాలికవేషచ్ఛన్నా దేవై వ దీయమానభిక్షౌ పునా ద్భహి
దపశ్యశానం వత్సయవః. పున రార్థస్రామ్యా పౌరవృద్ధా
నాస్తాం శ్చ మన్నివృద్ధా నేకాస్తే బ్రవీతు దేవీః — స్వప్నేఽ
ద్య మే దేవ్యా విధ్యవాసిన్యా కృతః ప్రసాదః— 'అ ద్యచతు
ర్థేహని ప్రచణ్డవర్తా మరిష్యతి, పశ్చాత్తేహని రేవాతటవ
ర్తిని మద్భవనే పరీక్ష్యవై జన్యం, జనేషు నిర్గతేషు, కవాటము
ద్ధాట్య త్వత్సుతేన సహ కోఽపిద్విజకుమారో నిర్యాన్యతి. సరా
జ్య మిద మనుపాల్య, బాలం తే ప్రతిష్ఠాపయిష్యతి. సఖిలు బా
లో మయా వ్యాప్తీరూపయా తిరస్కృత్యస్థాపితః. సా చేయం
వత్స మజ్జువాదినీ తస్య ద్విజాతిదారకస్య దార త్వేనై వ కల్పి
తే'తి. త దేత దతిరహస్యం యుష్టా స్వేవగుప్తం తిష్ఠతు యావ
దేత దుపవత్స్యత' ఇతి.

స సాంప్రత మతిప్రీతః ప్రయాతః, అర్థ శ్చాయం య
థాచిన్తిత మనుష్ఠితోఽభూత్. ప్రతిదిశం చ లోకవాదః ప్రా

సర్పత్. 'అహోమాహాత్మ్యం పతివ్రతానామ్! అసిప్రహరవహ హి సమాలాప్రహర స్తస్మిన్ జాతః. సశక్య ముపధియ క్త మేత త్కర్తేతివక్తుం, యత స్తదేవదత్తం దామ దుహిత్రే స్తనమణ్డన మేవ తస్యై జాతం, స మృత్యుః. యోఽస్యాః పతివ్రతాయా శ్శాసన మతివర్తతే స ధ న్నైవభవే' దితి.

అథ మహావ్రతివేషేణ మాం చ పుత్రం చ భిక్షాయై ప్రవిష్టాదృష్టాప్రస్ను తస్తసిప్రత్యుత్థాయహర్షాకులమబ్రవీత్. 'భగవన్! అయమజ్ఞలిః; అనాథోఽయం జనోఽనుగృహ్యతామ్ అస్తి మ మైకః స్వప్నః. స కిం సత్తో న వేతి. మయోక్తం 'ఫల మ స్యాద్యైవ ద్రక్ష్యసీ'తి. యద్యేనం, బహుభాగధేయ మస్యావోదాస్యాః. సఖి ల్వస్యాస్సనాథ్యశంసీ స్వప్నః.' ఇతి మద్దర్శనరాగబద్ధసాధ్వసాం మజ్జువాగినీం ప్రణమయ్య భూయ స్సహర్ష గర్భమబ్రూత. — 'తచ్ఛేన్ద్రిధ్యా, సోఽయం యుష్మ దీయో బాలకపాలీ శ్వోమయా నిరోద్ధవ్య' ఇతి. అహ మపి నస్మితం మజ్జువాదిసీ రాగలీనదృష్టిలీఢదైర్ఘ్యః 'ఏవ మ స్త్వి' త్యుక్త్వా లబ్ధభైక్షో నాలీజ్ఞ మాకార్య నిర్గమ్య తత శ్చ తం చానుయాస్తం శవై రపృచ్ఛమ్. 'క్వాసా వల్పాయః ప్రథితః ప్రచణ్డవ ర్మే' తి. సోఽబ్రూత 'రాజ్యమిదం మమే త్యపాస్త శబ్దో రాజాఽఽస్థానమణ్డప ఏవ తిష్ఠ త్యపాస్యమానః కుశీ లవై'రితి. 'య ద్యేవ ముద్యా నేతిషే'తి తం జరస్త మాదిశ్య, తత్ప్రాకారై కపార్శ్వై కస్యాంచి చూఢ్యమతికాయాంమా త్రాస్సమవతార్య, తద్రక్షణనియుక్తరాజపుత్రిః, కృతకుశీలవ వేషలీలః, ప్రచణ్డవర్తాణ మే త్యాన్వరజ్జఃకుమ్.

అనురజ్జితా తపేతుసమయే, జనసమాజజ్ఞానోపయోగీని

సంహృత్య స్పృత్య గీత నానారుదితాది హస్తచక్రముణ
 మూర్ధపాదాలాతపాదాపీడ వృశ్చిక మకరలఙ్ఘనాదీని మ
 తోన్యద్వర్తనాదీని చ కరణాని, పునరాదా యాదా యాసన్న
 వర్తినాం ఛురికా స్తాభిరుపాహితవర్ణా చిత్రదుష్కరాణి కర
 ణాని శ్యేనపాతోత్కృశపాతాదీని దర్శయ, విశణిచా
 పాస్తరాలావస్థితస్య ప్రచణ్డవర్మణః ఛురిక యైకయా స్తత్పుర
 సంప్రహృత్య జీవ్యా ద్వర్షనహస్తం వనస్తభాను రి త్యభిగర్హ,
 మద్ధాత్ర ముత్కర్తు ముద్యతాసేః కస్యాపి చారభటస్య పీవ
 రాంసఖాహుశిఖర మాక్రమ్య తావ తైవ తం విచేతీకుర్వ,
 ఆకులం చ లోక ముచ్చక్షూకుర్వ, ద్విపురుషోచ్ఛ్రితం ప్రా
 కార మత్యలఙ్ఘయమ్, అవప్లుత్య చోపవనే 'మదనుపాతినా
 మేష పథా దృశ్యత' ఇతి బ్రువాణ ఏవ నాలీఙ్ఘనమీకృత
 నైకతాస్పృష్టపాదన్యాసయా తమాల వీధ్యా చానుప్రకారం
 ప్రాచా ప్రతిప్రధావితః, పున రణాచోచ్ఛి తేష్టకచితత్వాదల
 క్ష్యపాతేన ప్రద్రుత్యలఙ్ఘిత ప్రాకార వప్రఖాతవలయస్తస్యాం
 శూన్యమతికాయాం తూర్ణ మేష ప్రవిశ్య, ప్రణివిముక్తపూర్వ
 వేష స్సహ కుమారేణ మత్కర్మతుములరాజద్వార దుఃఖలభ
 వర్తూ శ్మశానోద్దేశ మభ్యగామ్.

ప్రాగేవ తస్మిన్ దుర్గాగృహే ప్రతిమాధిష్ఠాన ఏవ
 మయా కృతం భగ్నపార్శ్వస్థైర్యధూలప్రస్తరస్థగీత బాహ్య
 ద్వారం బిలమ్, అథ గలతి మధ్యరాశ్రే, వర్షధరోపసీతమహర్ష
 రత్నభూషణపట్టనివననౌ తం బిల మావాం ప్రవిశ్య తూష్ణీ
 మతిష్ఠావ. దేవీ తు పూర్వేద్యు రేవ యథార్థ మగ్ని సంస్కా

రం మాలవాయదత్వా, ప్రచడ్డవర్మణేచ, చడ్డవర్మణే తామవ
 ఘామశ్మ కేంద్రోపధిక్యతా మేవ సందిశ్య, ఉత్తరేద్యుః ప్రత్యుష
 స్యేవ పూర్వ సంకేతితపారామాత్యసామస్తవృద్ధైస్సహభ్యే
 త్య, భగవతీ మర్చయిత్వా, సర్వజనప్రత్యక్షం పరీక్షితకుక్షీవై
 జన్యం తద్యవనం విధాయ, దత్తదృష్టి స్సహజనేన స్థిత్యా,
 పటీయాంసం పటహశబ్ద మకారయత్ . అణుతరరథ్యప్రవిష్టేన
 తేన నాదే నాహం దత్తసంజ్ఞః, శిర నైవోత్తి ప్య సప్రతిమం
 లోహపాదవీర మంసలపురుష ప్రయత్నదుశ్చల ముభయకర
 విధృతైకపార్శ్వమేకతో నివేశ్యనిరగమమ్, నిరగమయంచ కు
 మారమ్. అథ యథాపూర్వమర్చయిత్వాదుర్గాముష్ణుతితకవా
 టః ప్రత్యక్షీభూయ ప్రత్యయహృష్టదృష్టిః స్పష్టరోమాశ్చ ము
 ద్యతాశ్చలి రూఢవిస్మయం చ ప్రణివత స్త్రీః ప్రకృతీ రభ్యధామ్.
 “ఇత్థం దేవీవిన్ధ్యవాసినీ మస్తుభేన యష్టానాజ్ఞాపయతి ‘మయా
 సకృపయా శార్దూలరూపేణ తిరస్కృత్యాద్య వోద్రత్తమేనమ
 ద్యప్రభృతి మత్సుత్రియా మన్దమాతృపక్ష ఇతి పరిగృహ్లాన్తు
 భవంతః’ ఇతి. అపిచ దుర్ఘటకూటకోటిఘటనాపాటవప్రకట
 శాత్యనిఘరాశ్మకఘటఘట్టనాశ్లానం మాం మన్యధ్వ మన్య
 రక్షితారమ్. రక్షానిర్వేశశ్చాస్య స్వసేయం సుభూ రభ్యను
 జ్ఞాతా మహ్య మార్గ యే”తి. శ్రుత్యైత దహో! భాగ్యవాన్
 భోజవంశో! యస్య త్వ మార్యాదత్తో నాథఇ త్యప్రియస్త ప్ర
 కృతయః. సాతువాచా మగోచరాం హర్షావస్థా మన్నృశస్మే
 శ్వశ్రూః, తదహారేవ చ యథావ దగ్రహాయ స్తజ్జువాదినీ
 పాణిపల్లవమ్, ప్రపన్నాయాం చ యామిన్యాం సమ్యగేవ బి
 లం ప్రత్యపూరయమ్. అలభ్యరథ్య శ్చ లోకో నష్టముష్టిచిన్తా

కథనై రభ్యుపాయా న్తరప్రయుక్తై ర్దివ్యాంశతా మేవ నుమ
 సమర్థయమానో మనాజ్ఞానాత్మవర్తత. రాజపుత్రి స్వార్థా
 పుత్రి ఇతి ప్రభావహేతుః ప్రసిద్ధి రాసీత్. తంచ గుణవశ్య
 హని భద్రాకృత ముపనాయ్య, పురోహితేన పాతయన్నతిం,
 రాజకార్యాణ్యన్యసిష్ఠమ్.

అచింతయంచ.—‘రాజ్యం నామ శక్తిశ్రయాయతమ్;
 శక్తయ శ్చ మన్తప్రభావోత్సాహః. పరస్పరానుగృహీ
 తాః కృత్యేషు క్రమస్తే; మన్తేణ హి వినిశ్చయోఽర్థానాం,
 ప్రభావేణ ప్రారమ్భః. ఉత్సాహేన నిర్వహణమ్. అతః పశ్చాజ్ఞ
 మన్తములాః, ద్వీరూపప్రభావస్కంధ, శ్చతుర్గుణోత్సాహ
 విటపో, ద్విస పతిప్రకృతిపత్రిః, వడ్డుణకిసలయ, శ్చక్తిసిద్ధిపు
 మ్నఫల శ్చ నయవనస్సతి ర్నేతు రుపకరోతు. స చాయ మ
 నేకాధికరణత్వా దసహాయేన దురుపజీవ్యః. యస్త్యయ మా
 ర్యకేతుర్నా మామిత్రివర్తమస్త్రీ. స కోసలాభిజనత్వాత్తు
 మారమాత్మవత్కో మన్తిగుణైశ్చయుక్తః. తస్మాత్తిమవమ్నత్త్వి
 వ ధ్వస్తోఽమిత్రివర్తా. సచేల్లబ్ధః, పేశలమితి. అథ నాలీజ
 ఙ్గుం రహస్యశిక్షయమ్. “తాత! ఆర్యమార్యకేశు మేకాస్తే
 బ్రూహి ‘కో న్వేష మాయాపురుషో య ఇమాం రాజ్యల
 క్ష్మీ మనుభవతి? స చాయ మస్తద్బాలో భుజక్లేనాము నాపరి
 గృహీతః. కి ముద్ధీర్యేత? గ్రస్యేతవే’తి సయ ద్గదివ్యతి త ద
 స్తి బోధ్య? ఇతి. సోఽన్య దైవం మా మావేదయత్. “ము
 వలరుపాన్య ప్రాభుతైః, ప్రవర్త్యచిత్రైః కథాః, సంవాహ్య
 పాణిపాద, మతివిస్రమ్భదత్తక్షణం త మప్రాశం త్వదుపది

స్నేన నయేన. సోఽప్యేవ మకథయత్. 'భద్ర! మైవంవాదీః. అభి
జనస్య శుద్ధికర్మస, మసాధారణం బుద్ధివైపుణ్య, మతిమానుషం
స్రావణ, మపరిమాణ మాదార్య, మత్యాశ్చర్య మస్త్రకౌ
శల, మనల్పం శ్శిష్టాన, మనుగ్రహర్ద్రం చేత, స్తేజ శ్చాప్య
విషహ్య మభ్యమిత్రీణ, మిత్యస్మి న్నేవ సన్నిపాతితా గుణాః
యేఽన్య త్రైకైకశోఽపి దర్శభాః. ద్విషతా మేష చిరబిల్వ
ద్రుమః, ప్రహ్వనాం తు చందనతరుః; త ముద్భృత్య నీతిజ్ఞప్తుస్య
మశ్శక మిమం చ రాజపుత్రం పిత్రే వదే ప్రతిష్ఠిత మేవ విద్ధి
నాత్మ సంశయః కార్ష' ఇతి. 'త చ్చాపి శ్రుత్వా భూయో
భూయ శ్చోపధాభి ర్విశోధ్యతం మే మతినహాయ మకరవమ్.
తస్మిన్ శ్చ సత్యశౌచయైక్తా నమాత్యా నివిధవృక్షానాం శ్చ
గూఢపురుషా నుదపాదయమ్. తేభ్య శ్చోపలభ్య లుభనమృద్ధ
మత్యుక్తిక్తమవిధేయప్రాయంచ ప్రకృతిమణ్డల, మలుబ్ధతా
మభిఖ్యాసయ, ధార్మికత్వ ముద్భావయ, నాస్తికా కద
ర్థయ, కట్టకాన్విశోధయ, నృమిష్టోపధీ రపఘ్న, చాతు
ర్వర్ణ్యం చ స్వధర్మకర్మసు స్థాపయ, 'అభినమాహరేయ మ
ర్థా, అర్థమూలాహి దణ్డవిశిష్టకర్తారమ్భాః, న చాన్యదస్తి
పాపిషం తత్ర దార్పల్యా'దిత్యాకలయ్య యోగా నన్వతిష్ఠమ్.

ఇతి శ్రీమదాచార్యమహాకవిదండినః కృతో దశకుమారచరితే

వి శ్రు త చ రి త ం నా మ

అష్టమ ఉచ్ఛాసః.

ఉత్తర పీఠికా.

వ్యచిన్తయం చ--సర్వోఽప్యభిశూరః శతకన్ధో గు
యి తథాసురక్తో యథాఽఽజ్ఞయా జీవిత సుపి తృణాయ మ
న్యతే. రాజ్యద్వితయ సైన్యసామగ్ర్యా చ సీత్యాచ నాహమశ్మ
కేశాద్వనస్తభానో య్నయనః. అతో వనస్తభానుం సరాహస్య
వికర్భాధిపతే రనస్తవర్మణస్తవయం భాస్కరనర్మాణం పిక్వే
పదే స్థాపయితు మలమస్మి. 'అయం చ రాజనూను ర్భవాన్' సైన్య
పుత్రిత్యేన పరికల్పితః. అహం చాస్య సాహచర్యే సీయంతః
ఇతి సర్వత్రకిం వదన్తి సంజాతాఽస్తి. అస్మిన్ భాగ్యస్మి న్నాస్కర
వర్మణి రాజతనయే 'అయ మస్మత్సాహచర్యేన సర్వార్థంః పు
త్రో భవాన్యాః ప్రసాదా దేహి ద్రాజ్య మవాప్స్యతి' ఇతి బద్ధా
తా వర్తంతే అశ్మ కేశనైన్యం చ రాజనూనో ర్భవానీనాహ
య్యం విదిత్వా 'దైవ్యాః శక్తేః పురో న బలనతీ మానవీ శ
క్తేః' ఇ త్యస్మాభి ర్విగ్రహే చలచిత్త మి వోపలక్ష్యతే. అత్ర
త్యా శ్చ మాలాః ప్రకృతయః ప్రథమ మేవ రాజసుతాభ్యు
దయాభిలాషిణ్యః ఇదానీం చ పునర్మయా దానమానాద్యావర్ణ
నేన విశ్వాసితా వికేషణ రాజపుత్రి మే వాకాజ్ఞాన్తి. అశ్మ
కేన్ద్రా నరజ్ఞా శ్చ భృత్యా మదీయై ర్విశ్వాస్యతమైః పురుషైః
ప్రభూతాం ప్రీతి ముత్పాద్య మదాజ్ఞయా గమనీ త్యుపజ
ప్తాః--'యూయ మస్మన్మిత్రాః, అతోఽస్మాకం శుభో
దర్శం వచోవాచ్య మేవ. అత్ర భవాన్యా రాజనూనః సాహ
య్యకాయ విశ్రుతం విశ్రుతం నియుజ్యతధస్తే నాశ్మ కేన్ద్రస్య
వనస్తభానో స్తత్పక్షే స్థిత్యా యే చానేన సహ యోత్యంతేతే

మామస్యన్తో నిర్దిష్టః యావ దశ్మ కేంద్రేణ స జన్యవృత్తి ర్నజాత
స్తావ దేన మనంతవర్మతనయం భాస్కరవర్మాణ మనుసరత.
య ఏవం కరోతి స వీతిభయో, భూయసీం ప్రవృత్తి మాసాద్య
సపరిజనః సుఖేన నివత్స్యతి, న చే ద్భవానీతి శూలవధోఽ
భవిష్యతి. ఆర్యం విశ్రుతం ప్రతిభవాన్యా చాజ్ఞాప్త మస్తి, య
దేకవారం సర్వేషాం కథయేతి, అతోఽయ మస్తాకం యు
ష్టాభిః సహ మైత్తీమవబుధ్యాస్మన్ముఖేన సర్వేభ్యో
వార్తాం తాం నివేదయతి, ఇతి. తేఽశ్మ కేన్ద్రాన్తరజ్జభృత్యా
రాజసూనో ర్భవానీవగం విదిత్వా పూర్వమేవ భిన్నమససో వి
శేషతశ్చ మదీయవచనం శ్రుత్వా సర్వేఽపి మద్వశే
సమభవత్.

ఏతం సర్వ మపి వృత్తాన్త మవబుధ్యాశ్మ కేనేన వ్యచి
న్తి.—‘య రాజసూనో ర్కాలాః తే సర్వేఽప్యేన మేవ
ప్రభు మభిలషన్తి. మదీయ శ్చ బాహ్య ఆభ్యంతరో భృత్యవ
ర్గో భిన్నమనా ఇవ లక్ష్మతే. ఏవం యద్యహం క్షమా మవ
లమ్బ్య గృహ ఏవ స్థాస్యామి తత ఉత్పన్నోపజాపం స్వరాజ్య
మపి పరిత్రాతుం న శక్త్యామి. అతో యావత్ భిన్నచిత్తేన
మదవబోధకం ప్రకటయతా మద్భలేన సహ మిధోవచనం న
సంజాతం తావ తైవ తేన సాకం విగ్రహం రచయామి. ఏవం
విహితే సోఽవశ్యం మదగ్రే న క్షణ మప్యవస్థాస్యతి.’ ఇతి
నిశ్చిత్వాన్యాయేన పరరాజ్యక్రమణదురాశాప్రేరితః సనై న్యో
మృత్యుముఖ మివాస్మ తైస్సన్యమభ్యయాత్. తమభ్యాయా
న్తం విదిత్వా రాజపుత్రీః పురోఽభవత్. అతోఽశ్మ కేంద్రాన్త
మేవ తురగాధిరూఢ ఆయాన్త మభ్యసరమ్. తావత్పూర్వ ఏవ

తత్సేనా 'య దయమేతావతోఽపరిమితస్యా స్వస్యైస్య
 స్యోపర్యేక ఏ వాభ్యాగచ్ఛతి, తత్ర భనానీవర ఏ వాసాధా
 రణం కారణం, నాన్యత్.' ఇతి నిశ్చి త్యా లేఖ్యలిఖితా ఇ వావ
 స్థితాః తతో మయాఽభిగమ్య సజ్జరాయ సమాసాతో
 వసంతభానుః సమేత్య మామసిప్రహరేణ దృఢ మభ్యహా.
 అహం చ శిక్షావిశేషవిఫలిత తదసిప్రహరః స్రుతిప్రహరేణ
 తం ప్రహృత్యావకృత్తం తచ్చిరోఽవనా వినిపాత్య తత్సై
 నికా నవదమ్.—'అతః పర మపి యే యుయుత్సవో భవన్తి
 తే సమేత్య మయా యుధ్యంతామ్. న చే ద్రాజ తనయ చర
 ణప్రణామం విధాయ తదీశుః సంతః స్వస్వవృత్త్యుపభోగ
 పూర్వకం నిజాన్నిజా నధికారాన్నిశ్శబ్దం పరిపాలయంతః
 సుఖే నావతిష్ఠన్తు.' ఇతి మద్వచన శ్రవణానంతరం సర్వేఽ
 వ్యశ్మ కేన్ద్ర) సేవకాః స్వస్వవాహనా త్సహసాఽవతీర్య రాజనూ
 ను మానమ్య తద్వశవర్తినః సమభవన్. తతోఽహం తదశ్మ
 కేన్ద్ర) రాజ్యం రాజనూనుసా ద్విధాయ తద్రక్షణార్థం మాలా
 సాన్వి నధికారిణో నియుజ్యాత్మీయేనాశ్మకేన్ద్ర) నై న్యేన చ
 సాకం విదార్భా నభ్యేత్య రాజధాన్యాం తం రాజతనయం భా
 స్కూరవర్తాణ మభిషిచ్య పిత్రే పదే న్యవేశయమ్.

ఏకదా చ మాత్రా వసుమత్యా సహవస్థితం తం రాజా
 నం వ్యజ్ఞపమ్—'మ యైకస్య కార్య స్యారమ్భ స్పిక్షిణీతో
 ఽస్తి. స యావ న్న సిధ్యతి తావ న్మయా నకుత్ర వ్యేక త్రా
 వస్థాతుం శక్యమ్. అత ఇయం మార్భార్యా శ్వద్భగినీ మఙ్గువా
 దినీ కియన్త్యహాని యుష్మదన్తిక ఏవ తిష్ఠతు. అహం చ యా
 వ దిష్టజనోపలబ్ధయే కియన్త మ ప్యనేహసం భవం. విభ్రమ్య త

మాసాద్య పున రత్ర సమేష్యామి.' ఇ త్యాకర్ణ్య మాత్రాఽ
 నుమతేన రాజ్ఞాఽహ మగాది.—'య దేత దస్తాక మేతద్రా
 జ్యోపలమ్భలక్షణ సైతవతోఽభ్యుదయ స్వాసాధారణో
 హేతు ర్భవానేవ. భవంతం వినా క్షణ మప్యస్థాభి రియం రా
 జ్యధురా న నిర్వాహ్య. అతః కి మేవం వక్తి భవాన్?' ఇత్యా
 కర్ణ్య మయా ప్రత్యవాది.—'యుష్మాభి రయం చింతాలవోఽ
 పిన చిత్తే కరణీయః యుష్మద్భృహే యః సచివరత్న మార్య
 కేతు రస్తిస ఈదృగ్విధానా మనేకేషాం రాజ్యానాం ధుర ము
 ద్వోధుం శక్తః. తత స్తం తత్ర నియుజ్యాహం గమిష్యామి.'
 ఇత్యాదివచనసన్ద్భోహైః ప్రలోభితోఽపి సజననీకో నృపోఽనేకై
 రాగ్రహైర్థాం కియస్త మపి కాలం ప్రయాణోపక్రమాన్నన్య
 వర్తయత్. ఉత్కలాధిపతేః ప్రచణ్డవర్తణో రాజ్యం మహ్యం
 ప్రాదాత్. అహం చ తద్రాజ్య మాత్మనా త్కృత్వా. రాజాన
 మామస్త్ర్య యావత్త్విదన్వేషణాయ ప్రయాణోపక్రమం
 కరోమి, తావదే వాఙ్మనాథేన సింహవర్తణా స్వసాహాయ్యా
 యాకారితోఽత్ర సమాగతః పూర్వపుణ్య పరిసాకా తస్వి
 మినా సమగంసి.—ఇతి.

తత స్తే తత్ర సజ్గతా అపహరవర్మోపహరవర్తార్థపాల
 ప్రమతిమిత్త్రగుప్త మస్త్రగుప్తవిశ్రుతాః కుమారాః, నాటలి
 పురే యకావరాజ్య ముపభుజ్ఞానం సమాకారణే పూర్వకృత
 నష్కేతం వామలోచనయా భార్యయా సహ కుమారం సోమ
 దత్తం సేవకై రానాయ్య సరాజవాహనాః. సమ్భూయావస్థితా
 మిథః సంప్రమోదసంవలితాః కథా యావ ద్విదధతి, తావ
 త్పుష్పపురా ద్రాజ్యో రాజహంస స్యాజ్ఞాపత్రి మాదాయ స

మాగతా రాజపురుషాః ప్రణమ్య రాజవాహనం వ్యజ్ఞానం—
 'స్వామి! ఏతజ్జనకస్య రాజహంస స్యాజ్ఞాపత్రిం గృహ్యతా
 మ్.' ఇత్యాకర్ణ్య రాజవాహనః సముతాయ భూమోభూ
 యః సాదరం ప్రణమ్య సదసి త దాజ్ఞాపత్రి మగ్రహీత్. శి
 రసి చాధాయ తత ఉత్తా ర్యోత్కీల్య సర్వేషాం శృణ్వతా
 మే వావాచయత్,—“స్వస్తి, శ్రీః, పుష్పపురరాజధాన్యాః
 శ్రీరాజహంసభూపతి శ్చమ్పానగరీ మధివనతో రాజవాహన
 ప్రముఖా న్కుమారా నాశా స్యాజ్ఞాపత్రిం ప్రేషయతి య
 థా యాయ మితోమా మామస్త్యై ప్రణమ్య ప్రస్థితాః,
 పథి కస్మింశ్చి ద్వనోద్దేశ ఉపశివాలయం స్కన్ధావార మవ
 స్థాప్య స్థితాః; తత్ర రాజవాహనం శివపూజార్థం నిశి శివా
 లయే స్థితం ప్రాత రనుపలభ్యావశిష్టాః సర్వేఽపి కుమా
 రాః 'సహౌవరాజవాహనేన రాజహంసం ప్రణంస్యామో
 నో చేత్ప్రీణం స్త్యక్యోమః' ఇతి ప్రతిజ్ఞాయ సైన్యం పరా
 వర్త్య రాజవాహన మన్వేష్టుం పుథ క్షప్తిస్తాః. ఏతం భవ
 ద్వృత్తాంతం తతః ప్రత్యావృత్తానాం సైనికానాం ముఖా
 దాకర్ణ్యసహ్యాదుఃఖోదన్వతి మగ్నమనసా పుభా వహం యు
 వ్యజ్ఞనసి చ 'వామదేవాశ్రమం గ త్వైతద్వృత్తాంతం తద్వి
 దితం విధాయ, ప్రాణపరిత్యాగం కుర్వః' ఇతి నిశ్చిత్త్య తదాశో,
 మ మవగతో తం మునిం ప్రణమ్య యావత్స్థితో, తావ దేవ
 తేన త్రికాలవేదినా మునినా ప్రావోచి—'రాజ! ప్రథమమేవై
 తత్సర్వం యువ్యస్మనీషితం విజ్ఞానబలా దజ్ఞాయ. య దేతే
 తత్కుమారా రాజవాహననిమిత్తే కియన్త మసేహం మాపద
 మాసాద్యభాగ్యోదయా ద సాధారణేన విక్రమేణ విహితదిగ్విజ

యాః, ప్రభూతాని రాజ్యాన్యపలభ్య ఖండశాబ్దాస్తే విజయి
 నం రాజవాహనం పురస్కృత్య ప్రత్యేత్య తవ వసుమ త్యాశ్చ
 పాదా నభివాద్య భవదాజ్ఞావిధాయినో భవిష్యన్తి. అత స్తన్ని
 మిత్తం కి మపి సాహసం న విధేయమ్' ఇతి. త దాకర్ణ్య తత్ప్ర
 శ్చయాత్ ప్రాగ్భ్య మవలమ్భ్య తతః ప్రభృత్యహం దేవీచ ప్రా
 ణా నధారయావ ఇదానీ మాసన్న వర్తి న్యవధౌ వామదే
 వాగ్రమే గత్వా విజ్ఞప్తిః కృతా.— 'స్వామి! త్వదుక్తావధిః
 పూర్వప్రాయా భవతి. తత్ప్రవృత్తిస్త్వద్యాపి న జ్ఞాయతే' ఇతి.
 శ్చుల్వో ముని రవదత్.— 'రాజ! రాజవాహనప్రముఖాః
 న శ్వేఽపి కుమారా అనేకా స్తుర్యయా ఇచ్ఛాన్ప్రవిజిత్య దిగ్విజ
 యం విధాయ భూవలయం వశీకృత్య చమ్పాయా మేకత్రస్థి
 తాః. త వాజ్ఞావత్ప్రమాదాయ తదానయనాయ ప్రేష్యంతాం
 శీఘ్ర మేవ సేవకాః.' ఇతి మునివచన మాకర్ణ్య భవదాకార
 ణా యాజ్ఞావత్ప్రేషిత మస్తి. అతః పరం చేక్ష్యణ మపి
 యూయం విలమ్బం విధాన్యథ, తతో మాం వసుమతీం చ
 మాతరం కథావశేషావేవ శ్రోష్యథేతి జ్ఞాత్వా పానీయ
 మపి పశు భూత్వా పేయమ్." ఇతి. ఏవం సృపతే రాజ్ఞాం
 మూర్ధ్ని విధృత్య గచ్ఛే మేతి కుమారాః నిశ్చయం చక్రుః,
 అథ 'నశీకృతరాజ్యరక్షాపర్యాప్తాని సైన్యాని సమర్థత
 రాన్పురుషా నాప్తాన్సానే నియుజ్య, కియతా సైన్యేన మార్గ
 రక్షాం విధాయ, పూర్వవై రిణం మాలవేశం మానసారంపరా
 జత్య త దపి రాజ్యం వశీకృత్య, స్వస్వభార్యానంయుతాః తద్రక్ష
 ణాయ కాంశ్చైత్రైన్యసహితాన్సన్నిహో నియు జ్ఞావశిష్టపరి
 మితసైన్యసహితాస్తే కుమారాః పుష్పపురం సమేత్య రాజవా

హనం పురస్కృత్య తత్పితూ రాజహంస్య మాతృ శ్శృణు
 త్యా శ్చ చరణా నభివద్దితవన్తః. తౌ చ పుత్త్రసమాగమం
 ప్రాప్య పరమానంద మధిగతౌ. కుమారాణాం చ నిజపరాక్ర
 మావబోధకా న్యతిదుర్లుటాని చరితా న్యాకర్ణ్య పరమానంద
 మాఘ్న తామ్. తతో రాజా మునిం సవినయం వ్యజ్ఞపత్ —
 'భగవన్! తవ ప్రసాదా దస్తాభిర్మనుజమనోరథాధిక మవాస్మి
 ననగోచరం సుఖ మధిగతమ్. అతఃపరం మమ స్వామిచరణ
 సన్నిధౌ వానప్రసాదమ మధిగత్వాత్మసాధనమేవ విధాతు
 ముచితమ్. అతః పుష్పపుర మాశవరాజ్యయో రాజవాహన
 మభిషిచ్యానశిష్టాని రాజ్యాని నవభ్యః కుమారేభ్యో యథో
 చితం సంప్రదాయ, తే కుమారా యథా రాజవాహనాజ్ఞావిధా
 యిన స్తన్తత్యావ ర్తమానా శ్చతురుదధి మేఖలాం వసుధరాం
 సముద్ధృత్య కణ్ఠకా నుపభుజ్యన్తి తథా విధేయం స్వామినా.'
 ఇతి. మునినా చ తస్మిన్న ర్థే తథైవ సాధితే, రాజవాహనేనర్వా
 ధిరాజేసతి, కుమారా స్తదాజ్ఞయా సర్వ మపి వసుధావలయం
 న్యాయేన పరిపాలయన్తః, పిత్రోః సమీపే గతా గతాని కుర్వన్తః
 పరస్పర మైకమత్యేన ప ర్తమానాః పురన్దర ప్రభృతిభి రపి దుర్ల
 భాని రాజ్యసుఖా న్యన్వభూవన్.

ఇతి శ్రీదండినః కృతో దశకుమారచరిత ఉత్తరపీఠికా

దశకుమారచరితం సంపూర్ణమ్.

చెన్నపురి : వావిళ్ల, 'రామస్వామికాస్త్రిలు అండ్ సన్స్'వారి

వావిళ్ల మద్రాసురకాలయందు ముద్రితము—4-1-51.

వైదిక గ్రంథములు

	ప్రతి 1-3	ఋ. అ.
అగ్ని శ్రుతి, సస్వరము	...	0 8
సూర్యోపనిషత్సంధ్యము	...	0 2
అపస్తంబగృహ్యసూత్రములు	...	0 3
అంభోద్రావిడసంధ్యావందనము	...	0 3
ఋగ్వేదదేవతార్చన, బ్రహ్మయజ్ఞము	...	0 3
ఋగ్వేదభూర్భువః సూక్తము	...	2 8
ఋగ్వేదశ్రాద్ధప్రయోగము, చిన్న నైవా	...	0 8
ఋగ్వేదసంధ్యావందనము, సటిక	...	0 3
లిఖితుం త్రములు, (ఆరాధ్యులది)	...	0 3
దేవతార్చన, చిన్న నైవా	...	0 2
వందనాక్షరములు, సస్వరము	...	0 3
వందనోపనిషత్తులు, తైత్తిరీయము, సస్వరము	...	0 12
వందనోపనిషత్తులు, బ్రహ్మమేధసహితము	...	0 6
కిక్తకస్తుకము, చిన్న నైవా	...	0 2
బ్రహ్మయజ్ఞము, సస్వరము	...	0 3
మంత్రప్రశ్నములు, సస్వరము	...	0 6
మంత్రప్రశ్నము, సటిక	...	0 2
మహాస్మారము, సస్వరము, చిన్న నైవా	...	0 12
తైత్తిరీయ ఆరణ్యకోపనిషత్తులు, విత్తమేధము, మంత్రప్రశ్నములు		
సహా, సస్వరము		3 0
యజుర్వేదసంధ్యావందనము, సస్వరము	...	0 3
సూర్యోపనిషత్సంధ్యావందనము, అంభోద్రావిడసంధ్యావందనము	...	0 6
యజుర్వేదసంధ్యావందనము	...	0 2
యజుర్వేద ఆర్చితమంత్రములు	...	0 12
యజుర్వేదసంధ్యావందనభాగ్యము	...	0 12
శ్రుదూరు ద్రావిడసంధ్యావందనము	...	0 3
ద్రావిడశ్రాద్ధప్రయోగము	...	1 0

యాజ్ఞపత్యుర్వ్రతమౌగచక్రక, చక్రవర్తము, అంధకారము	...	0	0
దుర్లభము, సర్వరము	...	0	0
దుర్లభ్యము, భాగ్యము, అంధకారము	...	0	0
శ్రీవైష్ణవసాక్షిము	...	0	0
శ్రీవైష్ణవశ్రావ్యప్రయోగము	...	0	0
సత్యసారాయణచక్రలక్ష్మము, అంధకారము	...	0	0
సూర్యనమస్కారము, చిన్నపైజు	...	0	2
వ్రతరత్నాకరము, ప్రశంభాగము	...	0	12
,, ద్వితీయభాగము	...	2	0
వ్రతచూడామణి, సంస్కృతము	...	2	0

వేదాంతగ్రంథములు

ఆత్మబోధము, సాంధ్రటిక	...	0	0
అనందలహరి, అంధ తాత్పర్యసహితము	...	0	0
అమోక్షానుభూతి	...	0	0
ఆదైవ్యపంచరత్నములు, అంధ తాత్పర్యసహితము	...	0	0
అదైవ్యబోధజేషపంచరత్నములు	...	0	0
ఆత్మభూజ, అంధ తాత్పర్యసహితము	...	0	0
ఆత్మవిద్యావిలాసము	...	0	0
అత్తానాత్మవివేకము	...	0	0
ఉత్తరగీతా, సటిక	...	1	0
అదైవ్యవేదాంతపరిభాష, సవ్యాఖ్యానము, సంస్కృతము	...	1	0
అదైవ్యరానుభూతి, అంధ తాత్పర్యసహితము	...	0	2
అదైవ్యతనంగ్రహము, తెనుగుపదము	...	0	2
కామకళావిలాసము	...	2	0
విద్యారవిశిష్టతజీవన్ముక్తిప్రకాశక	...	0	0
నారదపురూరపసంవాదము, తెనుగుపద్యము	...	0	0
వైష్ణవసాక్షి, మరేళ్లరాచార్యకృతము, అంధకారము	...	0	0

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్
292, ఎస్. ప్ల. నెట్, చెన్నై

